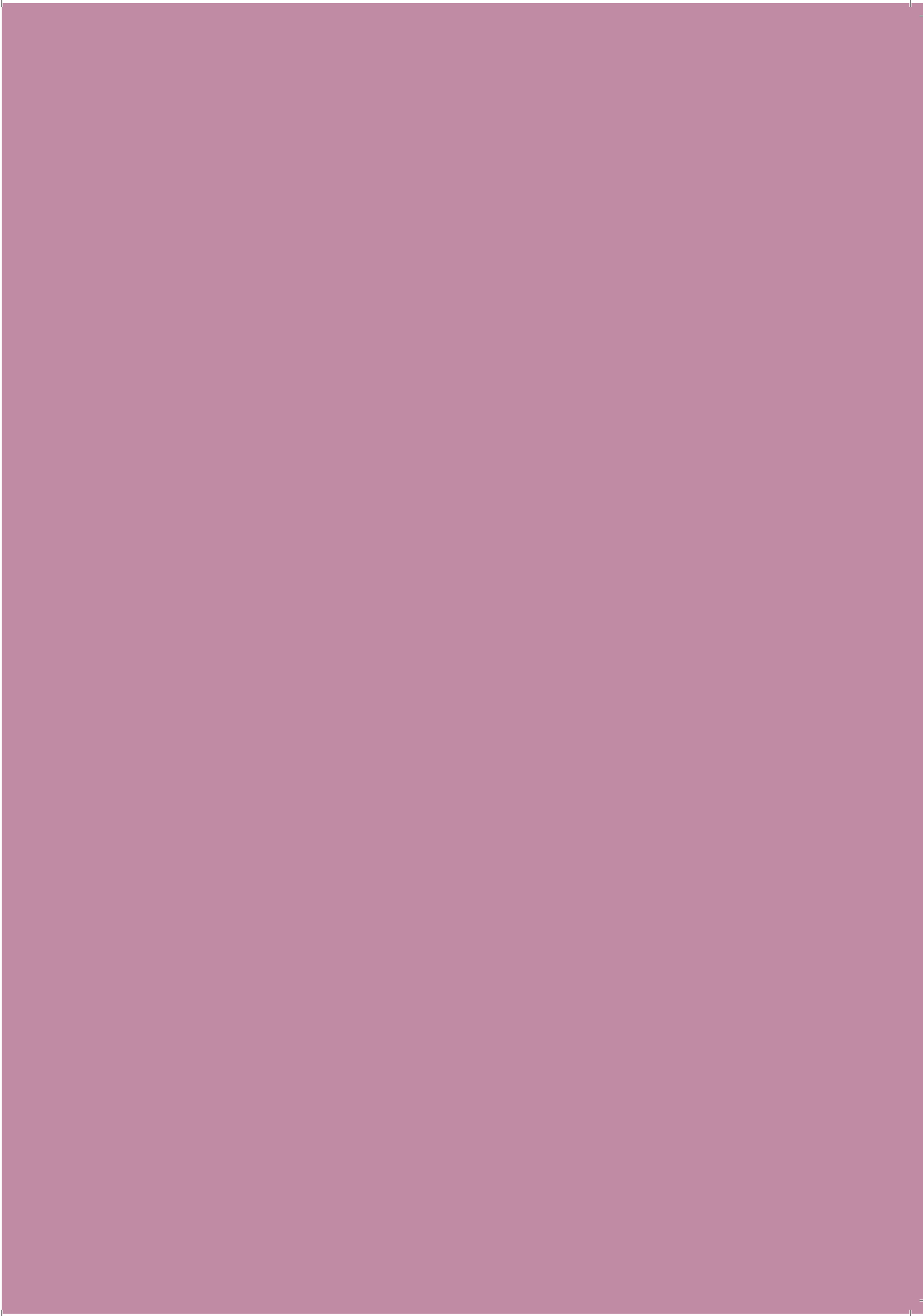

**GESTIÓ
DEL PATRIMONI
LITERARI CATALÀ
FEMENÍ**

VOLUM II

CAPÍTOL 8

Annexos

ANNEX N.1 | ANTOLOGIES DE LA HISTÒRIA DE LA LITERATURA CATALANA |
ANTOLOGIES GENERALS

BORDONS, G. & SUBIRANA, J. (Eds.) (1999). *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Ediuoc/ Proa.

BORRÀS, V. (2002). *Les veus del temps. Antologia dels millors textos de la nostra literatura*, Alzira: Bromera (13 autors, 0 dones: 0 &. Segle XX).

BUSQUETS, L. (1980). *Plomes catalanes contemporànies*. Barcelona: Edicions del Mall (25 autors, 4 dones: 16%. Segle XX) [Maria-Mercè Marçal].

CABRÉ, J.; MIRA, J. F. & PALOMERO, J. (1980). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Rosa sensat: Edicions 62 (48 autors, 9 dones: 18,75 %. Del Modernisme a la Guerra Civil) [Caterina Albert].

CASTELLANOS, J. (1973). *Guia de literatura catalana contemporània*. Barcelona: Edicions 62 (50 textos, 2 de dones: 4%) [Caterina Albert].

COMAS, A. (1980). *Grans personalitats de la literatura catalana*. Barcelona: Gràfiques Marina (23 autors, 1 dona: 4,30%) [Caterina Albert].

FUSTER, J. (1976). *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Curial (57 autors, 4 dones: 7%. A partir de Maragall) [Caterina Albert].

GAROLERA, N. (1985). *Anàlisis i comentaris de textos literaris catalans*. Barcelona: Curial (12 autors, 1 dona: 8,3%. De Maragall a Brossa) [Caterina Albert].

MOLAS, J. & CASTELLET, J. M. (1979). *MOLC*. Barcelona: Edicions 62 i La Caixa (100 capítols, 4 dedicats a 2 dones diferents). [Caterina Albert].

PRADO, J. M. & VALLVERDÚ, F. (1984). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Edicions 62 (50 autors, 3 dones: 6%. Del Modernisme a la Guerra Civil) [Caterina Albert].

RIQUER, M. DE & COMAS, A. (1988). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Editorial Ariel (96 autors, 11 dones. Part moderna) [Caterina Albert].

ROSSICH, A. (2009). *Panorama crític de la literatura catalana*. Barcelona: Vicens Vives (s. XX) [Maria-Mercè Marçal].

SERRAHIMA, M. (1972). *12 mestres*. Barcelona: Destino (12 autors, 1 dona: 8,30%) [Caterina Albert].

VALLVERDÚ, J. (1978). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Arimany (En poesia 0 dones, en narrativa de 25 autors, 3 dones) [Caterina Albert].

NARRATIVA

LLOMPART, J. M. (1996). *Els nostres escriptors*. Mallorca: Moll, (40 autors, 1 dona: 2,50 &. Segle XX).

CONTE

CÒNSUL, I. (Ed.) (2009). *Vint-i-nou contes. Antologia de narrativa catalana contemporània*. Barcelona: Editorial Diputació de Barcelona. [Amb el conte *La daurada parmèlia*, de Maria-Àngels Anglada].

TRIADÚ, J. (1950). *Antologia de contistes catalans (1859-1959)*. Barcelona: Selecta. [Caterina Albert].

POESIA

ABRAMS, S. (a cura de) (2002). *T'estimo. Més de cent poemes d'amor i de desig*. Vic: Eumo Editorial [Maria Àngels Anglada amb el poema *El jardí de Micol*]

ALTAIÓ, V. & SALA-VALLDAURA, J. M. (1980). *Les darreres tendències de la poesia catalana (1968- 1979)*. Barcelona: Editorial Laia [Maria-Mercè Marçal].

BALLART, P. & JULIÀ, J. (Eds.) (2012). *Paraula encesa. Antologia de poesia catalana dels últims cent anys*. Barcelona: Viena Edicions. [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

BERENGUER, X. & SUBIRANA, J. (Eds.) (1996). *Dotze sentits. Poesia catalana d'avui* [CD-ROM]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Editorial Proa i Diputació de Barcelona [Maria-Mercè Marçal].

BORRELL, J. (1991). *Antologia general de la poesia catalana*. Barcelona: Barcanova. [Maria-Mercè Marçal].

BROCH, À. (1985). *Poesia catalana. Antologia 1939-68*. Barcelona: Edicions 62 (27 autors, 1 dona).

CASTELLET, J. M. & MOLAS, J. (1978). *Poesia catalana del S. XX*. Barcelona: Edicions 62 (30 autors, 2 dones).

CASTELLET, J. & MOLAS, J. (1979). *Antologia general de la poesia catalana*. Barcelona: Edicions 62 (19 autors, 0 dones. Segle XIX i XX).

CASTELLET, J. & MOLAS, J. (2005). *Vuit Segles de poesia catalana*. Barcelona Edicions 62 (22 autors, 1 dona: 4,50%).

CORREDOR MATHEOS, J. (1983). *Poesia contemporània. Edició bilingüe*. Madrid: Espasa-Calpe (39 autors, 1 dona).

DESCLOT, M. (1980). *12 Poetes catalans*. Editorial Laia (12 autors, 0 dones).

Goytisolo, J. A. (1991). *Veintiún poetas catalanes para el siglo XXI*. Barcelona: Lumnes [Maria-Mercè Marçal].

MALÉ, J. & BORRÀS, L. (Eds.) (2008). *Poètiques catalanes del s. XX*. Barcelona: Editorial UOC (28 autors, 4 dones: 14.20%) [Maria-Mercè Marçal].

MARCO, J. & PONT, J. (1980). *La nova poesia catalana. Estudi i antologia*. Barcelona: Edicions 62 [Maria-Mercè Marçal].

TRIADÚ, J. (1951). *Antologia poesia catalana 1900- 1950*. Barcelona: Selecta (42 autors, 3 dones: 7,10%. De 1900 a 1950)

TRIADÚ, J. (2003). *100 poesies catalanes que cal conèixer. De Verdaguer a M. Mercè Marçal*. Barcelona: Pòrtic (49 autors, 4 dones: 8,10%. Segle XX) [Maria-Mercè Marçal].

SANSONE, E. GIUSEPPE (1997). *Antologia de poetes catalans: un mil·leni de literatura*. Barcelona: Galàxia Gutenberg: Cercle de lectors (99 autors, 5 dones: 5%. De Maragall als nostres dies) [Maria-Mercè Marçal].

ANTOLOGIES PER ZONES

ARAGÓ, N.-J. & VILLALONGA, M. (2003). *Atles literari de les Terres de Girona*. Girona: Diputació de Girona [Maria Àngels Anglada].

AUTORS DIVERSOS (2006). *Gent que ha deixat petjada, 1. Caterina Albert, «Victor Català», Agustí Calbet, Francesc Cambó, Josep Clarà, Xavier Cugat, Josep Irla, Narcís Jubany, Josep Pallach*. Barcelona: Fundació Caixa Girona (terres de Girona) [Caterina Albert].

BORELL, J. (1984). *Escriptors contemporanis de Ponent 1959- 1980*. Lleida: Ajuntament de Lleida [Maria-Mercè Marçal].

FERRERÓS, J. (Ed.) *Poetes de l'Empordà (de la Renaixença ençà)*. Figueres: Carles Vallès-Editor [Maria Àngels Anglada].

Pladevall i Arumí, A. (1990) «*Vint anys de poesia a Osona*». *Ausa*, 14(125) [Maria Àngels Anglada].

PUJADÓ, J. (2010). *Vint-i-cinc cementiris i dues tombes de les comarques gironines*. Girona: Editorial Vitel·la [Maria Àngels Anglada].

ANTOLOGIES DE GÈNERE

GENERALS

DIVERSES AUTORES (1995) *Dones soles*. Barcelona: Planeta. [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal] (Contes).

GODAYOL, P. (2006). *Catalanes del XX*. Vic: Eumo Editorial [Caterina Albert, Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

PESSARRODONA, M. (2006). *Donasses: protagonistes de la Catalunya moderna*. Barcelona: Destino [Caterina Albert i Maria Àngels Anglada].

SEGURA, I.; ET. AL. (1988). *Literatura de dones: una visió del món*. Barcelona: laSal [Caterina Albert].

ESCRIPTORES

ABRAMS, S. (2004). *21 escriptors per al segle XXI*. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona: Proa [Caterina Albert, Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

DIVERSOS AUTORS (2005). *Escriptors. De Caterina Albert als nostres dies*. Barcelona: Fundació Lluís Carulla [Caterina Albert i Maria Àngels Anglada].

DIVERSOS AUTORS (1999). *Memòria de l'aigua. 11 escriptors i el seu món*. Barcelona: Proa.

MARÇAL, M.-M. (1998). *Cartografies del desig. 15 escriptors i el seu món*. Barcelona: Proa [Caterina Albert].

POETES

ABELLÓ, M.; AGUADO, N.; JULIÀ, L. & MARÇAL, M.-M. (Eds.) (1999). *Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del S.XX*. Barcelona: La Magrana [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

BELTRAN, A. & PERELLÓ, P. (2001). *Segle 21. Vint-i-una i una poetes per al segle vint-i-u*. Palma de Mallorca: Centre Cultural Capaltard.

COTONER, L.; JULIO, T.; ET AL. (2011). *Dones poetes*. Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

DOLÇ, I.; ARESTÉ, S.-M. & ANFRUNS, M. (1991) *Les veus de la medusa*. València: La Forest d'Arana. Esteve, A. (1975). *Les cinc branques. Poesia femenina catalana*. Barcelona: Esteve Albert i Corporation [Maria Àngels Anglada].

PANYELLA, V. (Ed.) (1999). *Contemporànies. Antologia de poetes dels països catalans*. Tarragona: Edicions El Mèdol. [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

RIERA, C. (2003). *Antologia de poesia catalana femenina* (Il·lustracions: Eulàlia Sariola). Barcelona: Mediterrània [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].

SANT-CELONI, E. (2008). *Eròtiques i despentinades: un recorregut de cent anys per la poesia catalana amb veu de dona*. Arola Editors (129 poemes de 69 escriptors) [Maria-Mercè Marçal].

SEGURA, I. (coord.) (1989). *Barcelldones*. Barcelona: Edicions de l'Eixample [Maria-Mercè Marçal].

SUBIRANA, J. (2008). *Per dir sí. 50 poemes per a casaments*. Barcelona: Ara Llibres [Maria Àngels Anglada].

TORRAS, M. (2009). *El poder del cuerpo: antologia de poesia femenina contemporània*. Madrid: Castalia [Maria-Mercè Marçal].

ANTOLOGIES DE FORA DE CATALUNYA

- ABRAMS, S. (Ed.) (1991). *Survivors = supervivents* [Selection and translated by Sam Abrams, Bilingual Edition]. Barcelona: Institut d'Estudis Nord-americans. [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].
- BAIXERAS, X. (1995). *Trece poetas cataláns* (Traducció de Xavier Rodríguez Baixeras). A Coruña: Espiral Maior. [Maria-Mercè Marçal].
- BAUERNEISTER, E.; LARDES, J. & SMITH, H. (1994). *500 great books by women. A reader's guide*. Penguin USA [Caterina Albert].
- BROCH, À. & CÒNSUL, I. (Eds.) (1994). *Quinze poetas catalães* (Traducció d'Egito Gonçalves). Porto: Limiar. [Maria-Mercè Marçal].
- CORREDOR-MATHEOS, J. (1983). *Poesia contemporània. Edició blinigüe*. Madrid: Espasa-Calpe (39 autors, 1 dona).
- DÉRI, B. (1977). *Századi Katalán Költők. Ézs és Mámor* [*Raó i follia. Poetes catalans del segle XX*] (Traducció de Déri Balázs Forditása, revisió Kálmán Faluba). Budapest: Ibisz. [Maria-Mercè Marçal].
- DÉRI, B. (1997). *Raó i follia : poetes catalans del segle XX = Ész és mámor : századi katalán költők* (Traducció de Balázs Déri). Budapest: Íbisz [Maria-Mercè Marçal].
- DIVERSOS AUTORS (1990). *International Voices, Catalan Poets. Poetry Canada*, 11(4), 20. [Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal].
- DIVERSOS AUTORS (2002). *40 poslie 39* [*40 després del 39. Antologia de la poesia catalana d'avui*]. Sant Petersburg: St. Petersburg University Press. [Maria-Mercè Marçal].
- DIVERSOS AUTORS (2003). *Cuentos catalanes*. Madrid: Editorial Popular. [Caterina Albert].
- DIVERSOS AUTORS (2012). *Rebelli. Amsterdam: Zirimir Press* [Maria-Mercè Marçal].
- DÍAZ-VICEDO, N. (2004). *An exploratioin of feminine poetic in the work of a late 20th century Catalan poet*. Alacant: Centro de estudios de la mujer. Universidad de Alicante.
- DURAZZO, F. M. (Ed.) (2005). *48 poètes catalans pour le XXIe siècle* (Traducció de F. M. Durazzo). Pantin: Écrits des Forges. [Maria-Mercè Marçal].
- GOYTISOLO, J. A. (Ed.) (1996). *Veintiún poetas catalanas para el siglo XXI*. Barcelona: Lumen. [Maria-Mercè Marçal].
- FRIEDLIN, R. & RICHTER, B. (Eds.). (1998). *Die Spezialität des Hauses: Neue Katalanische Literatur* (Traducció d'Agnes Holweck.) Múnic: Babel Verlag. [Maria-Mercè Marçal].
- GALESTEIN, C.L. & MONERNEY, K. (Eds.) (1986). *Women writers of Spain. An annotatEd. io-bibliographical guide*. Westpot, Connecticut, Greenwood Press [Caterina Albert].
- PARRA, J. D. (2002) *Las poetas de la búsqueda* (Traducció de Neus Aguado i J. D. Parra). Zaragoza: Biblioteca Golpe de Dados. [Maria-Mercè Marçal].
- PELEGRÍ, I. & CROWE, A. (Eds.) (2007). *Light off Water: XXV Catalan Poems 1978-2002*

- (Traducció d'Anna Crowe and Christopher Whyte). Edinburgh: The Scottish Poetry Library. [Maria-Mercè Marçal].
- PUIGTOBELLA, B.** (Ed.) (2004). *Resonancias. Poesía catalana contemporánea* (Traducció de Marta Noguer i Carlos Guzmán). Mèxic: Universidad Nacional Autónoma de México [Maria-Mercè Marçal].
- RIBERA, A.** (1954). *Os melhores contos catalaes*. [Caterina Albert].
- Schneeberger, A. (a cura de) (1926). *Conteurs catalans: choix de nouvelles et contes des écrivains modernes de la Catalogne*, París: Librairie académique Perrin. [Caterina Albert].
- SEABRA, M.** (Ed.) (1947). *Antologia de novíssima poesia catalana*. (Selecció i traducció Manuel Seabra) Lisboa: Editorial Futura, 1974. [Maria Àngels Anglada].
- SIMON PALMER, M. C.** (1991). *Escritoras españolas del siglo XIX. Manual bio-bibliográfico*. Madrid: Ed. Castalia [Caterina Albert].
- SUBIRANA, J.** (a cura de) (2007). *Wilkomen in Katalonien Eine literarische Entdeckungsreise: Zum Buchmessenschwerpunkt* [Maria Àngels Anglada amb el conte L'Àngel].
- SWADA, N. & FELÍCIA, F.** (a cura) (1991). *Catalunya Gendaishi 15 Nin Shu*. (Traducció de Nao Sowada i Felícia Fuster). Tokio: Sichosa. [Maria-Mercè Marçal]. Villena, L. A. & et al. (2002) *Amores iguales. Antología de la poesía gay y lesbica*. Madrid: La Esfera de los Libros. [Maria-Mercè Marçal].
- VIRALLONGA, J.** (2001). *Sol de sal. La nueva poesía catalana. Antología 1976-2001*. (Traducció de Jordi Virallonga). Barcelona: DVD. [Maria-Mercè Marçal].
- VIRALLONGA, J.** (2013). *20 del XX. Poetas catalanes* (Selecció, traducció i pròleg de Jordi Virallonga). Monterrey (Mèxic): Universidad Autónoma de Nuevo León. [Maria-Mercè Marçal].

ANNEX N.2 | OBRES PUBLICADES DE CATERINA ALBERT¹

Col·laboracions a la premsa

A l'*Almanach de l'Esquella de la Torratxa* (1897, 1898 i 1900) amb el pseudònim Virgili d'Alacseal:

(1897) «Quadro de tardor».

(1898) «Nictàlia», inclòs al segon poemari de l'escriptora, *Llibre blanc*.

¹ A la seva mort Caterina Albert va deixar molta obra sense publicar, actualment en mans de l'hereter, nebot i fillol, el Sr Lluís Albert. La informació de les obres les hem recopil·lat de la publicació de Bartrina (2001) i el web *Diccionari de Dones* (n.d). Les col·laboracions a la premsa le hem tret a partir de l'article d'Irene Muñoz (dins Pessarrodona, 2007, pp. 85-102).

(1899) «Flors de la Xina».

(1900) «Íntima», inclòs amb el títol «L'home a la dona» al poemari *Llibre blanc*.

La Creu del Montseny (1899- 1900) amb el nom Caterina Albert:

(1899, 7 de maig) «La broma», any I, núm. 8, p. 91-92.

(1900) «L'escultor y'l cabreret», any II, núm. 52, p. 124 [Cap d'any de la fundació. Dedicada de Sant Josep de 1900. Número extraordinari redactat per les poetes catalanes]. En aquest cas es tractava d'una traducció.

Juventut (1901- 1906). A *Juventut*, l'escriptora va trobar una plataforma que la va donar a conèixer a un públic lector ampli i divers. A part de publicar-hi la novel·la *Solitud* en fascicles, hi publica altres textos:

(1901, 21 de març) «Loca blanca», any II, núm. 58, p. 209. [Dedicada a Joan Maragall].

(1901, 11 de juliol) «La vella».

(1901, 31 d'octubre) «Agonia».

(1901) «Idili xorch».

(1902) «L'explosió».

(1902) «I l'enveja».

La Renaixensa (1902- 1904):

(1902, 4 de maig) «Daltabaix», any XXXII, núm. 8861, s/p.

(1902, 8 de juny) «Ave Maria», any XXXII, núm. 8896, s/p.

(1902, 2 d'octubre) «Hora negra», anys XXXII, núm. 9012, s/p.

(1902, 10 de novembre) «Lo bes etern», any XXXII, núm. 9051, s/p.

(1903, 25 de gener) «De festa major. L'ordinari», any XXXIII, núm. 9127, s/p.

(1904, 7 d'agost) «La tramuntana», any XXXIV, núm. 9606, p. 10-11.

Altres publicacions que volen estampar el prestigiós nom de Víctor Català en les seves pàgines són *La Il·lustració Catalana*, on publicarà bona part dels poemes que inclourà al *Llibre blanc* el 1905. A *Feminal* (1907- 1917), el suplement d'*Il·lustració Catalana*, que va dirigir Carme Karr, hi publicarà també moltes de les proses literàries sobre temes domèstics. El *Calendari Català* (1904), *En Patufet* (1904- 1913), *Garba* (1905), *Fulles d'Art* (1904), *¡Armonía!* (1905), *Manuscrit català* (1907), *El Poble Català* (1905) o *La Senyera* (1905- 1906), entre d'altres.

Destaquem:

(1898, 30 d'octubre) «Lo llibre nou». *La Veu de Catalunya*, VIII, 44, p. 361- 362.

Dins V. Català (1951) [1972], p. 1.499-1.500.

(1920) «Poesies i «La tieta»». *Il·lustració Catalana*, 1920.

(1921) «Si després d'angoixosa travessia». *Sol Ixent* [Cadaqués], 11.
(1929, 28 de març) «Raquel Torres». *Mirador*, 9.

DISCURSOS

(1917) «De civisme i civilitat». Dins V. Català (1951) [1972], p. 1.689-1.705.
(1923) «Discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres». Dins V. Català (1951) [1972], p. 1.657-1.688.¹

PRÒLEGS I EPÍLEGS

(1916) «Pròleg». Dins J. M. Girona, *Versos d'amor i galania*. Barcelona: Altés.
(1920) «Pròleg». Dins A. Font, *L'Andreuet*. Barcelona: A. Artís.
(1927) «Reverència». Dins J. Pin i Soler, *La família dels Garrigas*. Barcelona: Llibreria Catalonia.
(1947) «Pròleg». Dins J. Barceló i Matas, *El clos del Pastor*. Barcelona: Empòrium.
(1955) «El portell del camí ample». Dins J. Folch i Torres, *Els dibuixos de Víctor Català*. Barcelona: Josep Porter Editor.

TRADUCCIONS TEATRALS²

(1889) «Las vírgenes», de Marco Praga.
(1897) «Les set princeses», de Maurice Maeterlink.

¹ Tal com ens informa Benjamí Bofarull, marit de la reneboda de Caterina Albert, l'acadèmia li publica el discurs anomenat «Ressons d'Empori», que prèviament havia hagut de modificar (a petició del secretari de la mateixa, el qual li va dir que havia de parlar de Rahola, a qui havia precedit a la cadira, com era habitual), al Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, núm. 76, juliol- setembre 1922 (Bofarull, Comunicació personal, 2015).

² (Julià, 2007, p. 26)

ANNEX N.3 | REEDICIONS I VERSIONS¹

Caires Vius. Barcelona: Editorial Joventut, 1907. [Reeditat: Barcelona: Editorial Selecta, 1948 (no disponible)² | Barcelona: Edicions 62 i Orbis 1985 (no disponible)].

Drames rurals. Barcelona: Tipografia de l'Avenç, 1902 (2a ed. 1904) [Reeditat Barcelona: Editorial Selecta, 1948, 1968, 1982. | Edicions 62, 1982, 1986, 2000 | Reedicció a cura de Núria Nardi. Barcelona: Barcanova, 1992 | A cura de Núria Nardi, Barcelona: Educaula, 2011, 2012].

El carcanyol. Barcelona: L'Avenç Gràfic, 1924 (novel·la original) [Barcelona: Il·lustració Catalana, 1913].³

Els centaures. Barcelona: La Novel·la d'Ara, 1924. [*Els centaures. La puja de rampí*. Amb pròleg de l'autora. Gravats a l'aiguafort de Pere Riu. Barcelona: Editorial Electra, 1949].

Jubileu. Barcelona: Editorial Selecta, 1951 (no disponible). [Reeditat: Tarragona: Arola Editors, 2005].

Mosaic III: Impressions literàries sobre temes domèstics. Barcelona: Dalmau, 1946. [Reeditat: Barcelona: Edicions 62, 2000. En aquesta segona edició hi ha una documentada introducció de Lluïsa Julià i un interessant pròleg de Lluís Albert].

Obres Completes. Barcelona: Selecta, 1951, amb pròleg de Manuel de Montoliu [2a ed. ampliada amb un epíleg de Maria Aurèlia Capmany i la incorporació d'*Un Film*. Barcelona: Editorial Selecta, 1972 (no disponible)].⁴

¹ La informació és tret de la pàgina de l'xtec (Rius, 2010), del *Qui és qui* de les Lletres Catalanes (2014), de la informació facilitada per les diverses biblioteques públiques i per la pàgina web de l'ISBN (Ministeri d'Educació, 2015), en negreta els de l'ISBN per a ser considerats els oficials. Les diverses edicions de *Solitud* les hem tret del pròleg escrit per Núria Nardi (1990).

² A banda, tampoc estan disponibles *Contes diversos* (1981) i *La infanticida i altres textos* (1984).

³ Al catàleg de biblioteques també es troba aquesta edició anterior, però en canvi no a l'ISBN.

⁴ En motiu del centenari de *Solitud* l'editorial Pòrtic es va comprometre a reeditar les *Obres Completes* que estaven exhaurides, fet que finalment no es va produir.

Ombrívoles. Barcelona: Tipografia L'Avenç, 1904 (2a edició 1910). [Reeditat: Barcelona: Aymà, 1949].

Solitud. Barcelona: Publicació Joventut, 1905 | 2^a ed. Barcelona: Publicació Joventut 1905. Inclou uns mots de Lluís Via | 3^a ed. Barcelona: Biblioteca «Joventut», 1909 | 4ª edició de bibliòfil, Casa Miquel Rius, 1929 | 5^a ed. Llibreria Verdaguer A. Domènech, 1946 (revisada i amb un fragment inèdit i un pròleg de Lluís Via) | Mèxic: Edicions Catalunya, 1946 | Barcelona: Selecta, 1952, 1959, 1966, 1968, 1972, 1975, 1979 | Barcelona: Selecta-Catalonia, 1996 | Edició d'homenatge. Il·lustrada per Alexandre Col, Barcelona: La Lluçanera, 1961 | Barcelona: Edicions 62, 1979 (dins les millors obres de la literatura catalana), 1990 (Edició crítica de Núria Nardi), 1994, 1996, 2001, 2005 (Edició especial centenari), 2006, 2009 (a cura de Toni Sala) | Barcelona: La Magrana, 1996 (amb estudi introductori d'Isidor Cònsul) | Barcelona: Editorial Planeta, 1988 (no disponible) | Badalona: Sàpiens Publicacions, DL 2005 | Barcelona: Pagès Editors, 2007 | Barcelona: Cercle de lectors, 1991 (no disponible) | Barcelona: Educaula, 2014 (a cura de Toni Sala) | Barcelona: LaButxaca, 2014 | Ediciones Sonido y Texto 1980].⁵

Un film. Barcelona: Llibreria Catalunya, 1926. [Reeditat: Barcelona: Edicions 62, 1985].

Vida molta. Barcelona: Selecta, 1950 (no disponible) [Selecta, 1987].

ANNEX N.4 | TRADUCCIONS I RETRADUCCIONS⁶

ARANÈS

(2007) *Solitud*. [Traducció de Maria Vergés Pérez]. Lleida: Pagès.

⁵ L'edició de la Llibreria Verdaguer A. Domènech, 1946, com ens comenta Núria Nardi (Comunicació personal, 2015) segueix el text de la tercera edició, però hi afegeix un fragment inèdit que correspondria a un dels dos capítols que es van extraviar durant la Guerra Civil. Nardi, a partir d'encarar les tres primeres edicions més l'edició Catalunya del 1946, elaborarà la seva pròpia versió a l'edició crítica del 1990. A partir d'aquí, totes les altres edicions segueixen aquesta versió.

Sobre les edicions de *Solitud*, també cal recordar que el 1980 es publica per la casa Sontext un fulletó de *Solitud* (abreujada) per practicar el català. El fulletó va acompanyat d'un cassette. També hi ha una versió en braile, l'any 1983, sota el patrocini de l'Organització Nacional dels Cecs.

⁶ Hem tingut en compte la pàgina web *Visat* (Duch, n.d.), la d'*escriptors.cat* (Gual, n.d.) i el capítol d'Amparo Hurtado (dins Prat & Vila, 2006).

ALEMANY

- (1909) *Sankt Pons* [*Solitud*]. [Traducció de Eberhard Vogel]. Berlín: S. Fischer Verlag.
(2007) *Hundert Jahre Solitud* [*Solitud*]. [Traducció de Petra Zickmann]. Múnic: Schirmer Graf.
(2007) *Fasching* [*Carnestoltes*]. Dins *Katalanische Erzähler* (p. 42-58). [Traducció de Johannes Höfle]. Zuric: Manesse.

AL CASTELLÀ

- (1907) *Soledad*. [Traducció de Francisco. J. Garriga]. Barcelona: Montaner y Simón Editores.
(1986) *Soledad*. [Traducció de Basilio Losada. Pròleg de Baltasar Pòrcel]. Madrid: Alianza Editorial/ Enciclopèdia Catalana.
(2009) *Soledad*. [Traducció de Basilio Losada. Pròleg de Lolita Bosch] Madrid: Lengua de Trapo.
(1910) *La Lupita*. [Traducció de M. Domenje Mir]. Barcelona.¹
(1921) *Dramas rurales*. [Traducció de Rafael Marquina]. Madrid: Calpe.
(1921) *La madre ballena*. [Traducció i pròleg de Rafael Marquina]. Madrid: Sáez hermanos.
(1907) *Vida trágica. Colección de cuentos*. [Traducció i pròleg d'Àngel Guerra]. Madrid: Biblioteca Patria, XXXV.
(1923) *Vida trágica* [*Vida mòlta*]. [Traducció Àngel Guerra]. Madrid: Biblioteca Patria.
(1944) *Retablo*. [Traducció de Joan Colom i Agustí]. Barcelona: Mediterràneas.

PROSES ESPARSES

- (2003) *Cuentos catalanes* [amb altres autors]. Madrid: Popular.
(192?) *Carnaval*. Barcelona: Publicaciones Mundial, Colecciones «La Novela Femenina». [Presentació de M. Luz Morales].
(1928, 26 d'abril) «Esfinge». *El Sol*. [Traducció de M. Luz Morales].
(1928, 8 de juny) «La púa del rastrillo». *El Sol*. [Traducció de M. Luz Morales].
(1928, 1 de juliol) «Chiribito». *El Sol*. [Traducció de M. Luz Morales].
(1928, 3, 19 i 23 d'agost) «Conversión». *El Sol*. [Traducció de M. Luz Morales].
(1928, 30 d'agost) «Desenlace». *El Sol*. [Traducció de M. Luz Morales].
(1929, 13 de gener) «El corsé de damasco amarillo». *El Sol*. [Traducció de M. Luz Morales].

¹ Joan M. Ribera esmena la confusió de *La Lupita* per *La enjuta* (1910), que ha perviscut fins als nostres dies (Ribera Llopis, 2007).

ANGLÈS²

(1992) *Solitude*. [Traducció David H. Rosenthal]. Londres: Readers Internacional

(1992) *Solitude*. [Traducció David H. Rosenthal]. Columbia: Readers Internacional

FRANCÈS

(1932) *Solitude*. [Traducció Marcel Robin]. París: Éditions Denoël (Collection Catalane).

(2014) *Solitude*. [Traducció Marcel Robin, Ed. François-Michel Durazzo]. París: Phébus, cop.

ITALIÀ

(1918) *Solitudine* [*Solitud*]. [Traducció Alfredo Giannini]. Lanciano: G. Carabba Editore.

ROMANÈS

(1998) *Singurătate* [*Solitud*]. [Traducció de Irina Calin i Xavier Montoliu i pròleg de Jana Balacciu Matei]. Bucarest: Meronia.

ESPERANTO

(1967) *Soleco* [*Solitud*]. [Traducció Josep Ventura i Freixas]. Barcelona: Talleres Gràfics Hostench S.A.

FLAMENC

(1939) *Eenzaamheid* [*Solitud*]. [Traducció R. Ceuleneer, R]. Antwerpen: Die Poorte.

NEERLANDÈS

(2011) *Eenzaamheid* [*Solitud*]. [Traducció Elly Bovée]. Amsterdam: Uitgeverij Thomas Rap.

TXEC

(1987) *Samota* [*Solitud*]. [Traducció Jan Schejbal]. Praga: Odeon.

² La novel·la va tenir millor recepció als Estats Unts que a Anglaterra. David Leavitt, des del prestigiós suplement literari del *New York Times* (10 de juny de 1993), va declarar que s'havia de reconèixer retroactivament que *Solitud* era el punt de partida d'una tradició de literatura de dones que acabaria produint obres mestres com *Mrs. Dalloway* de Virginia Woolf i *The golden notebook* de Doris Lessing (Abrams, 2007, p. 170).

ANNEX N.5 | ENTREVISTES¹

- GARCÉS, T. (1926, juliol-desembre). «Entrevista amb Víctor Català». *Revista de Catalunya* (Barcelona), (3), 126-134. També dins T. Garcés (1985) *Cinc converses* (p. 27-41). Barcelona, Columna.
- DEL ARCO, M. (1957, 30 de juny). «Víctor Català. “Soledad”, “Paz”, “Serenidad”, Víctor Català, o si ustedes quieren Caterina Albert». *Paseo* (Barcelona).
- MANZANO, R. (1957, 1 de setembre). «Catalina Albert, “Víctor Català”, nos habla de “Solitud”». *Solidaridad Nacional* (Barcelona).
- BERNILS, J. M. (1959, setembre). «Cara a cara con Caterina Albert Paradís, “Víctor Català”». *Canigó* (Figueres), any VI, núm. 67.
- D’ASSALI, M. (1960, 23 d’abril). «La ilustre escritora Víctor Català y su lección de humildad». *El Noticiero Universal* (Barcelona).
- PORCEL, B. (1965, octubre). «Víctor Català a contrallum». *Serra d’Or* (Barcelona), any VII, (10), 65-69. També dins (1972) *Grans catalans d’ara* (p. 15-24). Barcelona: Destino.

ANNEX N.6 | NOTÍCIES, COMENTARIS I ARTICLES²

- DE LA SELVA, M. (1901, 28 de novembre). «En Víctor Català». *Renaixensa*, any XXXI, núm. 8720, p. 6872-6874.
- PARDO BAZÁN, E. (1903, 1 de desembre). *Romanciers et conteurs en Espagne*. La Revue (París), núm. 5.
- ZANNÉ, J. (1904, 21 de gener). «Notas biográficas». *Juventut*, núm. 5, p. 47.
- MIQUEL I PLANAS, R. (1905, 6 de juliol). «Les poesies de Víctor Català». *Juventut*, any VI, núm. 282, p. 429-450.
- CARNER, J. (1909, 16 de febrer). «Los jardines del renacimiento (Víctor Català)». *El Periódico*. Reproduït dins N. Nardi i I. Pelegrí (Eds). (1986), *El Reialme de la poesia* (p. 104-106). Barcelona: Edicions 62
- (1919, 28 de setembre). «La nostra literatura a Itàlia». *Catalana*, any II, núm. 74, p. 312.

¹ Tretes de *Visat* (Castellanos, n.d.) i *escriptors.cat* (Gual, n.d.). Ordenades cronològicament.

² Mirat al web *Traces* (2015), al llibre de la Francesca Bartrina (2001), *TV3* (CCMA, 2014), l’hemeroteca de *La Vanguardia* (2015), *TVE* i *Racó* (2015). També surt en breus que parlen sobre reedicions i obres, obres teatrals entorn les seves obres, notícies entorn el cànon literari o la història de la literatura, etc. Només hem tingut en compte notícies específicament d’ella i que han ocupat una presència important en el mitjà (no hem inclòs els breus).

- PALAZZI, F. (1919, 13 de novembre). «Solitudine.» *Il Tempo*.
- (1920, 8 de gener). «Catalunya a l'estranger: "Solitud" en italià.» *La Veu de Catalunya*.
- (1920, 13 de novembre). «D. Caterina Albert i Paradís». *Alt Empordà* núm. 1, p. 1.
- GALLARD, A. (1920, 13 de novembre). «Víctor Català». *Alt Empordà*, núm. 1, p. 2.
- ISERN, D. (1920, 13 de novembre). «Ruralisme i sentit tràgic de Víctor Català». *Alt Empordà*, núm. 1, p. 1-2.
- LLIBERTADA (1920, 13 de novembre). «Llum i tenebres. Víctor Català. Víctor humà. Victòria catalana». *Alt Empordà*, núm. 1, p. 1.
- PLANA, A. (1920, 13 de novembre). «Elogi de Víctor Català». *Alt Empordà*, núm. 1, p. 1.
- RAS, M. (1928, 3 de juliol). «Las grandes firmas de Catalunya. Víctor Català». *Estampas*. Madrid.
- ZANNÉ, J. (1931, febrer). «Recordances al voltant de "Solitud"». *Catalunya (Barcelona)*, any III, núm. 5, p. 2-3.
- (1931, febrer). «Les noces d'argent de "Solitud"». *Catalunya*, any II, núm. 5, p. 5-6.
- MARTÍNEZ-SAGI, A. M. (1931, 18 de maig). «Víctor Català». *La Rambla*, p. 12.
- (1945, 19 de maig). «Víctor Català y la crítica». *Destino (Barcelona)*, núm. 409.
- WILSON, J. M. (1956). «Solitud». *Vida Nova* (Montpeller), núm. 6.
- CANYÀ, L. (1959, 17 de juliol). «Víctor Català y la serenidad ampurdanesa». *El Correo Catalán* (Barcelona).
- SALTOR, O. (1959, setembre). «Doña Catalina Albert, o la cortesía auténtica». *Canigó*, any VI, núm. 67.
- ALÓS, C. (1966, gener). «En el primer aniversario de "Víctor Català". Sus palabras y sus objetos». *Canigó* (Figueres), any XII, núm. 143.
- MORALES (1966, gener). «Buscando a Catalina Albert Paradís "Víctor Català"». *Canigó* (Figueres), any XII, núm. 142.
- PORCEL, B. (1966, 5 de febrer). «La realidad y el mito». *Destino* (Barcelona), núm. 1478.
- ROIG I LLOP, T. (1966, 5 de febrer). «Víctor Català i el teatre». *Destino*, núm. 1487.
- VILANOVA, A. (1966, 5 de febrer). «La obre narrativa de Víctor Català». *Destino* (Barcelona), núm. 1487.
- BERTRANA, A. (1969, 12 de juliol). «Evocació sentimental de Caterina Albert». *Presència* (Girona).
- TORRENT, R. (1970, abril). «Figueres: quan uns Jocs Florals devenen un míting polític. Un episodi inèdit transcendent en la vida de "Víctor Català"». *Canigó* (Figueres), any XVII, núm. 194.
- MORALES, M. L. (1972, 30 de juliol). «Alguien a quien conocí». *Diario de Barcelona*.
- ROIG I LLOP, T. (1976, juliol). «Aportació a l'estudi de Víctor Català». *Recull* (Blanes), núm. 1285, p. 23-24.
- FARGAS, A. (1978, 12 d'abril). «Víctor Català vista per Josep Miralles». *Mundo Diario* (Barcelona).

- PESSARRODONA, M. (1978, 9 de juliol). «Josep Miracle, Caterina Albert i la dissort». *Avui* (Barcelona).
- VIDAL, J. (1981, 21 de juny). «Deu contes de Víctor Català. Els atractius del vell realisme». *Avui* (Barcelona).
- MOLLER-SOLER, M. L. (1983). «Caterina Albert o la ‘solitud’ de una escriptora». *Letras feminas*, núm. 9, p. 11-21.
- GIL BONANCIA, M. (1983, 27 de març). «Víctor Català tindrà un museu». *La Vanguardia, Catalunya comarcas*, p. 24.
- BADIA, L. (1984, gener). «“Solitud”, novel·la». *Quaderns Crema* (Barcelona), 2a sèrie, núm. 8 p. 27-35.
- CASTELLANOS, J. (1985, març). «Víctor Català i el cinema». *Ratlles (Quatre)*, p. 30-32.
- JANÉ, J. (1988, 17 de desembre). «Víctor Català 87: Microcosmos». *Punt Catalunya Nord* (Girona), p. 12.
- ALBERT, L. (1989, 7 de gener). «El catalanisme de Caterina Albert “Víctor Català”». *El Punt* (Girona).
- ALBERT L. (1989, 12 de novembre). «L’humor de Víctor Català». *El Punt* (Girona).
- ALBERT, L. (1990, 29 d’abril). «El pròleg epilògic». *El Punt* (Girona).
- ROS, E. (1990, 16 de juny). «Víctor Català considerava “Solitud” una obra fallida, según un prólogo inédito». *La Vanguardia, Cultura*, p. 52.
- ALBERT, L. (1991). «Víctor Català. 25 aniversari de la mort de l’escriptora (27-1-66)». *Full d’Història Local* (L’Escala), núm. 23.
- ALBERT, L. (1991). «L’ex libris de Víctor Català». *Punt Diari*.
- ALVARADO, H. (1991, gener). «Caterina Albert/Víctor Català: la modernitat d’una clàssica de la literatura catalana». *Cultura* (Barcelona), núm. 19, p. 43-46.
- ALVARADO, H. (1991, gener). «L’adaptació cinematogràfica de Solitud». *Cultura* (Barcelona), núm. 19, p. 47.
- VILA, P. (1991, 27 de gener). «Víctor Català». *El Punt* (Girona).
- MOLERO, N. (1991, 27 de gener-2 de febrer). «A l’ombra de Víctor Català». *Presència*.
- PONS, A. (1991, 29 de gener). «Figures i paisatge: Albert, Caterina». *Avui* (Barcelona).
- CAPMANY, M. A. (1991, 3 de febrer). «Caterina Albert contesta al qüestionari Prosut». *Avui* (Barcelona).
- CAPMANY, M. A. (1991, 16 de febrer). «La major prosa de la literatura catalana». *El Periodico* (Barcelona).
- ALBERT, L. (1991, abril). «Aproximació al perfil humà de Caterina Albert i Paradís, “Víctor Català”». *Fulls d’Història Local*, núm. 23. L’Escala.
- BOFARULL, B. (1991, juny). «Caterina Albert i Paradís, «Víctor Català»: Empori i l’arqueologia». *Fulls d’Història Local* (L’Escala), núm. 25.
- ESTANYT, S. (1991, 11 de març). «La Víctor Català». *El 9 Nou*. Vic.
- CÒNSUL, I. (1991, 8 de juny). «L’hipotètic embaràs de la Mila». *Avui* (Barcelona).

- LLADÓ, J. M (1991, 15 de desembre). «El temps que no passa. Caterina Albert». *Avui* (Barcelona).
- ALBERT, L. (1992, 11 de gener). «L'ex-libris de Víctor Català». *Avui*.
- CASACUBERTA, M. (1992, 12 d'abril). Un pseudònim contra la tafaneria». *El Punt*.
- PAGÈS I JORDÀ, V. (1992, 12 d'abril). «El corrector mexicà de Solitud». *El Punt*.
- ARNAU, C. (1992, 3 de març). «Solitud: Actualitat d'una novel·la clàssica». *La Vanguardia* (Barcelona).
- ALBERT, L. (1992, setembre). «Víctor Català i Enric Morera». Opuscle de la Festa Major de l'Escala.
- PAGÈS I JORDÀ, V. (1993, 5 de setembre). «Víctor Català, un enigma». *El Punt*.
- PUJOL I COLL, J. (2001, 10 de març). «Les caretes de Caterina Albert». *La Vanguardia, Vivir en Girona*, p. 2.
- TVE (2004). *Un segle per a les dones*. [Documental]. Barcelona: Televisió de Catalunya (dedicat a Caterina Albert).
- MASSOT, J. (2005, 6 de febrer). «Cien años de solitud». *La Vanguardia, Cultura*, p. 47.
- AYÉN, XAVI I PIÑOL, R. M. (2005, 23 d'abril). «Cuatro horas de "Solitud" en el Parlament». *La Vanguardia, Cultura*, p. 47.
- TV3 (2005, 10 de maig). *Telenotícies* [Notícies sobre les reedicions de les obres de Caterina Albert coincidint amb el centenari de *Solitud*]. Barcelona: Televisió de Catalunya.
- CANAL 33 (2005, 13 de juny). *De llibres [Programa]*. Barcelona: Televisió de Catalunya (Es parla de *Solitud* i analitza la vigència de la novel·la 100 anys després).
- TV3 (2006, 23 de maig). «Caterina Albert. Obrint camí amb Víctor Català». Dins *Noms* [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya.
- TV3 (2006). *Els camins de la calma. Tres poetes, tres cementiris marins*. [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya (Caterina Albert, Salvador Espriu i Rosa Leveroni), programa emès a TV3.
- ROGLAN, J. (2008, 18 d'abril). «Un mundo en femenino». *La Vanguardia* (Girona), p. 8-9.
- SOLER, M. (2010, 5 de març). «La petja de Víctor Català». *La Vanguardia* (Girona), p. 7.
- (2010, 22 d'octubre). «L'empordanesa universal». *La Vanguardia* (Girona), p. 14.
- PUJADÓ, J. (2010, 26 de novembre). «Artistes dobles i artistes perduts». *La Vanguardia* (Girona), p. 4.
- TV3 (2011, 7 de juliol). Els matins de TV3 [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya (Laura Borràs parla de *Solitud*).
- TV3 (2011, 24 d'octubre). *L'Hora del Lector* [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya (Maria Campillo parla de *Solitud*).
- MASSOT, J. (2011, 7 de desembre). «Rodoreda al cim del cànon». *La Vanguardia, Cultura*, p. 34-35.

- MASSOT, J. (2012, 11 juny). «Clásicos ¿Quién se atreve a publicarlos?». *La Vanguardia. Cultura*, p. 34-35.¹
- PLAYÀ MASET, J. (2012, 17 de juny). «Nombres que hacen Ciudad. Catalunya: 566 museos, 44 dedicados a personas». *La Vanguardia. Vivir*, p. 1-2.
- CATALUNYA RÀDIO (2012, del 22 de juliol al 13 d'agost). *Solitud* [Programa radiofònic]. Barcelona: Televisió de Catalunya (Repartit en vuit capítols).
- OLLER, S. (2012, 20 d'agost). «I Caterina es va fer home». *La Vanguardia, Viure a l'estiu*. p. 7.
- RNE (2013, 6 de maig) *Mujeres maldites- Víctor Català: pseudónimo para una escritora*. [Programa radiofònic]. Barcelona: Radio 5.
- CCMA (2014, 29 de gener) *Lletres d'Or: Víctor Català* [Documental]. Barcelona: Televisió de Catalunya

ANNEX.7 | CRÍTICA LITERÀRIA²

El Llibre blanc

- PONS I PAGÈS, J. (Joan d'Avinyó) (1903, 15 de juliol). «Llibres nous (“Llibre blanc”, “Policromi” i “Tríptic”)». *El Poble Català*, núm. 36, p. 3.

Caires vius

- VIA, L. (1907, 26 DE MAIG). «Un nou llibre de Víctor Català. “Cayres vius”». *Feminal*, núm. 2.
- MORATÓ, J. (1907, 24 de setembre). «“Caires vius”». *La veu de Catalunya* (Barcelona).
- BERTRANA, P. (1907, novembre). «“Caires vius”». *Lletres* (Girona), núm. 8, p. 153.

4 monòlegs

- VIA, L. (1901, 16 de maig). «Víctor Català - “4 monòlegs”». *Juventut*, any II, núm. 66, p. 341-342.

¹ Ens ha semblat interessant incloure aquesta notícia perquè és fruit d'una enquesta realitzada per la Institució de les Lletres Catalanes a 231 persones sobre els referents literaris. Rodoreda és l'autora més citada seguida per Jacint Verdager, Caterina Albert i Josep Pla.

² Mirat a *Traces* (2015), hem tingut en compte llibres específics de l'autora o antologies dels seus textos, conscients que no hi són tots.

Un film 3.000 metres

- GUANSÉ, D. (1926, desembre). «Un film de Víctor Català». *Revista de Catalunya*, p. 654-656.
- BOSCH I VIOLA, E. (1926, 18 de desembre). «Víctor Català, “Un film (3.000 metres)”». *L'Avi Muné* (Sant Feliu de Guíxols).
- SALTOR, O. (1927, març). «“Un film (3.000 metres)”». *La Veu de Catalunya*, núm. 31.
- BOSCH I VIOLA, E. (1927). «Víctor Català, “Un film (3.000 metres)”». *La Nova Revista*, any I, núm. 4, p. 373-375.

El cant dels mesos

- MARAGALL, J. (1901, 31 gener). «“El cant dels mesos”». *Diario de Barcelona*. (En aquest article Maragall elogia l'obra de Caterina Albert).

Drames rurals

- MARAGALL, J. (1902, 13 novembre). «Un libro fuerte e incompleto». *Diario de Barcelona*.
- PIN I SOLER, J. (1902, 13 de novembre). «Víctor Català. “Dramas rurals”». *Juventut* (Barcelona), any III, núm. 144, p. 737-738.
- ZANNÉ, J. (1902, 6 de novembre). «Els “Dramas Rurals” d'en Víctor Català». *Juventut* (Barcelona), any III, núm. 143.
- MORATÓ, J. (1902, 15 de novembre). «“Drames rurals”». *La Veu de Catalunya* (Barcelona).
- OPISSO, A. (1902, 28 de novembre). «“Drames rurals”». *La Vanguardia* (Barcelona).
- MOLINÉ I BRASÉS, E. (1902, 18 de novembre). «“Dramas rurals”». *La Renaixensa* (Barcelona).
- CLOS, F. (Ed.) (1903). «Judicis crítics referents a l'obra “Drames rurals” de Víctor Català». *Tipografia l'Avenç* (Barcelona).

Solitud (1905)

- YATES, A. (1989, octubre). «Víctor Català: “Solitud”». *Catalan Writing* (Barcelona), (3), 85-86.
- BUSQUETS I GRABULOSA, L. (1991, 8 de juny). «Una nova lectura de “Solitud”». *Avui Cultura*, (Barcelona) p. 4.
- CASTELLANOS, J. (2009, abril). «“Solitud” (1905)». *Visat*, núm. 7.
- CORTADELLAS, X. (2012, 7 de juny). «“Solitud?”». *Avui Cultura*, p. 13.
- (2005, juliol-agost) «Víctor Català, “Solitud”». *L'Avenç* (Barcelona), núm. 304, p. 66.
- NOPCA, J. (2014, 25 d'octubre). «El camí de la Mila». *Ara. Ara llegim*, p. 49.

Epistolari de Víctor Català II (Antologia)

– TRIADÚ, J. (2009, 19 de novembre). «Víctor Català al peu de la lletra». *Avui Cultura*, p. 14.

Jubileu

– PLA I ARXÉ, R. (2005, 22 de setembre). «Excel·lents contes». *Avui Cultura* (Barcelona), p. 9.

ANNEX N.8 | LLIBRES, CAPÍTOLS DE LLIBRES I ARTICLES INDEXATS SOBRE CATERINA ALBERT- VÍCTOR CATALÀ¹

ALBERT, L. (2012). *Víctor Català. Una biografia insòlita*. Figueres: Brau.

ALMAZÁN, A. (2006). *Entorn de La infanticida*. Gaüses (Empordà): Llibres del Segle [amb una guia didàctica].

ALVARADO, H. (Ed.) (1984). «Víctor Català/ Caterina Albert o l'apassionament per l'escriptura». Dins C. Albert- V. Català. *La infanticida i altres textos*. (p. 9-35). Barcelona: laSal.

ALVARADO, H. (1988). «Caterina Albert / Víctor Català: una autora motriu-matriu dins la literatura catalana de dones. Dins I. Segura [et al]. *Literatura de dones: una visió del món* (p. 27- 38). Barcelona: laSal.

ALVARADO, H. (1992). «La modernitat i l'originalitat de Solitud. Dins *Els debats de l'Institut. Cicle de conferències i taules rodones (7 octubre-9 desembre 1991)* (p. 11-14). Barcelona: Institut Català de la Dona.

ALVARADO, H. (1997). «*Solitud*» de Víctor Català. Barcelona: Empúries.

ANGLADA, M. À. (1992). «Caterina Albert, arqueòloga. Dins *Els debats de l'Institut. Cicle de conferències i taules rodones (7 octubre-9 desembre 1991)* (p. 15-17). Barcelona: Institut Català de la Dona.

ARNAU, C. (1979). «Víctor Català. Dins V. Català. *Solitud* (p. 5- 10). Barcelona: Edicions 62 (MOLC, 27).

ARNAU, C. (1982). «Víctor Català». Dins Català, Víctor. *Drames rurals* (p. 5- 10). *Caires vius*. Barcelona: Edicions 62 (MOLC, 83).

¹ Només hem tingut en compte l'obra que parla explícitament de l'autora. Per fer-ho possible hem cercat a: Bartrina, Francesca (2001), els webs Visat (Castellanos, n.d.), escriptors.cat (Gual, n.d.), el Diccionari Biogràfic de Dones (Bartrina, n.d.), Racó (2015), Traces (2015), ISI (2015), DOAJ (2014), Sage (2015), DART (2015) i TDX (2015). Hi hem treballat entre el desembre del 2014 i el gener del 2015. Els llibres que inclouen capítols de diversos autors també ho notifiquem. Els llibres d'actes i simposis els hem considerat com a llibres, per tant les actes com a capítols.

- BAGUÉS, À. (2001). «Des dels marges: la insòlita i insolent mirada urbana d'Un film (3.000 metres) de Caterina Albert». Dins *Actes del Novè Col·loqui d'Estudis Catalans de Nord-Amèrica. Barcelona, 1998* (p. 121-132). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- BARTRINA, F. (1998). «Representacions de la bellesa femenina en la narrativa curta de Caterina Albert/Víctor Català». Dins À. Carabí, Àngels & M. Segura, (Eds.) *Belleza escrita en femenino* (p. 87-97). Barcelona: Universitat de Barcelona: Centre Dona i Literatura.
- BARTRINA, F. (2001). «Màscara rere màscara: Els discursos autobiogràfics de Víctor Català». Dins *Ir Simposi de Literatura Autobiogràfica (1999: Alacant). Literatura autobiogràfica: Història, memòria i construcció del subjecte* (p. 159-168). Paiporta: Denes.
- BARTRINA, F. (2001). *Caterina Albert/Víctor Català: la voluptuositat de l'escriptura*. Vic: Eumo.
- BARTRINA, F. (2007). «Caterina Albert». Dins F. Bartrina & E. Espasa (Eds.). *Dones de teatre*. (p. 14-17). Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic.
- BOIX, J. & BOIX I LLONCH, L. (2005). *Els Paisatges de Caterina Albert i Paradís - Víctor Català: un itinerari històric i literari a través dels indrets vinculats a l'escriptora de l'Escala*. L'Escala: Ajuntament de l'Escala.
- BURGAS, J. (1922). *L'Amoreta d'en Piu: comèdia en dos actes i un epíleg: escenificació d'un conte de Víctor Català*. Barcelona: Salvador Bonavía.
- CALDERER, L. (1955). *Alguns aspectes de «Solitud» de Víctor Català / De la veu a la lletra* (p. 57-74). Barcelona: Columna, 1995.
- CAPMANY, M. A. (1972). «Els silencis de Caterina Albert». Dins V. Català *Obres completes* (p. 1.851-1.868). Barcelona: Selecta.
- CARBONELL, N. (1997). «La bogeria textual i l'escriptura esquinçada a *The Yellow Wallpaper* de Charlotte Perkins Gilman i a *La infanticida* de Víctor Català». Dins M. Aritzeta & M. Palau (Eds.) (1997). *Paraula de dona. Actes del Col·loqui «Dones, literatura i mitjans de comunicació»* (p. 65-70). Tarragona: Diputació de Tarragona.
- CASACUBERTA, M. (2010). «Víctor Català». Dins *Panorama crític de la literatura catalana, V. Segle XX: Del Modernisme a l'Avantguarda* (p. 219-247) Barcelona: Vicens Vives.
- CASTELLANOS, J. (1986). «Víctor Català». Dins M. de Riquer; A. Comas & J. Molas (Eds.). *Història Literatura Catalana*. Part Moderna, vol. 8 (p. 586-623). Barcelona: Ariel.
- CASTELLANOS, J. (1997). «Víctor Català, escriptora». Dins J. Castellanos *Literatura, vides, ciutats*. Barcelona: Edicions 62.
- CASTELLANOS, J. (2009). «Víctor Català, la modernitat i la llibertat de l'escriptor». Dins *Congrés Internacional «Gènere i modernitat a la Catalunya contemporània. Escriutores republicanes» (2007: Barcelona). Gènere i modernitat a la literatura catalana contemporània* (p. 103-109), Lleida: Punctum.

- CLOS, F. (Ed.) (1903). *Judicis crítics referents a «Drames rurals» de Víctor Català*. Barcelona: Tipografia de l'Avenç.
- CÒNSUL, I. (1996). «Estudi introductori». Dins V. Català. *Solitud* (p. 5- 46). Barcelona: Edicions de la Magrana.
- CÒNSUL, I. (1996). «Solitud de Víctor Català». Dins *Lectures de COU 1996-97* (p. 5-59). Barcelona: La Magrana.
- CÒNSUL, I. (1999). «Pilar Prim i Solitud». Dins *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui Narcís Oller* (p. 223-229). Valls: Cossetània.
- CÒNSUL, I. & PORREDON, R. (2007). «Solitud de Víctor Català». Dins *Lectures de batxillerat 2006- 2008* (p. 163- 199). Barcelona: Proa.
- DE LA COLLA [DIVERSOS AUTORS] (1930). *Bodes d'argent: [a l'amiga Caterina Albert Paradís (Víctor Català) en la visita que li fem a ala Escala per la vinticinquena de «Solitud»*. Barcelona: Estampa de la Renaixença.¹
- DUPLÀ, C. (1994). «Historia y ficción en Caterina Albert/Víctor Català». Dins À. Carabí & M. Segarra (Eds.). *Mujeres y literatura* (p. 71-77). Barcelona: P.P.U.
- FERRATER, G. (2010). *Tres prosistes: Joaquim Ruyra, Víctor Català i Josep Pla*. Editorial: Empúries, S.L.
- FOLCH I TORRES, J. (1959). *Els dibuixos de Víctor Català*. Barcelona: Josep Porter.
- Fundació Lluís Carulla (2005). *Escriptores. De Caterina Albert als nostres dies. Nadala 2005*. Barcelona: Fundació Lluís Carulla.²
- GAVAGNIN, G. (1991). «La teoria poètica de Víctor Català». Dins *Miscel·lània Jordi Carbonell. Estudis de llengua i literatura catalanes, XXII*. (p. 219- 234). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GUANTER I FLAQUÉ, R. (2006). *Caterina Albert i Paradís, Víctor Català, vista per un escalenc: allò que les biografies no diuen*. Girona: CCG Edicions.
- HURTADO, A. (2005). «Àngel Guerra i Rafael Marquina traductors al castellà de Drames rurals i Ombrívols de Caterina Albert, "Víctor Català"». Dins *Gèneres i formes en la literatura catalana d'entreguerres (1918-1939). I Simposi sobre traducció i recepció en la literatura catalana contemporània* (p. 85-95). Lleida: Punctum.

¹ Conté articles de diferents autors: Agulló, Ferran; Cabot, Joaquim; Font, Alexandre «Qui és Víctor Català», p. 12-17; de Fuentes, Enric; R. Garriga; Guasch, Josep Maria; F. M. Masferrer, Matheu, Francesc; Ruiz, Joan «Evocació», p. 45-50; Santamaria, Joan «La meva voacció literaria», p. 55-69; Via, Lluís; M. Vilà (els que estan en cursiva no s'han pogut corroborar).

² Pesarrodona, M. «Autores dins de la literatura catalana: un comentari», p. 14-19; Castellanos, J. «Víctor Català i el seu temps», p. 22-29; Nardi, N. «Caterina Albert: retrat d'un personatge», p. 32-43; Julià, L. «Maria Antònia Salvà i les seves contemporànies», p. 46- 53; Panyella, V. «Les poetes del segle XX», p. 56-67; Real, N. «Les narradores catalanes del segle XX: una narrativa per a un nou segle», p. 70- 81; Pesarrodona, M. «Cronologia», p. 84- 93

- HURTADO, A. (2007). «Retablo, de Víctor Català: autotraducció?». Dins *Literatura comparada catalana i espanyola al segle XX: gèneres, lectures i traduccions (1898-1951)*, (p. 157-170). Lleida: Punctum & Trilcat.
- JULIÀ, L. (1995). *Víctor Català, Cendres i altres relats*. Barcelona: Pirene.
- Julià, L. (2000). «Introducció». Dins V. Català. *Mosaïc III* (p. 5-10). Barcelona: Edicions 62.
- JULIÀ, L. (2008). «La traducció de Solitud a l'alemany (1909)». Dins A. Pons & S. Skrabec (curadors). *Carrers de frontera. Passages de la cultura alemanya a la cultura catalana* (p. 118-119). Vol. II. Barcelona: Institut Ramon Llull.
- LLEDÓ, E. & OTERO, M. (1991). «Caterina Albert i Paradís». Dins *Projecte ECO. Material per a l'estudi no androcèntric de la literatura*. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat: Pla per a la igualtat d'oportunitat de les dones, Ensenyament.
- MADRENAS TINOCO, M. D. & RIBERA LLOPIS, J. M. (2007). «Contrallums epistolars: un perfil de Caterina Albert i Paradís - Víctor Català des de fora de l'àmbit propi». Dins *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània* (p. 457-468). Lleida: Punctum.
- MARAGALL, J. (1960). «Epistolari a Caterina Albert». Dins *Obres completes*, vol. 1 (p. 938- 954). Barcelona: Ed. Selecta.
- MARÇAL, M.- M. & JULIÀ, L. (1998). «En dansa obliqua de miralls: Pauline M. Tarn (Renée Vivien)- Caterina Albert (Víctor Català)- Maria Antònia Salvà». Dins M.- M. Marçal (Ed). *Cartografies del desig. Quinze escriptores i el seu món* (p. 21- 56). Barcelona: Proa.
- MAS I MORILLAS, M. C. (1997). «Aportacions a l'estudi de Maria Domènech a través de la correspondència amb caterina Albert». Dins M. Aritzeta & M. Palau (Eds.). *Paraula de dona. Actes del col·loqui «Dones, literatura i mitjans de comunicació»* (p. 254-272). Tarragona: Diputació de Tarragona.
- MIQUEL I PLANAS, R. (1929). «Nota Ed.orial». Dins V. Català. *Solitud*. (p. I-XV). Barcelona: Casa Miquel Rius.
- MIRACLE, J. (1951). «Pròleg». Dins V. Català. *Jubileu*. (p. 11-16). Barcelona: Selecta.
- MIRACLE, J. (1963). *Víctor Català*. Barcelona: ALcides.
- MIRACLE, J. (1967). «El teatre de Víctor Català. Pròleg». Dins V. Català. *Teatre inèdit* (p. 11- 46). Tàrrrega: F. Camps i Calmet.
- MIRACLE, J. (1978). *Caterina Albert i Víctor Català*. Barcelona: Dopesa.
- MIRACLE, J. (1986). *Víctor Català*. Barcelona, Ed. Labor (Gent Nostra, 45).
- MONTOLIU, M. (1912). «Víctor Català». Dins *Estudis de la literatura catalana* (p. 63-73). Barcelona: Societat Catalana d'Editors.
- MONTOLIU, M. (1951). «Pròleg». Dins V. Català. *Obres completes*. (p. XI- LXIII). Barcelona: Selecta.

- MONTOLIU, M. (1973). «1905. Solitud de Víctor Català». Dins J. Castellanos (a cura). *Guia de literatura catalana contemporània* (p. 75-83). Barcelona: Edicions 62.
- MUÑOZ PAIRET, I. (Ed.) (2005). «Introducció». Dins *Epistolari de Víctor Català*. (Volum I). Girona: Curbet Comunicació Gràfica.
- MUÑOZ PAIRET, I. (Ed.) (2009). «Introducció». Dins *Epistolari de Víctor Català*. (Volum II). Girona: Curbet Comunicació Gràfica.
- NARDI, N. (1981). «Pròleg». Dins V. Català. *Contes diversos* (p. 7-21). Barcelona: Laia.
- NARDI, N. (1984). «Víctor Català». Dins J. M. Prado & F. Vallverdú. *Història de la literatura catalana* (vol. 2, p. 93-104). Barcelona: Edicions 62: Orbis.
- NARDI, N. (1984). «Víctor Català. Caires vius». Dins J. M. Prado & F. Vallverdú. *Història de la literatura catalana* (vol. 4, p. 93-104). Barcelona: Edicions 62: Orbis.
- NARDI, N. (1990). «Introducció». Dins V. Català. *Solitud* (p. 5-26). Barcelona: Edicions 62.
- NARDI, N. (1992). «Introducció, Apèndix i Cronologia». Dins V. Català. *Drames rurals* (p. 9-28, 253-303). Barcelona: Barcanova.
- NARDI, N. (1992). «Introducció a l'obra narrativa de Caterina Albert». Dins *Els debats de l'Institut. Cicle de conferències i taules rodones (7 octubre-9 desembre 1991)* (p. 18-23). Barcelona: Institut Català de la Dona.
- NARDI, N. (1993) «Comentari a Dionisos». Dins V. Català, *Contes*. Barcelona: Bruño.
- NARDI, N. (1993). «Introducció». Dins V. Català. *Contes* (p. 9-53). Barcelona: Bruño.
- OLIVER, M. (1948). «Víctor Català: Solitud». Dins M. Oliver, *Obres completes* (p. 447-452). Barcelona: Selecta.
- OLLER I RABASSA, J. (1967). *Biografia de Víctor Català*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- PESSARRODONA, M. & AYMERICH, P. (2004). *Caterina Albert. Un retrat*. Barcelona: Institut Català de les Dones.
- PESSARRODONA, M. (coord.) (2007). *Caterina Albert. Cent anys de la publicació de Solitud. Simposi celebrat a la Residència d'Investigadors CSIC-Generalitat de Catalunya els dies 18 i 19 de novembre de 2005*. Barcelona: Residència d'Investigadors CSIC: Generalitat de Catalunya.¹

¹ Amb aportacions de: Guinart, J. M. «Presentació», p.7-9; Pessarrodona, M. «Així que han passat cent anys...», p. 11-15; Julià, J. «La poètica de Caterina Albert i les estètiques del seu temps», p. 19-43; Ayensa, E. «Caterina Albert i l'arqueologia: Noves dades per a la recerca», p. 47-59; Moreta, I. «Notes sobre l'epistolari Caterina Albert- Joan Maragall», p. 60-84; Muñoz, I. «Les primeres col·laboracions literàries de Caterina Albert a la premsa», p. 85-102; Boix, L. «Caterina Albert i Paradís: Arts plàstiques, arqueologia i recuperació de la cultura popular», p. 105-116; Mitrani, À. «Caterina Albert, la pintora que nov a ser? », p. 117-123; Pons, M. «Caterina Albert i la música», p. 124-130; Tero, J. «Una anècdota de Caterina Albert», p. 133-134; Callol, C. «Teatre i record», p. 135-139; Gallén, E. «Per la renovació del monòleg», p. 140-152; Garolera, N. «Dos textos inèdits de Caterina Albert», p. 153-157; Miralles, C. «La poesia de Víctor Català», p. 158-164; Abrams, S. «Art i pragmatisme», p. 167-170; Hurtado Díaz, A. «Una dissonància misteriosa. Les traduccions castellanques de Víctor Català al primer terç

PLA, J. (1979). «Caterina Albert-Víctor Català». Dins J. Pla. *Obres completes*. (Vol. 17, p. 449-455). Barcelona: Destino.

PORCEL, B. (1969). «Víctor Català, entre la realitat i el mite». Dins *Exercicis més o menys espirituals* (p. 143-145). Barcelona: Edicions 62.

PORCEL, B. (1986). «Caterina Albert: Un retrato». Dins V. Català. *Soledad* (p. 1-9). Barcelona: Alianza Editorial: Enciclopèdia Catalana (Traducció Basilio Losada).

PRAT, E. & VILA, P. (Eds.) (1993). *Actes de les primeres jornades d'estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert i Paradís, «Víctor Català». (Celebrades del 9 a l'11 d'abril de 1992)*. L'Escal: Ajuntament; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.²

PRAT, E. & VILA, P. (Eds.) (2002). *II Jornades d'estudi «Vida i l'obra de Caterina Albert i Paradís Víctor Català, 1869-1966». (Celebrades del 20 al 22 de setembre de 2001)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.³

del segle XX», p. 171-182; Saludes i Amat, A. M. «Notes sobre la traducció italiana i francesa de Solitud i algunes consideracions sobre el pseudònim de l'autora», p. 183-203; Siguan, M. «Solitud en alemany: Sankt Pons», p. 204-209; Duarte i Montserrat, C. «En el centenari de Solitud», p. 213-214; Bartrina, F. «Caterina Albert i el cinema: Un film (3.000 metres) i «Raquel Torres»», p. 215-234; Boix Llonch, J. «Una autodidacta «compulsiva»», p. 235-253; Nardi, N. «Títols i pròlegs: Compendi dels trets essencials de la narrativa de Víctor Català», p. 254-262; Vila, P. «Dos comentaris a Solitud i a l'obra literària de Caterina Albert», p. 263-272; Montero, A. «Solitud: Un comentari», p. 275-277; Rafart, S. «Lull que no esborra. Notes a l'entorn de la narrativa de Víctor Català», p. 278-284; Albert, L. «Uns mots a la cloenda del Simposi», p. 285-287.

2 Aquest llibre conté les següents actes: Castellanos, J. «Víctor Català i el Modernisme», p. 17- 41; Albert, L. «Aspectes inèdits de Caterina Albert», p. 47- 67; Albó, N. «Víctor Català: vigència i enigma», p. 69- 87; Nardi, N. «Caterina Albert, Víctor Català: la llengua pròpia, la pròpia llengua», p. 89- 118; Alvarado, H. «Solitud: somnis, signes i símbols. Una mirada des de l'altre angle», p. 119- 134; Centellas Rodrigo, A. «Solitud de Víctor Català: un texto para una experimentación comparatista», p. 135- 149; Cerdà i Surroca, M. «Solitud, més enllà de l'imaginari», p. 151- 164; Esteban i Cerdà, S.; Mas i Morillas, M. C. «Caterina Albert- Dolors Monserdà: deu anys de relació epistolar», p. 165- 201; Font, M- R. «Un film (3.000 metres): La resposta de Víctor Català als models noucentistes», p. 203- 224; Gómez Iníiguez, L. «El símil en Solitud: la evolució lingüístico-literària de Víctor Català (del folletín a la modernidad) », p. 225- 264; Julià, L. «Les imatges de la dona en la narrativa de Víctor Català (1902-1907) », p.247-274; Madrenas Tinoco, D.; Ribera Llopis, J. M. «Modernisme i modernismes, (I): Perfil estètic de les idees de Víctor Català», p. 275- 299; MADRENAS TINOCO, M. D.; RIBERA LLOPIS, J. M. «Modernisme i modernismes (II): Estudi contrastiu de Sonata de primavera (1904) de Ramón del Valle-Inclán i Solitud (1905) de Víctor Català», p. 299-319; Nardi, N. «A propòsit d'Encunys», p. 321- 352; Ortega Román, J. J. «Posibles modelos estructurales en las secuencias narrativas de Solitud de Víctor Català», p. 353- 370; Otero Vidal, M. «Com ho havia de fer tota soleta...? », p. 371- 383; Prat, E. «Textos de Víctor Català i Joaquim Ruyra publicats a la revista L'Avi Muné de Sant Feliu de Guíxols», p. 385- 416; Vila, P. «El pensament lingüístic en les revistes modernistes i noucentistes gironines (1898- 1914) », p. 417- 504; Nardi, N. «Caterina Albert/ Víctor Català. Bibliografia», p. 579- 594.

3 Aquest llibre conté les següents actes: Prat, E.; Vila, P. «Pròleg», p. 5-8; Albert, L. «Presentació», p. 15-16; Albert, L. «Cloenda», p. 17-18; Roca, M. M. «Conferència inaugural», p. 21-31; Casacuberta, M. «Víctor Català i la literatura de l'ombra», p. 33-51; Gallén, E. «Víctor Català i el teatre», p. 53-75; Nardi, N. «El paisatge en la narrativa de Caterina Albert / Víctor Català». p. 77-97; Agut i Clausell, F. «De la tragèdia d'Idil·li xorc de Víctor Català a l'esperança de La gloria de los feos de Rosa Montero: una experiència de literatura comparada», p.

PRAT, E. & VILA, P. (Eds.) (2006). *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert «Victor Català» (en ocasió del centenari de Solitud 1905-2005). (Celebrades del 17 al 19 de març de 2005)*. Girona: Curbet Comunicació Gràfica.⁴

101-115; Almazan, A. «El món androcèntric a La infanticida de Caterina Albert», p. 117-129; Bartrina, F. «Felip Palma i Víctor Català: la subversió de la ironia de Palmira Ventós i de Caterina Albert», p. 131-142; Bonnín i Socias, C. «L'amistat entre Caterina Albert i Aurora Bertrana», p. 143-153; Closa i Farrés, J. «Tradicció clàssica i tradició romàntica a l'obra modernista de Víctor Català», p. 155-169; Comellas, J. «Correspondència Víctor Català-Joan Maragall. Mirall d'una relació il·luminadora de realitats importants», p. 171-201; Cortés i Orts, C. «L'empremta de la narrativa de Caterina Albert en els primers relats de Mercè Rodoreda», p. 203-232; Estelles i Elias, R. M. «Caterina Albert i la seva influència literària», p. 233-237; Estradé, S. «Dues cartes i un llibre d'homenatge», p. 239-261; González, M. «Víctor Català: literatura femenina i universal», p. 263-281; Llorca Antolín, F. «La solitud i el mirall de l'altre/a segons Maria-Mercè Marçal», p. 283-297; Madrenas Tinoco, M. D.; Ribera Llopis, J. M.; «Víctor Català, la negativa noucentista i les novel·listes dels anys vint i trenta», p. 299-310; Miró, M. M.; Ricart, C. «Dues cartes de Caterina Albert i Paradís (Víctor Català) a Martí Genís i Aguilar», p. 311-319; Molas i Villanueva, S.; Llopis i Domíngues, N. «Els espais de les veus: Montserrat Roig i Caterina Albert», p. 321-329; Montagut, J. A. «Solitud / Soleco: traducció a l'esperanto (1967)», p. 331-336; Mulet Grimalt, C. «Ressons i semblances de Víctor Català a l'obra de Maria Ibars», p. 337-357; Muñoz i Pairet, I. «La recepció de La infanticida a la premsa: 1967 i 1992», p. 359-386; Oriol, M. C.; López, M. «Caterina Albert, Víctor Català: els referents del folklore, el plaer per la literatura», p. 387-414; Ortega Román, J. J. «Solitud: la culminación del modelo viajero-memorialístico-pirenaico frente a los relatos de viajes rumano-carpáticos», p. 415-428; Ortega Román, J. J. «Singuratate, algunos aspectos sobre la traducción rumana de Solitud», p. 429-434; Prat, Enric i Vila, Pep «Papers de Víctor Català», p. 435-459; Jaume, Q. «La contraposició del bé i del mal a 'Solitud' de Víctor Català», p. 461-484; Rafecas i Orpí, M. T. «Quatre monòlegs, de Caterina Albert», p. 485-511; Saludes i Amat, A. M.; Giannini, A.; «Notícia de l'epistolari Alfredo Giannini-Víctor Català (1917-1930). La traducció italiana de Solitud», p. 513-531; Albert, L. «Caterina Albert i la seva obsessió pel llenguatge», p. 535-541; Boix i Llonch, J. «Aproximació a la parla del pastor de Solitud», p. 543-562; Luna, X. «Els dialectes a Solitud», p. 563-583; Perea, M. P. «Víctor Català: corresponsal de l'Obra del diccionari d'Antoni M. Alcover», p. 585-612; Tubert i Canada, E. «Caterina Albert, dibuixant i il·lustradora», p. 613-621; Balliu, M. C. «La restauració del manuscrit original de Víctor Català», p. 623-633.

4 Aquest llibre conté les següents actes: Guinart, J. M. «Lany de Solitud», p. 3-4; Albert, L. «Acte de la presentació de les jornades», p. 5-6; Prat, E.; Vila, P. «Justificació», p. 7-9; Villalonga, M. «Escriure en femení: del viatge a la metamorfosi», p. 11-22; Bartrina, F. «Solitud i les xarxes intertextuals de la narrativa de Caterina Albert «Victor Català»», p. 25-42; Castellanos, J. «Estremiments i esgarrifances». «Solitud': de l'inconscient a la consciència», p. 43-57; Julià, L. «La Mila. Genealogia d'un personatge amb veu pròpia», p. 59-70; Nardi, N. «Caterina Albert i les escriptores. Entre la solitud i les relacions literàries», p. 71-97; Arnau, C. «Solitud de Víctor Català, «cel i muntanya, muntanya i cel»», p. 101-114; Boix i Llonch, J. «Algunes consideracions sobre el lèxic del pastor de Solitud», p. 115-192; Dasca Batalla, M. «Lalenada roent de la fera. La introducció del mal a 'Solitud' com a paradigma de la modernitat», p. 193-205; García de Junceda i García de Marina, M. T. «Modernismes, narrativa, dialecte i/o vernaculisme: a propòsit de Solitud (1905) de Víctor Català i de Sonata de otoño (1902) de R. M. Del Valle-Inclán», p. 211-219; Luna, X. «Aproximació al glossari de Solitud», p. 221-252; Muñoz i Pairet, I. «Epistolari Lluís Via - Víctor Català (1901-1909)», p. 253-274; McNerney, K. «La traducció de Solitud a l'anglès de David Rosenthal (1992)», p. 275-282; Ortega Román, J. J. Madrenas Tinoco, M. D.; Ribera Llopis, J. M. «Caterina Albert i Paradís - Víctor Català a l'àmbit hispà. Escorç d'estudi sobre relació i projecció literàries», p. 343-359; McNerney, K. «Deu contes i un monòleg: traduccions de Caterina Albert», p. 363-368; Ribera Llopis, J. M. «Presentació del treball sobre les relacions i la projecció hispanes de Caterina Albert i Paradís «Victor Català» i la seva obra», p. 369-374; Albert, L. «Presentació de Quincalla», p. 377-381; Armengol, J. «A propòsit de Quincalla», p. 383-389.

- RIBERA LLOPIS, J. M. (2003). «Caterina Albert i Paradís, Víctor Català, “La jove. Tot pastant”: cap a una iconografia femenina». Dins *Lectures de literatura catalana a Madrid: quinze lliçons del seminari al Centre Cultural Blanquerna (1997-2002)* (p. 117-128), Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- RIBERA LLOPIS, J. M. (2007). *Projecció i recepció hispanes de Caterina Albert i Paradís, Víctor Català, i de la seva obra*. Girona: Curbet Comunicació Gràfica.
- SALTOR, O. (1961). «Ofrena». Dins V. Català *Solitud*. Barcelona: La Lluanera.
- SERRAHIMA, M. (1972). «Víctor Català». Dins M. Serrahima. *Dotze mestres* (p. 227-250). Barcelona: Destino.
- SIMBOR ROIG, V. (1989). «El Narrador a Solitud». Dins *Miscel·lània Joan Bastardas-2* (p. 211-224). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- SIMBOR ROIG, V. (1989). «Solitud, més enllà de la realitat poètica naturalista». Dins *Miscel·lània Joan Fuster I* (p. 303-316). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- VIA, L. (1946) «Pròleg a la cinquena edició». Dins V. Català *Solitud* (p. 13-39). Barcelona: Llibreria Verdager.
- VILLAS, M. (1991). «Follas novas de Rosalía de Castro i Solitud de Víctor Català: l'expressió de la saudade i de la soledad». Dins *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i literatura catalanes, IV* (p. 291-309). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VILLAS, MONTSERRAT (1999). «La morfologia del lèxic de “Solitud” de Víctor Català». Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ARTICLES EN REVISTES INDEXADES NACIONALS¹

- ALBERT, L. (1989). «Les dedicatòries en vers de Víctor Català». *Revista de Girona*, (137), 49-55.
- ALBERT, L. (1993, gener-febrier) «La independència de Víctor Català». *Revista de Girona*, (156).
- ANGLADA, M. À. (1996). «Caterina Albert, arqueòloga». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29), 407- 411.
- ARAGÓ, N.- J. (1991). «Carta de condol de Víctor Català». *Revista de Girona*, (145), 7.

¹ Hem tingut en compte els webs: *ISI* (2015), *Racó* (2015), *DOAJ* (2015), *Traces* (2015), *Sage* (2015), *escriptors.cat* (Gual, n.d.) i *Visat* (Castellanos, n.d.), i el llibre de Bartrina (2001). Tot i constar dins revistes indexades (MIAR, 2015) no hem tingut en compte les ressenyes ni les cròniques, ja que les ressenyes aniran a un apartat especial i les cròniques seran tractades com a notícies.

- ARITZETA, M. (2005). «Solitud', estratègies discursives de la novel·la». *Serra d'Or*, (545), 16-18.
- ARNAU, C. (1992, juny). «Dones sense identitat: Els personatges femenins en la narrativa de Víctor Català». *Serra d'Or*, 9ny XXXIV, (390), 51-52.
- BARTRINA, F. (1998). «Teatre de dona al tombant de segle: La infanticida de Caterina Albert». *Lectora. Revista de dones i textualitat*, (3), 39-48.
- BARTRINA, F. (2002). «La violència contra les dones a l'obra de Víctor Català i d'Aurora Bertrana». *Lectora. Revista de dones i textualitat*, (8), 99-105.
- BERNILS, J. M. (2014). «La Caterina Albert més familiar». *Revista de Girona*, (284), 48-50.
- BLOOMQUIST, G. (1975). «Notes per a una lectura de Solitud». *Els Marges*, (3), 104-107. [Traducció d'Enric Sullà].
- BOU, E. (1978). «El premi "Víctor Català": una aproximació al conte català sota el franquisme». *Els Marges*, (12).
- CAPMANY, M. A. & GUANSÉ, D. (1973). «De la senyoria de Caterina Albert i de les entremaliadures de Víctor Català». *Serra d'Or*, (164), 37-38.
- CASTELLANOS, J. (1977). «Dotze cartes de Víctor Català a Tomàs Roig i Llop». *Els Marges*, (11), 73-89.
- CASTELLANOS, J. (1982). «Solitud, novel·la modernista». *Els Marges*, (25), 45-70.
- CASTELLANOS, J. (2007). «La identitat qüestionada. "Un film (3000 metres)", de Víctor Català». *Els Marges*, (82), 57-75.
- CENTELLAS RODRIGO, A. «Tipología de la figura femenina en la narrativa de los siglos XIX y XX: Estudio comparativo de 'Solitud' de Caterina Albert-"Víctor Català" en el marco de la novelística occidental».¹
- CÒNSUL, I. (2005, maig). «Víctor Català i Narcís Oller». *Serra d'Or*, (545), 24-27.
- CORRETGER, M. (2010, hivern). «Les raons d'una incomprensió. Crítica i epístoles entre Domènec Guansé i Víctor Català (1926-1931)». *Els Marges*, (90), 40-67.
- FABREGAS, X. (1967, 15 d'abril) «El teatre de Víctor Català a l'escenari». *Serra d'Or*, any IX, (4), 341-342.
- HERAS TRIAS, A. (1996). «Víctor Català versus Caterina Albert: aproximació a la persona que hi ha darrera l'escriptora. Estat de la qüestió». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29).
- FARRÉ I VILALTA, I. (2006). «Dues cartes de Frederic Pujulà i Vallès a Caterina Albert. Testimoniatge de combat i de supervivència». *Els Marges*, (80), 96-104.
- JULIÀ, L. (2003, HIVERN). «DE NOU CATERINA ALBERT». *RELS*, (2), 25-28.
- MALUQUER DE MOTES, J. (1966). «La Colección Arqueológica Víctor Català: I.

¹ Tret de *Traces* (2015), no hem trobat més informació bibliogràfica.

- Monedas de Emporion, de Massalia y plata romano-republicana halladas en la antigua ciudad griega». *Pyrenae*, 2.
- MALUQUER DE MOTES, J. (1967). «La Colección Arqueológica Víctor Català». *Pyrenae*, 3.
- MARÇAL, M.- M. & JULIÀ, L. (1998). «En dansa obliqua de miralls. Pauline M. Tarn (Renée Vivien), Caterina Albert (Víctor Català) i Maria-Àntònia Salvà». *DUODA: estudis de la diferència sexual*, (14).
- MUÑOZ I PAIRET, I. (2006). «Epistolari Anton Busquets- Víctor Català (1905- 1933)». *Quaderns de la Selva, Centre d'Estudis Selvatans*, (18), 31- 77.
- MUÑOZ I PAIRET, I. (2009). «Epistolari Josep Pous i Pagès- Víctor Català (1905- 1912)». *Els Marges*, (89), 67- 79.
- MUÑOZ I PAIRET, I. (2011). «Història i recepció dels 'Drames rurals'». *Serra d'Or*, (621), 48-51.
- NARDI, N. (1974, maig) «Entorn de la segona edició de les Obres completes de VÍCTOR CATALÀ». *ELS MARGES*, (1), 108- 110.
- OLIVERAS I LLOVERA, C. (1996). «La col·lecció emporitana de Caterina Albert i Paradís». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29).
- PERICOT I GARCIA, L. (1966) «La Colección Arqueológica «Víctor Català»». *Pyrenae*, 2.
- SOLER, M. P. (1998) «Víctor Català, Pla, Guimerà i Rusiñol, davant el naixement del cinema». *Revista de Girona*, (189).
- TORRES-POU, J. (1990) «Solitud, el despertar moderniste de Víctor Català». *Romance Notes*, (30.3), 199-205.
- TORROELLA, J. (2005). «El Montgrí, paisatge real i imaginat de Solitud». *Revista de Girona*, (230), 34- 38.
- TRIADÚ, J. (1969, 15 de setembre). «Viatge de retorn a Víctor Català: En el centenari de la seva naixença». *Serra d'Or*, any XI, (120), 51-53.
- VIDAL ALCOVER, J. (1969, 15 de setembre). «Víctor Català. Autenticitat i eficàcia». *Serra d'Or*, any XI, (120), 57-59
- VILA, P. (2005). «La infanticida de Pontós (1838) ». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (38), 305-312.
- YATES, A. (1969, 15 de setembre). «Solitud i els drames rurals». *Serra d'Or*, any XI, (120).

INTERNACIONALS

- BARTRINA, F. (1996). «(M)othering the Self: la dramaturgia femenina de Víctor Català». Dins *Actas of the 4th Hispanic Studies Postgraduate Conference* (p. 15-22). Londres: Embajada de España.
- BARTRINA, F.; ESPASA, E. & GODAYOL, P. (2000). «Narrating the Nation: Three Catalan Women Writers». *Donaire*, (15), 3-9.
- FRIEDLEIN, R. (2004). «Der Naturraum der Pyrenäen als Epochenmerkmal für den Modernismus (Caterina Albert: Solitud, 1904-5)» [The Pyrenees' natural space, a characteristic feature within Modernism (Caterina Albert: Solitud, 1904-5)]. *Zeitschrift für Katalanistik*, 17, 45-68.
- GAVAGNIN, G. (1987). «Lettura di Solitud», *AISC*.
- GREGORI SOLDEVILA, C. (2014). «Ironies del destí i visió del món en dues narracions de Víctor Català i Josep Carner» [Irony of the destiny and world vision in two narratives by Víctor Català and Josep Carner]. *Zeitschrift für Katalanistik*, 27, 207-224.
- HACKBARTH, V. (2012) «Solitude of Victor Catala, like roman education». *Hispanofila. University North Carolina*, 166, 95-105.
- HURTADO DIAZ, A. (2006). «Caterina Albert and Maria Luz Morales». *Cuadernos Hispanoamericanos*, 671, 43-54.
- JIMÉNEZ, D. (1997) «Echos narratifs français dans l'oeuvre de Víctor Català». Dins *Les Literatures catalana i francesa al llarg del segle XX. Les literatures catalane et française au XXème siècle* (p. 153- 162), Barcelona: Abadia de Montserrat.
- MARTÍ-OLIVELLA, J. (1989). «Narcís Oller, "La fiebre del oro". Víctor Català, "Soledad". Joan Perucho, "Libro de Caballerías"». *Hispanic Review*, 57(4), 537-539.
- MOLLER- SOLER, M. L. (1986). «El descenso liberador de Mila en Solitud de Caterina Albert». *Alba de América*, (6-7),70-91.
- ROTELLA, P. V. (1998). «Women Alone: Solitude, Silence, and Selfhood in Caterina Albert and Sibilla Aleramo». *Catalan Review*, 12(1), 101-110.
- ROTELLA, P. (2002). «Tot pastant». *Catalan Review*, XVI(1-2), 199-206.
- TORRESPOU, J (1990). «"Solitud", the Modernism of Català, Víctor». *Romance Notes. Univ North Carolina*, 30(3), 199-205.
- VILARÓS, T. (1993). «Caterina Albert i Paradís ("Víctor Català")». Dins L. Gould Levine; E. Engelson Marson & G. Feiman Waldma (Eds.). *Spanish Women Writers: A Bio-bibliographical Source Book* (p. 12-22). Westport: Greenwood Press.

TESIS DOCTORALS

ARTEAGA IRIARTE, M. E. (1995). *Estudio de la narrativa de Grazia Deledda. Aproximación comparativa a las obras de Emilia Pardo Bazán y Víctor Català*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid. Directora: Aurora Conde Muñoz.

BARTRINA, F. (1999). *Gènere i escriptura: l'obra de Caterina Albert/Víctor Català*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Director: Enric Sullà.

TESINES

CIURANA, M. (1972) *Aportacions a l'estudi de Víctor Català, unes cartes inèdites*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

NARDI, N. (1973). *Els «dramas rurals» de Víctor Català*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

ANNEX N.9

PRESENCIA A LES BIBLIOTEQUES

PÚBLIQUES UNIVERSITÀRIES

Obra	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
Aclariment [Manuscrit] poema inèdit				1E		
4 monòlechs		1E			1E	
Caires vius	3E		1E	1E	2E-1A	
Cendres i altres contes						1E-2A
Contes diversos	2E			1E	1E-5A	2E-7A
Contrallums: narracions	1E			1E	1E	
Discursos llegits en la "Real Academia de Buena Letras de Barcelona" .. 1923					1E	
Drames rurals	2E				2E	1E-1A
Drames rurals i Caires vius	6E		1E	3E-2P	4E-41A	3E-1P-42A
El calvari d'en Mitus	1E				1E	
El carcanyol: novel·la original	1E				1E	
Els centarures: novel·la original i inèdita	1E					
El clos del pastor		1E				
Epistolari de Víctor Català, I	2E			1E	2E-4A	
Epistolari de Víctor Català, 2.						
Giselda	1E			1E	1E-2A	
Jubileu: novíssims contes inèdits	3E			3E	2E	
La infanticida i altres textos	1E		6E		1E-12A	1E-7A

Traduccions

Dramas rurales					1E	
Solitude: a novel	1E		1E-1P			2E-2P-5A
Solitude	1E					
Soleco	1E					
Singuratate	1E		1E			1E-1P
Solitud : roman			1E	1E		
Soledad						1E-4A

Obra	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
La infanticida (enregistrament de vídeo)						2E-17A
La enjuta	1E			1E	2E	
La mare balena	1E				1E	3E
La Família dels Garrigas ... 1927					1E	1E
Llibre Blanch, plicromi, tríptic: poesies	3E	2E		1E-8P		
Lo cant dels mesos		1E		1E		
Marines					1E	1E
Mosaic	1E				2E	1E-3A
Nostr'amo: novel·la inèdita	1E					
Obres completes	3E		1E	1E	2E-45A	1E-23A
Ombrivoles	4E			2E	3E-1A	1E
Poesies; La tieta .. [entre 1913 i 1921]					2E	
Quincalla				1E		1E-3A
Retablo	1E				2E	1E-9A
Solitud	12E	3E-6P	3E	10E-8P	8E-29A	16E-5P-126A
Solitud (enregistrament de vídeo)	1E	1E	1E			
Solitud (enregistrament sonor)		1E				
Teatre inèdit: la infanticide, verbagàlia, les cartes, l'alcabota		1E				
Un film (3.000 metres)	8E			4E-1P		10E-1P-8A
Víctor Català .. 1963					1E-5A	
Vida tràgica / Víctor Català						1E-2A
Vida mòlta: tercera sèrie de Drames rurals	1E					1E-2A

E – nº exemplars

P – nº de préstecs 2013-14

A – nº de préstecs acumulats

Tot i que hem volgut evidenciar el nombre de préstecs del 2013/14 i préstec acumulat, aquestes dades no són completes ja que ni des de la UAB, UPC, ens han pogut oferir les dades. Des de l'UVic-UCC només tenim dades del curs 2013/14, de l'UdG dades del gener-setembre 2014 i octubre-febrer 2015, de l'UPC del curs 2014/14 i 2014-febrer 2015 més el préstec acumulat. Finalment, de l'URV tenim el préstec acumulat des de 2009.

ANNEX N.10**| PRESENCIA A LA BIBLIOTECA****NACIONAL DE CATALUNYA**

Obra	N.exemplars	En préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
4 monòlechs	8	0		
Caires vius	13	0		
Carnaval	1	0		
Cendres i altres contes	2	1	0	1
Contes diversos	2	0		
Contrallums	6	0		
Discursos llegits en la "Real Academia de Buena Letras de Barcelona" .. 1923	4	0		
Drames rurals	17	4	8	2
El calvari d'en Mitos	5	0		
El carcanyol: novel·la original	2	0		
El patrimoni dels defectes [Manuscrit]**	1	0		
El xerraire [Manuscrit] **	1	0		
Els centarures	4	0		
En Maragall [Manuscrit]	1	0		
Epistolari de Víctor Català	2	0		
Giselda	4	0		
Jubileu	7	1	0	0
La infanticida [Manuscrit] **	1	0		
La infanticida i altres textos	2	1	0	1
La Mare balena	4	0		
Les cartes [Manuscrit] **	1	0		
Llibre blanc	7	0		
Llibre blanc [Manuscrit]**	1	0		
Lo Cant dels mesos	2	0		
Marina Madrona [Manuscrit]**	1	0		
Marines	4	0		

Les obres amb ** en el treball no s'han tingut en compte com a obres com a tal en ser, normalment, manuscrits, obres sonores, enregistraments de vídeo o altres que ens ha estat difícil de classificar, però que, en canvi, consten en les biblioteques.

Obra	N.exemplars	En préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Mosaic III	7	1	1	1
Nostr'amo	2	0		
Obres completes	7	1	1	0
Ombrívols	7	1	0	1
Poesies	3	0		
Prosa i poesia [Manuscrit] **	1	0		
Quincalla	1	0		
Retablo	9	0		
Solitud	79	10	5	4
Teatre inèdit	3	1	0	0
Un film (3.000 metres)	19	1	0	1
Víctor Català, una biografia insòlita [...]	2	0		
Vida molta	4	0		

Traduccions	N.exemplars	En préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Dramas rurales	2	0		
Eenzaamheid	1	0		
La enjuta	2	0		
La madre ballena	1	0		
Sank Pons: Roman	1	0		
Singuratate	2	0		
Soleco	2	1	0	1
Soledad	6	1	1	1
Soltidu: roman	2	0		
Solitud (aranès)	2	1	0	
Solitude	2	0		
Solitudine	1	0		
Vida tràgica	2	0		

ANNEX N.II

| PRESENCIA EN EL CATÀLEG

DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES:

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
4 monòlechs	12	7	5			
Caires vius	35	29	4		1	
Cendres i altres contes	153	82	29	23	8	8
Contes	10	2	7		1	
Contes diversos	39	24	7	5	2	1
Contrallums	18	10	5	2		
De civisme i civilitat	2	2				
Discursos llegits en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona	2	2				
Drames rurals	368	272	43	15	27	10
Drames rurals/ Caires vius	210	111	44	28	15	9
El calvari d'en Minuts	2		2			
El Carcanyol	5	3	2			
Els Centaures	2	2				
Epistolari de Víctor Català I	10	3	7			
Epistolari de Víctor Català II	5		5			
Giselda	1		1			
Jubileu	23	15	5		3	
La infanticida i altres textos	115	56	30	12	6	9
La família dels Garrigas	5		3	2		
La Mare balena	33	22	6	2	2	
Llibre blanc	11	11				
Lo Cant dels mesos	5	4	1			
Marines	13	11	2			
Mosaic III	44	21	18	1	2	1
Nostr' amo	2	2				
Obres completes	26	6	11	4	4	1

Obra	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
4 monòlechs		0	0	4
Caires vius	1	3	1	17
Cendres i altres contes	3	27	27	363
Contes		3	3	57
Contes diversos		3	2	60
Contrallums	1	0	0	4
De civisme i civilitat		0	0	0
Discursos llegits en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona		0	0	0
Drames rurals	1	523	233	1.702
Drames rurals/ Caires vius	3	643	471	2.645
El calvari d'en Minuts		0	0	0
El Carcanyol		0	0	0
Els Centaures		0	0	0
Epistolari de Víctor Català I		0	0	4
Epistolari de Víctor Català II		0	0	1
Giselda		0	0	0
Jubileu		4	2	27
La infanticida i altres textos	2	25	20	495
La família dels Garrigas				
La Mare balena	1	0	0	12
Llibre blanc		0	0	9
Lo Cant dels mesos		0	0	2
Marines		1	0	1
Mosaic III	1	7	5	84
Nostr' amo		0	0	0
Obres completes		7	9	63

ANNEX N.II

| PRESENCIA EN EL CATÀLEG

DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES:

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Omrívoles	40	31	5	1	2	
Quincalla: mil adagis per aprendre vocabulari	44	15	24	2	2	
Retablo	9	6	3			
Solitud	958	569	188	83	48	28
Teatre inèdit	16	5	9	1		
Un film: 3.000 metres	139	79	38	3	9	7
Víctor català, una biografia insòlita: recull de proses i poesies inèdites	16		11		2	1
Vida mólta	58	11	21	8	10	6

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Dramas rurales	11	6	2		1	
Eenzaamheid	1		1			
La enjuta	16	10	6			
Singuratate	1		1			
Soleco	11	11				
Soledad [castellà]	52	28	13	5	4	
Solitud: roman	5	1	2			
Solitud [aranès]	9	2		4		
Vida trágica	4		3			
Cuentos catalanes ** (només tenim dades del préstec 2014)	8		4		1	2

ANNEX N.II

| PRESENCIA EN EL CATÀLEG

DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES:

Obra	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Ombrívols	1	2	0	13
Quincalla: mil adagis per aprendre vocabulari	1	4	6	65
Retablo		0	0	2
Solitud	42	530	521	7431
Teatre inèdit	1	4	3	43
Un film: 3.000 metres	3	6	0	78
Víctor català, una biografia insòlita: recull de proses i poesies inèdites	2		1	
Vida mòlta	2	5	4	64

Traduccions	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Dramas rurales	2	0	0	2
Eenzaamheid		0	0	0
La enjuta		0	0	0
Singuratate		0	0	0
Soleco		0	0	5
Soledad [castellà]	2	16	14	111
Solitud: roman	2	0	0	0
Solitud [aranès]	3	2	0	5
Vida trágica	1	0	0	1
Cuentos catalanes ** (només tenim dades del préstec 2014)	1		4	

ANNEX N. 12 | OBRA PUBLICADA DE MARIA ÀNGELS ANGLADA ⁴⁶

CAPÍTOLS DE LLIBRES O OPUSCLES

- (1986) «No sé jugar amb màscares». Dins *Festa de la poesia 21 de març 1986*. Figueres: Societat Coral Erato.
- (1988) «Carme Montoriol». Dins *Literatura de dones: una visió del món*. Barcelona: La Sal.
- (1995) «L'àngel». Dins *Dones soles: 14 contes*. Barcelona: Planeta.
- (1995) «Entorn de sis cartes de Salvador Espriu». Dins *Salvador Espriu: algunes cartes i estudis sobre la seva obra* (p. 21-27). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- (1997) «Aurora Bertrana, una visió personal». Dins *Memorials ICD 1993-1996* (p. 57-62), Barcelona: Institut Català de la Dona - Generalitat de Catalunya.
- (1997) «Les dones de l'Odissea». Dins *Literatures*, Barcelona: Associació Escriptors en Llengua Catalana.

PRÒLEGS

- (1978) «Pròleg». Dins M. À. Vayreda. *La meua masia*. Figueres: Gràfiques Montserrat.
- (1986) «Pròleg». Dins M. Abelló. *El blat del temps*. Barcelona: Columna.
- (1987) «Pròleg de Maria Àngels Anglada». Dins M. Martí i Pol. *Els bells camins*. Barcelona: Edicions del Mall.
- (1991) «Pròleg». Dins À. Susanna. *Les anelles dels anys*. Barcelona: Proa.
- (1999) «Pròleg». Dins À. Rodríguez. *Somnis de sucre*. Barcelona: Columna.
- (1999) «Pròleg». Dins J. Stroumsa. *Tria la vida*. Barcelona: Columna.

ARTICLES EN REVISTES INDEXADES

- (1978) «El doble mite de "Faula d'Orfeu", de Josep Sebastià Pons». *Reduccions*, 5, p. 59-64.
- (1980) «El rastre del mite grec en les Rondalles de Mossèn Cinto», *Ausa*, IX (95-96), 173-177.
- (1980) «Notícia bio-bibliogràfica de Joan Anglada i Vilardebó, advocat», *Ausa*, (93), 19-23.

⁴⁶ Anglada també va pronunciar diverses conferències en la Festa de la Poesia o en les festes de la ciutat de Vic i Figueres.

- (1981) «Notes sobre Orfeu i el record de Rilke en l'elegia X de Carles Riba», *Reduccions*, (13), 54-57.
- (1983) «Aclariments sobre 'Canigó'». *Serra d'Or*, 9ny XXV, (284), 1.
- (1983) «Sal oberta», *Reduccions*, (18), 65-66.
- (1983) «Dos símbols antics en la poesia de Salvador Espriu», *Reduccions*, (19), 72-74.
- (1984) «L'Empelt». *Ausa*, XI(108-109), 217-231.
- (1998) «Notícia de Joaquim Vilardebò i Cortès», *Ausa*, XIII(121), 203-218.
- (1988) «Josep Pla. Índex a l'obra completa». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, Núm. 21, p. 336.
- (1988) «Les 'Cartes d'Itàlia' de Pla i els poetes italians». *Revista de Girona*, (128), 88-93.
- (1989) «Salarich i Torrents, Miquel dels Sants, "La poesia vuitcentista a Osona"», *Ausa*, XIII(122-123), 463-464.
- (1989) «L'estilogràfica». *Revista de Girona*, any XXXV, (135), 119-122.
- (1992) «La princesa Nausica: d'Homer a Maragall». *Auriga*, (5), 2-3.
- (1992) «Els Lemes de Verdaguer», *Ausa*, XV,(128-129), 63-66.
- (1993) «Salarich i Torrents, Miquel dels Sants, "La Veu del Monsterrat" (1878-1902)». *Ausa*, XV(131), 307-310.
- (1994) «Lleó». *Revista de Girona*, (163), 114.
- (1996) «Caterina Albert, arqueòloga». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29), 407-412.
- (1997) «Maria Àngels Anglada: ara escric això». *Serra d'Or*, any XXXIX, (445), 42-43.
- (1998) «Salut i malaltia a través dels epigrames grecs». *Auriga*, (22), 4-7.
- (1998) «L'Urna dels records». *Serra d'Or*, any XL, (461), 39.
- (1998) «Poemes amb ocells». *Serra d'Or*, any XXXX, (459), 33.
- (1998) «Maria dels Àngels Vayreda». *Serra d'Or*, any XL, (461), 39.
- (1998) «Un Amic de Verdaguer». *Serra d'Or*, Any XXXX, (457), 43.
- (1999) «Els maldecaps de Pere Geli». *Els Marges*, (64), 69-75.
- (1999) «Paisatges de Maria Àngels Anglada». *Ausa*, XVIII(142), 397-411.
- (2000) «Un text inèdit de Maria Àngels Anglada "Júlia Stroumsa"». *Revista de Girona*, (199), 90-91 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada).
- (2000) «Un text inèdit de Maria Àngels Anglada: "Làpida i Afrodita"». *Revista de Girona*, (19), 85 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada).

ARTICLES D'OPINIÓ ⁴⁷

- (1978, 23-29 de maig) «El combat per la llengua». *9 País*, núm. 66, p. 2.
(1981, 16 de juny) «Qui ens escridassa? ». *El 9 Nou*, núm. 187, p. 3.
(1981, 23 de juny) «Un espai per a la bellesa». *El 9 Nou*, núm. 183, p. 3.
(1981, 10 de juliol) «La paciència de Griselda». *El 9 Nou*, núm. 193, p. 5.
(1981, 11 de desembre) «Somni primer: la frontera de Ponent». *El 9 Nou*, núm. 232, p. 7.
(1982, 18 de març) «Espanya 1982». *El 9 Nou*, núm. 258, p. 3.
(1982, 16 d'abril) «Vocabula rerum amissimus (Hem perdt els noms de les coses)». *El 9 Nou*, núm. 264, p. 3.
(1982, 14 de maig) «Si aneu a Itàlia». *El 9 Nou*, núm. 272, p. 3.
(1982, 15 de juny) «Leonardo a Milà». *El 9 Nou*, núm. 280, p. 3.
(1982, 16 de juliol) «La follia i la guerra». *El 9 Nou*, núm. 286, p. 3.
(1982, 28 de setembre) «La llengua i la brusa». *El 9 Nou*, núm. 299, p. 3.
(1982, 12 de novembre) «Madrid, una sirena?». *El 9 Nou*, núm. 311, p. 3.
(1982, 7 de desembre) «Una casa sense sostre», *El 9 Nou*, núm. 318, p. 3.
(1982, 17 de desembre) «La vellesa, més que un nom», *El 9 Nou*, núm. 321, p. 3.
(1982, 28 de desembre) «Els innocents», *El 9 Nou*, núm. 324, p. 3.
(1983, 28 de gener) «Poble audaç», *El 9 Nou*, núm. 333, p. 3.
(1983, 1 de març) «Els nacionalistes de Coyoacan», *El 9 Nou*, núm. 342, p. 3.
(1983, 11 de març) «El poeta Gabriel Ferrater, a la televisió francesa», *El 9 Nou*, núm. 345, p. 3.
(1983, 31 de març) «Nous llocs per a la dona», *El 9 Nou*, núm. 350, p. 3.
(1983, 15 d'abril) «I la música?», *El 9 Nou*, núm. 353, p. 3.
(1983, 26 d'abril) «L'adéu de Canigó i els equilibris d'altres revistes», *El 9 Nou*, núm. 356, p. 3.
(1983, 10 de juny) «Dalí, Gala i el centralisme», *El 9 Nou*, núm. 369, p. 3.
(1983, 21 de juny) «Un veredicte i una llei musical», *El 9 Nou*, núm. 372, p. 3.
(1983, 22 de juliol) «Platges i llibres», *El 9 Nou*, núm. 378, p. 3.
(1983, 16 de setembre) «Notícies d'Aministia Internacional», *El 9 Nou*, núm. 387, p. 3.

47 Des de 1981 fins a 1998 Anglada va publicar a *El 9 Nou* un total de 374 articles «sobre temes fonamentalment literaris i culturals». Des de 1979 fins a 1998 publicà 30 articles a *El Punt*, 19 al *Diari de Lleida* i 6 a l'*Avui*, «sobre temes d'actualitat política i cultural variats» (Anglada, Ayensa, & Foguet, 2009, p. 9). 50 articles a *Hora Nova* (1979-1997), 19 a *L'Empordà* (1981-1993), 11 a *Revista de Girona* (1982-2000), 10 a *Serra d'Or* (1965-1998), 8 a *Ausa* (1980-1983), 5 a *Empordà Federal* (1987-1988) i 4 a *Auriga* (1992-2000), (2009, p. 10). Del total dels 500 títols, aquí s'exposen aquells que mantenen temes d'actualitat. D'entre els temes recorrents hi ha les relacions sempre difícils amb l'Estat espanyol, la vigència de l'art, la defensa del medi ambient, la denúncia contra actituds racistes i l'evolució dels drets de la dona. Per saber-ne més Ayensa & Foguet, (2009).

- (1983, 7 de setembre) «Un testimoni inèdit sobre el president Companys», *El 9 Nou*, núm. 402, p. 11.
- (1983, 11 de novembre) «Entre els sants no hi ha lloc per a la guerra civil», *El 9 Nou*, núm. 403, p. 19.
- (1983, 9 de desembre) «L'Advertència», *El 9 Nou*, núm. 411, p. 21.
- (1984, 23 de març) «Un judici insòlit», *El 9 Nou*, núm. 439, p. 15.
- (1984, 4 de maig) «La llengua del futbol», *El 9 Nou*, núm. 449, p. 15.
- (1984, 18 de maig) «Molins de vent», *El 9 Nou*, núm. 453, p. 17.
- (1984, 22/28 de maig) «Fer l'amor i no la guerra I», *Hora Nova*, núm. 364; *Hora de Llibres. Suplement Literari i Cultural*, núm. 5, p. 7.
- (1984, 8 de juny) «D'on et ve la força, Catalunya, petit país», *El 9 Nou*, núm. 459, p. 19.
- (1984, 15 de juny) «Allò que la sèrie dels «Borgia» diu», *El 9 Nou*, núm. 460, p. 19.
- (1984, 19/25 de juny) «Fer l'amor i no la guerra II», *Hora Nova*, núm. 368; *Hora de Llibres. Suplement Literari i Cultural*, núm. 6, p. 6.
- (1984, 29 de juny) «Els abusos de poder», *El 9 Nou*, núm. 464, p. 17.
- (1984, 19 de juliol) «L'est, el «llevant» i els paranys del llenguatge», *Punt Diari*, núm. 1.679, p. 7.
- (1984, 10 d'agost) «L'oracle es dona a Washington», *El 9 Nou*, núm. 470, p. 13.
- (1984, 20 de setembre) «Els que no han pogut celebrar l'11 de setembre», *Punt Diari*, núm. 1.733, p. 7.
- (1984, 4 d'octubre) «Les mules del Partenó», *Punt Diari*, núm. 1.745, p. 7.
- (1984, 18 d'octubre) «Els morts indòcils», *Punt Diari*, núm. 1.757, p. 7.
- (1984, 19 d'octubre) «El Temps», *El 9 Nou*, núm. 485, p. 15.
- (1984, 13 de novembre) «Sobre la «nit de l'acudit» i Reagan», *Punt Diari*, núm. 1.779, p. 7.
- (1984, 16 de novembre) «Els parcs naturals italians», *El 9 Nou*, núm. 493, p. 15.
- (1984, 23 de novembre) «La veu del més pobres», *El 9 Nou*, núm. 495, p. 15.
- (1984, 7 de desembre) «Doña Carmen», *El 9 Nou*, núm. 499, p. 19.
- (1985, 4 de febrer) «Catalonia Braille», *El 9 Nou*, núm. 514, p. 11.
- (1985, 11 de febrer) «Una de freda i una de calenta», *El 9 Nou*, núm. 516, p. 11.
- (1985, 1 de març) «La llengua a la TV catalana», *El 9 Nou*, núm. 521, p. 17.
- (1985, 4 d'abril) «En defensa de la cultura clàssica a l'ensenyament», *El 9 Nou*, núm. 530, p. 15.
- (1985, 4 d'abril) «Preguntes. Hores Serenes», *Punt Diari*, núm. 1.899, p. 7.
- (1985, 29 d'abril) «Del Barça a Nicaragua», *El 9 Nou*, núm. 536, p. 11.
- (1985, 24 de maig) «L'emperador despullat», *El 9 Nou*, núm. 543, p. 17.
- (1985, 28 de juny) «La lluita contra la incomunicació», *El 9 Nou*, núm. 551, p. 17.
- (1985, 15 de novembre) «Entorn d'unes reflexions de Lluí Dauí», *El 9 Nou*, núm. 581, p. 19.
- (1986, 30 de maig) «La caiguda de les màscares», *El 9 Nou*, núm. 633, p. 17.
- (1986) «Els nens de Sud-àfrica», *El 9 Nou*, núm. 642, p. 9.
- (1986, 10 d'octubre) «Recordar veritats», *El 9 Nou*, núm. 665, p. 21.

- (1987, 6 de març) «Vint anys de cançons», *El 9 Nou*, núm. 705, p. 17.
- (1987, 13 de març) «Latomies del segle XX», *El 9 Nou*, núm. 707, p. 17.
- (1987, 19 de juny) «Reformes escolars», *El 9 Nou*, núm. 733, p. 21.
- (1987, 5 d'octubre) «Entorn del nazisme», *El 9 Nou*, núm. 760, p. 11.
- (1987, 6 de novembre) «Una tradició vigatana: l'independentisme», *El 9 Nou*, núm. 769, p. 21.
- (1988, 6 de març) «El mil·lenari de la nostra independència i desvetllament cultural», *El 9 Nou*, núm. 705, p. 17.
- (1988, 18 de març) «Davant d'un congrés de la dona», *El 9 Nou*, núm. 806, p. 19.
- (1988, 15 d'abril) «Lligam», *El 9 Nou*, núm. 813, p. 17.
- (1988, 29 d'abril) «Mecenes de debò», *El 9 Nou*, núm. 817, p. 17.
- (1988, 27 de maig) «Entorn de Bernard Pivot i el seu programa», *El 9 Nou*, núm. 825, p. 21.
- (1988, 8 de juliol) «S'acaba el curs», *El 9 Nou*, núm. 837, p. 19.
- (1988, 3 d'octubre) «Vells coratjosos», *El 9 Nou*, núm. 857, p. 15.
- (1988, 4 de novembre) «Els camps de tir i l'ecologia», *El 9 Nou*, núm. 866, p. 25.
- (1989, 5 de gener) «La commemoració més important de 1988», *El 9 Nou*, núm. 883, p. 23.
- (1989, 6 de febrer) «Sobre el racisme i altres fòbies», *El 9 Nou*, núm. 892, p. 19.
- (1989, 17 de març) «Grècia a Sant Adrià del Besòs», *El 9 Nou*, núm. 903, p. 31.
- (1989, 3 d'abril) «Versicles satànics i articles angèlics I», *El 9 Nou*, núm. 907, p. 15.
- (1989, 24 d'abril) «Versicles satànics i articles angèlics II», *El 9 Nou*, núm. 913, p. 20.
- (1989, 11 d'agost) «Contrast», *El 9 Nou*, núm. 943, p. 19.
- (1989, 25 de setembre) «Se'ns emporten els Dalís», *El 9 Nou*, núm. 953, p. 16.
- (1989, 16 d'octubre) «La caiguda de les màscares», *El 9 Nou*, núm. 959, p. 19.
- (1989, 13 de novembre) «Albània i Catalunya», *El 9 Nou*, núm. 967, p. 25.
- (1990, 9 de febrer) «Els nens de Soumgaït», *El 9 Nou*, núm. 990, p. 25.
- (1990, 15 de maig) «De Milosz a Landsbergis», *Diari de Lleida*, núm. 7.420, p. 4, i (1990, 28 de maig), *El 9 Nou*, núm. 1.020, p. 22.
- (1990, 4 de juny) «Defensa de la terra», *El 9 Nou*, núm. 1.022, p. 23. Aquest article també va ser publicat, amb el títol de (1990, 9 de juny) «Com si ens sobres aigua i aire fins a l'infinit», *Diari de Lleida*, núm. 7440, p. 4.
- (1990, 28 de juliol) «La fira del llibre feminista», *Diari de Lleida*, núm. 7.482, p. 4, i (1990, 9 de juliol), *El 9 Nou*, núm. 1.032, p. 13.
- (1990, 3 d'agost) «Prohibit el cotxe a les pistes del Pirineu», *Diari de Lleida*, núm. 7.487, p. 5.
- (1990, 19 d'agost) «De marbres i misèries», *Diari de Lleida*, núm. 7.501, p. 4, i (1990, 17 d'agost), *El 9 Nou*, núm. 1.041, p. 14.
- (1990, 7 de setembre) «Laigua», *El 9 Nou*, núm. 1.045, p. 26.
- (1990, 29 de setembre) «Quan els dofins es morien d'un a un al Mediterrani». Dins *Diari de Lleida*, núm. 7.530, p. 4.

(1990, 12 d'octubre) «A les arrels del bilingüisme», *El 9 Nou*, núm. 1.055, p. 27.

(1990, 10 de novembre) «Altres fets, altra gent», *El 9 Nou*, núm. 1.072, p. 17, i (1990, 11/17 de desembre) *Hora Nova*, núm. 691, p. 6.

(1991, 7 de gener) «Una monja trempada», *El 9 Nou*, núm. 1.078, p. 19, i (1991, 12/18 de febrer) *Hora Nova*, núm. 698, p. 11.

(1991, 17 de febrer) «El filòsof Georfes Steiner i els errors del menyspreu», *Diari de Lleida*, núm. 7.648, p. 10.

(1991, 19 de maig) «Altra màgia», *El 9 Nou*, núm. 1.111, p. 21, i *Empordà*, núm. 660, p. 5.

(1991, 20 de maig) «S'ha consumat l'espoli», *El 9 Nou*, núm. 1.115, p. 14, i (1991, 29 d'abril) *Empordà*, núm. 657, p. 13. Aquest article també es va publicar, amb el títol (1991, 19 de maig) «Alguns quadres de Dalí se'ls ha endut Madrid», *Diari de Lleida*, núm. 7725, p. 4.

(1991, 4 de juliol) «De l'esglai a la reflexió», *El 9 Nou*, núm. 1.128, p. 22.

(1991, 9 d'agost) «Fets incivils», *El 9 Nou*, núm. 1.137, p. 18.

(1991, 27 de setembre) «Felicitacions i desfelicacions», *El 9 Nou*, núm. 1.148, p. 23.

(1991, 9 de desembre) «L'home dels cent bressols», *El 9 Nou*, núm. 1.169, p. 18.

(1992, 6 de gener) «Preguntes», *El 9 Nou*, núm. 1.175, p. 16, i (1992, 12 de febrer) *Empordà*, núm. 691, p. 5.

(1992, 20 de gener) «Sortir», *El 9 Nou*, núm. 1.179, p. 16.

(1992, 30 de setembre) «Dir-hi la nostra», *El 9 Nou*, núm. 1.207, p. 20.

(1992, 15 de maig) «Ràdio 4», *El 9 Nou*, núm. 1.211, p. 23.

(1992, 26 de juny) «Els noms de les coses», *El 9 Nou*, núm. 1.223, p. 21.

(1992, 24 de juliol) «Més ombres que clarors», *El 9 Nou*, núm. 1.231, p. 25.

(1992, 31 de juliol) «Les dones del vel», *El 9 Nou*, núm. 1.233, p. 23.

(1992, 10 de setembre) «De cantants i capricis», *El 9 Nou*, núm. 1.240, p. 20.

(1992, 21 de setembre) «Al marge de les detencions policiaques», *El 9 Nou*, núm. 1.243, p. 16.

(1992, 2 d'octubre) «Darrere la façana», *El 9 Nou*, núm. 1.246, p. 20.

(1992, 24 de desembre) «Espifiada!», *El 9 Nou*, núm. 1.270, p. 16, i (13 de gener de 1993) *Empordà*, núm. 736, p. 5.

(1993, 17 de març) «La pena de mort», *El 9 Nou*, núm. 1.287 (1993, 26 de febrer), p. 21, i *Empordà*, núm. 745, p. 6.

(1993, 7 de maig) «El sofriment dels altres», *El 9 Nou*, núm. 1.306, p. 21.

(1993, 17 de maig) «Rèquiem», *El 9 Nou*, núm. 1.309, p. 18.

(1993, 26 de juliol) «Tradició i novetat: els Jocs Florals», *El 9 Nou*, núm. 1.329, p. 16, i (1993, 11 d'agost) *Empordà*, núm. 766, p. 6.

(1993, 19 de juliol) «Tradició i novetat: la sardana», *El 9 Nou*, núm. 1.327, p. 17, i (1993, 11 d'agost) *Empordà*, núm. 766, p. 6.

(1993, 13 d'agost) «Tradició i novetat: la cançó», *El 9 Nou*, núm. 1.332, p. 18, i (1993, 15 de setembre) *Empordà*, núm. 770, p. 5.

- (1993, 29 de setembre) «Fet per a trencar-lo», *El 9 Nou*, núm. 1.351, p. 22.
- (1993, 6 d'octubre) «Els arbres, vinculats a la nostra memòria i a la inspiració dels poetes», *Empordà*, núm. 773, p. 6.
- (1994, 7 de febrer) «Les beceroles», *El 9 Nou*, núm. 1.379, p. 13.
- (1994, 21 de març) «Entorn de la grega Melina», *El 9 Nou*, núm. 1.391, p. 14.
- (1994, 8 d'abril) «Vella actualitat», *El 9 Nou*, núm. 1.395, p. 20.
- (1994, 27 de maig) «Un detectiu anglès», *El 9 Nou*, núm. 1.409, p. 20.
- (1994, 23 de juny) «La memòria de Normandia», *El 9 Nou*, núm. 1.417, p. 20.
- (1994, 4 de juliol) «L'home de Boxgrove», *El 9 Nou*, núm. 1.420, p. 12.
- (1994, 21 d'octubre) «La llengua i les festes», *El 9 Nou*, núm. 1.446, p. 22.
- (1994, 11 de novembre) «Balances espatllades», *El 9 Nou*, núm. 1.452, p. 22.
- (1995, 23 de gener) «Les idees brillants de la dreta americana», *El 9 Nou*, núm. 1.471, p. 12.
- (1995, 21 d'abril) «Els candidats a president de França i els animals», *El 9 Nou*, núm. 1.495, p. 22.
- (1995, 5 de juny) «Nosaltres no hem celebrat els cinquanta anys...», *El 9 Nou*, núm. 1.508, p. 15.
- (1995, 30 de juny) «De Tallaferro a Tagliaferri», *El 9 Nou*, núm. 1.515, p. 22.
- (1995, 4 d'agost) «Tot és una ignomínia», *El 9 Nou*, núm. 1.525, p. 16.
- (1995, 29 de setembre) «Entorn de la conferència de Xina», *El 9 Nou*, núm. 1.537, p. 22.
- (1996, 17 de juny) «Notes de viatge I: Lucía Mondiano», *El 9 Nou*, núm. 1.609, p. 13.
- (1996, 1 de juliol) «Notes de viatge II: pel món sense nom», *El 9 Nou*, núm. 1.613, p. 12.
- (1996, 30 d'agost) «La impunitat del genocidi», *El 9 Nou*, núm. 1.626, p. 21.
- (1996, 18 de novembre) «València, a l'octubre», *El 9 Nou*, núm. 1.649, p. 11.
- (1997, 3 de març) «Homes contra Le Pen», *El 9 Nou*, núm. 1.679, p. 11.
- (1997, 6 de juny) «A favor de Babel», *El 9 Nou*, núm. 1.705, p. 22.
- (1997, 3 d'octubre) «A favor de Flotats, contra ningú», *El 9 Nou*, núm. 1.735, p. 20.
- (1997, 20 d'octubre) «Reflexions entorn d'un nyap», *El 9 Nou*, núm. 1.740, p. 12.
- (1998, febrer) «De Muntanyer a Casanova(s)», *Serra d'Or*, núm. 458, p. 32.

ARTICLES DE CRÍTICA LITERÀRIA⁴⁸

- (1971, febrer) «Temps de silenci», *Canigó*, núm. 204, pàg 7.
- (1972, 13 de maig) «Pier Paolo Pasolini, poeta», *Canigó*, núm. 241, pàg 6.
- (1972, 30 de setembre) «Vicent Andrés Estellés, el testimoni», *Canigó*, núm. 261, pàg 10.
- (s/d [probablement 1973]) «La sala de les nines». Dins de Mercè Rodoreda i el ritual poètic de Rilke. *El Pont*, núm. 73, pàg 12- 13.

⁴⁸ Per saber-ne més *Incitació a la lectura. Articles de crítica literària* (Anglada, M.A, Ayensa, E. & Foguet, F. 2008).

- (1974) «Aproximació a la poesia de Salvador Espriu». Dins *Salvador Espriu en els seus millors escrits* (p. 15- 26). [Presentació de Leandre Amigó. Selecció a cura de Pere Gimferrer]. Barcelona: Miquel Arimany.
- (1977, 3/9 d'agost) «Un poema poc conegut de Josep Carner», *9 País*, núm. 15, p. 21
- (1977, 2/8 de novembre) «Llibres per a la mainada (I)», *9 País*, núm. 28, p. 21
- (1977, 9/15 de novembre) «Llibres per a la mainada (II)», *9 País*, núm. 29, p. 21
- (1978, 28 de febrer) «1978, l'any del nen, i la literatura catalana», *9 País*, núm. 149, p. 2
- (1978, 15/21 de novembre) «Els nostres clàssics», *9 País*, núm. 94, p. 2
- (1978, 29 de novembre/5 de desembre) «El Petit Mall o la petita meravella», *9 País*, núm. 96, p. 2
- (1978, 13/19 de desembre) «Ramon Muntaner i l'èpica de la realitate», *9 País*, núm. 98, p. 2
- (1978) «Dos símbols antics en la poesia de Salvador Espriu», *Carmina Burana*. Seix-Barral, Barcelona-Caracas-Mèxic
- (1979, 10/16 de gener) «Llibres per a infants i adolescents (II)», *9 País*, núm. 101, p. 2
- (1979, 23/29 de maig) «L'altra veu. Lletres catalanes», *Hora Nova*, núm. 119, p. 16
- (1979, 2 de juny) «Manuel de Pedrolo: dos aspectes de la seva obra», *Canigó*, núm. 608, pàg 15.
- (1979, 30 de juny) «L'estiu i els versos», *Punt Diari*, núm. 108, p. 21
- (1979, 14 de setembre) «Ni Narcís ni Penèlope», *Punt Diari*, núm. 173, p. 17
- (1979, 1 de desembre) «Alguns aspectes de la poesia de Pere Quart», *Canigó*, núm. 634, pàg 17.
- (1979, 20 de desembre/ 2 de gener) «Llibres per a infants i adolescents (I)», *9 País*, núm. 99, p. 2
- (1980, 16 de gener) «Llibres del Mall: porta oberta a la poesia», *Punt Diari*, núm. 277, p. 20
- (1980, 12/17 de març) «Guerau de Liost«. Lletres catalanes», *Hora Nova*, núm. 158, p. 9
- (1980, 11/17 d'abril) «Mercè Rodoreda: premi d'honor de les lletres catalanes», *Hora Nova*, núm. 171, p. 7
- (1980, 2/8 de juliol) «Poetes a cor què vols», *Hora Nova*, núm. 174, p. 7
- (1981, 7/13 de gener) «Nadals d'avui en poetes d'avui», *Hora Nova*, núm. 198, p. 7
- (1981, 22 d'abril/5 de maig) «Rondalles i poemes», *Hora Nova*, núm. 213, p. 18
- (1981, 14 d'agost) «El cant i el combat», *El 9 Nou*, núm. 198, p. 5
- (1982, 2 de gener) «L'edat del novel·lista», *Canigó*, núm. 743 (2-I-1982), *Papers*, núm. 14, pàg 3.
- (1982) «Nota sobre la poesia de Joan Fuster». Dins *Joan Fuster en els seus millors escrits* (p. 17- 41). Barcelona: Miquel Arimany.
- (1982, 17/23 de febrer) «Llibres per a infants», *Hora Nova*, núm. 252, p. 7
- (1982, 27 d'agost) «Ficció i realitat», *El 9 Nou*, núm. 292, p. 3
- (1983, 23 d'abril) «Llegir sempre en català. Cop d'ull a la literataura catalana d'avui», *Punt Diari*, núm. 1.291, p. 21 (Suplement publicat amb motiu de la diada de Sant Jordi)
- (1983, 5 d'agost) «El Novel per a Salvador Espriu», *El 9 Nou*, núm. 380, p. 3
- (1983, 24 d'octubre) «Metges i poetes», *El 9 Nou*, núm. 398, p. 11

- (1984, 16 de gener) «Beatriu, Azalais, Iselda, Carezza», *El 9 Nou*, núm. 420, p. 11
- (1984, 17/23 d'abril) «Dos clàssics: Horari i Pla», *Hora Nova*, núm. 360; (1984, 17/23 d'abril) *Hora de Llibres. Suplement Literari i Cultural*, núm. 4, pàg. III.
- (1984, 1 de novembre) «El premi Nobel», *El 9 Nou*, núm. 489, p. 15
- (1984, 21 de desembre) «D'un Nadal llunyà, a Bizanci», *El 9 Nou*, núm. 503, Temes de l'any, p. 19
- (1984, 11/17 de desembre) «Marguerite Duras, el plaer de la sinceritat». Dins *Hora Nova*, núm. 392; (novembre- desembre de 19984) *Papers Empordanesos. Suplement Literari i Cultural*, núm. 11-12, pàg. XI.
- (1985, 22 de maig) «Els dietaris: l'aroma del record», *Avui*, núm. 2.796, p. 22
- (1985, 17 de juny) «Una petita «Amadeus», *El 9 Nou*, núm. 549, p. 11
- (1985, 9 d'agost) «Novel·les, premis i batusses», *El 9 Nou*, núm. 557, p. 15
- (1985, 30 d'agost) «Davant del Canigó», *El 9 Nou*, núm. 560, p. 13
- (1985, 16 de setembre) «Llibres per no mirar-nos el melic», *El 9 Nou*, núm. 561, p. 17
- (1985, 4 de novembre) «Així han matat un poeta negre», *El 9 Nou*, núm. 578, p. 11
- (1986, 28- de gener/3 de febrer) «Entorn dels novel·listes italians», *Hora Nova*, núm. 447; (1986, gener) *Papers Empordanesos. Suplement Literari i Cultural*, núm. 25, pàg. IV.
- (1986, 19 de setembre) «Agatha Christie i cia», *El 9 Nou*, núm. 659, p. 19
- (1986, 3 d'octubre) «El grup de Bloomsbury», *El 9 Nou*, núm. 663, p. 21
- (1986, 14 de novembre) «El poeta líric de Notes per a Sílvia. Notes intranscendents sobre Josep Pla», *El 9 Nou*, núm. 675, p. 23
- (1986, 28 de novembre) «Notes intranscendents sobre Josep Pla (II)», *El 9 Nou*, núm. 679, p. 21
- (1987). *Festa de la poesia, 21 de març de 1987*. Figueres: Societat Coral Erato. S.p. (pòrtic). [Mantenidora: M. Àngels Anglada. Rapsoda: Eduard Bartolí.]
- (1987, 20 de març) «No hi ha espai per als poetes?», *El 9 Nou*, núm. 709, p. 17
- (1987, 8 de maig) «L'Escola de Girona contra la "decadència"», *El 9 Nou*, núm. 721, p. 17
- (1987, 7 d'agost) «Versos vora el mar», *El 9 Nou*, núm. 746, p. 11
- (1987, 27 de novembre) «Ni Llor ni Laura», *El 9 Nou*, núm. 775, p. 20
- (1987, 4 de desembre) «Entorn de premis i llibres», *El 9 Nou*, núm. 774, p. 21
- (1988, 23 de desembre) «Dels trobadors a la cançó popular», *El 9 Nou*, núm. 880, p. 21
- (1989) «Lolor de taronja de Mario Novaro», *Daina*, núm. 6, p. 41- 43
- (1989, 27 de gener) «Galusca», *El 9 Nou*, núm. 889, p. 21
- (1989, 3 de febrer) «Uns «llàpissos» exemplars», *El 9 Nou*, núm. 891, p. 19
- (1989, 29 de maig) «El vesper i el silenci», *El 9 Nou*, núm. 923, p. 17
- (1990, 7 d'abril) «Invitació al plaer: Tirant lo Blanc», *Diari de Lleida*, núm. 7.416, p. 4. Publicat també (1990, 9 d'abril), *El 9 Nou*, núm. 1.007, p. 25.
- (1990, 15 de maig) «De Milosz a Lnsdbergis», *Diari de Lleida*, núm. 7.420, p. 4
- (1990, 26 d'octubre) «Un Nobel encertat», *El 9 Nou*, núm. 1.059, p. 30. Publicat també (1990, 13/19-XI-) *Hora Nova*, núm. 687, p. 5

- (1991, primavera-estiu) «M. M. M.: rima i ritme», *Urc. Monografies Literàries de Ponent*, núm. 4-5, p. 87- 89.
- (1991, 22 de maig) «La petita llàntia i els exilis», *Diari de Lleida*, núm. 7.727, p. 4
- (1991, 17 de juny) «Sobrevivents», *El 9 Nou*, núm. 1.123, p. 17. Publicat, amb títols diversos, en altres publicacions (1991, 21 de juny) «La dona que escriu té, amb sort, «habitació pròpia», *Diari de Lleida*, núm. 7.754, p. 4; «Les sobrevivents», *Nou Diari*, 26-VI-1991, p. 17, i (1991, 10 de juliol) «Sobrevivents», *Regió 7*, núm. 2.761, pàg. 16
- (1991, desembre) «Notes sobre l'humanisme». Dins *La tradició catalana. Miscèl·lània Torras i Bages*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Publicat inicialment, amb petites variacions d'estil i de contingut, a *Canigó*, núm. 190 (número extraordinari), p. 13- 14.
- (1991, 20 de desembre) «La Barcelona de Montserrat Roig», *El 9 Nou*, núm. 1.172, p. 29
- (1992, 10 d'abril) «Entorn dels premis literaris», *El 9 Nou*, núm. 1.202, p. 29
- (1992, 16 d'abril) «El naixement de la rosa», *El 9 Nou*, núm. 1.204, Monogràfic, p. 6
- (1992, 11 de maig) «Solitud», *El 9 Nou*, núm. 1.210, p. 14
- (1993, 25 de gener) «Un nou any de llibres», *El 9 Nou*, núm. 1.278, p. 16
- (1993, primavera) «La música a la poesia de Màrius Torres», *Urc. Monografies Literàries de Ponent*, núm. 7, p. 82-87
- (1993) «El viatge de Giorgio Bassani al regne de les ombres». Dins *Miscèl·lània Joan Triadú* (p. 339- 344). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1993, maig) «Lull amorós: de Melèagre a Andreu Febrer», *Vèrtex*, núm. 23, s.p.
- (1993, 18 d'octubre) «Topant de cap en una i altra soca», *El 9 Nou*, núm. 1.348, p. 13
- (1994, 9 de maig) «Creadors. Barcelona enllà», *El 9 Nou*, núm. 1.404, p. 13
- (1995, 19 de febrer) «Invitació a la poesia», *El Punt*, núm. 5.093, p. 28
- (1995, 16 de juny) «El Col·loqui de Verdaguier», *El 9 Nou*, núm. 1.511, p. 21
- (1995) «Les “belles contrades” a les Estances de Riba», *Anuari IEC. Curs 1993- 1994* (p. 91- 97). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1996, 7 d'octubre) «La musa del poble menut», *El 9 Nou*, núm. 1.637, p. 13
- (1997) «A l'entorn de la Poesia. Notes sobre inspiració i techné». Dins *Ars Brevis. Anuari de la Càtedra Ramon Llull Blanquerna 1996*. Barcelona: Càtedra Ramon Llull Blanquerna de la Universitat Ramon Llull.
- (1997, novembre). «Les dones de l'Odissea», *Literatures*, núm. 0, p. 5- 15.
- (1998, 22 de maig) «Poesia = realitat», *El 9 Nou*, núm. 1.799, p. 22
- (2000) «Narrar l'horror». Dins *Segle XX: racionalitat, cultura i barbàrie*. Girona: Ajuntament de Girona & Universitat de Girona.
- (2003, 27 de març) «Carles Fages de Climent i el mite grec», *Avui Cultura*, p. 1-3

ANNEX N. 13 | REEDICIONS I VERSIONS⁴⁹

Artemísia. Barcelona: Columna, 1989 [Reeditat: Barcelona : Edicions 62, 1999].

La daurada parmèlia i altres contes. Barcelona: Columna, 1991 [Reditat: Barcelona: Edicions 62, 1999]

L'agent del rei. Barcelona: Columna, 1991 [Reeditat: Barcelona: Destino, 2006]

Les closes. Barcelona: Destino, 1980, 3 ed. [Reeditat: Barcelona: Destino, 1984, 1995, 1998, 2006, 2008]⁵⁰

No em dic Laura. Barcelona: Destino, 1981 [Reeditat: Barcelona: Destino, 1988, 2a ed., 1994, 2006.

Paisatge amb poetes. Barcelona: Destino, 1988 [Reeditat: Barcelona: Destino, 1999]

Quadern d'Aram. Barcelona: Columna, 1997 [Reeditat: Barcelona: Destino, 1999, 2002 | Barcelona : Columna jove, 1998 | Cercle de lectors, 1998, 2a ed. (no disponible) | Barcelona : Edicions 62, 2008 | Barcelona: Educaula, 2011 (no disponible), 2012.]

Sandàlies d'escuma. Barcelona: Destino, 1985 [Reeditat: Barcelona, Destino, 1991, 1995, 1999].

Viola d'amore. Barcelona: Destino, 1983 [Reditat: Barcelona: Destino, 1992.

El violí d'Auschwitz. Barcelona: Columna, 1994 [Reeditat: Barcelona: Columna, 1996 7a ed., 1998, 2000, 2004, 2007, 2008,⁵¹ 2009 (arxiu d'internet), 2011 [Reeditat: Barcelona: Cercle de Lectors, 1994, 1999 1a ed. 3a impressió. (no disponible) | Organització Nacional de Cecs Espanyols 1994 (en braile) | Barcelona: Edicions 62, 2010, 2013 | Barcelona: Mediaset Group, 2004 (no disponible) | Barcelona: Educaula, 2012 red.

49 En negreta els que he trobat a ISBN, també he tingut en compte les edicions que hi ha a les biblioteques catalanes.

50 L'edició del 2008 va ser per celebrar-se el 30è aniversari

51 El 2008 es reedita per celebrar-ne l'èxit dels cent mil exemplars venuts

2 imp. | Barcelona: Labutxaca, 2010, 2014 | Vic: Eumo; Barcelona: Universitat de Barcelona, 2011, 2012 (Català fàcil) | Barcelona: Estrella Polar, 2009 | Barcelona: Debolsillo, 2000, 2010}

ANNEX N. 14 | TRADUCCIONS I RETRADUCCIONS⁵²

AL CASTELLÀ

- (1987) *El bosque de cristal: una historia de Bernat*. [Traducció de Jesús Gabán]. Barcelona: Destino.
- (1996) *Relatos de mitología I: los dioses*. [Traducció de Maite Solana Mir]. Barcelona: Destino.
- (1996) *Relatos de mitología II: los héroes*. [Traducció de Maite Solana Mir]. Barcelona: Destino.
- (1986), (1998) *Los cercadores*. [Traducció de Mercè Pons]. Barcelona: Destino.
- (1995) *Artemisia*. [Traducció d'Avelino Hernández]. Barcelona: Joventut.
- (1997) *El violín de Auschwitz*. [Traducció d'Avelino Hernández]. Madrid: Alfaguara. 1a ed, 2 imp. | (2007), (2011) [Traducció d'Avelino Hernández]. Barcelona: Destino.
- (1998) *Navidad*. [Traducció de María Teresa Ramos]. Barcelona: Ediciones del Bronce.

AL GALLEC

- (1996), (2001) *O violín de Auschwitz*. [Traducció de Xavier R. Baixeras]. Vigo: Xerais, 1a ed. 2a imp.

A L'ITALIÀ

- (1997) *Il violino di Auschwitz*. [Traducció de Verónica Torres]. Roma: Editori Riuniti. | (2009) [Traducció de Verónica Torres]. Milà: Rizzoli.
- (2007) *Il quaderno di Aram*. [Traducció de Maria Suelzu]. Tissi (Sardenya): Angelica Editore.

⁵² Bàsicament hem tingut en compte el web d'*escriptors.cat* (Boloix, n.d.-a) i de la Universitat de Girona: http://www3.udg.edu/cmaa_vella/obres_de_m.htm.

A L'ANGLÈS

- (2010) *The violin of Auschwitz*. [Traducció de Martha Tennent]. Nova York: Bantam Tell.
(2010), (2011) *The Auschwitz violin*. [Traducció de Martha Tennent]. London: Corsair.
(1996) *Arietta*. Barcelona: Columna. [Selecció]. Barcelona: Institut d'Estudis Nord-americans.

AL FRANCÈS

- (2009) *Le violon d'Auschwitz*. [Traducció de Marianne Millon]. París: Éditions Stock.
| (2010) [Traducció de Marianne Millon]. París: Le Livre de Poche.
(2010), (2011) *Le cahier d'Aram*. [Traducció de Marianne Millon]. París: Éditions Stock.⁵³

AL GREC

- (2009) *To violi tou Ausvits*. [Traducció de Kleti Sotiriadu]. Atenes: Konidaris.

A L'ALEMANY

- (2009) *Die Violine von Auschwitz*. [Traducció de Theres Moser]. Múnic: Luchterhand Literaturverlag-Random House.

AL PORTUGUÈS

- (2002) *O violino de Auschwitz*. [Traducció de Jorge Fulloca]. Porto: Editorial Ambar. |
(2009) [Traducció de Ronald Polito]. Sao Paulo: Globo. | (2011) [Traducció de Maria João Teixeira Moreno]. Alfragide: Dom Quixote.
(1996) *Arietta*. Barcelona: Columna. [Selecció]. Lisboa: Editorial Futura.

AL NEERLANDÈS

- (2010) *De vioolbouwer van Auschwitz*. [Traducció d'Adri Boon]. Breda: Uitgeverij De Geus.
(2013) *Het dagboek van Aram*. [Traducció d'Adri Boon]. Breda: Uitgeverij De Geus.

AL POLONÈS

- (2010) *Skrypce z Auschwitz*. [Traducció d'Anna Sawicka]. Warazawa: Muza.

⁵³ «La mítica col·lecció «Le Livre de Poche», la més popular entre els lectors francòfons, publica un autor català», esdevenint tal com indica Lluís Bonada «un èxit sense precedents per a la literatura catalana i confirma l'impacte assolit per la primera edició Francesca de la novel·la. L'editorial Stock la va publicar el mes de juny passat i se n'han venut, abans de passar a butxaca, 30.000 exemplars» (2010, p. 77).

AL ROMANÈS

(2010) *Vioara de la Auschwitz*. [Traducció d'Oana-Dana Balas]. Bucarest: Meteor Press.

(2014) *Inseminarile lui Aram*. [Traducció d'Oana-Dana Balas]. Meteor Publishing, Bucarest.

AL SERBI

(2009) *Violina iz Ausvica*. [Traducció de Pau Bori i Jelena Petanovic]. Belgrad: Dereta.

ARMENI:

(2008) *Arami bushatetre*. [Traducció de Grigor Janikyan]. Erevan, Writers Union of America.

HONGARÈS

(2013) *Auschwitzi hegedú*. Budapest: Libri Könyvkiadó Kft.

AL SUEC

(2014) *Fiolen fran Auschwitz*. [Traducció de Jens Nordenhök]. Ed. Albert Bonniers

ANNEX N. 15 | ENTREVISTES⁵⁴

- PONS, A. (1979, 9 de gener) «Premi Josep Pla. Maria Àngels Anglada, una empordanesa de Vic», *Avui* *
- CASADEMONT I COMAS, E. (1979, 10/16 de gener) «Maria Àngels Anglada guanyà el premi Josep Pla», 9 *País*, núm. 101, p. 5
- BASTÉ, C. (1979, 12 de gener) «Les closes no pot ser feminista. Narra la vida d'una dona, del seu casament als quinze anys, fins que va ser àvia», *Mundio Diario*.*
- COROMINA I POU, E. (1979, 12 de gener) «M. Àngels Anglada guanya el premi literari Josep Pla. Una vigatana que viu a l'Empordà», *El 9 Nou*, p. 17
- R. C. (1979, 13 de gener) «Maria Àngels Anglada, premi Pla 78», *Canigó*, núm. 588, p. 10-11
- ARIÑO, A. (1979, 3 de febrer) «Maria Àngeles Anglada i d'Abadal o Josep Pla 1978», *La Mañana de Lleida*.*

⁵⁴ Les que al final tenen un * són les que es conserven de l'arxiu personal de Maria Àngels Anglada que resta a casa de les seves filles, i que no havia trobat per cap altre mitjà: *escriptors.cat* (Boloix, n.d.-a), *Traces* (2015) o al llibre de Francesc Foguet (2003). Ordenades cronològicament, quan se sap la data exacte.

- COMPANY, E. (1979, 8 de febrer) «En castellano solo escribo cartas, instancias oficiales y exámenes», *Tele Expres*.*
- GABANCHO, P. (1979, 10 de març) «Maria Àngels Anglada, novel·lista. Les Closes, remi Pla 1979», *Correo Catalán*.*
- CASAS, C. «Les Closes la escriví a partir de la poesia», *El Correo Catalán*.*
- FIGUERES, J. M. (1980, 13 de setembre) «Maria Àngels Anglada o la tendresa empordanesa», *Avui*.*
- QUINTANA, À. (1981, 8 d'agost) «Resulta molt difícil publicar, si no es guanya un premi literari», *Punt Diari*, p. 9.
- BEL, M. O. (1982, tardor) «Conversa amb Maria Àngels Anglada», *Alella*.*
- ALTARRIBA, D (1983, 28 de novembre). «M. Àngels Anglada: “Sóc catalana, sóc dona de Països Catalans”», *El 9 Nou*, núm. 408, p. 24.
- BARTI, M. (1983) «Maria Àngels Anglada. El futur de Catalunya com a preocupació constant», *La comarca d'Olot*.*
- PLAYÀ, J. (1983, 28 de setembre) «M. A. Anglada tradueix els grecs i treu una novel·la», *Avui*.*
- PLANAS, X. (1986, 30 de març) «Maria Àngels Anglada, una poeta hel·lenista que escriu amb Lletra d'Or», *Punt Diari*, p. 7-11.
- BADENAS, L. (1986, 30 de març) «Maria Àngels Anglada, amb el premi Pla a la butxaca», *Punt Diari*.*
- BOSCH, M. À. (1987, 27 de setembre) «Maria Àngels Anglada entre el realisme històric i la fantasia», *Avui Cultura*, p. 3
- SAURÍ, J. (1988, 17 d'abril) «Passió amb els ulls oberts», *Punt Diari*.*
- PAIROLÍ, M. (1989, 15 de gener) «Maria Àngels Anglada. La sensibilitat mediterrània», *Presència*, núm. 882, p. 5-7
- BAGUÉ, N. (1989, 7 de juny) «Mª Àngels Anglada i d'Abadal», *Setmanari de l'Alt Empordà*.*
- VILASECA, M. (1989, 10 d'octubre) «Hem de defensar la terra», *Punt Diari*, p. 20.
- PIÑOL, R. M. (1990, 19 de gener) «Vivo fascinada por los clásicos y también por la Grecia actual», *La Vanguardia*, p. 32.
- SERRA, C. (1990, 25 de gener) «Sóc una poeta que escriu novel·les», *El País*, «Quadern», p. 6-7.
- PUJOL, E. (1990, 16 de maig) «Maria Àngels Anglada publica la seva obra poètica completa a Columna», *Punt Diari*, p. 31
- MUNARRIZ, N. (1990, 28 de febrer) «Maria Àngels – Artemísia, Anglada l'escriptora», *Setmanari de l'Alt Empordà*.*
- MUNARRIZ, N. (1991, 20 de febrer) «Mª Àngels Anglada, un servei a la llengua», *Setmanari de l'Alt Empordà*.*
- MERINO, I. (1992, 5 de gener) «Qui escriu tem quedar-se eixut», *El Punt*, p. 24

- PUNTÍ, J. (1992, 6 de març) «M. Àngels Anglada: A l'hora d'escriure he partit de la poesia», *La Marxa de Catalunya*.*
- GUILLAMET, J. (1993) «Al carrer de la Muralla, amb Maria Àngels Anglada». Dins *Creadors, Barcelona enllà* (p. 23-35). Barcelona: Columna/ El Pont de Pedra.
- PUIG, P. (1994, 23 d'abril) «Cantem per als homes que han de néixer», *El Punt*, p. 11
- BONADA, L. (1994, 1 d'agost) «Entre Auschwitz i l'Empordà», *El Temps*, núm. 528, p. 89
- FERRER, R. (1995, 1 de desembre) «Darrere una llengua sempre hi hauria d'haver un estat», *La Marxa*, núm. 342, p. 1-3
- ROIG, S. (1995, 5 de desembre) «Anglada fa donació de El violí d'Auschwitz a la biblioteca», *Setmanari de l'Alt Empordà*.*
- FERRER, M. À. (1996, 8 de novembre) «La relació que tenim amb el món és pels sentits», *L'Ausona*.*
- CASADEMONT, T. (1997, 24 de febrer) «És una falta de memòria dir que abans de la democràcia vivíem millor», *El Punt*, p. 5- 6.
- FERRER, M. À. (1997, 24 de febrer) «El meu somni seria fer un viatge molt llarg a Grècia», *L'Ausona*.*
- SERRAT, J. (1997, 21 d'octubre) «Maria Àngels Anglada: “És un error bandejar les llengües clàssiques”», *Avui*, p. 43.
- CIÉRCOLES, M. (1997, 2 de novembre) «El poble armeni ha estat ignorat per la història», *Avui Cultura*, p. 2-3.
- BONADA, L. (1997, 1 de desembre) «La simpatia pels grecs m'ha portat als armenis», *El Temps*, núm. 702, p. 72.
- PEIRÓ, G. (1998, 27 de febrer). «Maria Àngels Anglada. Escriitora», *La Vanguardia*, p. 2
- MERINO, I. (1998. 8/14 de març) «Maria Àngels Anglada. La dona que ho ha llegit tot», *Presència*, núm. 139, p. 30-31.
- BARDOLET, X. (1998, 3 de juliol) «M Àngels Anglada: El gran problema del català és la secessió que està patint el País Valencià», *El 9 Nou*, núm. 1811, p. 6-8.
- FERRER, À. (1998, octubre) «Qüestionari Proust. M. Àngels Anglada: “El meu somni seria fer un viatge molt llarg a Grècia”», *La Revista d'Osona*, núm. 12, p. 51.
- PUJADÓ, M. (1999, gener) «Maria Àngels Anglada: la melodia de la dignitat humana. La lletra impresa a través de la música», *Catalunya Música. Revista Musical Catalana*, núm. 171, p. 8-12.
- FOGUET I BOREU, F. (1999, primavera-estiu) «Maria Àngels Anglada. La passió per la memòria», *El Pou de Lletres*, núm. 13-14, p. 77-83.
- RIERA I DURAN, T. (1999, desembre) «M. Àngels Anglada parla de Salvador Espriu», *Revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral*, núm. 18-20, p. 315-317.
- GUASCH, R. (2000, març) «Maria Àngels Anglada: «La poesia és un dels petits redutes de llibertat que encara tenim»», *Revista de Catalunya*, núm. 149, p. 116- 129.

ENTREVISTES A TELEVISIÓ ⁵⁵

- TVE (1986, 18 octubre) Crear i viure [Programa, entrevistada per Marta Pessarrodona]. Sant Cugat del Vallès: Televisió Espanyola de Catalunya.
- TVE2 (1988, 18 de maig) Te o café [Programa, tertúlia amb Teresa Pàmies]. Sant Cugat del Vallès: Televisió Espanyola de Catalunya.
- TV3 (1991, 20 de novembre) Com a casa [Programa, entrevistada per Mari Pau Huguet]. Barcelona: Televisió de Catalunya.
- TVE2 (1992, 9 d'octubre) Paradís amb poetes [Programa amb Montserrat Minobis]. Sant Cugat del Vallès: Televisió Espanyola de Catalunya.
- TVO (1993, 11 de novembre) Plec de Papers [Programa]. Vic: Televisió d'Osona
- TV3 (1994, març) La tarda és nostra [Programa, entrevistada per Josep Cuní]. Barcelona: Televisió de Catalunya.
- TELEVISIÓ DE FIGUERES (1995, novembre) Memòria i fets [Entrevista]. Figueres: Televisió de Figueres.
- TVO (1998, 2 de gener) La segona entrevista [Programa]. Vic: Televisió d'Osona
- CANAL 33 (1999, gener) Avisa'ns quan arribi el 2000 [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya.
- TVE (n. d.) Literal [Programa, entrevistada pel cantant Raimon]. Sant Cugat del Vallès: Televisió Espanyola de Catalunya.

ANNEX N. 16 | NOTÍCIES, COMENTARIS I ARTICLES⁵⁶

- REDACCIÓ (1979, 7 de gener). «Sánchez Espeso Y Angels Anglada, premios «Nadal» y «Josep Pla», *La Vanguardia*, p. 5.
- MUNARRI, N. (1979, 9 de gener). «El amor al campo de Maria Àngels Anglada», *La Vanguardia*, p. 29.
- FAULI, J. (1982, 25 de febrer) «“Paper culturals”, una revista original i eminentment literària», *La Vanguardia*, p. 33.
- PIÑOL, R. (1983, 11 de desembre) «Antología catalano-griega de cuatro poetisas de la época hel·lenística», *La Vanguardia*, p. 51.

⁵⁵ Les diverses entrevistes han estat facilitades per a les seves filles (Geli, Comunicació personal, 2015).

⁵⁶ Mirat al web *Traces* (2015), *TV3* (CCMA, 2014), l'hemeroteca de *La Vanguardia* (2015), *TVE* i *Racó* (2015). Només hem tingut en compte notícies específicament d'ella i que han ocupat una presència important en el mitjà. (No incloem els breus). També ordenats cronològicament per veure la seva presència temporal.

- SALDRIGAS, R. (1984, 19 de gener) «En clave de sensibilidad lírica», *La Vanguardia*, p. 30.
- V. M. V (1986, 2 de març) «Nuevo premio en Girona para autores de literatura juvenil», *La Vanguardia*, p. 42.
- PIÑOL, R. M. (1986, 5 de març). «Maria Angels Anglada gana la “Lletra d’Or” por su novel·la “Sandàlies d’escuma”», *La Vanguardia*, p. 31
- (1988, abril) «Meditacions sobre paisatges i poetes italians guiades per la Maria Àngels Anglada / Creus, Ricard», *Empordà Federal* (Figueres), núm. 14, p. 17-19
- J. V. (1988, 16 de juny) «El món grec en els poetes catalans», *La Vanguardia*, p. 50.
- TRIADÚ, J. (1990, 13 de gener) «Independència d’imaginació i qualitat d’obra: Un pas en la narrativa de Maria Àngels Anglada», *Avui Cultura* (Barcelona), p. 7
- PIÑOL, R. M. (1991, 16 de gener) «El IEC inclurà a varios escritores en sus tareas de revisión y puesta al día del catalán», *La Vanguardia*, p. 34
- LLOVET, J. (1992, 26 de març) «Clásicos», *La Vanguardia*, p. 41.
- PARENTE, R. (1993, setembre-octubre) «A la recerca de l’Andreu Febrer. Perpinyà, Josep (II.)», *Revista de Girona*, núm. 160, p. 107-109.
- REDACCIÓ (1994, 7 d’agost) «Cantonigròs recuerda los 50 años del festival poético», *La Vanguardia*, p. 36.
- MUNARRIZ, N. (1994, 27 agost) «La novel·la “El violí d’Auschwitz”, de M. Àngels Anglada, serà llevada al cine», *La Vanguardia*, p. 25
- REDACCIÓ (1995, 11 gener) «Puigverd y Anglada dejan el jurado del premio Riba», *La Vanguardia*, p. 32
- ISERN, J. J. (1996, 23 d’abril). «Dels premis als clàssics», *Avui* (Barcelona), p. 11-13.
- VAYREDA, M. (1996, maig-juny) «Filla adoptiva de Figueres», *Revista de Girona*, (176), 8-9.
- VILLALONGA, M. (1996, maig-juny). «De la influència del cinema en la literatura», *Revista de Girona*, (176), 107-111
- REDACCIÓ (1997, 2 setembre) «Se presenta en Italia El violí doAuschwitz», *La Vanguardia*, p. 43.
- PIÑOL, R. M. (1997, 19 d’octubre). «Maria Àngels Anglada aborda en una novella el éxodo armenio». Dins *La Vanguardia*, p. 62.
- PLAYA MASET, J. (1997, 2 desembre). «Obras clásicas, obras vivas», *La Vanguardia*, p. 2.
- REDACCIÓ (1997, 19 desembre). «Los mejores de 1997», *La Vanguardia*, p. 37.
- ARBOLÍ, C. (1999, 24 d’abril). «Maria Àngels Anglada fallece en Figueres a los 68 años», *La Vanguardia*, p. 52.
- ARBOLÍ, C. (1999, 26 d’abril) «Adiós multitudinario a Maria Àngels Anglada», *La Vanguardia*, p. 4.
- PUJALS, J. M. (1999, 6 de maig) «El camino azul de Anglada», *La Vanguardia*, p. 33.
- REDACCIÓ (1999, 25 maig) «62 publicará las obras completas de Maria Àngels Anglada», *La Vanguardia*, p. 60.

- ARAGÓ, N.-J. (1999, juliol-agost) «Maria Àngels Anglada, inèdita», *Revista de Girona*, (207),9.
- CÒNSUL, I. (1999, juliol-agost). «Perfil de Maria Àngels Anglada», *Serra d'Or*, any XLI, (475-476), 64-66.
- CASTELLET, M. (1999, tardor) «Un sòlid edifici interior o el sòlid edifici interior de Maria Àngels Anglada», *Auriga*, núm. 24, p. 7-8.
- CONDOM, D. (1999, tardor) «M. Àngels Anglada, In memoriam», *Auriga*, núm. 24, p. 4-6.
- PIÑOL, R. M. (1999, 28 setembre). «El libro póstumo de Maria Àngels Anglada, “Nit de 1911”, sintetiza toda su obra», *La Vanguardia*, p. 45.
- PIÑOL, R. M. (1999, 12 de novembre) «Un homenaje a Maria Àngels Anglada se convierte en un desagravio a Flotats», *La Vanguardia*.
- PIÑOL, R. M. (2000, 17 novembre) «Los relatos póstumos de Anglada recuperan el tema del holocaust», *La Vanguardia*, p. 48.
- CONDOM, D. (2000, primavera-estiu) «Batecs d'amor i de mort: les dues darreres obres de Ma. Àngels Anglada», *Auriga*, núm. 26, p. 20-21.
- MIRALLES, C. (2000) «Maria Àngels Anglada (1930-1999)», *Estudis Romànics* (Barcelona), XXII, 355-359.
- PESSARRODONA, M. (2003, 14 de maig) «De tan bon recordar... », *Avui* (Barcelona), p. 29.
- ABRAMS, S. (2004, 23 d'abril) «Escolto encara el teu pas», *Avui Cultura*, p.20.
- VELAZ, A. M. (2004, juliol-agost). «Recordant M. Àngels Anglada», *Revista de Girona*, (225), 9-10.
- MIRALLES, C. (2005, 9 de juny) «La poesia després d'Auschwitz», *Avui Cultura* (Barcelona).
- MONTERO, F. (2006, juliol-agost) «Llegint als Aiguamolls», *Revista de Girona*, (237), 13.
- VILLALONGA, M. (2006) «Parc literari M. Àngels Anglada», *Auriga* 44.
- GUIX, A. (2007, març-abril) «Llegir el paisatge dels Aiguamolls», *Revista de Girona*, (241), 11.
- PAGÈS, V. (2007, 14 de desembre – 20 de desembre). «Un mostrari del món», *Presència* (Girona), any XLII, núm. 1.868, p. 34.
- VILLALONGA, M. (2007, hivern-primavera) «Maria Àngels Anglada, poeta», *Butlletí Amics de la Unesco de Girona*, XLIV, p. 3.
- VILLALONGA, M. (2008, 17 de gener) «Maria Àngels Anglada: llengua, memòria i compromís», *Avui Cultura*, p. 8-9.
- REDACCIÓ (2008, 9 febrer). «Reeditada “El violí d'Auschwitz”, superventas de M. Àngels Anglada», *La Vanguardia*, p. 42.
- PUJADÓ, J. (2008, 15 de febrer). «Memorias de Vilasirvent. Vilamacolum y Maria Àngels Anglada», *La Vanguardia*, p. 8.
- FOGUET I BOREU, F. (2008, 28 de febrer) «Maria Àngels Anglada», *El Periódico de Catalunya* (Barcelona), núm. 66, p. 12.

- CABRÉ, J. (2009) «Maria Àngels Anglada», *Avui Cultura* (Barcelona), p.5.
- BONADA, L. (2009, 6 de gener) «La necessària reivindicació de Maria Àngels Anglada», *El Temps* (València), núm. 1282, p. 86.
- PUJADÓ, J. (2009, 15 maig) «Sense Anglada ens mancava una part important de la literatura», *La Vanguardia*, p. 24
- PLAYÀ MASET, J. (2010, 17 gener), «Maria Àngels Anglada, una escriptora de cine», *La Vanguardia*, p. 46.
- ROGLAN, J. (2010, 22 de gener). «Cada poema de Maria Àngels Anglada és una peça de rellotgeria», *La Vanguardia*, p. 16.
- AYATS, D. (2010, 22 d'abril) «M. Àngels Anglada, una escriptora clàssica», *Avui Cultura*, p. 4-5.
- AYATS, D. (2010, 22 d'abril) «M. Àngels Anglada, una escriptora clàssica», *Avui Cultura*, p. 4-5.
- BONADA, L. (2010, 27 abril) ««El violí d'Auschwitz' tomba fronteres», *El Temps*, núm. 1350, p. 77-80.
- JULIÀ, L. (2010, abril). «Roses per a la poeta», *Serra d'Or*, (604), 46.
- FONALLERAS, J. M. (2010, 14 juny) «Un passeig calm per cementiris i tombes», *El Periódico de Catalunya*, p. 10.
- CHICANO, D. (2011, 23 d'abril) «Crema el símbol», *Avui*, p. 36 (Monogràfic Sant Jordi).
- GRAÑA, I. (2012) «Crònica de la commemoració del desè aniversari de la mort de M. Àngels Anglada», *Estudis Romànics*, (34), 678-679
- VICENTE, M. (2012, 11 de març). «Ruta Anglada», *El Punt Avui*.
- SOLER, S. (2014, 29 març) «Sobre les connotacions del nom 'Laura' en No em dic Laura», *Ara. Ara llegim*, p. 45.
- ARAGÓ, N.-J. (2012, 8 d'octubre) «El mirall d'Ítaca», *Avui*, núm. 12612, p. 2.
- FALCON, Y. (2014, 29 d'abril) «15 anys sense Maria Àngels Anglada», *Hora Nova* (Girona).

ANNEX N. 17 | RESSENYES I CRÍTQUES LITERÀRIES:⁵⁷

Les closes

- REDACCIÓ (1979, 29 de març) «Les Closes, de Maria Àngels Anglada», *La Vanguardia*, p. 42

Memòries d'un pagès empordanès del segle XIII

- GUILLAMET, J. (1986, 6 de novembre). «Un insòlito manuscrito del siglo XVIII», *La Vanguardia*, p. 44.

El mirall de Narcís

- CONDOM I GRATACÒS, D. (1989, març-abril) «Els mites grecs i els nostres poetes», *Revista de Girona*, any XXXV, (133), 98
- FAULÍ, J. (1989, 17 de març) «Grecia en la poesia catalana», *La Vanguardia*, p. 54

Paisatge amb poetes

- GRAU, C. (1988, abril). «Un bon llibre de viatges», *Empordà Federal*, núm. 14, p. 19
- SALADRIGAS, R. (1988, 2 de juny) «Ciudades en el encuentro de la palabra», *La Vanguardia*, p- 47
- GARCÍA, D. (1988, 15 de juliol). «Viatge amb poesia», *Punt Diari*, p. 38

Artemísia

- TRIADÚ, J. (1990, 13 de gener) «Independència d'imaginació i qualitat d'obra: Un pas en la narrativa de Maria Àngels Anglada», *Avui Cultura*, p. 7
- BALLART, P. (1990, 22 de març). «Vides d'artista», *El País*, p. 4
- SALADRIGAS, R. (1990, 23 de març). «Impresiones de lector ante un fresco poético», *La Vanguardia*, p. 3
- CÒNSUL, I. (1990, març). «M. Àngels Anglada: Artemísia», *Serra d'Or*, (363), 52
- ORTIZ DE LANDÀZURI I BUSCA, G. (1990, setembre). «Maria Àngels Anglada, Artemísia», *Revista de Catalunya* (Barcelona), (44), 140-141

⁵⁷ En aquest cas les ressenyes estan agrupades per obra a què fan referència, i només hem tingut en compte aquelles obres específiques d'Anglada, aquestes les hem posat per ordre alfabètic. Tret de *Traces* (2015) i *La Vanguardia* (2015). Som conscients que no hi són totes.

Columnnes d'hores

- PESSARRODONA, M. (1990, 24 de juliol) «De guerrers i de guerreres», *La Vanguardia*, p. 15
- LLORCA, V. (1990, 6 d'octubre) «Introduir-se en un món poètic autèntic: La infantesa, la natura i la tradició cultural clàssica», *Avui Cultura*, p. 9
- ORTIZ DE LANDÀZURI I BUSCA, G. (1991, juliol- agost). «Maria Àngels Anglada: «Columnnes d'hores (1965- 1990)», *Revista de Catalunya*, (54), 150-153.

L'agent del rei

- SUBIRANA, J. (1991, 4 d'abril) «Agent doble», *El País. Quadern*, núm. 444, p. 5.
- DÍEZ, N. (1991, 23 d'abril), «Juegos literarios a la sombra de la historia», *La Vanguardia*, p. 18.
- ISERN, J. J. (1991, 4 de maig) «Com un vers de la 'Commedia' : Maria Angels Anglada, 'L'agent del rei'», *Avui Cultura*, p. 8
- TRIGO, X. R. (1991, 5 d'agost) «Entre la investigació i la ficció», *El Temps* (València), any VIII, núm. 372, p. 68.
- CÒNSUL, I. (1991, juliol-agost). «Maria Àngels Anglada, L'agent del rei», *Serra d'Or*, XXXIII(379-380), 46.
- TRIADÚ, J. (1991, setembre) «'L'agent del rei', de Maria Àngels Anglada», *Serra d'Or*, any XXXIII, (381), 56.
- VILLALONGA, M. (1991, novembre-desembre). «Un passeig per la Mediterrània renaixentista», *Revista de Girona*, any XXXVII, (149), 115

La daurada parmèlia i altres contes

- FAULÍ, J. (1992, 17 de gener) «El no fugaz encanto d ela obra menor», *La Vanguardia*, p. 2.
- TRIGO, X. R. (1992, 3 de febrer) «Del col·leccionisme al llenguatge», *El Temps*, any IX, núm. 398, p. 91.
- VICENS I HERAS, J. (1992, març-abril) «Et deixaré, si vols, la veu», *Revista de Girona*, any XXXVIII, (151), 113.

La grua Estontola

- MARTÍ I BERTRAN, P. (1994, gener) «'La grua Estontola'», *Escola catalana* (Barcelona), any XXIX, núm. 306, p. 50.

Paradís amb poetes

- TRIADÚ, J. (1993, juny) «Paradís amb poetes», de Maria-Àngels Anglada (1921-2010)», *Serra d'Or*, any XXXV, (402), 49.
- TOMÀS BUDÓ, M. R. (1993, novembre-desembre). «Ruta poètica per la vella Grècia», *Revista de Catalunya*, (161), 113.
- PLADEVALL I ARUMÍ, A. (1993, desembre) «Guia de lectura. Narrativa», *Revista de Catalunya*, (80), 119-121.

El Violí d'Auschwitz

- FERRER I COSTA, J. (1994, maig) «Guia de lectura. Narrativa», *Revista de Catalunya*, (85), 133-136.
- GIL, A. M. (1994, 10 de juny) «El Violí d'Auschwitz», *La Vanguardia*, p. 50
- GUIXERAS, D. (1994, juliol-agost). «L'art de la supervivència», *Revista de Girona*, (165), 113.
- RIPOLL, J. M. (1995, febrer). «Maria Angels Anglada, “El violí d'Auschwitz”», *Serra d'Or*, any XXXVII, (422), 47.
- RIPOLL, J. M. (1995, febrer) «Maria Angels Anglada, El violí d'Auschwitz», *Serra d'Or*, any XXXVII, (422), 47.
- CORNET, J. (2001, 23 de novembre) «El violí d'Auschwitz. Otros libros con música de fondo», *La Vanguardia*, p. 4.
- MIRALLES, C. (2005, 9 de juny) «La poesia després d'Auschwitz», *Avui Cultural*, p. 4-5.
- COMES, M. (2008, 22 - 28 de febrer) «El violí d'Auschwitz. Música contra horror», *Presència* (Girona), any XLIII, núm. 1.878, p. 21.
- NOPCA, J. (2013, octubre) «Un violí perfecte», *Ara. Ara llegim*, p. 45.

Arietta

- HERAS I TRIAS, A. (1996) «Arietta», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29), 506-507.
- LUCERO I COMAS, L. (2000, març- abril) «Remors en el bosc de la vida», *Revista de Girona*, (199), 113.

Relats de mitologia: els déus

- COBOS FAJARDO, A. (1996) «Relats de mitologia: els déus», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29), 504-506.
- SOTORRA, A. (1996, 30 de maig) «La Fatalitat del destí», *Avui Cultura*, p. 12
- AGUSTÍ, J. (1997, maig-juny) «Déus i herois de la mitologia», *Revista de Girona*, (182), 112-113.

Retalls de la vida a Grècia i a Roma

- ROIG, S. (1997, 7 novembre). «El espíritu de Grecia y Roma», *La Vanguardia*, p. 45.
- CONDOM, D. (1998, gener-febrer). «Retrobament amb l'antiga saviesa», *Revista de Girona*, (186), 95.
- ORTIZ DE LANDÀZURI I BUSCA, G. (1998, març) «La Crida dels clàssics», *Serra d'Or*, any XXXX, (459), 77.

Quadern d'Aram

- TURRÓ I ORTEGA, G. (1998, novembre-desembre). «La pols de la nit també pot ser redemptora», *Revista de Girona*, (191), 112- 113.

Nit de 1911

- AYENSA, E. (1999, tardor) «Ecos kavafians en l'obra de Maria Àngels Anglada: una lectura de Nit de 1911», *Auriga*, núm. 24, p. 21-24.
- GUILLAMÓN, J. (1999, 15 d'octubre) «Sensibilidad, cultura y compromiso moral», *La Vanguardia*, p. 6.
- JULIÀ, L. (2000, gener). «Maria Àngels Anglada, Nit de 1911», *Serra d'Or*, (481), 67.
- JULIÀ, L. (2000, gener) «Hereva dels clàssics», *Caràcters* (València), núm. 10, p. 18-19
- PABLO, M. (2000, març-abril) «El viatge més personal», *Revista de Girona*, (199), 112-113.

L'Àngel

- PUNTÍ, J. (2001, 4 de gener) «Calaix de sastre», *El País. Quadern*, núm. 912, p. 4
- TRIGO, X. R. (2001, 23-29 de gener). «Peces breus d'una gran escriptora», *El Temps*, núm. 867, p. 65.
- GOMILA, A. (2001, 1 de febrer) «Adéu a les obsessions», *Avui Cultura*, p. 13
- VIDAL-FOLCH, E. (2001, 16 de febrer). «Vindicació de la bellesa», *El Periódico de Catalunya*, núm. 131, p. 6.

Obres completes

- PAGÈS, V. (2002, 18 de gener de) «La bellesa transcendent», *El Periódico de Catalunya*, p. 20.
- GIL, A. M. (2002, 31 de gener de) «Enrotllar el fil de la història», *Avui Cultura*, p. 13.

Poesia completa

- LLAVINA, J. (2010, 12-18 febrer) «El benefici dels clàssics», *Presència*, vol. XLV, núm. 1981, p. 34.

Defensa de la terra

- PAGÈS, V. (2013, 13 setembre) «De la bellesa a la política», *Avui Cultura*, p. 3.

Els meus contemporanis

- GUILLAMON, J. (2014, 13 d'agost) «Al benèvol lector», *La Vanguardia*, p. 12.

Diverses obres d'Anglada

- HERNÁNDEZ, P. J. (1997, 9 de gener). «Mites i arrels», *Avui Cultura*, p. 5.
- BONADA, L. (2008, 12 de febrer). «Un brindis per maria Àngels Anglada», *El Temps*, núm. 1.235, p. 84.
- CÒNSUL, I. (1997, 20 de novembre). «La poeta i la prosa», *Avui Cultura*, p. 13.

MARIA ÀNGELS ANGLADA. PASSIÓ PER LA MEMÒRIA (Foguet)

- FARRÉS, E. (2004, 7 de gener). «Poeta con hijos», *La Vanguardia. Culturas*, núm. 81, p. 7.
- JULIÀ, L. (2004, maig). «Francesc Foguet i Boreu, M. Àngels Anglada. Passió per la memòria», *Serra d'Or*, (533), 65-66.
- PABLO, M. (2004, setembre- octubre). «Entre Narcís i Penèlope», *Revista de Girona*, (226), 92-93.

Incitació a la lectura. Articles de crítica literària (Ayensa & Foguet)

- ABRAMS, S. (2009, 9 de maig) «La poesia és la veu de la vida», *Avui Cultura*, p. 13.
- FERRER, D. (2009) «L'Anglada que ens incita a llegir», *Revista de Girona*, (255), 116.

TRADUCCIONS

Les germanes de Safo

- REDACCIÓ (1984, 12 de gener) «Les germanes de Safo i Viola d'Amore», *La Vanguardia*, p. 32.

L'Esplanada

- CAPELLA I RIERA, A. (1988, juny) «L'esplanada», *Noticia Catalana* (Madrid), núm. 19, p. 42.
- ESCOFET, E. (2000, 16 de març) «La Esplanada: Lletres de Terrades», *Avui Cultura*, p. 9.

Meleagre de Gàdara

- CONDOM I GRATACÒS, D. (1993, maig-juny) «El primer trenador de garlandes», *Revista de Girona*, (158), 113.

ANNEX N. 18 | RESULTATS ACADÈMICS⁵⁸

LLIBRES I CAPÍTOLS SOBRE MARIA ÀNGELS ANGLADA

AUTORS DIVERSOS (1999) *Maria Àngels Anglada i d'Abadal: sessió en memòria. Sala Prat de la Riba, 26 de maig de 1999*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.⁵⁹

ABELLÓ, M. (2009). *Maria Àngels Anglada*. Bellcaire: Edicions Vitel·la. Dones il·lustres de les comarques gironines.

AYENSA, E. (2006). «Maria Àngels Anglada, periodista (aportació a l'estudi de les fonts de la narrativa angladiana)». Dins J. Bezsonoff III *Premi de Narrativa M. Àngels Anglada* (47-64). Figueres: Institut Ramon Muntaner.

AYENSA, E. (2009). *El poder del record: L'obra narrativa de Maria Àngels Anglada*. Guia de lectura. Educaula.

AYENSA, E. (2001). «Presentació». Dins *Obres completes de Maria Àngels Anglada*. [Vol I. Narrativa, (p. VII-XI)]. Barcelona: Edicions 62.

AYENSA, E. (2014). «Vida i mort damunt la terra porpra: una aproximació als personatges femenins de Quadern d'Aram, de Maria Àngels Anglada». Dins J. Malé (Ed.), *Dones i literatura: Atores, lectores, personatges* (67-83). Barcelona: Aula Màrius Torres i Pagès Editors.

BACARDÍ, M. & GODAYOL, P. (2006). *Traductores*. Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic.

BERNAL, M. C. & RUBIO, C. (2009). *Tant de gust de conèixer-la, senyora Anglada* [Il·lustracions Paloma Valdivia]. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

BONADA, L. (2007). «Amb la punta dels dits. La recepció de la persona i l'obra de Maria Àngels Anglada». Dins *IV Premi de Narrativa M. Àngels Anglada* (pp. 38-52). Figueres: Institut Ramon Muntaner.

⁵⁸ Només hem tingut en compte l'obra que parla explícitament de l'autora. Per fer-ho possible, tant en l'apartat de llibres, capítols com articles indexats, hem cercat als diversos webs: *escriptors.cat* (Boloix, n.d.-a), *ISI* (2015), *SCOPUS* (2015), *Racó* (2015), *DOAJ* (2014), *Traces* (2015), *Sage* (2015), *DART* (2015) i *TDX* (2015), la *Guia de lectura elaborada per la Biblioteca de Figueres* (2009) i a *Maria Àngels Anglada. Passió per la memòria* (Foguet i Boreu, 2003). Hi hem treballat entre el desembre del 2014 i el gener del 2015. Els llibres que inclouen capítols de diversos autors també ho notifiquem. Els llibres d'actes i simposis els hem considerat com a llibres, per tant les actes com a capítols.

⁵⁹ Amb aportacions de: Castellet, M. «Avui els meus mots destil·len tristesa per com la paraula exercirà simplement una funció substitutòria de la persona... », p. 7-8; Argenter, J. A. «Convocats per l'Institut d'Estudis Catalans i per la seva Secció Filològica nosaltres ens hem aplegat... », p. 9-11; Pessarrodona, M. «Imagino que he estat convidada –cosa que m'honora qui-sap-lo», que diuen- a participar en l'acte d'avui d'homenatge... », p. 13- 17; Miralles, C. «L'afecte va ser gran i la sensació de pèrdua és viva... », p. 33- 37; Pujals, J. M. «Recordem avui una escriptora que, com a tal, i en la millor tradició de l'Institut d'Estudis Catalans... », p. 39- 40.

- BOSCH, M. (2000) «Velejant, a lloure i pleret per la llengua». Dins *Maria Àngels Anglada i Abadal. Festa de la poesia 21 de març 2000*. Figueres: Societat Coral Erato.
- CENTRE CATALÀ DEL PEN CLUB (Ed.). (1998). *Àlbum Maria Àngels Anglada*. Barcelona: Centre Català del PEN Club
- COTONER, LLUÏSA; JULIO, TERESA; ET AL., (2011). «Maria Àngels Anglada». Dins *Dones = Poetes*. Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic
- FABRELLAS, E.; UCCELLA, F.R. & VILALLONGA, M. (2011) *La casa de la literatura*. Girona: Universitat de Girona: Diputació de Girona.
- FERRERÓS, J. (2006). «M Àngels Anglada, literatura i compromís». Dins *Benvolguts absents III*. Ajuntament de Figueres: Editorial l'Empordà
- FOGUET I BOREU, F. (2003). *M. Àngels Anglada. Passió per la memòria*. Barcelona: Pòrtic.
- FOGUET, F. (2008). «Petita geografia imaginària dels llocs angladians». Dins *V Premi de Narrativa M. Àngels Anglada* (42-56). Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- FOGUET I BOREU, F. (2009) «Maria Àngels Anglada, «dona de lletres»». Dins *Gènere i modernitat a la literatura catalana contemporània* (p. 111-119). Lleida: Punctum.
- GUASCH, R. (2003) «El cor. Pretext poètic en la poesia de Maria Àngels Anglada». Dins *Actes del Dotzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (vol. I, p. 331-340). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- HERAS I TRIAS, A. (1999). «M. Àngels Anglada, un compromís i un mestratge per la llibertat». Dins *Pedagogia amb veu de dones* (p. 111-121). Barcelona: Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.
- HERAS I TRIAS, A. (2011). «El paisatge i el medi ambient a l'obra de M. Àngels Anglada». Dins *VIII Premi de Narrativa M. Àngels Anglada*. Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- JULIÀ, L. (2007) «Carmina cum fragmentis. Maria Àngels Anglada o el naixement d'una nova èpica». Dins *Tradició i orfenesa* (p. 95-104). Palma: Lleonard Muntanes.
- JULIÀ, L. (2013). *Els miralls de la ficció. La narrativa de Maria Àngels Anglada*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- MIRALLES, C. (2008). «La poesia després d'Auschwitz. A propòsit de Maria Àngels Anglada». Dins *Sota el signe del fènix*. Barcelona: Editorial Lleonard Muntaner.
- MIRALLES, C. (2001). «La tendresa i la sang». Dins *Obres completes de Maria Àngels Anglada*. [Narrativa. Vol I, (p. 15- 27)]. Barcelona: Edicions 62.
- MIRÓ, M.-M. (2001). «Andreu Febrer, traductor de la 'Divina Commedia', o sigui 'L'agent del rei', de Maria Àngels Anglada». Dins *Miscel·lània Giuseppe Tavani* (vol. 3, p. 232-243). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- MIRÓ, M.-M. (2003) «L'obra narrativa de Maria Àngels Anglada». Dins *Actes del Dotzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (vol. I, p. 341-351). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- PAIROLÍ, M. (2006) «Una sensibilitat mediterrània». Dins *Exploracions* (p. 77). CCG Edicions.

- PASCUAL RODRIGUEZ, V. (2010). *Guerra i postguerra de Successió. La vida de Sebastià Casanovas, pagès del segle XVIII*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat
- PLA, P. (2013). «La crítica literària, un vessant destacat de M. Àngels Anglada». Dins *X Premi de Narrativa M. Àngels Anglada*. Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- PUJADÓ, J. (2010) «Maria Àngels Anglada a Vilamacolum». Dins *Vint-i-cinc cementiris i dues tombes de les comarques gironines*. Editorial Vitel·la
- PUJOL, E. (2010). «Maria Àngels Anglada i la història». Dins *VII Premi de Narrativa M. Àngels Anglada*. Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- PUJOL, J. , & TALAVERA, M. (Eds.). (2011). *Clàssics en Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal* (vol. 4). Barcelona: Edicions Universitat Barcelona.⁶⁰
- PESSARRODONA, M. (2006) «Maria Àngels Anglada, germana de Safo i de les Brontë». Dins *Donasses. Protagonistes de la Catalunya moderna* (p. 248-262). Barcelona: Ed. Destino.
- PLA, J. (2000) «Maria Àngels Anglada, in memoriam». Dins *Festa de la poesia 21 de març 2000*. Figueres: Societat Coral Erato.
- RAFART, S. (2012). *Els xiprers tentaculars. El paisatge en l'obra de Maria Àngels Anglada*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la.
- SOCIETAT CORAL ERATO (2000) *Maria Àngels Anglada*. Figueres: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Figueres: Societat Coral Erato.
- TARRÉS, I. (2014). «Bibliografia de/ sobre Maria Àngels Anglada». Dins *XI Premi de Narrativa M. Àngels Anglada*. Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- TERO, J. (2003). *Et deixaré la veu: sobre textos de M. Àngels Anglada*. Barcelona: Picap.
- UCCELLA, F. (2007) «Les estratègies de la memòria: M. Àngels Anglada i Vilamacolum». Dins *Actes del congrés: El paisatge, element vertebrador de la identitat empordanesa* (vol. 1, p, 661- 665). Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos.
- UCCELLA, F. (2012) *Maria Àngels Anglada a Figueres. Itinerari literari autoguiat*. Girona: Universitat de Girona
- UCCELLA, F. (2012). «Maria Àngels Anglada i Figueres: notícies sobre un itinerari literari». Dins *IX Premi de Narrativa M. Àngels Anglada*. Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- VELAZ, A. M. (2009). «Pensament, art i vida en la poesia de Maria Àngels Anglada». Dins *VI Premi de Narrativa M. Àngels Anglada*. Figueres: Institut Ramon Muntaner.
- VILLALONGA, M. (2005). «Paisatges literaris a l'obra assagística de M. Àngels Anglada». Dins *II Premi de Narrativa M. Àngels Anglada* (p. 49- 65). Figueres: Institut Ramon Muntaner.

60 Amb articles de Miralles, C. «Làpida i capitell. Un brot de raïm», Pessarrodona, M. «Maria Àngels Anglada i la literatura de la Shoah: un comentari», Vilallonga, M. «Compartir una sensibilitat: Virgili i Maria Àngels Anglada», Saludes, A. M. «Maria Àngels Anglada: el ressò d'una cultura antiga».

VILLALONGA, M. (2012). «Josep Sebastià Pons, Maria Àngels Anglada i Josep Pla, una trobada literària». Dins *Cahiers des amis du Vieil Ille, Actes del col·loqui de la Diada Ponsiana* (p. 70- 84). Illa: Patrimoni Literari d'Illa.

ARTICLES EN REVISTES INDEXADES NACIONALS

- ARAGÓ, N.-J. (1999) «Maria Àngels pòstuma», *Revista de Girona*, (194), 7.
- AYENSA I PRAT, E. (2000). «Maria Àngels Anglada i la literatura grega moderna», *Revista de Girona*, (199), 64-67 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)
- AYENSA I PRAT, E. & FOGUET I BOREU, F. (2010). «Maria Àngels Anglada articulista: ètica i compromís», *Ausa*, XXIV(166), 631-640 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- BERNAL, M. C. & RUBIO, C. (2010) «L'experiència autobiogràfica, l'art i el compromís ètic de l'escriptor: tres eixos de la narrativa de Maria Àngels Anglada», *Ausa*, XXIV(166), 615-622 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- CABRÉ, J. (2010) «Maria Àngels Anglada», *Ausa*, XXIV(166), 679-682 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- CASALS, G. (1979) «Maria Àngels Anglada: 'Les Closes'», *Els Marges*, (16), 128
- COBOS, A. (1996) «Relats de mitologia: els déus», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (29), 504-506
- CODINA I VALLS, F. (2019) «El vigatanisme crític de Maria Àngels Anglada», *Ausa*, XXIV(166), 653-661 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- CONDOM, D. (2000). «Maria Àngels Anglada. La passió pel món clàssic», *Revista de Girona*, (199), 58-63 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)
- CÒNSUL, I. (1999) «Perfil de Maria Àngels Anglada», *Serra d'Or*, (475- 476), 64- 66
- DACOSTA, J. M. (2012) «Mitologia clàssica, avui», *Revista de Girona*, (272), 64- 66
- FIGUERES, N. (2000). «Carta a Maria Àngels Anglada. La història petita», *Revista de Girona*, (199), 74-77 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)
- FONT, M. R. (2010) «Maria Àngels Anglada en el record. Una pinzellada sobre la influència del paisatge empordanès en l'obra d'Anglada», *Ausa*, XXIV(166), 663-669 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- GODAYOL I NOGUÉ, P. (2010) «Maria Àngels Anglada i la traducció: de les germanes de Safo a les de Mendelssohn», *Ausa*, XXIV(166), 641-651 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- GODAYOL I NOGUÉ, P. (2012) «Entre el llibre de viatges i la traducció: Maria Àngels Anglada a Itàlia i Grècia», *Ausa*, 25(170), 969-977
- GUASCH, R. (2000). «La poètica de Maria Àngels Anglada», *Serra d'Or*, (485), 36-39
- HERAS I TRIAS, A. (2007) «El paisatge empordanès a la narrativa de Maria Àngels Anglada», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 651-659

- JUFRESA, M. (2010) «Les germanes de Safo': una mirada a la vida de les dones gregues», *Reduccions*, (97), 115-129
- JULIÀ, L. (1999) «El violí d'Auschwitz: El naixement d'una nova èpica», *Serra d'Or*, any XLI, (475-476), 69-71. (Monogràfic: Maria Àngels Anglada en el record)
- JULIÀ, L. (2000). «Carmina cum fragmentis», *El Contemporani*, (6), 39-42
- LUCERO I COMAS, L. (2000). «Maria Àngels Anglada i els poetes Italians del segle XX», *Revista de Girona*, (199), 68-73 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)
- LLEOPART, A. (1999) «Paisatges de Maria Àngels Anglada», *Ausa*, 18(142)
- MIRALLES, C. (2010) «El temps, la mort; la poesia, l'amor. Alguns "fils de plata" de la poesia d'Anglada», *Reduccions*, (97), 87-101
- MIRÓ, M. M (1991) «Anglada, Maria Àngels. L'agent del rei», *Ausa*, XIV(127), p. 357-362
- MIRÓ, M. M. (1999) «Carta oberta a Maria Àngels Anglada», *Ausa*, XVIII(142), 265-268
- MIRÓ, M. M. (2000) «Aproximació a l'obra de Maria Àngels Anglada. Notes per a una lectura», *Ausa*, XIX(145), 237-246
- OHANNESIAN, M. (2010) «La traducció a l'armeni del 'Quadern d'Aram': el text restituit», *Ausa*, XXIV(166), 671-678 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- PAGÈS I PEREZ, C. (2011) «El solatge clàssic en la poesia angladiana», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (42), 449-492
- PANYELLA, V. (1999). «La Poesia de la tendresa, el compromís, la compassió», *Serra d'Or*, any XLI, (475-476), 66-68
- PARENTE, R. & PERPINYÀ, J. (1993). «A la recerca de l'Andreu Febrer». Dins *Revista de Girona*, (160), 107-109
- PLA, J. (1989, març-abril). «Tres novel·listes empordaneses», *Revista de Girona*, any XXXV, (133), 30-34
- PLA, J. (1991). «Novel·la i poesia en l'obra recent de M. Àngels Anglada», *Revista de Girona*, any XXXVII, (144), 38-41
- PLA, J. (1999) «M. Àngels Anglada, in memoriam». Dins *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (32), 453-454
- PLA, J. (2000) «La transversalitat de l'art en l'obra de Maria Àngels Anglada», *Revista de Girona*, (199), 78-84 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)
- PLADEVALL I FONT, A.(2010). «Or literari. Consideracions entorn l'obra angladiana», *Ausa*, XXIV(166), p. 609-613 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- PLADEVALL I FONT, A. (1999). «El tombant elegíac de la poesia de M. Àngels Anglada», *Reduccions*, (48)
- PÒRTULAS, J. (1984) «Safo com a miratge: l'Antologia palatina' des d'uns ulls de dona», *Reduccions*, (125), 99-105
- PUIGVERD, A. (1999, juliol-agost). «L'Illa de Maria Àngels Anglada», *Serra d'Or*, any XLI, (475-476), 63. (Monogràfic: Maria Àngels Anglada en el record)

- PUJOL, E. (2010) «Maria Àngels Anglada i la història», *Ausa*, XXIV(166), 623-630 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- SARGATAL VICENS, J.(2014) «Maria Àngels Anglada i la màgia dels ocells», *Revista de Girona*, (283), 48- 54
- UGARTE I BALLESTER, X. (2010) «Presentació», *Ausa*, XXIV(166), 605-608 (Monogràfic: L'obra de Maria Àngels Anglada avui)
- VELAEZ, A. M. (2000) «A propòsit de «Làpida i Afrodita», poema inèdit de Maria Àngels Anglada», *Revista de Girona*, (199), 86-89 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)
- VILALLONGA, M. (2010) «La daurada Parmèlia broda el mur»: Maria Àngels Anglada i Camillo Sbarbaro», *Reduccions*, (97), 102-114
- VILLALONGA, M. (1995) «Viatge a Ítaca», *Revista de Girona*, (169), 107-111
- VILLALONGA, M. (2000) «Maria Àngels Anglada, paradís amb poeta», *Revista de Girona*, (199), 56-57 (Monogràfic: Maria Àngels Anglada)

INTERNACIONALS⁶¹

- CÒNSUL, I. & ABRAMS, S. (1997). «A profile of Maria Àngels Anglada», *Catalan Writing* (Barcelona), (15), 8-20
- PARENTE, R. (1993) «Alla ricerca di Andreu Febrer. Un romanzo di Maria Àngels Anglada», *Ausa*, 15(131)
- SIMÓ, I.-C.; MATHEWS, P. & ROSENTHAL, D. H. (1991) «Maria Àngels Anglada: The Flowering of Controlled Sensitivity», *Catalan Writing*, (6), 32-51

61 Per internacional hem tingut en compte aquelles publicacions publicades fora de l'Estat Espanyol, sempre que no siguin en llengua catalana. O bé aquelles que publicades dins l'Estat Espanyol no són ni en llengua catalana ni castellana, entenent que facilita la seva expansió fora les fronteres.

ANNEX N. 19

PRESENCIA A LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES UNIVERSITÀRIES

Obra	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
Arietta		1E		1E-2P	1E-1A	1E-4A
Artemisia			1E	1E-1P		1E-2A
Aurora Bertrana, una visió personal **				1E		
Columnes d'hores	1E	1E	1E	1E	1E-2A	1E-1A
Compromís de poeta: articles d'opinió			1E			1E
Defensa de la terra	1E			1E		1E
Díptic .. 1972					1E	
El Blat del temps .. 1986**					1E-1A	
El Bruel de Castelló	2E			1E		
El manuscrit de Palau-saverdera: memòries d'un pagès [...]	1E				1E	1E-1A
El Mirall de Narcís: el mite grec en els poetes catalans		1E		1E-1P		2E-9A
El violí d'Auschwitz		1E-2P	3E-1P	2E		
Els Bells camins .. 1987**					1E	
Els lemes de Verdaguer**			1E			
Els Maldecaps de Pere Geli				1E		
Els meus contemporanis	1E					
Pregó del mercat del ram, 22 de març de 1985	1E		1E			
Discurs al Saló de Sessions de l'Ajuntament de Figueres l'11 de setembre de 1988				1E		
Figueres: ciutat de les idees	1E			1E	1E	
Fuga de cançons			3E	2E		
Incitació a la lectura: articles de crítica literaria	1E		1E			1E
Joan M ^a Pau : l'altra mirada**			1E	2E		
Kíparissia	1E	1E			1E-1A	
L' Àngel i altres contes	1E		1E	2E		1E
L'agent del rei			2E	1E-2P	1E	
L'Hipopòtam blau				1E		

Obra	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
La Grua Estontola	1E			1E-1P		
Les Anelles dels anys .. 1991**					1E	
Les Closes	1E	1E	1E	2E-2P	1E	1E
La Daurada parmèlia i altres contes			1E	1E		1E-2A
Les veus misterioses	1E					
M. À. Anglada: sessió en memòria, de maig de 1999**						1E
Memòries d'un pagès del selge XVIII	1E	1E			1E	
Nadal	1E		1E	2E-1P		
Nit de 1911	2E	1E	2E-2P	1E-2P		2 E
No em dic Laura			1E	1E-2P	1E	
No sé jugar amb màscares	1E		2E			
Notes per a una bibliografia catalana de l'Alt Empordà .. 1977**					1E	
Notícia de Joaquim Vilardebó i Cortès**				1E		
Obres completes	1E		1E	1E-1P		
Paisatge amb poetes			1E	2E-1P		
Paradis amb poetes	1E		1E	1E-1P		
Poesia completa	1E		1E-1P			
Quadern d'Aram	2E		1E	2E	1E	
Quadern d'Erinna de Telos**					1E-1A	
Recull de poemes. Festa de la Poesia, Societat Coral Erato				2E-1P		
Relats de mitologia: els herois				2E-3P		
Relats de mitologia. Els déus	1E				1E	
Relats de mitologia: herois i déus			1E-1P			
Retalls de la vida a Grècia i Roma	1E		1E	1E-1P	1E	

E — n° exemplars

P — n° de préstecs 2013-14

A — n° de préstecs acumulats

Tot i que hem volgut evidenciar el nombre de préstecs del 2013/14 i préstec acumulat, aquestes dades no són completes ja que ni des de la UAB, UPC, ens han pogut oferir les dades. Des de l'UVic-UCC només tenim dades del curs 2013/14, de l'UdG dades del gener-setembre 2014 i octubre-febrer 2015, de l'UPC del curs 2014/14 i 2014-febrer 2015 més el préstec acumulat. Finalment, de l'URV tenim el préstec acumulat des de 2009.

ANNEX N. 19

| PRESENCIA A LES BIBLIOTEQUES

PÚBLIQUES UNIVERSITÀRIES

Obra	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
Salvador Espriu en els seus millots escrits .. 1974						
Sandàlies d'escuma			1E	1E-2P		
Sobre un epigrama de la poetessa Mero de Bizanci: Homenatge a Maria Àngels Anglada				1E		
Viola d'amore	1E			1E		
Traduccions	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
Artemisia			1E	1E		
El Violín de Auschwitz			1E-1P	2E		
Il Violino di Auschwitz				1E		
Los cercadores	1E		1E	1E-2P		
Navidad			1E			
O Violino de Auschwitz				1E		
Relatos de mitología. Los dioses				2E-2P		
Relatos de mitología. Los héroes				1E-2P		
The violin of Auschwit			1E-3P			

E — n° exemplars

P — n° de préstecs 2013-14

A — n° de préstecs acumulats

Les obres amb **

en el treball no s'han tingut en compte com a obres com a tal en ser, normalment, manuscrits, obres sonores, enregistraments de vídeo o altres que ens ha estat difícil de classificar, però que, en canvi, consten en les biblioteques.

ANNEX N. 20**| PRESENCIA A LA BIBLIOTECA
NACIONAL DE CATALUNYA**

Obra	Núm exemplars	En Préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Arietta	2	1	0	1
Artemísia	3	1	0	0
Columnes d'hores	2	1	0	0
Compromís de poeta: articles d'opinió	1	0		
Defensa de la terra	1	0		
El Bruel de Castelló	2	1	0	1
El Mirall de Narcís	3	1	0	1
El Mite d'Europa	4	0		
El Violí d'Auschwitz	31	8	4	3
Els meus contemporanis	1	0		
Figueres, ciutat d'elles idees	1	0		
Incitació a la lectura: articles de crítica literària	1	0		
Kiparissia	3	1	0	0
L'Àngel i altres contes	3	1	0	0
L'Agent del rei	2	1	0	1
L'hipopòtam blau	2	0		
La Daurada parmèlia i altres contes	4	1	0	0
Les Closes	11	3	1	2
Nadal	1	0		
Nit de 1911	4	1	0	0
No em dic Laura	4	1	0	1
No sé jugar amb màscares	3	1	0	1
Paisatge amb poetes	2	0		
Paradís amb poetes	2	1	1	1
Poeisa completa	2	1	0	1
Pregó al castell de Perelada, 6 de desembre de 1986**	1	0		
Quadern d'Aram	12	5	3	2

ANNEX N. 20

PRESENCIA A LA BIBLIOTECA NACIONAL DE CATALUNYA

Obra	Núm exemplars	En Préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Recull de poemes editat amb motiu de la Festa de la Poesia	1	0		
Relats de mitologia. Els déu	3	1	0	0
Relats de mitologia. Els herois	3	1	0	1
Retalls de la vida a Grècia i a Roma	3	1	0	1
Sandàlies d'escuma	6	2	0	0
Viatge a Ítaca amb Josep Carner	1	0		
Viola d'amore	2	0		
Traduccions	Núm exemplars	En Préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Arami hushatetre	1	0		
Artemisa	1	0		
Auschwitzí hegedí	1	0		
De Viólbouwer van Aschwitz	1	0		
El Bosque de cristal	2	1	0	1
El Violín de Auschwitz	2	0		
Het Dagboek van Aram	1	0		
Il Quaderno di Aram	1	0		
Il Violino di Auschwitz	2	0		
Le Violon d'Auschwitz : roman	1	0		
Los cercadores	3	1	0	1
O Violín de Auschwitz	1	0		
O Violino de Auschwitz	2	0		
Relatos de mitología. Los dioses	2	0		
Relatos de mitología. Los héroes	1	0		
Skrzypce z Auschwitz	1	0		
The Violin of Auschwitz	1	0		
Vioara de la Auschwitz	1	0		
Violina iz Aušvica	1	0		

ANNEX N. 21**| PRESENCIA EN EL CATÀLEG****DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES**

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Arietta	118	92	10		8	7
Artemisia	107	58	30	1	7	9
Caterina Albert, arqueòloga	3		3			
Columnes d'hores	69	35	14	6	6	6
Compromís de poeta: articles d'opinió de M. Àngels Anglada	14	3	10			
Defensa de la terra	54	3	51			
El bosc de vidre: un conte d'en Bernat	68	30	17	8	5	7
El Bruel de Castelló	57	37	16		2	
El Bruel de l'estany [Enregistrament sonor] **	42		42			
El manuscrit de Palau-saverdera: memòries d'un pagès empordanès	11		7	1	2	
El Mirall de Narcís	57	6	35	5	4	5
El Mite d'Europa	2		2			
El Violí d'Auschwitz	1248	911	139	57	96	33
Els Lemes de Jacint Verdaguer	1		1			
Els Maldecaps de Pere Geli	1		1			
Els Meus contemporanis	45		45			
Entorn del mercat del ram	4	4				
Escrits 4 : l'empelt	1		1			
Figueres, ciutat de les idees	23	12	9		1	1
Fuga de cançons	325	280	27	4	10	1
Incitació a la lectura : articles de crítica literària	14	5	6		1	
Kiparissia	6	1	4			
La Ciutat dels ocells : cantata	4		4			
L' Àngel i altres contes	227	133	52	16	15	9
L'Agent del rei	122	26	55	14	16	8
L'Hipopòtam blau	192	111	45	12	11	11

N* – número d'exemplars

ANNEX N. 21

PRESENCIA EN EL CATÀLEG DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Obra	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Arietta	118	1	8	6	164
Artemisia	107	2	15	8	447
Caterina Albert, arqueòloga	3	0	0	0	0
Columnes d'hores	69	2	7	2	157
Compromís de poeta: articles d'opinió de M. Àngels Anglada	14	1	0	2	9
Defensa de la terra	54	0	9	19	30
El bosc de vidre: un conte d'en Bernat	68	1	40	20	365
El Bruel de Castelló	57	2	4	6	57
El Bruel de l'estany [Enregistrament sonor] **	42	0		13	
El manuscrit de Palau-saverdera: memòries d'un pagès empordanès	11	1		1	
El Mirall de Narcís	57	2	3	4	53
El Mite d'Europa	2	0	0	0	0
El Violí d'Auschwitz	1.248	12	1.684	1.533	13.662
Els Lemes de Jacint Verdaguer	1	0	0	0	0
Els Maldecaps de Pere Geli	1	0	0	0	0
Els Meus contemporanis	45	0	0	7	7
Entorn del mercat del ram	4		0	0	0
Escrips 4 : l'empelt	1	0	0	0	0
Figueres, ciutat de les idees	23	0	1	5	24
Fuga de cançons	325	3	32	25	735
Incitació a la lectura : articles de crítica literària	14	2	1	2	14
Kiparissia	6	1		2	9
La Ciutat dels ocells : cantata	4	0	0	0	0
L' Àngel i altres contes	227	2	70	75	1.012
L'Agent del rei	122	3	8	11	214
L'Hipopòtam blau	192		7	9	63

N* – número d'exemplars

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
L'Hipopòtam blau	192	111	45	12	11	11
La Daurada parmèlia i altres contes	148	79	46	5	10	6
La Daurada parmèlia i altres contes [Manuscrit]**			1			
La Grua Estontola	153	93	25	5	17	11
Les Closes	299	203	63	11	14	3
Les Closes [Manuscrit]**			1			
Les Veus misterioses [Música impresa] : cantata infantil	19		7	6	2	3
L'Esplanada: escenes tràgiques de 1828 ; El rei Micomicó	17	1	9	2	2	2
M. Àngels Anglada [Enregistrament vídeo] : vida i obres**			3			
M. À. Anglada: closes i aiguamolls [enregistrament vídeo].**			50			
M. À. Anglada [recull de poemes].			6			
Memòries d'un pagès del segle XVIII			10		2	
Nadal	130	78	42	4	4	1
Nit de 1911	341	223	47	29	20	10
No em dic Laura	52	24	21	2	3	
No em dic Laura [manuscrit]**			1			
No sé jugar amb màscares	74	50	14	1	5	
Obres completes	13	8	5			
Paisatge amb poetes	52	19	19	3	5	4
Paradis amb poetes	70	43	11	7	3	5
Poesia completa	193	145	45		1	1
Quadern d'Aram	412	230	82	43	27	25
Quadern d'Aram [Manuscrit]**						
Relats de mitologia. Els déu	140	51	39	25	12	12
Relats de mitologia. Els herois	216	117	34	27	16	20

N* – número d'exemplars

ANNEX N. 21

| PRESÈNCIA EN EL CATÀLEG DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Obra	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
L'Hipopòtam blau	192	2	25	26	497
La Daurada parmèlia i altres contes	148	2	20	17	392
La Daurada parmèlia i altres contes [Manuscrit]**		0			
La Grua Estontola	153	2	75	70	1.173
Les Closes	299	5	94	108	1.371
Les Closes [Manuscrit]**		0		0	0
Les Veus misterioses [Música impresa] : cantata infantil	19	1	0	1	0
L'Esplanada: escenes tràgiques de 1828 ; El rei Micomicó	17	1	0	0	0
M. Àngels Anglada [Enregistrament vídeo] : vida i obres**		0	0	0	0
M. À. Anglada: closes i aiguamolls [enregistrament vídeo].**		0	0	3	0
M. À. Anglada [recull de poemes].		0	0	0	5
Memòries d'un pagès del segle XVIII		0	0	0	0
Nadal	130	1	71	58	1.332
Nit de 1911	341	12	76	91	1.399
No em dic Laura	52	2	14	16	299
No em dic Laura [manuscrit]**		0			
No sé jugar amb màscares	74	4	2	5	29
Obres completes	13	0	7	6	54
Paisatge amb poetes	52	2	12	9	101
Paradís amb poetes	70	1	4	4	135
Poesia completa	193	1	53	43	337
Quadern d'Aram	412	5	624	484	3.817
Quadern d'Aram [Manuscrit]**					
Relats de mitologia. Els déu	140	1	43	42	980
Relats de mitologia. Els herois	216	2	49	48	1.105

N* – número d'exemplars

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Relats de mitologia : herois i déus	30	4	11	3	9	3
Retalls de la vida a Grècia i a Roma	157	117	19	7	8	5
Sandàlies d'escuma	75	33	28	5	4	3
Sandàlies d'escuma [manusrit]**			1			
Viatge a Ítaca amb Josep Carner	4		4			
Vic	1	1				
Viola d'amore	150	41	61	16	17	12

Traduccions	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Arami hushatetre	1		1			
Artemisa	2		1			
De Vioolbouwer van Aschwitz	2					
El Bosque de cristal	2	2				
El Violín de Auschwitz	18	9	6		3	
Het Dagboek van Aram	3		1			
Il Quaderno di Aram	2					
Il Violino di Auschwitz	4		4			
Le Cahier d'Aram	7		5			
Le Violon d'Auschwitz : roman	9		7			1
Los buscadores	101	16	46	15	14	8
Navidad	1					
O Violín de Auschwitz	1		1			
O Violino de Auschwitz	5		1			
Relatos de mitología. Los héroes	1		1			
Skrzypce z Auschwitz	3		1			
The Auschwitz violin	3		3			

N* – número d'exemplars

ANNEX N. 21

PRESENCIA EN EL CATÀLEG DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Obra	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Relats de mitologia : herois i déus	30	0	28	12	564
Retalls de la vida a Grècia i a Roma	157	1	3	25	161
Sandàlies d'escuma	75	2	46	86	576
Sandàlies d'escuma [manusrit]**					
Viatge a Ítaca amb Josep Carner	4		0	0	0
Vic	1		0	0	1
Viola d'amore	150	3	13	15	352

Traduccions	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Arami hushatetre	1		0	0	1
Artemisa	2	1	0	0	0
De Vioolbouwer van Aschwitz	2	2	0	0	0
El Bosque de cristal	2		0	0	6
El Violín de Auschwitz	18		17	25	167
Het Dagboek van Aram	3	2	0	0	0
Il Quaderno di Aram	2	2	0	0	0
Il Violino di Auschwitz	4		0	0	0
Le Cahier d'Aram	7	2	2	10	24
Le Violon d'Auschwitz : roman	9	1	9	10	42
Los cercadores	101	2	11	11	207
Navidad	1	1	0	0	1
O Violín de Auschwitz	1		0	0	0
O Violino de Auschwitz	5	4	0	0	0
Relatos de mitología. Los héroes	1		0	0	1
Skrzypce z Auschwitz	3	2	1	0	1
The Auschwitz violin	3		4	9	22

N* – número d'exemplars

Traduccions	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
The Violin of Auschwitz	2					
To Violí tu Auschwitz	2		2			
Vioara de la Auschwitz	2					
Violina iz Aušvica	3		1			

Traduccions	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
The Violin of Auschwitz	2	2	0	0	0
To Violí tu Auschwitz	2		0	0	0
Vioara de la Auschwitz	2	2	0	0	0
Violina iz Aušvica	3	2	0	0	0

N* – número d'exemplars

ANNEX 22. OBRES DE MARIA-MERCÈ MARÇAL:⁴⁶

CAPÍTOLS DE LLIBRES

- (1988) «Rosa Leveroni, en el llindar». Dins I. Segura; et. al. *Literatura de dones: Una visió del món* (p. 97-120). Barcelona: LaSal.
- (1989) «Viratges, reminiscències». Dins I. Segura (Ed.). *Barcelldones*. [Fotografies de Pilar Aymerich, (p. 53-63)]. Barcelona: Edicions de l'Eixample.
- (1994) «La dona i l'escriptura». Dins À. San Martín (Ed.) *Fi de segle. Incerteses davant un nou mil·leni*. Gandia: Universitat d'estiu de Gandia, Ajuntament de Gandia i Universitat de València.
- (1994) «Prefaci». Dins *Llengua abolida*. València: 314
- (1995) «Jocs de Màscara». Dins M. À. Anglada; et. al. *Dones soles. 14 contes* (p. 73-92). Barcelona: Planeta.
- (1995) «El retorn». Dins *Els vistaires a ca l'Àrnica* (p. 167-175). Tremp: Garsineu.
- (1995) «Qui sóc i per què escric». Dins M.-M. Marçal. *L'escriptora del mes. Gener* (p. 5-8). Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes.
- (1998) «Com en la nit, les flames, Anna Akhmàtova- Marina Tsvetàieva». Dins *Cartografies del desig. Quinze escriptores i el seu món* (p. 157-192). Barcelona: Proa.

MARÇAL, M.-M. & JULIÀ, L. (1998) «En dansa obliqua de miralls: Pauline M. Tarne [Renée Vivien], Caterina Albert [Víctor Català] i Maria Antònia Salvà». Dins *Cartografies del desig: quinze escriptores i el seu món* (p. 21-52). Barcelona: Proa.

MARÇAL, M.-M. & JULIÀ, L. (2000) «Diferencia i/o normalització: la poesia catalana de los últimos treinta años». Dins J. Sabadell (Ed.) *Mosaico ibérico. Ensayos sobre poesía y diversidad* (p. 153- 180). Madrid: Ensayos Júcar.

PRÒLEGS I EPÍLEGS

- (1984) «Pròleg. Tard però no pas a deshora». Dins F. Fuster. *Una cançó per a ningú i Trenta diàlegs inútils* (p. 7-13), Barcelona: Proa.
- (1985) «Pròleg». Dins Colette. *La dona amagada* (p. 7-12). Sant Boi de Llobregat: Edicions del Mall.
- (1985) «Pròleg». Dins C. Arderiu. *Contraclaror. Antologia poètica* (p. 9-60). Barcelona: LaSal.

⁴⁶ He tingut en compte la tesi de Caterina Riba (2012), la introducció de Lluïsa Julià a *Contraban de llum* (2001) i el web *Traces* (2015).

- (1990) «Pròleg». Dins M. Abelló. *Foc a les mans* (p. 7-17). Barcelona: Columna.
- (1991) «Introducció». Dins H. Valentí. *D'esquena al mar* (p. 7-23). Barcelona: Edicions de l'Eixample.
- (1994) «A compte de pròleg». Dins C. Sànchez-Mústich. *Temperatura humana* (p. 9-13). Barcelona: Columna.
- (1996) «Pròleg. Mots d'acompanyament». Dins J. Contijoch. *Ales intactes* (p. 9-11). Barcelona: Columna.
- (1996). «Pròleg. Mots al llindar». Dins A. Vidal. *Invisibles* (p. 7-10). Barcelona: Edicions 62.
- (1998). «Pròleg». Dins M.-M. Marçal (Ed.). *Cartografies del desig. Quinze escriptores i el seu món* (p. 5-9). Barcelona: Proa.
- (1999) «Pròleg». Dins L. Julià (Ed.). *Memòria de l'aigua. Onze escriptores i el seu món* (p. 9-24). Barcelona: Proa.
- (2004) «Introducció». Dins *Versions d'Akhmàtova i Tsvetàieva. Com en la nit les flames*. Barcelona: Proa.

ARTICLES EN REVISTES INDEXADES

- (1989) «En els marges d'una obra poètica. Tres poemes inèdits de Clementina Arderiu», *Serra d'Or*, (356), 42-43.
- (1990, setembre) «Isabel de Villena i el seu feminisme literari», *Revista de Catalunya*, (44), 120-130.
- (1992) «A l'arrel del llindar: la poesia de Guillem Viladot», *Serra d'Or*, (396), 69-70.
- (1997) «Sobre Ausiàs March», *Serra d'Or*, (450), 53-54.

ALTRES ARTICLES

- (1978) «El partit i l'alliberament de la dona», *Lluita*, núm. 625, p. 7.
- (1979) «Vuit de Març», *Lluita*, núm. 1 (2a època), p. 9.
- (1979) «El repté feminista», *Lluita*, núm. 2 (2a època), p. 10.
- (1979) «Reflexions a l'entorn de la doble militància (1)», *Lluita*, núm. 3 (2a època), p. 7.
- (1979) «La doble militància (2)», *Lluita*, núm. 5 (2a època), p. 6.
- (1979) «Campanya feminista pel divorci», *Lluita*, núm. 6 (2a època), p. 5.
- (1979) «Nosaltres també hem avortat voluntàriament», *Lluita*, núm. 7 (2a època), p. 21.
- (1982) «La tenebra i el far», *Reduccions*, (15), 9-14
- (1984, 18 de febrer) «Celdoni Fonoll, vist per dos poetes», compartint amb Joan Oliver., *Expodiari*, núm 14, p. 3.

- (1989, 4 de juliol) «Clementina es deia... El fer i el desfer de la vida quotidiana», *La Vanguardia*, p. 56.
- (1989) «D'una arrel viva», *Urc*, núm. 1, p. 17-18.
- (1991, 23 de juny) «Renée Vivien, Safo 1900», *Regió 7*, p. 8.
- (1991, 17 de novembre) «Helena, Maria Aurèlia, Montserrat», *Regió 7*, p. 6.272
- (1991) «...El punt de les dones», *Cultura*, núm. 25, p. 47.
- (1991) «La fosca melangia de Joan Margarit», *Urc*, núm. 4/5, p. 77-78.
- (1991) «Jaume Pont, en carneral de batudes», *Urc*, núm. 4/5, p. 108-110.
- (1993, 24 de març) «Rescatant els llibres de la cambra pròpia», *Regió 7*.
- (1994, febrer) «Cop d'ull a l'actual literatura catalana de dones», *Paper de Dona*, núm. 19, p. 13-21.
- (1994) «Les escriptores catalanes», *L'illa*, núm. 12, p. 5-8.
- (1995, 30 de març) «Maria-Antònia Salvà, l'arrel de les paraules», *Avui «Cultura i espectacles»*, p. B-5.
- (1995, març) «Més enllà de la igualtat», *Escola catalana*, núm. 318, p. 16-18.
- (1995, 19 d'abril) «Autocrítica», *El País «Quadern de Cultura»*.
- (1997, 20 de març) «La Guerra en versió original», *Avui Cultura*, p. 6.
- (2006) «Clementina Arderiu: Alta Mar dins de casa», *Rels*, núm. 8, p. 57-60.
- (2006) «Clementina Arderiu. La poesia d'una dona, a contraclaror», *Rels*, núm. 8, p. 61-65.
- (2006) «Diferència i/o normalització: la poesia catalana dels darrers trenta anys», *Rels*, núm. 8, p. 39-57.

ANNEX N. 23 | REEDICIONS I VERSIONS:⁴⁷

(1979) *Bruixa de dol*. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall. [Reeditat successivament a Llibres del Mall els anys 1980, 1981 i 1985. | Reedició l'any 1998 a Barcelona: Edicions 62, Col·lecció «Poesia». | Reedició l'any 2006 a Barcelona: Edicions 62, Col·lecció «Educació»⁴⁸. Estudi preliminar, propostes de treball i de comentaris de text a cura de Mercè Otero. | Reeditat el 1992, 2008 i 2010 (arxiu internet) a Barcelona: Ed. 62 | Reedició *Bruixa de dol/ Sal oberta* el 2012 a Barcelona: Edicions 62, Col·lecció «Els millors poetes catalans del segle XX» (distribuïda amb el diari ARA)

⁴⁷ Hem tingut en compte l'arxiu consultable al web de la Fundació Maria-Mercè Marçal (2015). En negreta els de l'ISBN

⁴⁸ Perquè el llibre és triat com a lectura prescriptiva per a la matèria de Literatura Catalana de la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials al batxillerat. Promoció 2006/2008 i 2007/2009 (Fundació Maria-Mercè Marçal, 2015).

(1977) *Cau de Llunes*. Barcelona: Proa [Reeditat el 1998 a Barcelona: Editorial Proa, Col·lecció «Llibres de l'Óssa Menor». Inclou una sextina de Joan Brossa dedicada a Marçal | Quarta edició el 2012 a Barcelona. Editorial Proa]

(1982) *Sal oberta*. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall. [Reditat en la mateixa editorial el 1985 | Reedició l'any 1994 a Barcelona: Edicions 62. Reeditat en la mateixa editorial el 2012 | Reedició 1998 a Barcelona_ Edicions 62- Empúries

(1982) *Terra de mai*. València: El Cingle. Reeditat el 1985 dins La germana, l'estrangera

(1985) *La germana, l'estrangera*. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall [Reeditat el 1996 a Barcelona: Edicions 62 | Reeditat en la mateixa editorial el 2012

(1988) *Desglaç*. Barcelona: Edicions 62 [Reedició el 1997 a Barcelona: Edicions 62- Empúries | Reedició el 2012 a Barcelona: Edicions 62]

(2001) *Contraban de llum. Antologia poètica*. Selecció i pròleg de Lluïsa Julià. Barcelona: Proa. [Reedició el 2010 a Barcelona: Proa. Dins la col·lecció «La Butxaca».

(1994) *La passió segons Renée Vivien*. Barcelona: Columna- Proa. [Reedició el 1994 i 1998 a Barcelona: Cercle de Lectors | Reedició el 1995 a Barcelona: Columna cat i Enciclopèdia Catalana | Reeditada el 1999 a Barcelona: Edicions B-Proa | Reditada el 2008 a Barcelona: Edicions 62, col·lecció «La butxaca» | Reeditada el 2014 a Barcelona: Edicions, 62, diari ARA, Obra social La Caixa⁴⁹. | Editat en braile per l'ONCE.

(1989) *Llengua abolida* (1973- 1988). Barcelona/ València: Tres i Quatre [Reedició el 2000 a València: Tres i Quatre]

49 Dins la col·lecció «Obres Mestres de la narrativa catalana del segle XX» (núm. 2). Barcelona, setembre 2014

ANNEX N. 24 | TRADUCCIONS I RETRADUCCIONS:⁵⁰

AL CASTELLÀ:

- (1987) *Disputa de fray Anselmo con el asno sarnoso de la cola corta..* [Traducció de Jesús Ballaz]. Barcelona: Aliorna.
- (1995) *La pasión según Renée Vivien.* [Traducció de Pilar Giralt Gorina]. Barcelona: Seix Barral.
- (2004) *Deshielo* [Desglaç]. [Traducció de Clara Curell]. Montblanc: Igitur.
- (2005) *Maria-Mercè Marçal.* Antologia. [Selecció, traducció, pròleg i notes de Neus Aguado i Luisa Cotoner]. Sant Cugat del Vallès: Los Libros de la Frontera.

POEMES ESPARSOS:

- GOYTISOLO, J. A. (Ed.) (1996) *Veintiún poetas catalanes para el siglo XXI* (p. 502-531). Barcelona: Lumen.
- BORDELLO, I. & DÍAZ-DIOCARETZ, M. (Eds.) (1996). *Aire y ángeles* (p. 66-68). Madrid: Grijalbo Mondadori.
- VILLARONGA, J. (Ed.) (2001) *Sol de sal. La nueva poesía catalana. Antología 1976-2001* (p. 81-108). Barcelona: DVD ediciones.
- VILLENA, L. A. (2002) *Amores iguales. Antología de la poesía gay y lesbica.* Madrid: La Esfera de los Libros, (p. 383-385).
- AGUADO, N. & PARRA, J. D. (2002) *Las poetas de la búsqueda* (p. 111-120). Zaragoza: Biblioteca Golpe de Dados.
- AUTORS DIVERSOS (2013) *20 del XX. Poetas catalanes.* [Selecció, traducció i pròleg de Jordi Virallonga]. Monterrey (Mèxic): Universidad Autónoma de Nuevo León.

GALLEC. POEMES ESPARSOS

- RODRÍGUEZ, X. (1995) *Trece poetas cataláns.* [Traducció de Xavier Rodríguez Baixeras]. A Coruña: Espiral Maior.

⁵⁰ Hem tingut en compte la classificació del web *escriptors.cat* (Boloix, n.d.-b), la informació de la tesi de Caterina Riba (2012), *Contraban de llum* (Marçal & Julià, 2001), *Maria-Mercè Marçal. Cos i compromís* (Climent, 2008) i *Visat* (Llorca, 2015).

ALEMANY

- (1998) *Auf den Spuren der Renée Vivien* [La passió segons Renée Vivien]. [Traducció de Theres Moser]. Viena: Milena Verlag.
- (2008) *Tauwetter* [Desglaç]. [Traducció Juana Burghardt i Tobias Burghardt]. Stuttgart: Edition Delta.

POEMES ESPARSOS:

- EVA A STEGMANN, T. (1990). *Signes d'aire – Luftzeichen*. [Traducció de Hans-Ingo Radatz]. (1990) «Heute, paßt auf, ist der Tag...» [«Avui, sabeu? les fades i les bruixes s'estimen...»]; «Wie ein Geheimnis grünen Wassers» [«Com un secret daigua verda»] a *Die Horen* [Múnic: Wirtschaftsverlag]. Número especial *Ich bin aller echo. Katalanische Impressionen, Tradition, Gegenwart & Perspektive Kataloniens* a cura de Lourdes Soler. Traducció de Jens Förster i Frank G. Hirschmann.
- MARTI, M. [Ed.] (1997). *Sappho küsst Europa. Geschichten von Lesben aus 20 Ländern*. Berlín: Querverlag.
- DER PAPST VON LESBOS A FRIEDLEIN, R, & RICHTER, B. [Eds.] (1998). *Die Spezialität des Hauses: Neue Katalanische Literatur* (p. 92-101). [Traducció d'Agnes Holweck]. Múnic: Babel Verlag.

ANGLÈS. POEMES ESPARSOS:

- (1987) *Homage to Joan Gili on his eightieth birthday: Forty modern catalan poems. Chosen and introduced by Artur Terry*. Sheffield: The Anglo-Catalan Society.
- (1989), «By day I am the worker» [«Sóc de dia obrera» de *Germana, estrangera*] [Traducció de Sam D. Abrams], *Catalan Writing* (4), 85.
- (1989) «Who dictates the words when I am speaking to you?» [«Qui em dicta les paraules quan et parlo?» de *Germana, estrangera*]. [Traducció de Sam D. Abrams], *Catalan Writing* (4), 85.
- (1990) *Transverse. European Poets in & on Translation*. Dublin: Irish Translators Association.
- (1990) «International Voices, Catalan Poets», *Poetry Canada*, 11(4), 22.
- (1990) «The full moon» [«Perquè avui feia el seu ple» de *Bruixa de dol*]. [Traducció de Joan Tarrida], *Catalan Writing* (5), 87.
- (1991) «By day I am the worker» [«Sóc de dia obrera» de *Germana, estrangera*]. Dins *Survivors*. [Traducció de Sam D. Abrams]. Edició bilingüe. Barcelona: Institute of North American Studies.
- (1991) «Inside my head I have a man's head» [«Tinc dins del cap un cap d'home» de *Desglaç*]. Dins *Survivors*. [Traducció de Sam D. Abrams]. Barcelona: Edició bilingüe. Institute of North American Studies.

- (1995) «Bonfire joana» [«Bonfire joana» de *Bruixa de dol*]. [Traducció de Kathleen McNerney], *Catalan Writing*, (14), 84.
- (1995) «Inside my head I have a man's head» [«Tinc dins del cap un cap d'home» de *Desglaç*]. [Traducció de Sam D. Abrams], *Catalan Writing*, (14), 85.
- (1997) «Chapman» [Traducció de Christopher Whyte], *Window to Catalonia*, (88), 27-31.
- (1997) «Methamorphoses», *Special Catalan Issue*, 5(2), 191-194.
- (2006) «Sou'wester a Translation», *Contemporary Catalan Poetry*, 61-64.
- Pelegrí, I. & Crowe, A. (Eds) (2007) «Look!» [Guaita!]. Dins *Light off Water: XXV Catalan Poems 1978-2002*. [Traducció d'Anna Crowe and Christopher Whyte]. Edinburgh: The Scottish Poetry Library.
- (2014) *The Body's Reason. Poems in Catalan*. [Traducció de Montserrat Abelló i Noèlia Díaz-Vicedo]. Londres: Francis Boutle Publishers.

FRANCÈS. POEMES ESPARSOS:

- (2005) *48 poètes catalans pour le XXIe siècle* (p. 130-134). [Traducció de F. M. Durazzo]. Pantin: Écrits des Forges.
- (2013) *Trois fois rebelle*. [Traducció de Annie Bats]. París: Ed. Bruno Doucey.

HONGARÈS. POEMES ESPARSOS:

- (1997) *Századi Katalán Költők. Ézs és Mámor* (p. 162-163) [*Raó i follia. Poetes catalans del segle XX*]. [Traducció de Déri Balázs Forditása, revisió Kálmán Faluba]. Budapest: Ibisz.

ESLOVÈ

- (2009) *Staljeni led* [Desglaç]. [Traducció de Simona Škrabec]. Ljubljana: Škuc.
- (2011) *Pasijon po Renée Vivien* [La passió segons Renée Vivien]. [Traducció de Simona Škrabec]. Ljubljana: Škuc.

ITALIÀ

- (2007) *Disgelo* [Desglaç]. [Traducció de Maria Pertile]. Ferrara: Luciana Tufani.
- (2007) *La passione secondo Maria-Mercè Marçal* [La passió segons Renée Vivien]. [Traducció de Brusella Servidei]. Ferrara: Luciana Tufani editrice.

POEMES ESPARSOS:

- (1995) «Quale dente ha falciato» [«Quina dent ha segat»] i «Il mio sangue» [«La meva sang» de *La germana, estrangera*]. [A cura de Cristiana Fischer], *Via Dogana*, 23.
(1999) «La Divisa», *Via Dogana*, 14.

PORTUGUÈS. POEMES ESPARSOS:

- (1994) *Quinze poetas catalães*. [Selecció d'Àlex Broch i Isidor Cònsul. Traducció d'Egipto Gonçalves]. Porto: Limiar.

HOLANDÈS. POEMES ESPARSOS:

- (2012) *Rebellie / Rebel·lió*. [Traducció de Marga Demmers]. Àmsterdam: Zirimiri Press.

ROMANÈS. POEMES ESPARSOS:

- (2012) *Antologie poetic*. [Traducció de Jana Balacciu Matei]. Bucarest: Meronia.

RUS. POEMES ESPARSOS:

- (2002) *Moya bezolamnaya liubov*, [El meu amor sense casa]. [Traducció d'Elena Zernova]. Sant Petesburg: Sant Petesburg University Press.
(2002) *40 poslie 39* [40 després del 39. *Antologia de la poesia catalana d'avui*]. [Traducció de Elena Zernova]. Sant Petersburg: St. Petersburg University Press.

JAPONÈS. POEMES ESPARSOS:

- (1991) *Catalunya Gendaishi isnin shu* [Traducció de Nao Sowada i Felícia Fuster.]
Tokio: Sichosa.

ANNEX N. 25 | ENTREVISTES:⁵¹

- ALZUETA, M. (1978, 6 de juliol) «Maria-Mercè Marçal, de classe baixa i nació oprimida», *Mundo Diario*.
- BUSQUETS I GRABULOSA, L. (1978, 6 de maig) «M. Mercè Marçal i Bru de Sala, dos poetes», *El Correo Catalán*.
- ALZUETA, M. (1979, 8 de novembre) «Un llibre de poesia feminista», *Mundo Diario*.
- BATISTA, A. (1979, 22 de novembre) «Des d'uns ulls de dona», *Treball*.
- BARBA, C. (1981, 11 de maig) «M. Mercè Marçal: 'Un dia romperé con el verso y haré poemas en prosa», *El Correo Catalán*.
- RENDÉ, J. (1981, 17 de maig) «Maria-Mercè Marçal, una sensibilitat alada», *Avui*.
- FAULÍ, J. (1982, 24 de setembre) «Hay unas experiencias intransferibles que únicamente puede explicar una mujer», *Diario de Mallorca*.
- MASSIC, J. F. (1982, setembre). «Maria-Mercè Marçal, fetillera del vers», *Canigó*, núm. 778.
- CIRERA, J. (1984) «Maria-Mercè Marçal». *Pamiela* (Donostia).
- BATISTA, A. (1986, 23 de febrer) «M. Mercè Marçal, una intel·lectual del feminisme», [entrevista], *Avui*.
- SEGURA, C. (1987, 5 d'abril) «Maria-Mercè Marçal», *La Mañana*.
- MONTERO, A. (1987, 17 de novembre) «Per camins perillosos», *El Temps*.
- MONTERO, A. (1988) «Anna Montero entrevista a Maria-Mercè Marçal», *Lectora, Revista de dones i textualitat*, núm. 10, p. 259-283. | I també dins *Daina. Revista de Literatura*, núm. 1, p. 77-101.
- NADAL, M. (1989, març) «Maria-Mercè Marçal, els confins de la identitat», *Serra d'Or*, (352).
- NADAL, M. (1991). «Maria-Mercè Marçal, els confins de la identitat». Dins *Converses literàries*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FAULÍ, J. (1991, juliol-agost). «Entrevista a M. Mercè Marçal, poeta i escriptora», *BarnaJoves*, núm. 17.
- BIOSCA, M. & CORNADÓ, M. P. (1992) «Maria-Mercè Marçal o l'ordenació de la vida a través de la poesia». Dins *Escriptors d'avui. Perfils literaris*. Primera sèrie. Lleida: Publicacions de La Paeria, Ajuntament de Lleida.
- FAULÍ, J. (1994) «Entrevista a M. Mercè Marçal», *BarcelonaRosa*, núm. 36
- MONTERO, A. (1994, 15 de juny) «Maria Mercè Marçal», *Caràcters. Revista d'informació Literària* (València).

⁵¹ Les entrevistes les hem tret de *Contraban de llum* (Marçal & Julià, 2001), del web *escriptors.cat* (Boloix, n.d.-b) i de la mateixa Fundació MMM (2015).

- PONS, A. (1994, 22 de setembre) «Maria –Mercè Marçal», *Avui*.
- MERINO, I. (1994, 25 de setembre) «Maria Mercè Marçal: La poesia es una lucha contra mi sombra», *La Mañana*.
- FARRÉS, E. (1994, novembre-desembre) «Entrevista a Maria-Mercè Marçal», *Esmment*, núm. 1.
- SANJAUME, R. M. (1994, 30 de desembre) «Entrevista a Maria-Mercè Marçal: “En aquest país, els premis et permeten continuar escrivint”», *El 9 Nou*.
- MERINO, I. (1994, 18 de desembre) «Entrevista a Maria-Mercè Marçal: És impossible atrapar cap personatge del passat», *El Punt*.
- BALLABRIGA, J. (1995, 8 de gener) «Entrevista a Maria-Mercè Marçal», *Lectora*.
- CIVIL, M. (1995, 13 de gener) «Entrevista a Maria-Mercè Marçal: «Canviar de gènere, t’obre horitzons nous», *El 9 Nou*.
- ALTÈS, E. (1995, 15 de gener). «Entrevista a Maria-Mercè Marçal», *Avui*, p. 28-29.
- AGULLÓ, N. (1995, 24 de gener) «Entrevista a Maria Mercè Marçal: “La passió ven”», *Diari de Terrassa*.
- MERINO, I. (1995, 24 de gener) «Entrevista a Maria-Mercè Marçal: «L’escriptor professional deu tenir les seves servituds», *Presència*.
- PIQUER, E. (1995, 26 de gener) «Necessito retornar a mi», *Avui*.
- SANABON, J. M. (1995, 30 de gener). Entrevista amb Mª Mercè Marçal», *Saó*.
- VALBUENA, C. (1995, 1 de febrer) «La historia de las mujeres fue silenciada», *El Periódico de Catalunya*.
- MUÑOZ, J. (1997, febrer) «La poesia et porta a l’ull de l’huracà», *Illacrua* (Barcelona)
- SABADELL, J. (1998, novembre) «Allà on literatura i vida fan trena. Conversa amb Maria-Mercè Marçal sobre poesia i feminisme», *Serra d’Or*, (467), 12-21

ENTREVISTES A RÀDIO I TELEVISIÓ

- (1979, 1 de gener) Entrevista a *Ona i ratlla* [Programa]. Fundació Serveis de Cultura Popular
- RÀDIO SANT BOI (1980, 22 i 29 de novembre) «Solcant l’aire». [Entrevista]. Sant Boi de Llobregat: Ràdio Sant Boi
- RÀDIO ESTUDI (1993, 9 de març) «Aquí la poesia». [Entrevista]. Ràdio Estudi
- CANAL 33 (1994) Col·loqui «Homosexualitat i literatura». Dins *Stromboli* [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- RTVE (1995) «L’escriptora del mes: Maria-Mercè Marçal». Dins L’Odissea [Programa]. Televisió Espanyola.
- TV3 (1995, 23 d’abril) «Entrevista a Maria Mercè Marçal amb motiu de la celebració de la diada de Sant Jordi». Dins Telenotícies [Notícies]. Barcelona: Televisió de Catalunya

- TV3 (1995) Tertúlia al *Bon dia Catalunya* [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- CATALUNYA RÀDIO (1997, 26 d'octubre) «Al cap dels anys» [Entrevista de Guillermina Motta dins el programa *Al cap dels anys*]. Barcelona: Ràdio Nacional de Catalunya

ANNEX N. 26 | NOTÍCIES, COMENTARIS I ARTICLES⁵²

- PANÉ I SANTS, F. (1977, 12 de febrer) «M. Mercè Marçal: un 'Carles Riba' femení i transcendent», *La Mañana*.
- PONT, J. (1977, 4 d'agost). «Las lunas de Maria-Mercè Marçal», *Destino*, p. 37.
- BUSQUETS, L. (1978, 6 de maig). «Maria- Mercè Marçal i Xavier Bru de Sala, dos poetas», *El Correo Catalán*, núm. 165.
- BATISTA, A. (1979, 22 de novembre). «Des d'uns ulls de dona», *Treball*, p. 12.
- MONTAGUT, M. C. (1979, 9 de desembre). «Maria-Mercè Marçal. Les paraules sense història», *Avui*, p. 21.
- VILADOT, G. (1979, 9 de desembre) «M. Mercè Marçal, amb bibicleta», *Avui*.
- BRU DE SALA, X. (1980, 14-20 de gener). «L'aventura d'un poeta. Bruixa de dol», *L'hora de Catalunya*, any 2, núm. 44, p. 35.
- BUSQUETS I GRABULOSA, L. (1980, febrer) «Bruixa i Fada el 1980», *Correo Catalán*.
- RTVE (1981) «Poetes ara: Maria-Mercè Marçal», dins *Crear i Viure* [Programa]. Barcelona: Ràdio i Televisió Espanyoles
- BARBA, C. (1981, 12 de maig). «Maria-Mercè Marçal: 'Un día romperé con el verso y escribiré poemas en prosa'», *El Correo Catalán*, p. 30.
- REDACCIÓ (1981, 12 de maig) «Los Jocs Florals de Barcelona-81», *La Vanguardia*, p- 3
- RENDÉ I MASDEU, J. (1981, 15 de maig). «Maria-Mercè Marçal, una sensibilitat alada», *Avui*, p. 18-19.
- BONNIN, C. (1982, juliol-octubre). «La trajectòria poètica de Maria-Mercè Marçal», *Latitud 39. Revista de Literatura, llengua i arts*, p. 4-6.
- VILADOT, G. (1982, 10 d'agost) «M. Mercè Marçal a la lluna», *Avui*.
- PLA I ARXÉ, R. (1982, 30 d'agost) «La poesia amorosa de M. Mercè Marçal», *Full de dilluns*.

⁵² S'ha tingut en compte *escriptors.cat* (Boloix, n.d.-b), *Traces* (2015), l'hemeroteca de *La Vanguardia* (2015) i TV3 (CCMMA, 2014). Aquells articles que no eren publicats en revistes indexades també els hem posat a aquí. Només hem tingut en compte aquelles notícies que dedicaven una especial atenció a Marçal, així hem deixat de banda els breus on hi figurava només el seu nom però sense anar més enllà.

- MASSIP, J. F. (1982, 4 de setembre). «Maria-Mercè Marçal, fetillera del vers», *Cani-gó*, núm. 778, p. 8-9.
- FAULÍ, J. (1982, 14 d'octubre). «Poemas de lírica amorosa actual», *La Vanguardia*, p. 42.
- REDACCIÓ (1983, 23 de setembre) «Llibres del Mall celebra sud écimo aniversari con tres nuevas collecciones», *La Vanguardia*, p. 45
- CIRERA, J. (1984) «M. Mercè Marçal», *Pamiela* (Donostia).
- IBARZ, M. (1985, 18 d'abril). «Maria-Mercè Marçal presenta una nova Clementina Arderiu», *Avui*, p. 23.
- IBARZ, M. (1985, 20 de desembre). «Maria Mercè Marçal rescata sextines i crea nous poemes», *Avui*
- CÒNSUL, I. (1986, 26 de gener). «És perquè et sé estrangera que puc dir-te germana», *Avui*, p. 4.
- BATISTA, A. (1986, 23 de febrer). «Maria-Mercè Marçal, una intel·lectual del femi-nisme», *Avui*, p. 2-3.
- PÀMIAS, J. (1986, 27 d'abril) «L'última obra poética de M- Mercè Marçal», *Segre*.
- AGUADO, N. (1986, 7 d'agost). «Un mundo sin límites», *La Vanguardia*, p. 22.
- REDACCIÓ (1986, 7 d'agost) «Un mundo sin límites», *La Vanguardia*, p. 22
- IBARZ, M. (1986, 20 de desembre). «Maria-Mercè Marçal rescata sextines i crea nous poemes», *Avui*, p. 25.
- SEGURA, C. (1987, 5 d'abril). «Maria-Mercè Marçal», *La Mañana-Revista*, núm 77, p. 27-30.
- MONTERO, A. (1987, novembre). «Per camins perillosos», *El Temps*, núm. 178, p. 72-74.
- VILADOT, G. (1988, 5 de juny) «Catàleg d'una sexualitat», *Avui*.
- CASTILLO, D. (1989, 27 d'abril) «Un pacte de sang, La germana, l'estrangera», *El País*.
- CASTILLO, D. (1989, 23 de juliol). «Maria-Mercè Marçal. La vivència singular i l'estil personal», *Avui*, p. 16-17.
- PALOL, M. (1989, 6 d'agost). «El cercle poètic de Maria-Mercè Marçal», *Avui*, p. 19.
- CASTILLO, D. (1989, 21-27 d'agost). «Una extraordinària potència lírica», *El Temps*, núm. 270, p. 78.
- ABRAMS, S. (1990, 13 de gener). «La poesia, una cambra pròpia per Maria-Mercè Marçal», *Diari de Barcelona*, p. III.
- SUBIRANA, J. (1990, 28 de juny). «Tret i gràcia. El tret de gràcia. Marguerite Your-cenar. Traducció de Maria-Mercè Marçal. Edicions B. Barcelona, 1990», *El País*, *Quadern*, p. 7.
- PARCERISAS, F. (1991, 20 de juny). «Sobreviure», *El País*, *Quadern*, p. 8.
- RTVE (1992) «Maria-Mercè Marçal». Dins *Literal* [Programa]. Barcelona: Televisió Espanyola
- CÒNSUL, I. (1993, 7 de febrer). «Capacitat evocadora i imatges triangulars», *Avui*, p. 31.
- TV3 (1994) «Maria-Mercè Marçal rep el Premi Carlemany de novel·la». Dins *Teleno-tícies* [Notícies]. Barcelona: Televisió de Catalunya

- REDACCIÓ (1994, 10 d'abril) «Maria Mercè Marçal, Premio de la Crítica», *Avui*.
- MONTERO, A. (1994, 15 de juny). «Maria-Mercè Marçal», *Caràcters. Revista d'Informació Literària*, p. 77-10.
- REDACCIÓ (1994, 16 de setembre) «Maria Mercè Marçal gana el I Premio Carlemany de novel·la», *La Vanguardia*, p. 34
- PONS, A. (1994, 22 de setembre) «Figures, paisatges: Maria-Mercè Marçal», *Avui*.
- GUILLAMON, J. (1994, 9 de desembre) «Una alma pasajera», *La Vanguardia*, p. 35
- TVE (1995) «Maria-Mercè Marçal rep el Premi Prudenci Bertrana de novel·la». Dins *Telenotícies* [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- REDACCIÓ (1995, 9 de gener) «Maria-Mercè Marçal, escriptora del mes, Gener 1995», *Avui*
- REDACCIÓ (1995, 2 de febrer) «Maria Mercè Marçal critica la campanya “escriptor del mes”», *La Vanguardia*
- REDACCIÓ (1995, 3 de febrer) «Maria Mercè Marçal matisa l'eficàcia de la campanya de l'Escriptor del Mes», *Avui*.
- REDACCIÓ (1995, 12 de març) «Maria Mercè Marçal. Premi Crítica Serra d'Or», *Avui*.
- REDACCIÓ (1995, 16 de març) «Marçal, Formosa y Benet i Jornet, premios de la Crítica Serra d'Or», *El País*.
- SANDOVAL, A. F. (1995, 25 de novembre) «Maria Mercè Marçal gana el premio Prudenci Bertrana», *La Vanguardia*
- MUÑOZ, J. (1997, febrer). «La poesia et porta a l'ull de l'huracà», *Illacrua*, núm. 42, p. 8-11.
- RAHOLA, P. (1998, 14 de maig). «A Maria-Mercè Marçal, dona, catalana, compromesa», *Avui*, p. 19.
- TV3 (1998) «Mor l'escriptora Maria Mercè Marçal». Dins *Telenotícies Cap de Setmana* [Notícies]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- REDACCIÓ (1998, 6 de julio) «La poeta catalana Maria Mercè Marçal muere en Barcelona víctima de un càncer», *El País*
- JULIÀ, L. (1998, 6 de juliol) «Escriptor en lucha», *El País*
- REDACCIÓ (1998, 13 de novembre) «Lliçons de Maria Mercè Marçal», *El Periódico de Catalunya*.
- SUBIRANA, J. (1998, 18 de desembre) «La poeta que fue contrabandista de luz». Dins *El Periódico de Catalunya*.
- PUIG, V. (1998, 6 de juliol) «Sentido trágico del poema», *El País*
- ABELLÓ, M. (1998, 6 de juliol). «La millor poeta... i amiga», *Avui*, p. 35.
- ANGLADA, M. À. (1998, 6 de juliol). «Adéu amor. Hi haurà una altre paisatge?», *Avui*, p. 34.
- CÒNSUL, I. (1998, 6 de juliol). «I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel», *Avui*, p. 36.
- JULIÀ, L. (1998, 6 de juliol) «Escriptora en lucha», *El País*.
- GUILLAMON, J. (1998, 6 de juliol) «Poesia maternal, novel·la lèsbica», *La Vanguardia*

- MARTÍ I POL, M. (1998, 6 de juliol) «Una poeta de gran rigor», *Avui*.
- PESSARRODONA, M. (1998, 6 de juliol) «País natal: exili», *Avui*.
- PUIG, V. (1998, 6 de juliol) «Sentido trágico del poema», *El País*.
- REDACCIÓ (1998, 6 de juliol) «Muere a los 45 años Maria Mercè Marçal, la más destacada autora feminista catalana», *La Vanguardia*, p. 31
- TV3 (1998) «Cerimònia de cominat a l'escriptora Maria Mercè Marçal al Tanatori de les Corts». Dins *Telenotícies cap de setmana* [Notícies]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- TV3 (1998) «Enterrament de l'escriptora Maria-Mercè Marçal a Ivars d'Urgell». Dins *Telenotícies* [Notícies]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- VILADOT, G. (1998, 7 de juliol) «Requiem para Maria Mercè», *La Vanguardia*. Varis (1998, 12 de juliol) «La pasión según Maria-Merce Marçal», *La Vanguardia*.
- MONTERO, A. (1998, 7 de juliol). «Maria-Mercè l'amiga , la germana», *Avui*, p. 18.
- ALEMANY, J. (1998, 10 de juliol) «A Maria Mercè Marçal», *Avui*
- AYEN, X. (1998, 12 juliol) «La pasión según Maria-Mercè Marçal», *La Vanguardia*, p. 51
- TIÓ, P. (1998, 12 de juliol). «Sis poemes inèdits de Maria-Mercè Marçal sortiran en edició de bibliòfil», *Avui*, p. 55.
- REDACCIÓ (1998, 12 de juliol) «La obra de Maria Mercè Marçal pasará a la historia según Gimferrer y De Palol», *La Vanguardia*, p. 52
- PÀMIES, T. (1998, 13 de juliol). «Poeta rebel», *Avui*, p. 19.
- MONTAGUT, M. C. (1998, 16 de juliol). «Tres voltes rebel. Una mirada a l'obra de Maria-Mercè Marçal, morta el passat 5 de juliol», *El País*, *Quadern*, p. 1-3.
- PALAU I FABRE, J. (1999, 15 d'abril). «Maria-Mercè Marçal, tres vegades sola», *Avui*, p. 4-5.
- ECHAUD, P. (1999, 16 d'abril) «Lleida convoca a 60 escriptors en un foro que rinde homenaje a Maria Mercè Marçal», *La Vanguardia*, p. 45
- REDACCIÓ (1999, 23 de maig) «Pujals inaugura el nomument a Maria Mercè Marçal», *La Vanguardia*.
- CONTIJOCH, J. (1999, 5 de juliol). «Maria-Mercè Marçal un any després: memòria que perdura. Dona Far», *Avui*, p. 19.
- REDACCIÓ (1999, 16 juliol) «La mirada femenina en Catalunya», *La Vanguardia*, p. 7
- REDACCIÓ (1999, 8 d'octubre) «Els octubre homenatgen Jaume Fuster, Maria Mercè Marçal i Joan F. Mira», *Avui*
- AGUADO, N. (1999). «Una petita aproximació a Maria-Mercè Marçal», *Ressò de Ponent*, núm. 170. p. 28-31.
- JULIÀ, L. (1999). «Terra natal, antiga claror meva», *Ressò de Ponent*, núm. 170, p. 17-18,
- SÀNCHEZ-MÚSTICH, C. (1999). «Les mil i una tonalitats del gris», *Ressò de Ponent*, núm. 170, p. 20-21.
- REDACCIÓ (2000, 7 d'abril) «Surt Raó del cos, el testament poètica de Maria-Mercè Marçal», *Avui*

- VIDAL, P. (2000, 20 de juny) «Tres veces Maria Mercè Marçal», *El País*.
- BOMBÍ-VILASECA (2000, 20 de juny) «El poemario en el que trabajava Marçal al morir, editado por 62», *La Vanguardia*
- CONTIJOCH, J. (2000, 5 de juliol). «El fil tensat del record. En el segon aniversari de la mort de Maria- Mercè Marçal», *Avui*, p. 39.
- PINYOL, R. M. (2000, 14 juliol) «Vinyoli, Marçal i Gimferrer inauguran una col·lección poètica de libros-CD», *La Vanguardia*, p. 41
- LLAVINA, J. (2000, 17 novembre) «De March a Marçal», *La Vanguardia*, p. 7
- REDACCIÓ (2001, 24 d'abril) «Cedit l'arxiu de Marçal», *El Periódico de Catalunya*
- REDACCIÓ (2001, 24 d'abril) «La Biblioteca de Cataluña recibe el archivo Maria Mercè Marçal», *El País*
- ARAGAY, I. (2001, 15 d'abril) «L'arxiu de Mercè Marçal, a la Biblioteca de Catalunya», *Avui*
- CONTIJOCH, J. (2001, 5 de juliol) «La invasió de la sorra», (en el tercer aniversari) dins *Avui*, de 2001
- PINYOL, R. M. (2002, 7 de febrer) «Proa reunirà en una col·lección lo major de la literatura catalana», *La Vanguardia*, p. 37
- PINYOL, R. M. (2003, 14 de juny) «Un disco-libro antologa la poesia de M. Merce Marçal», *La Vanguardia*, p. 51
- CONTIJOCH, J. (2003, 3 de juliol) «El número cinc», *Avui*
- PI DE CABANYES, O. (2003, 7 juliol) «Memoria de Marçal», *La Vanguardia*, p. 31
- FREIXAS, L. «La major poetesa», *La Vanguardia*, p. 26
- MERINO, J. C. (2003, 15 d'agost) «El canon literario femenino espanyol», *La Vanguardia*, p. 26
- PINYOL, R. M. (2003, 5 de novembre) «Carme Riera publica una antologia de las mejoras poetas catalanes del siglo XX», *La Vanguardia*, p. 44
- CLIMENT, L. (2003) «Filles i Mares: la influència de la ginocrítica en els temes de filiació i maternitat en Llengua abolida de Maria-Mercè Marçal», *Revista Borrianenca de Cultura* (Borriana).
- BRUNAT, G. & MANZANO, J. (2004, gener) «Una experiència de lectura poètica: Maria-Mercè Marçal, una poeta dins la baula de la tradició», *Escola catalana*, núm. 406, p. 45-49.
- PINYOL, R. M. (2004, 7 de maig). «La biografia intel·lectual de Marçal emerge en la edició de su prosa», *La Vanguardia*, p. 47
- PINYOL, R. M. (2004, 1 de juny) «Una antología propone un canon femenino de 21 escritoras catalanas del siglo XX», *La Vanguardia*, p. 40
- GUILLAMON, J. (2004, 16 de juny) «Maria-Mercè Marçal, crítica y brillante», *La Vanguardia*, p. 6
- RIERA, C. (2004, 5 de juliol) «Com en la nit les flames a la fosca», *Avui*

- CANAL 33 (2005) «Potes maleïts: Maria-Mercè Marçal». Dins Tarasca [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- ORTA, J. M. (2005, 21 d'agost) «Los poetas malditos», *La Vanguardia*, p. 7
- CLIMENT, L. (2005). «Cos a cos amb la mare», *El Temps*, núm. 1082, p. 43-45.
- SANZ, J. (2005). «Maria-Mercè Marçal. La passió segons Renée Vivien», *Lletra de Dona*, p. 55-57.
- REDACCIÓ (2006, 9 de març) «Homenatge a l'escriptora Maria Mercè Marçal i a la doctora Elena Masseras», *El Periódico*.
- CASTELLS, A. (2006, 14 de maig) «Deu hores per a Maria Mercè Marçal», *Avui*
- REDACCIÓ (2006, 15 de maig) «Recital poético en homenaje a Maria Mercè Marçal», *La Vanguardia*.
- CAPDEVILA, J. (2006, 3 d'agost) «Elegits per a Frankfurt», *Avui*
- REDACCIÓ (2006, 8 de novembre) «Reedició de Cau de llunes de Maria-Mercè Marçal», *Avui*
- REDACCIÓ (2006, 29 de desembre) «La Fundació Maria Mercè Marçal apoyará a los jóvenes talentos», *El País*.
- COMRÀDIO (2007) «Maria-Mercè Marçal: recull de poemes». Dins Calidoscopi [Programa ràdiofònic]. Barcelona: ComRàdio
- REDACCIÓ (2008) «Recordant la poetessa del cos», *El Punt*
- REDACCIÓ (2008, 7 de juliol) «Tres voltes rebel. 10 anys de la mort de Maria-Mercè Marçal», *Avui*
- IBARZ, M. (2008, 7 de juliol) «Recuerdo de Maria-Mercè Marçal», *El País*.
- CRUZ, M. (2008, 3 de setembre) «la inmortalidad y los cumpleaños», *El País*.
- BARDERI, M. (2008, 17 de novembre) «10 anys sense Maria-Mercè Marçal», *Avui*
- BARDERI, M. (2008, 15 de desembre) «Saba vella, fulla nova», *Avui* (Sabadell).
- REDACCIÓ (2008, 19 desembre) «10 anys sense Maria-Mercè Marçal», *Avui Sortim*.
- PADILLA, B. (2009, 17 d'abril) «Els poemes de Maria-Mercè Marçal ja tenen disc», *Avui*
- CASTILLO, D. (2009, 19 d'abril) «Marçal, la gran poeta catalana», *Avui*
- MERINO, I. (2012, 11 de juliols) «Les cineastes hi són», *La Vanguardia*, p. 26
- REDACCIÓ (2013, 9 març). «Contraban de llum, de Maria-Mercè Marçal». Dins *Llibres a l'Atac* [Programa]. Barcelona: Televisió de Catalunya
- CABALLERO, Ó. (2013, 21 de març) «Autores en castellano y en catalán, juntos en el Salón de París dedicado a Barcelona», *La Vanguardia*, p. 39
- SEGARRA, M. (2013, juny) «Maria-Mercè Marçal. La comunitat de les amants», *Poetari*, núm. 3, p. 79-81
- FRANCE INTER (2013) Reportatge de Galdys Marivat sobre Maria-Mercè Marçal. Dins *L'Humeur Vagabunde* [Programa].
- RAHOLA, P. (2013, 7 de juliol) «La Maria-Mercè», *La Vanguardia*.

- REDACCIÓ (2014, 13 juliol). «El Correllengua encén la flama a Ivars d’Urgell en record de Maria Mercè Marçal», *Agència Catalana de Notícies*.
- MASSOT, J. (2014, 15 de novembre) «Els últims dies de la poeta catalana Maria-Mercè Marçal», *La Vanguardia*, p. 43
- REDACCIÓ (2014, 2 desembre) «El senyal de la pèrdua recupera el llegat inèdit dels últims anys de Maria Mercè Marçal», *Agència Catalana de Notícies*
- REDACCIÓ (2014, 4 desembre). «Llibres per escoltar. Maria Mercè Marçal escriu sobre la mort». Dins *Informatius de Catalunya Ràdio* [Programa]. Barcelona: Ràdio Nacional de Catalunya
- REDACCIÓ (2014, 8 desembre) «Maria-Mercè Marçal i Juan Marsé, novetats a les llibreries». Dins *Telenotícies* [Notícies]. Barcelona: Ràdio Nacional de Catalunya
- RÀDIO NACIONAL (2014, 10 de desembre) «Via llibre- Paco Ibáñez, Maria Mercè Marçal i Marc Parrot». Dins *Via llibre* [Programa]. Barcelona: Ràdio Nacional de Catalunya

ANNEX N. 27 | RESSENYES I CRÍTQUES LITERÀRIES:⁵³

Bruixa de dol

- VILADOT, G. (1979, 9 de desembre) «Maria-Mercè Marçal amb bicicleta», *Avui*
- MONTAGUT, M. C. (1979, 9 de desembre) «les paraules sense història», *Avui*
- BRU DE SALA, X. (1980, 14 de gener) «L’aventura d’un poeta. Bruixa de dol», *L’Hora*.
- ALBÓ, N. (1980, març) «Màgia i poesia», *Reduccions*, (10), 73-74
- TARRIDA, J. (1990, setembre) «Maria-Mercè Marçal, “Bruixa de dol”», *Catalan Writing*, (5), 87
- CÒNSUL, I. (1993, 7 de febrer) «Capacitat evocadora i imatges triangulars», *Avui*
- MC NERMEY, K. (1993, 1 d’octubre) «Maria-Mercè Marçal, Bruixa de dol», *World Literature Today*.

Cartografies del desig

- NADAL, M. (1998, 9 de juliol) «Mapes imaginaris amb noms de dona», *Avui*, p. 20
- NADAL, M. (1998, juliol-agost) «Quinze escriptores: el seu món i el seu nom», *Serra d’Or*, any XL, (463- 464), 93

⁵³ Hem tingut en compte el web *Traces* (2015), en la seva base de dades el que ja surt identificat com a ressenya.

Cau de llunes

- CENTELLES, E. (1977, setembre) «Maria-Mercè Marçal: “Cau de llunes”», *Els Marges*, (11), 123
- MARTÍ I POL, M. (1978, abril) «Mª Mercè Marçal: “Cau de llunes”», *Reduccions*, (4), 67-68
- MARTÍ I POL, M. (1978, abril). «Cau de llunes», *Reduccions*, (4).
- CANTAVELLA, R. (1983, tardor) «Maria-Mercè Marçal: “Cau de llunes” i altres», *L'Espill* (València), (19), 157-159

Contraban de llum

- GOMILA, A. (2002, 2 de maig) «Mossegar la vida», *Avui*, p. 10
- DELOR I MUNS, R. M. (2002, juliol-agost) «La memòria de l'aigua», *Serra d'Or*, (511-512), 105

Desglaç

- LLAVINA, J. (1982, 2 de gener). «Amb vidres a la sang», *Avui*, p. 14

El meu amor sense casa

- Bombí-Vilaseca, F. (2003, 3 de juliol) «Marçal per escoltar», *Avui*

El senyal de la pèrdua. Escrits inèdits dels últims anys.

- GUILLAMON, J. (2014, 19 novembre). «Llesca el teu pa a la mort», *La Vanguardia*, núm. 648, p. 8-9
- ALIAGA, X. (2014, desembre) «Notes de vida abans de la mort», *El Temps*, núm. 1591, p. 68-70
- SERRAHIMA, X. (2014, 19 desembre) «M'hauràs, però no em venceràs», *Avui*, p. 14-15

La germana, l'estrangera

- CASTILLO, D. (1986, 27 d'abril) «Un pacte de sang», *El País*.
- (1986, 1 de juny) «Experiència i paraula», *Daina*.
- AGUADO, N. (1986, 7 d'agost) «Un mundo sin límites», *La Vanguardia*,
- WIHTE, C. (2008, abril) «La germana, l'estrangera» (1981-1984)», *Visat*, núm. 5

La màgia de les paraules

- SOTORRA, A. (2005, 31 de març). «La màgia de les paraules», *Avui*, p. 17

La passió segons Renée Vivien

- NADAL-MELSIÓ, S. (1995) «La passió segons Renée Vivien», *Lectora. Revista de dones i textualitat*, núm. 1, p. 151-152

- NADAL-MELSIÓ, S. (1995). «Resseña de «La passió segons Renée Vivien. De Maria-Mercè Marçal», *Lectora*, núm. 1, p. 151-152.
- VALLS, À. (1995, 3 de gener) «Una passió d'amor», *Diari Andorra*.
- CÒNSUL, I. (1995, 5 de gener) «Història d'una seducció», *Avui*
- PUIG, V. (1995, de febrer). «Manual para amazonas», *ABC*.
- FAULÍ, J. (1995, març) «Maria-Mercè Marçal: De la poesia a la novel·la», *Ateneu*, núm. 14, p. 15
- MURIÀ, A. (1995, 25 de maig) «La passió segons Renée Vivien», *El 9 Nou*.
- REAL, N. (1995, setembre) «maria-Mercè Marçal, «La passió segons Renée Vivien», *Els Marges*, (53), 112-115
- GUILLAMON, J. (1995, 9 desembre). «Una alma pasajera», *La Vanguardia*.
- FERRER I COSTA, J. (1996, gener) «Maria-Mercè Marçal, «La passió segons Renée Vivien», *Revista de Catalunya*, núm. 103, p. 128-130
- CERDÀ I SURROCA, M. (1996, gener) «Premi Joan Crexells de novel·la 1995», *Ateneu*, núm. 19, p. 9
- LLORCA, F. (2008, abril) «La passió segons Renée Vivien», *Visat*, núm. 5

Llengua abolida

- PALOL, M. (1989, 6 d'agost) «El Cercle poètic de Maria Mercè Marçal», *Avui*, p. 19
- CASTILLO, D. (1989, 21- 27 d'agost) «Una extraordinària potència lírica», *El Temps*, any VI, núm. 270, p. 78
- CÒNSUL, I. (1989, octubre) «Maria-Mercè Marçal: “Llengua abolida (1973- 1988)”», *Serra d'Or*, (358), 46-47
- RIPOLL, J. M. (1989, octubre) «De la lluna al desglaç», *Lletra de canvi*, núm. 22, p. 45
- PLADEVALL I ARUMÍ, A. (1990, gener) «Maria Mercè Marçal: “Llengua abolida”, *Revista de Catalunya*, (37), 124- 126
- PÉREZ I VALLVERDÚ, E. (1990, juny) «Maria-Mercè Marçal: “Llengua abolida”», *Els Marges*, (42), 127
- LLORCA, V. (1991, abril) «Maria-Mercè Marçal, “Llengua abolida (1973- 1988)”», *Catalan Writing*, (6), 79-80
- CAMPS, C. (2000) «Maria-Mercè Marçal: “Llengua abolida”», *Revue d'Études Catalanes* (Montpeller), núm. 3, p. 315-316

Memòria de l'aigua

- VILA, E. (2000, 27 d'abril) «Dones alternatives», *Avui*, p. 16

Paisatge emergent

- MCNERNEY, K. (1999) «Abelló, Montserrat, Neus Aguado, Lluïsa Julià and Maria-Mercè Marçal, eds. «Paisatge emergent: trenta poetes catalanes del segle XX», *Catalan Review*, XIII(1-2), 319
- RAMON, R. (1999, octubre) «Un senyal de perill», *Caràcters*, núm. 9, p. 18
- CAMPS, C. (2000) «Montserrat Abelló, Neus Aguado, Lluïsa Julià, Maria-Mercè Marçal, “Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del segle XX”», *Revue d'Études Catalanes* (Montpellier), núm. 3, p. 295- 296
- FARRÉS JUNYENT, E. (2000, 2 de març) «Dones, poesia i androcentrisme», *Avui*, p. 4

Raó del cos

- GUILLAMON, J. (2000, 14 d'abril) «Poesía», *La Vanguardia*, p. 11
- PIQUER, E. (2000, 27 d'abril) «Cremallera de la carn», *Avui*, p. 20
- ESPADALER, A. M (2000, 4 de maig) «Tres poetes», *El País. Quadern*, núm. 882, p. 4
- CASTAÑO, M. (2000, 5 de maig). «Desolat accent», *El Periódico de Catalunya*, núm. 95, p. 6
- ARENAS, C. (2000, octubre) «Raó fonamental», *Caràcters*, núm. 13, p. 18

Sal oberta

- ANGLADA, M. À. (1983, gener) «Sal oberta», *Reduccions*, (18), 65-66
- CANTAVELLA, R. (1983, 1 d'octubre) «Maria-Mercè Marçal», *L'Espill*.

Sota el signe del drac

- PIQUER, E. (2004, 5 de maig) «Reviu la Marçal assagista», *Avui*.
- GOMILA, A. (2004, 27 de maig) «Marçal dins la cambra pròpia», *Avui Cultura*, p. V.
- GUILLAMON, J. (2004, 16 de juny). «Maria-Mercè Marçal, crítica i brillante», *La Vanguardia*, núm. 104, p. 6
- JULIÀ, L. (2004, setembre). «Maria-Mercè Marçal, “Sota el signe del drac. Proses 1985- 1997”», *Serra d'or*, (537), 62
- COMAS, E. (2004, 2 de setembre) «Prosa feminista», *El País. Quadern*, núm. 1081, p. 7
- CHAVARRIA, A. (2004, octubre). «Com un cactus...», *Caràcters*, núm. 29, p. 29
- MUNTANER GONZÁLEZ, M. (2006, hivern). «L'escriptura que escriu», *Rels*, núm. 8, p. 65-66

Terra de mai

- FAULÍ, J. (1982, 14 d'octubre). «Poemas de lírica amorosa actual», *La Vanguardia*.

Varies obres

- CANTAVELLA, R. (1983, tardor). «Maria-Mercè Marçal: Cau de llunes, Bruixa de dol, Sal oberta, Terra de mai», *Espill*, núm. 19, p. 157-159.
- GUERRERO, M. (2004, 6 de juny). «La noche en llamas», *La Vanguardia*, núm. 104, p. 7

TRADUCCIONS

Versions d'Akhmàtova i Tsvetàieva, traducció de Maria-Mercè Marçal i Monika Zgustová

- MATEU, M. (2004, 27 maig) «Des de Rússia, amb dolor», *Avui*, p. 4
- PUIGTOBELLA, B. (2004, 2 de setembre) «De la revolució a la revolta», *El País. Quadern*, núm. 1981, p. 7

Rèquiem i altres poemes (Edició bilingüe), traducció de Maria-Mercè Marçal

- TRIADÚ, J. (1991, 12 de gener) «El reflex d'un món remot i sensible: Edicions 62 publica la poesia d'Anna Akhmàtova», *Avui*, p. 9
- SOLER, M. (1991, 2 d'abril) «Per apropar-nos a la poesia russa», *El Temps*, any VIII, núm. 354, p. 74

ANNEX N. 28 | RESULTATS ACADÈMICS:⁵⁴

LLIBRES I CAPÍTOLS DE LLIBRES SOBRE MARIA-MERCÈ MARÇAL

ABELLÓ, M., ET. AL. (1998). *Homenatge a Maria-Mercè Marçal*. Barcelona: Editorial Empúries.⁵⁵

⁵⁴ Només hem tingut en compte l'obra que parla explícitament de l'autora. Per fer-ho possible hem cercat a: el web *escriptors.cat* (Boloix, n.d.-b), *visat* (Llorca, 2015), *Traces* (2015), la tesi de Caterina Riba (2012) i l'introducció de Lluïsa Julià de *Contraban de llum* (2001). Hi hem treballat el febrer del 2015, per tant, no tindrem en compte res publicat el 2015. Els llibres que inclouen capítols de diversos autors també ho notifiquem. Els llibres d'actes i simposis els hem considerat com a llibres, per tant les actes com a capítols.

⁵⁵ Barbal, M. «Terra i temps», p. 77-79; Bofill, A. «La recuperació d'un llegat que ens pertany», p. 79-85; Bru de Sala, X. «Com Ulisses al pal», p. 85-87; Bruch, A. «El vol d'una bruixa a l'escenari», p. 87-93; Cònsul, I. «La dona tranquil·la», p. 93-101; González, I. «Tres tanques que no tanquin», p. 101-115; Goujon, J.-P. «De Renée Vivien a Maria-Mercè Marçal», p. 105-111; Ibarz, M. «Com en la nit les flames», p. 111-115; Julià, L. «La passió segons Renée Vivien», p. 115-123; Mcnerey, K. «Miralls, miracles, miratges», p. 123-129; Moix, A. M. «Tres voltes rebel», p. 129-133; Muñoz, J. «La poesia et porta a l'ull de l'huracà», p. 169-176; Muraro, L. «Una lezione di poesia», p. 133-135; Otero-Vidal, M. «Que la meva salutació et segueixi més enllà... », p. 135-137; Palol, M. «L'últim cop», p. 137-139; Pàmies, T. «Poeta rebel», p. 139-140; Peri Rossi, C. «Primer encuentro», p. 141-145; Rahola, P. «Bell

- ALVARADO, H.** (2003). «Elogi i revolta de l'aigua: alguns incidís sobre la poesia de Maria-Mercè Marçal». Dins *Actes del Dotzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (vol. I, p. 313-329). Barcelona: Abadia de Montserrat.
- BIOSCA, M. & CORNADÓ, M. P.** (1992). «Maria-Mercè Marçal o l'ordenació de la vida a través de la poesia». Dins *Escriptors d'avui. Perfils literari* (p. 36-43). Lleida: Ajuntament de Lleida.
- CLARÀ, I.** (2005). *Mel de sucre i vidre. Maria-Mercè Marçal o l'encís de la feminitat*. Badalona: Omicron.
- CLIMENT, L.** (2003). «Dones d'aigua. Dues visions femenines de la maternitat: Llengua abolida de Maria-Mercè Marçal i Et l'une ne bouge pas sans l'autre de Luce Irigaray». Dins *Actes del Dotzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (vol. II, p. 89-99). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CLIMENT, L.** (2004). «La literatura catalana femenina a partir dels vuitanta: el mestratge de Maria-Mercè Marçal». Dins *Col·loqui europeu d'estudis catalans. La literatura catalana de la democràcia* (p. 95-100). Montpeller: Université Montpellier III/Association Française des Catalanistes.
- CLIMENT, L.** (2004). «Tradición y modernidad: Federico García Lorca y Maria-Mercè Marçal». Dins *La literatura en la literatura: actas del XIV Simposio de la Sociedad de Literatura General y Comparada*. Alcalá de Henares: Centro de Estudios Cervantinos.
- CLIMENT, L.** (Ed.) (2013) *Maria-Mercè Marçal, veus entre onades*. València: Edicions 3i4
- CLIMENT, L.** (2008). *Maria-Mercè Marçal, cos i compromís*. València i Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Publicacions de l'abadia de Montserrat.
- CLIMENT, L.** (2014). *Maria Mercè Marçal: Veus entre onades*. Barcelona: Tres i Quatre
- CÒNSUL, I., ET AL.** (2003). *Maria-Mercè Marçal: in Memoriam*. Bellpuig: Ajuntament de Bellpuig.⁵⁶
- CÒNSUL, I. & PORREDON, R.** (2007). «Bruixa de dol», de Maria Mercè Marçal». Dins *Lectures de batxillerat 2006-2008* (p. 351-387). Barcelona: Proa.
- CORRONS, F. & FRAYSSINHES, S.** (Eds.). (2012). *Lire/Llegir Maria-Mercè Marçal. À propos de/sobre Bruixa de dol*. Perpinyà: Trabucaire.⁵⁷

poema», p. 145-149; Riera, C. «La teva llum», p. 149-153; Todó, L. M. «Etiquetes adherents», p. 153-157; Viladot, G. «Rèquiem», p. 157-159; Whyte, C. «L'escriuràs tu», p. 159-162.

⁵⁶ Cònsul, I. «Tres voltes rebel. Record de Maria-Mercè Marçal», p. 3-10; Miró, R. «Del tall clàssic al gest popular». Dins Cònsul, I., et.al. «Maria-Mercè Marçal: in Memoriam», p. 11-14.

⁵⁷ Frayssinhes, S. «Maria-Mercè Marçal: entre tradition et rébellion», p. 11-29; Llorca Toda, A. «Maria-Mercè Marçal i el feminisme», p. 29-43; Julià, L. «Fragments d'un discurs abolit (La passió segons Renée Vivien: monòdia final)», p. 43-51; Aguado, N. «Simbologia en clave violeta en Bruixa de dol», p. 51-63; Climent, L. «Plaer

- COTONER, L.; JULIO, T.; ET. AL.** (2011). «Maria Àngels Anglada». Dins *Dones = Poetes*. Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic
- GIMFERRER, P.** (2000). «Pròleg». Dins M.- M. Marçal *Raó del cos* (p. 7-9). Barcelona: Edicions 62-Empúries.
- GODAYOL, P.** (2007). «Maria-Mercè Marçal: traducció ‘entre dones’». Dins F. Codina (Ed.). *Ricard Torrents. Scientiae patriaeque impendere vital* (p. 273- 281). Vic: Eumo.
- GREGORI, A.** (2000) «’Daddy’ de Maria-Mercè Marçal: pare i filla, filla i pare». Dins J. Romera & F. Gutiérrez (Eds.). *Poesía histórica y (auto)biográfica (1975-1999)* (p. 303-312). Madrid: Visor.
- GUERRERO, M. & PONT, J.** (1999). *Llengua abolida, 1er encontre de creadors*. Lleida: Ajuntament de Lleida.⁵⁸
- JULIÀ, L.** (Ed.). (1998). *Àlbum Maria-Mercè Marçal*. Barcelona: Centre català del PEN Club.⁵⁹
- JULIÀ, L.** (2001) «Pròleg». Dins M.- M. Marçal *Contraban de llum* (p. 5-69). Barcelona: Proa.
- JULIÀ, L.** (2000). «Utopia i exili en la poesia de Maria-Mercè Marçal». Dins J. A. Fernández (Ed.). *El gai saber: Introducció als estudis gais i lèsbics* (p. 353-371). Barcelona: Llibres de l’Índex.
- JULIÀ, L.** (2000) *Maria-Mercè Marçal. Guies de lectura*. Barcelona: Fundació «La Caixa».

i dolor en Maria-Mercè Marçal: una anàlisi semiòtica de Bruixa de dol», p. 63-77; Riba, C. «El cos desitjant a Bruixa de dol de Maria-Mercè Marçal», p. 77-89; Esteve, A. «Memòria i identitat en Bruixa de dol», p. 89-103; Massanet, M.-A. «La conceptualització de l’espai a la primera poesia de Maria-Mercè Marçal: del cIOf de l’espai domèstic al Solc de la recuperació de l’espai públic», p. 103-115; **Fina**. «Figures femenines en Bruixa de dol», p. 115-127; Francès, M. À. «Sota el signe del drac i Bruixa de dol de Maria-Mercè Marçal: la recuperació d’una genealogia femenina», p. 127-143; Ibarz, M. «Silencis, interrupcions, mites», p. 143-153; Torras, M. «Maria-Mercè Marçal. L’héritage de la pensée littéraire», p. 153-167.

⁵⁸ Guerrero, M. & Pont, J. «Llengua abolida», p. 9-12; Formosa, F. «poesia en present», p. 19-26; Bru de Sala, X. «’El Mall’, 25 anys abans», p. 41-51; Sunyol, V. «Taula rodona: La poesia en present (moderada per Víctor Sunyol)», p. 53- 67; Salvador, V. «La metàfora en la poesia de Maria-Mercè Marçal», p. 71-76; Ibarz, M. «M.M.M. al castell de la comtessa Valença», p. 77-82; Contijoch, J. «La claror (La paraula en Maria-Mercè Marçal) », p. 83-87; Abelló, M. «Adrienne Rich, Sylvia Plath i Anne Sexton en l’obra de Maria-Mercè Marçal», p. 88-92; Julià, L. «Memòria de l’Erínia», p. 93- 98; Pascual, T. (coord.) «Taula rodona: M.M:M., la germana, l’estrangera», amb: Cònsul, I. «Notes sobre una evolució poètica», p. 101-106; Sala-Valldaura, J. M. «Sobre la tradició i Maria-Mercè marçal», p. 107-111; Sistac, D. «Maria-Mercè Marçal: tres baules», p. 111-115; Zgustova, M. «Maria-Mercè Marçal tradueix poesia russa», p. 116-120; Perucho, J. «La literatura en les meves ciutats i viles», p. 123- 129; Porcel, B. «Els horros de la ciutat», p. 130- 137; Broch, À. «La mirada estrangera (una relació de pas i de trànsit)», p. 138-144; Vallverdú, J. «Lleida escrita», p. 145- 149; Regàs, R. «Barcelona i Madrid, escrites», p. 150- 153; Pessarrodona, M. «Berlín a la literatura catalana», p. 154-160; Pueyo, M. «Taula rodona: La ciutat i l’escriptura», p. 161- 174;

⁵⁹ Julià, L. «A Maria-Mercè Marçal», p. 3; Pont, J. «Maria-Mercè Marçal. L’hora del mirall», p. 5-7; Anglada, M. À. «Maria-Mercè Marçal: rima i ritme», p. 8-9; Montero, A. «Espai d’una llengua abolida», p. 10-11.

- JULIÀ, L.** (2007). «Cap a l'ordre simbòlic femení. La passió segons Renée Vivien de Maria-Mercè Marçal». Dins *Tradició i orfenesa* (p. 131-144). Palma: Leonard Muntaner.
- JULIÀ, L.** (2007). «Cultura i agricultura. Dialèctica simbòlica en Maria-Mercè Marçal». Dins *Tradició i orfenesa* (p. 105-116). Barcelona: Leonard Muntaner editor.
- JULIÀ, L.** (2007). «Entre la utopia i l'exili. Sobre la poesia de Maria-Mercè Marçal». Dins *Tradició i orfenesa* (p. 117-130). Barcelona: Leonard Muntaner editor.
- JULIÀ, L. & PASCUAL, T.** (Eds.) (1999). *II Homenatge a la paraula. Recital en memòria de Maria-Mercè Marçal*. Gandia: CEIC Alfons el Vell.
- LLORCA, F.** (2000). «El fil de la vida en el collaret d'ambre del poema: Maria-Mercè Marçal». Dins J. Romera & F. Gutiérrez (Eds.). *Poesía histórica y (auto)biográfica (1975-1999)* (p. 371-380). Madrid: Visor.
- LLORCA, F.** (2002). «Mare, filla, amant, amiga: Muses en la poesia de MMM». Dins C. Riera, M. Torras & I. Clúa (Eds.). *Perversas y divinas* (p. 259-266). València: Excultura.
- LLORCA, F.** (2002). «La solitud i el mirall de l'altre/a segons Maria-Mercè Marçal». Dins *II Jornades d'estudi. Vida i obra de Caterina Albert i Paradís (Víctor Català), 1869-1966* (p. 283-297). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- LLORCA, F.** (2005). «Les cartes de Sara T. dintre La passió segons Renée Vivien de Maria-Mercè Marçal». Dins *Epístola i literatura* (p. 337-338). Alacant-València: Denes.
- LLORCA, F.** (2011). *Agua de alta mar*. Sevilla: ArCiBel editores.
- LLORCA, F.** (2014). *En nom de la Mare. Maria-Mercè Marçal reescriu la Passió*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- LLORCA, F. & MARÇAL, H.** (Eds.) (2010). *II Jornades marçalianes. Saba vella per a les fulles noves*. Sabadell: Fundació Maria-Mercè Marçal.⁶⁰
- LLORCA, F. & MARÇAL, H.** (Eds.) (2012). *III Jornades marçalianes. Ja no sé pas on són els meus confins*. Sabadell: Quaderns de la Fundació Maria-Mercè Marçal.⁶¹

60 Pladevall, A. «L'empremta dels clàssics grecollatins en la poesia de Maria-Mercè Marçal», p. 21-37; Julià, L. «De Brossa als trobadors i a Ausiàs March», p. 37-55; Aguado, N. «La llum de la paraula en una altra llengua», p. 55-71; Otero-Vidal, M. «La tradició popular i feminista en l'obra poètica de Maria-Mercè Marçal», p. 71-87; Calafell, M. «Donant la raó al cos», p. 87-101; Montero, A. «Cos i paraula. Cartografies de la passió», p. 101-111; Bordons, G. «Maria-Mercè Marçal i Joan Brossa», p. 111-133; Balasch, R. «Blake i la cega estrella», p. 133-157; Garí, B. «Un forat a l'infinit», p. 157-171; Abelló, M. «Gosar poder triar. Sylvia Plath i la mort del pare», p. 171-187; Pascual, T. «Bachmann-Marçal: una forma de mort», p. 187-205; Riera, C. «Maria-Mercè Marçal, més enllà de la tradició», p. 205-217.

61 Conca, M. «Tres voltes rebel. El compromís nacional, de classe i feminista de Maria-Mercè Marçal (PSAN 1976-1980)» p. 23-48; Codina, F. «Maria-Mercè Marçal i la renovació del discurs polític. Del PSAN a Nacionistes d'Esquerres (1979-1984)», p. 49-82; Costa, A. «Maria-Mercè Marçal: la germana, l'amiga, els tres crits de rebel·lia», p. 83-90; Montero, A. «La mirada del mirall», p. 91-100; Portillo, M. C. «Tenir la paraula: el valor d'una vida i d'una política», p. 101-114; Torras, M. «Maria-Mercè Marçal. El llegat del pensament literari», p. 115-136; Llorca, F. «Memòria viva articulada: proses de Maria-Mercè Marçal», p. 137-152; Climent,

MARÇAL, H.; TORRAS, M. & CALAFELL, M. (Eds.) (2013). *IV Jornades marçalianes. I en el foc nou d'una altra llengua*. Barcelona: Quaderns de la Fundació Maria-Mercè Marçal.⁶²

MARÇAL, H. (Ed.) (2008). *I Jornades marçalianes. Llabor de cant, lluita en saó*. Sabadell: Fundació Maria-Mercè Marçal.⁶³

MONTERO, A. (1995) «L'espai d'una llengua abolida». Dins *L'escriptora del mes* (p. 9-10), *Gener*. Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes.

OTERO-VIDAL, M. (2006). «Estudi preliminar». Dins M.- M. Marçal *Bruixa de dol* (p. 11-30). Barcelona: Edicions 62.

PUJOL, J. & TALAVERA, M. (Eds.). (2011). *Clàssics en Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal* (Vol. 4). Edicions Universitat Barcelona.⁶⁴

RIBA, C. (2014) *Maria-Mercè Marçal. L'escriptura permeable*. Vic: Eumo.

SABADELL, J. (2007). «Maria-Mercè Marçal. Pasió y lírica del feminismo». Dins *Literatura y feminismo en España (siglos XV-XXI)*(p. 323-338). Barcelona: Ed. Lisa Vollendorf.

SALVADOR, V. (2003). «Cos i mirada en l'escriptura de la dona: la literatura segons Maria-Mercè Marçal». Dins *Professor Joaquim Molas. Memòria, escriptura, història* (p. 931-946). Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.

SISTAC, D. (2001). *Líriques del silenci. La cançó de dona a Safo, Renée Vivien i Maria-Mercè Marçal*. Lleida: Pagès Editors.

L. «maria-Mercè Marçal: complexitat i autoafirmació», p. 153- 196; Massanet, M. A. «Maria-Mercè Marçal: el compromís amb l'escriptura», p. 197- 212; Riba, C. «La identitat esberlada: La passió segons Renée Vivien de Maria-Mercè Marçal i La passió segons G.H. de Clarice Lispector», p. 213- 226; Díaz, N. «Carta a una dona poeta: la poesia i la realitat», p. 227- 238.

62 Cotoner, L. «La traducció com a diàleg creatiu: a propòsit de les versions al castellà de dos poemes de Maria-Mercè Marçal», p. 25- 44; Bats, A. «Triar trair trobar (d'un art i una manera de traduir Maria-Mercè Marçal)», p. 45- 54; Segarra, M. «La comunitat de les amants: el desig com a expropiació», p. 55- 74; Frayssinhes, S. «Maria-Mercè Marçal i les feministes franceses de la diferència: coincidències poètiques i convergències teòriques», p. 91- 108; Pérez, A. «Des de/ cap a Mitilene, com si hi hagués un món. Lentre faç i faç de Renée Vivien», p. 109- 124; Abelló, M. «Maria-Mercè Marçal: afinitats i contactes», p. 125- 132; Gorga, G. «Maria-Mercè Marçal o l'embruix de la lectura», p. 133- 142; Miquel, D. «El mirall de la elctura o llegeixo doncs existeixo», p. 143- 150; Rafart, S. «Traduir i viure. Tornar a dir. Tornar a morir. Notes al voltant de Marçal», p. 151- 164; Julià, L. «La passió segons Renée Vivien», p. 165- 188.

63 Llorca, F. «Set paraules en la poesia de Maria-Mercè Marçal», p. 17-36; Pons, A. «Matriu desnonada- homeni-queu nonat», p. 37-77; Servidei, B. «Maria-Mercè Marçal: el do de la paraula», p. 79-88; Climent, L. «Les textures del llenguatge: el procés evolutiu de la poètica marçaliana», p. 89-125. | A l'arxiu digital de la Fundació es troben els diversos articles traduïts al castellà i a l'anglès.

64 Grilli, G. «Comentaris polítics de poemes de Maria-Mercè Marçal», Jufresa, M. «L'escriptura de l'Erínia», Cabré, R. «Maria-Mercè Marçal i els clàssics en La passió segons Renée Vivien», Murgadas, J. «Clàssics i Maria-Mercè Marçal».

TORRAS, M. (2007). «Escriure el desig al cos del text. Escriitures i lectures lèsbiques a la literatura catalana contemporània». Dins J. Acebrón & R. M. Mérida (Eds.) *Diàlegs gais, lesbians, queer* (p. 133-151). Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida.

ARTICLES EN REVISTES INDEXADES NACIONALS⁶⁵

ABELLÓ, M. (1998). «Maria-Mercè Marçal, lluitadora incansable», *Duoda, Revista d'estudis feministes* (15), 153-156.

ADELL, J.-E. (2008). «Quan el cos dóna la raó», *Reduccions*, (89/90), 262-273.

ALONSO, V. (2010). «Maria-Mercè Marçal o les raons de la literatura», *Reduccions*, (97), 133-145

ARDID, R. (2001). «Maria-Mercè Marçal, un clàssic, una clàssica? rao(ns) de gènere», *Serra d'Or*, (496), 72-75.

BORRÀS, L. (2008) «la germana, l'estrangera»: continuïtats i ruptures en Maria-Mercè Marçal», *Reduccions*, (89/90), 241-261

CABRÉ, R. (2004). «La passió segons Renée Vivien i el miratge-miracle del mirall», *Lectora*, (10), 173-190.

CALVO, L. (2008). «Maria-Mercè Marçal o la fusió dels pols: cos, alteritat, desig», *Reduccions*, (89/90), 90-119.

CHAVARRIA, A. (2008). «Una lectura de La passió segons Renée Vivien, novel·la de Maria-Mercè Marçal», *L'Aiguadolç*, (35), 105-118

CLIMENT, L. (2002). «Filles i mares: la influència de la ginocrítica en els temes de filiació i maternitat en Llengua abolida de Maria-Mercè Marçal», *Revista de Recerca Humanística i Científica, XIII. Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura*, 79-87.

CLIMENT, L. (2008b). «La dona de Lot. Anàlisi d'un poema de Marçal», *Reduccions*, (89/90), 287-298.

CLIMENT, L. (2008). «Maria-Mercè Marçal: dona i reivindicació nacional», *Lluc*, any LXXXVI, (864), 41-44

CODINA, F. (2008). «Fúria i forma: Una aproximació a la poètica de Maria-Mercè Marçal», *Reduccions*, (89/90), 218-229.

CÒNSUL, I. (1999b). «Joan Brossa i Maria-Mercè Marçal (dos apunts)», *Serra d'Or*, (472), 38-40.

DELOR, R. (2008). «Primera aproximació a la poesia de Maria-Mercè Marçal», *Reduccions*, (89/90), 138-189.

⁶⁵ Per saber quines són les revistes indexades tenim en compte el web *MIAR* (2015) i dins aquestes i en la mesura que ens és possible només tenim en compte els estudis que dins el web de *Traces* (2015) figuren com a tal, per tant hem deixat fora les cròniques o les ressenyes.

- FERNÀNDEZ, J.-A.** (2004). «Subversió, transició, tradició: política i subjectivitat a la primera poesia de Maria-Mercè Marçal», *Lectora*, (10), 201-216.
- FONT, M.** (2010). «La dissimilació del jo vs tu en la poesia de Maria-Mercè Marçal. Anàlisi comparativa entre les sextines de Terra de Mai i Sang presa», *Lectora*, (16), 177-194.
- GODAYOL, P.** (2008a). «Entre Atenea i la Medusa: les mares literàries de Maria-Mercè Marçal», *Reduccions*, (89/90), 190-206.
- GODAYOL, P.** (2008b). «Triplement subalternes», *Quaderns, revista de traducció*, (15), 41-50.
- GODAYOL, P.** (2012). «Maria-Mercè Marçal en el mirall: sobre l'imaginari femení i el llenguatge poètic», *Reduccions*, (100), 220-233.
- IBARZ, M.** (2000) «Marçaliana», *Serra d'Or*, (483), 30.
- JULIÀ, L.** (1998, novembre). «Contra les llengües abolides», *Serra d'Or*, (467), 23-26.
- JULIÀ, L.** (1999) «La passió segons Renée Vivien de Maria-Mercè Marçal», *El Contemporani*, (19), 1000
- JULIÀ, L.** (2004). «Cap a l'ordre simbòlic femení: La passió segons Renée Vivien», *Lectora*, (10), 161-172. (Monogràfic: Maria-Mercè Marçal)
- JULIÀ, L.** (2008). «Set autògrafs. Imatges, poemes, versions de Maria-Mercè Marçal», *Reduccions*, (89/90), 11-21.
- JULIÀ, L.** (2008). «Monòdia final. Un breviarí líric i sororal de Maria-Mercè Marçal – Renée Vivien– Safo», *Serra d'Or*, (583-582), 34-36.
- LLORCA, F.** (2004). «'Terra on arrelar': la construcció de genealogia literària femenina segons Maria-Mercè Marçal», *Lectora*, (10), 217-232.
- MONTERO, A.** (2008). «La triple lluna i el mirall Cau de llunes i Bruixa de dol», *Reduccions*, (89/90), 230-261
- NADAL, M.** (1989, març). «Maria-Mercè Marçal, els confins de la identitat». Dins *Serra d'Or*, (352), 24-28.
- NADAL-MELSIÓ, S.** (1995a). «La paraula principi ordenador», *Serra d'Or*, (421), 10-11.
- PANYELLA, V.** (1998, novembre). «...En el mirall fidel del teu poema», *Serra d'Or*, (467), 27-30.
- PIERA, J.** (1998). «Notes a vora el mar», *Serra d'Or*, (466), 28-30.
- RAFART, S.** (2008). «Les poetes venim a morir», *Reduccions*, (89/90), 120-137.
- RIBA, C.** (2014) «El cos a cos amb el llenguatge en l'obra poètica de Maria-Mercè Marçal», *Els Marges*, (104), 29-45
- RIERA, C.** (2004). «Maria-Mercè Marçal, autora de contes», *Lectora*, (10), 251-258.
- RIUS, R.** (2004). «De llibertat, autoritat, in/dependències (a la vida i l'obra de Maria-Mercè Marçal)», *Lectora*, (10), 239-250.
- ROSELL, M.** (2007). «Escriure amb tinta blanca: construccions poètiques de la maternitat», *Extravío. Revista electrònica de literatura comparada*, núm. 2.

- SABADELL, J.** (1998, novembre). «Allà on literatura i vida fan trena. Conversa amb Maria- Mercè Marçal sobre poesia i feminisme», *Serra d'Or*, (467), 12-21.
- SABADELL, J.** (2004). «Domesticacions, domesticitats i altres qüestions de gènere», *Lectora*, (10), 191-200.
- SALA-VALLDAURA, J. M.** (1980, juny). «La poesia de Maria-Mercè Marçal», *Serra d'Or*, (249), 414-415.
- SALA-VALLDAURA, J. M.** (2008). «Maria-Mercè Marçal: un espai entre», *Reduccions*, (89/90), 87-89.
- SEGARRA, M.** (2004). «Maria-Mercè Marçal», *Lectora*, núm. 10, p. 159-160.
- TARRÉS I CANIMAS, I.** (2010, juny) «Germanes, estrangeres. Anna Akhmàtova i Marina Tsvetàieva en l'obra de Maria-Mercè Marçal», *Serra d'Or*, (606), 43- 47
- UDINA, D.** (2008). «L'altra mirada que perfà la pròpia: Maria-Mercè Marçal com a traductora», *Reduccions*, (89/90), 207-217.
- VILLATORO, V.** (1998). «Maria-Mercè Marçal, la veu estroncada», *Revista de Catalunya*, (135), 3-5.
- ZIMMERMANN, M.-C.** (2008). «Lectura d'un poema de Desglaç: l'art de Maria- Mercè Marçal», *Reduccions*, (89/90), 274-286.

ALTRES ARTICLES

- BALASCH, R.** (2007). «Cau de llunes des de 1969», *Urc*, núm. 22, p. 27- 43
- CHAVARRIA, A.** (2997). «L'autoritat (a contra llei de la tradició)», *Urc*, núm. 22, p. 81- 90
- CHAVARRIA, A. & FAVÀ, I.** (2006). «Miscel·lània Maria-Mercè Marçal», *Rels*, núm. 8, p.7-9.
- CLIMENT, L.** (2006) «Sal oberta a la paraula. El discurs de la corporalitat en la poètica marçaliana», *Rels*, núm. 8, p. 28-39.
- CLIMENT, L.** (2007). «Germana de dues terres (de Ponent al País Valencià)», *Urc*, núm. 22, p. 49-56.
- CONTIJOCH, J.** (2006, hivern) «La claror (la paraula en Maria Mercè Marçal)», *Rels*, núm. 8, p. 25-27
- GONZÁLEZ, H.** (2007). «M.M.M. s'emmiralla en Rosalía», *Urc*, núm. 22, p. 56-63.
- GOJON, J.-P.** (2007). «Maria-Mercè Marçal i Renée Vivien», *Urc*, núm 22, p. 73-81.
- JULIÀ, L.** (2007a). «Editorial», *Urc*, núm. 22, p. 9-10.
- JULIÀ, L.** (2007b). «Comentaris de poemes i manuscrits de Cau de llunes», *Urc*, núm. 22, p. 90-103.
- MARGARIT, J.** (1991) «L'amiga, l'estrangera», *Urc*, núm 4/5, p. 90.
- MUNTANER, M.** (2006) «L'escriptura que escriu», *Rels*, núm. 8, p. 65-68.
- OTERO-VIDAL, M.** (2007) «I ets tu la timonera de les lletres», *Urc*, núm. 22, p. 19-27.

- PASCUAL, T. (2006) «Maria-Mercè Marçal: genealogia de la diversitat», *Reis*, núm. 8, p. 19-25.
- PASCUAL, T. (2007) «Una lectura de La germana, l'estrangera, Desglaç i Raó del cos», *Urc*, núm. 22, p. 63-73.
- PONS, A. (2006) «Raó de l'obra (o 'La lladre és l'escriptura')», *Reis*, núm. 8, p. 10-15.
- PONS, M. (1989) «Maria-Mercè Marçal: La constel·lació silenciosa», *Urc*, núm. 4/5, p. 94-100.
- PONT, J. (1991) «Maria Mercè Marçal: l'hora del mirall», *Urc*, núm. 4-5, p. 91-93.
- RIPOLL, J. M. (1991) «Tres poetes i un paisatge», *Urc*, núm. 4-5, p. 40-46.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (1989) «Pertot i enlloc, tres poetes ponentins i la generació dels 70», *Urc*, núm. 4/5, p. 54-64.
- SALA-VALLDAURA, J. M. «Pertot i enlloc, tres poetes ponentins i la generació dels 70», *Urc*, núm. 4-5, 1989.
- SERVIDEI, B. (2006) «Unes paraules sobre la traducció de La passió segons Renée Vivien», *Reis*, núm. 8, p. 15-19.
- UCLÉS, J. (2007) «L'atzar dels escorpins», *Urc*, núm. 22, p. 14-19.

PUBLICACIONS INTERNACIONALS ⁶⁶

- CABANILLES, A. (2001) «Las voces en la obra de poética de Maria-Mercè Marçal». Dins S. Mattalía & N. Girona (Eds.). *Aún y más allá: mujeres y discursos* (p. 83-91). Caracas: Excultura.
- CLIMENT, L. (2012) «Maria-Mercè Marçal: cinc poemes de «Bruixa de dol», *Catalonia*, núm. 11, p. 1-22.
- DÍAZ-VICEDO, N. (2004) *Maria-Mercè Marçal: an exploration of feminine poetic in the work of a late 20th century Catalan poet*. Alacant: Centro de Estudios de la Mujer. Universidad de Alicante.
- DÍAZ VICEDO, N. (2014) *Constructing Feminine Poetics in the Works of a Late-20th-Century Catalan Woman Poet: Maria-Mercè Marçal*. London: Modern Humanities Research Association.
- FERNÁNDEZ, J.-A. (1999) «Subversion, Transition, Tradition: The Early Poetry of Maria-Mercè Marçal». Birmingham: Simposi Voces subversivas: Poesía bajo el Régimen.
- GODAYOL, P. (2005). «Maria-Mercè Marçal: (re)presentation, textuality, translation». Dins A. Blanchadell & L. Margaret West (Eds.). *Less Translated Languages* (p. 365-374).

66 Per internacional hem tingut en compte aquelles publicacions publicades fora de l'Estat Espanyol, sempre que no siguin en llengua catalana. O bé aquelles que publicades dins l'Estat Espanyol no són ni en llengua catalana ni castellana, entenent que facilita la seva expansió fora les fronteres.

Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

MCNEREY, K. (2004). «Joys and Sorrows of Literary Translation: A Tale of Two Poets», *Lectora*, núm. 10, p. 233-238.

MCNEREY, K. (1986) «Clementina Arderiu, Contraclaror, M. Mercè Marçal, intr.», *World Literature Today*.

MCNERNEY, K. & PIERA, M. (Eds.) «Roots and Branches: Maria-Mercè Marçal and the Casa Elizalde Performances», *Catalan Review*, XXIV, 243- 247.

FENÀNDEZ, J.-A. (1999) «Subversion, Transition, Tradition: The Early Poetry of Maria-Mercè Marçal» (ponència presentada a la Universitat de Birmingham).

SABADELL, J. (1998) «Liricas rebeldes», *Romance Quarterly*, (45), 99-108.

SABADELL, J. (2001) «Maria- Mercè Marçal. The Passion and Poetry of Feminism». *Recovering Spain's Feminist Tradition*. Ed. Lisa Vollendorf. *Modern Language Association*, p. 357- 373.

Sabadell, J. (2007) «Maria Mercè marçal. El meu amor sense casa». Dins J. Sabadell, J. M. Paz, L. Fraga & J. Kortazar (Eds.) *Cien años de poesia. 53 poemas en catalán, gallego y vasco del siglo XX: estructuras poéticas y pautas críticas* (p. 169- 182). Berna, Suiza: Peter Lang Publisher.

TESIS DOCTORALS

LLORCA, F. (2000) *Maria-Mercè Marçal: Obra poètica*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Director: Joan M. Ribera.

CLIMENT, L. (2005). *Cos i gènere en el discurs poètic contemporani: anàlisi contrastiva de la poesia de Vicent Andrés Estellés i Maria-Mercè Marçal*. Castelló: Universitat Jaume I. Director: Vicent Salvador.

DÍAZ VICEDO, N. (2011). *Constructing Feminine Poetics in the Works of a Late-20th-Century Catalan Woman Poet: Maria-Mercè Marçal*. Londres: Queen Mary University of London. Directors: Parvati Nair & Omar García-Obregón.

RIBA, C. (2012) *Lobra poètica de Maria-Mercè Marçal. Una aproximació des dels estudis de gènere i la literatura comparada*. Vic: Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya. Directora: Lluïsa Cotoner.

TESINES

GARCÍA, A. (2009) *El cos vulnerable en la poesia de Maria-Mercè Marçal*. València: Universitat de València. Directora: Amparo Bonilla i Meri Torras.

MASSANET, M.-A. (2009). *La resistència al fal·logocentrisme a la primera poesia de Maria-Mercè Marçal: Cau de llunes i Bruixa de dol*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Directora Marta Segarra.

ANNEX N. 29

PRESENCIA A LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES

Obra	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
Ales intactes**					1E-1A	
Buixa de dol	2E	1E		1E-1P	2E-11A	2E-2P-17A
Cançó de saltar a corda	1E			1E		
Cartografies del desig: quinze escriptores i el seu món**	1E	1E	1E		1E-5A	1E-3A
Cau de llunes	1E	1E			1E-6A	
Contraclaror: antologia poètica **		1E			1E-5A	1E-11A
Contraban de llum: antologia poètica	1E	1E-1P	2E	1E-2P		2E-1P-7A
Desglaç	1E					2E-1P-12A
El meu amor sense casa	2E		1E			2E-4A
El meu amor sense casa (edició bilingüe)	1E	2E		2E		
La disputa de fra anselm amb l'ase ronyós de la cua tallada	1E		1E			
La germana, l'estrangera	3E	2E		2E-3P	2E-15A	1E-8A
La passió segons Renée Vivien	1E	1E	1E	1E-1P	1E-8A	2E-22A
Llengua abolida	1E		1E-2P	1E		
M.-Mercè Marçal: 14 poemes, 14 cançons [enreg. sonor]		1E		1E-2P		
Raó del cos	1E					
Rèquim i altres poemes**					1E-1A	1E-2P-3A
Sal oberta	1E	1E		1E	1E-7A	1E-12A
Sota el signe del drac	1E	1E	1E	2E-1P		1E-1P-2A
Una Cançó per a ningú i trenta diàlegs inútils .. 1984					1E-1A	

Traduccions	UAB	UPC	UVIC UCC	UDG	URV	UPF
Auf den Spuren der Renée Vivien: Roman	1E					
La pasión según Renée Vivien						1E-1A
Rèquiem i altres poemes	1E					
Tauwetter = Desglaç	1E					
Trois fois rebelle						1E

E – nº exemplars

P – nº de préstecs 2013-14

A – nº de préstecs acumulats

Tot i que hem volgut evidenciar el nombre de préstecs del 2013/14 i préstec acumulat, aquestes dades no són completes ja que ni des de la UAB, UPC, ens han pogut oferir les dades. Des de l'UVic-UCC només tenim dades del curs 2013/14, de l'UdG dades del gener-setembre 2014 i octubre-febrer 2015, de l'UPC del curs 2014/14 i 2014-febrer 2015 més el préstec acumulat. Finalment, de l'URV tenim el préstec acumulat des de 2009.

ANNEX N. 30**| PRESÈNCIA A LA BIBLIOTECA****NACIONAL DE CATALUNYA**

Obra	N.exemplars	En préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Bruixa de dol	10	3	2	3
Cançó de saltar a corda	2	1	0	0
Cau de llunes	5	3	2	1
Contraban de llum	3	1	1	1
Desglaç	4	1	1	1
El Meu amor sense casa	1	0		
El Senyal de la pèrdua : escrits inèdits dels últims anys	1	0		
Fons Maria Mercè Marçal**	21	0		
La Disputa de fra Anselm amb l'ase ronyós de la cua tallada	1	0		
La Germana, l'estrangera	5	1	1	0
La Màgia de les paraules	1	0		
La Passió segons Renée Vivien	12	1	0	0
Llengua abolida	2	1	1	0
Lluna, sal, sang, exili i sextina inèdita [Enregistrament sonor]**	2	0		
Maria Mercè Marçal**	1	0		
Maria Mercè Marçal [Enregistrament sonor]**	1	0		
Raó del cos	3	1	0	1
Sal oberta	2	0		
Sota el signe del drac	2	0		1
Terra de mai	1	0		
Uf, quin dissabte, rateta Arbequina!	1	0		
Terra de mai	1	0		
Uf, quin dissabte, rateta Arbequina!	1	0		

Les obres amb **
en el treball no s'han tingut en compte com a obres com a tal en ser, normalment, manuscrits, obres sonores, enregistraments de vídeo o altres que ens ha estat difícil de classificar, però que, en canvi, consten en les biblioteques.

ANNEX N. 30

| PRESENCIA A LA BIBLIOTECA

NACIONAL DE CATALUNYA

Traduccions	N.exemplars	En préstec	Préstec 2013	Préstec 2014
Auf den Spuren der Renée Vivien: roma	1	0		
Deshielo	1	0		
Disgelo = Desglaç	1	0		
La Disputa de fray Anselmo con el asno sarnoso de cola corta	1	0		
La Pasión segons Renée Vivien	2	0		
La Passione secondo Renée Vivie	1	0		
Tauwetter = Desglaç	1	0		

ANNEX N. 3I

| PRESÈNCIA EN EL CATÀLEG

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Obra	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Bruixa de dol	495	320	75	56	24	16
Bruixa de dol/ Sal oberta	70	47	12	8	3	0
Cançó de saltar a corda	219	95	53	29	22	19
Catorze poemes, catorze cançons [Enregistrament sonor]	43	1	19	15	6	2
Cau de llunes	218	112	39	32	17	17
Contraban de llum	219	113	25	35	17	9
Contraclaror: antologia poètica**	123	2	26	17	12	8
Desglaç	104	80	8	8	4	3
El Meu amor sense casa	483	365	38	42	20	16
El Senyal de la pèrdua : escrits inèdits dels últims anys	23	10	6	5	2	
La Disputa de fra Anselm amb l'ase ronyós de la cua tallada	52	24	7	7	4	8
La Germana, l'estrangera	75	25	20	16	6	6
La Màgia de les paraules	231	101	56	35	23	15
La Passió segons Renée Vivien	246	147	44	26	15	10
Llengua abolida	57	33	16	5	1	
Lluna, sal, sang, exili i sextina inèdita [Enregistrament sonor]**	135	117	1	16	1	
L'Oneiopompe / [text], introducció i il·lustracions de Leonor Fini**	5		1	1	2	
Maria Mercè Marçal in memoriam**	6			6		
Maria Mercè Marçal [Enregistrament sonor]**	325	161	61	54	31	17
Raó del cos	216	97	46	35	19	17
Sal oberta	177	78	22	28	4	6
Sota el signe del drac	86	62	4	14	5	
Terra de mai	2	2				
Uf, quin dissabte, rateta Arbequina!	221	202	12	2	2	1

N* – número d'exemplars

ANNEX N. 31

PRESENCIA EN EL CATÀLEG BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Obra	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Bruixa de dol	495	4	256	240	2.916
Bruixa de dol/ Sal oberta	70	0	33	46	101
Cançó de saltar a corda	219	1	105	87	728
Catorze poemes, catorze cançons [Enregistrament sonor]	43			11	
Cau de llunes	218	1	65	77	1.147
Contraban de llum	219	20	143	172	1.466
Contractaror: antologia poètica**	123	58		29	
Desglaç	104	1	33	41	756
El Meu amor sense casa	483	2	154	170	1.855
El Senyal de la pèrdua : escrits inèdits dels últims anys	23			6	
La Disputa de fra Anselm amb l'ase ronyós de la cua tallada	52	2	8	10	154
La Germana, l'estrangera	75	2	15	20	278
La Màgia de les paraules	231	1	62	72	568
La Passió segons Renée Vivien	246	4	49	50	1261
Llengua abolida	57	2	25	28	346
Lluna, sal, sang, exili i sextina inèdita [Enregistrament sonor]**	135		56	56	396
L'Oneiopompe / [text], introducció i il·lustracions de Leonor Fini**	5	1			
Maria Mercè Marçal in memoriam**	6		0	0	0
Maria Mercè Marçal [Enregistrament sonor]**	325	1	60	70	1.898
Raó del cos	216	2	53	61	753
Sal oberta	177	3	36	40	577
Sota el signe del drac	86	1	16	18	313
Terra de mai	2		1	1	20
Uf, quin dissabte, rateta Arbequina!	221	2	179	87	313

N* – número d'exemplars

ANNEX N. 3I**| PRESENCIA EN EL CATÀLEG****BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES**

Traduccions	Núm. exemplars	Bcn	Girona	Lleida	Tarragona	Terres ebre
Auf den Spuren der Renée Vivien : roma	1					
Deshielo	5	2	1	1	1	
Disgelo = Desglaç	2					
La Disputa de Fray Anselmo con el asno sarnoso de la cola corta	2	2				
La Pasión segons Renée Vivien	6	3				
Tauwetter = Desglaç	1					
Antología, de Neus Aguado y Luisa Cotoner**	4	4				
Antologie poetic, de Jana Balacciu Matei ; cuvânt-înainte: Fina Llorca Antolín**	2	1				

Traduccions	N*	Cepse	Préstec 2013	Préstec 2014	Préstec acumulat
Auf den Spuren der Renée Vivien : roma	1	1	0	0	0
Deshielo	5		0	4	11
Disgelo = Desglaç	2	2	1	0	5
La Disputa de Fray Anselmo con el asno sarnoso de la cola corta	2		1	1	9
La Pasión segons Renée Vivien	6	3	1	1	17
Tauwetter = Desglaç	1	1	0	0	0
Antología, de Neus Aguado y Luisa Cotoner**	4		3	5	28
Antologie poetic, de Jana Balacciu Matei ; cuvânt-înainte: Fina Llorca Antolín**	2		1	0	1

N* – número d'exemplars

...the first of these is the fact that the ...

...the second of these is the fact that the ...

...the third of these is the fact that the ...

...the fourth of these is the fact that the ...

...the fifth of these is the fact that the ...

...the sixth of these is the fact that the ...

...the seventh of these is the fact that the ...

...the eighth of these is the fact that the ...

...the ninth of these is the fact that the ...

...the tenth of these is the fact that the ...

...the eleventh of these is the fact that the ...

...the twelfth of these is the fact that the ...

...the thirteenth of these is the fact that the ...

...the fourteenth of these is the fact that the ...

...the fifteenth of these is the fact that the ...

...the sixteenth of these is the fact that the ...

...the seventeenth of these is the fact that the ...

...the eighteenth of these is the fact that the ...

CAPÍTOL 9

Entrevistes

9. ENTREVISTES

9.1. ANNA AGUILÓ, DIRECTORA DE LA FUNDACIÓ JOSEP PLA I PRESIDENTA D'ESPAYS ESCRITS. XARXA DEL PATRIMONI LITERARI CATALÀ

Entrevista feta el 26 de maig de 2014 a Barcelona

Revisada per l'autora

1 — *Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?*

El patrimoni literari és el llegat tangible i intangible d'un escriptor del qual la perspectiva que dona el pas temps en certifica qualitat. És evident que en el moment de considerar que una obra és patrimonial ja li concedim un certificat de qualitat. Per tant, qualsevol autor que hagi escrit i mort, allò que deixa seria patrimoni literari, però aquest llegat acaba essent definit com a patrimonial quan amb la perspectiva del pas del temps es consolida la seva qualitat. Per exemple, si parlem d'arquitectura, no tota la del segle XIX és una arquitectura patrimonial, sinó aquella que destaca perquè és significativa, perquè té una qualitat específica i perquè allò com a obra produïda — igual que si parlem de literatura o música — té un valor. Per tant, no n'hi ha prou amb què hagi passat el temps, sinó que a més a més hi ha d'haver un distintiu de qualitat en aquella obra.

És molt important, i sobretot en el patrimoni literari, diferenciar i donar valor tant al patrimoni tangible com a l'intangible. Pel que fa al patrimoni tangible, seria qualsevol document que faci referència a la vida i l'obra d'un escriptor, que poden ser els manuscrits (o mecanoscrits, etc.), la seva biblioteca, el material que ha utilitzat en la realització de la seva obra, l'arxiu personal, etc. Tot allò que pot documentar l'existència d'aquella persona i que és important perquè ha escrit una obra, i no només perquè hagi existit. I l'intangible seria el patrimoni que s'incorpora en l'imaginari col·lectiu d'una cultura perquè aquella literatura ha tingut uns lectors i per tant el poder simbòlic que té la literatura acaba actuant en aquest imaginari. Tant si els referents són personatges, indrets, ficticis o no, sensacions, emocions...

2 — *A l'hora de concedir valor al patrimoni literari, donaria més rellevància a la societat civil que a l'acadèmia, o a l'inrevés?*

És una valoració conjunta, si tots ens posem d'acord en un moment determinat en el fet que l'obra de Beethoven és excepcional i que té un gran valor com a fet cultural d'una època determinada, el mateix passa amb la literatura. Llavors, qui juga aquí?

En una societat normal, evidentment els lectors, la crítica i la indústria literària al voltant d'aquest fet cultural que és el llibre (en els formats que sigui). Aquests factors serien els que acaben configurant-ne el valor a través de la perspectiva del temps. En una cultura minoritzada, amb problemes de tot tipus, inestable en el reconeixement internacional, amb dificultats per a desenvolupar-se normalment, moltes vegades es perden coses pel camí. Nosaltres, ara estem en un moment cultural en què resulta que, de tant en tant, redescobrim valors que s'havien abandonat, i s'havien perdut perquè tenim un forat de 40 anys de dictadura —a més dels anys de la guerra i els de la recuperació política, cultural i social després de 1975— que va suposar la pèrdua de lectors, d'escriptors, d'editors, de biblioteques, de plataformes de difusió, d'educació i sobretot d'ús normal de la nostra llengua, que és l'eina d'expressió de la literatura.

3 — *Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?*

La meva relació hi comença d'una manera molt vaga i amb un gran desconeixement del concepte. L'any 1992, quan vaig començar a col·laborar amb la Fundació Josep Pla, no treballàvem a partir d'aquest concepte, ara perfectament definit, sinó simplement amb la idea de donar a conèixer l'obra d'un escriptor arrelat a un territori i, a la vegada, amb la intenció de donar a conèixer un territori que ja havia esdevingut mite literari. L'Empordà, Palafrugell i Sant Sebastià, per exemple, són mites literaris sorgits de l'obra de Josep Pla. Quan vaig començar a treballar en la difusió de la seva obra literària, això ja era un fet.

Aquí hi havia una doble motivació, per una banda, l'oficina de Turisme de Palafrugell es trobava que els arribava gent que els preguntava què podien veure de Josep Pla, per tant, eren lectors que ja tenien incorporat dins el seu imaginari col·lectiu un mite literari concret com ara el far de Sant Sebastià o les voltes de Calella, per exemple, i, per tant, s'havia de donar resposta a això. Per altra banda, hi havia la consciència clara que Pla era un escriptor popular però a la vegada amb una gran part de la seva obra força desconeguda. Un escriptor amb una imatge pública potent que ell mateix havia creat i explotat. Aquestes eren les primeres cartes que teníem sobre la taula quan vam començar la feina i m'hi vaig posar amb unes eines molt senzilles. Les eines que tenia entre mans eren, primer, una biblioteca de 5.000 volums instal·lada en una aula al costat de la Biblioteca Municipal de Palafrugell i, segon, un temps de dedicació molt limitat, un parell o tres d'hores diàries després d'acabar l'horari laboral com a professora a l'Institut. La feina es plantejava des d'aquest punt de vista: què podem fer per donar a conèixer l'obra de Josep Pla, és a dir, per incrementar el nombre de lectors, però també per donar a conèixer la seva vinculació amb el municipi. Hi havia una vo-

luntat política, perquè tot i que l'entitat és privada l'encàrrec era de l'alcalde, que en aquell moment era Frederic Suñer, un home culte, amic de Josep Pla i que sabia molt bé el que teníem entre mans. Per nosaltres no era una marca comercial o turística, sinó un valor cultural i literari, i això és important, perquè el projecte pot néixer i créixer des de la mirada d'un gestor de promoció turística o des de la visió d'un lector que en sap reconèixer el valor cultural i identitari.

4 — *I ara es gestiona la Fundació Josep Pla a la casa natal de l'escriptor.*

La biblioteca és una donació del mateix Josep Pla, perquè a principi dels anys setanta, una sèrie de gent de Palafrugell el van convèncer que tots aquells llibres que tenia a casa apilonats podien formar una biblioteca consultable, ell hi va estar d'acord i es va configurar una entitat que acollís aquesta donació. És a dir, l'autor no dona aquests llibres a l'Ajuntament ni a la biblioteca pública, sinó que el 1973 ja es crea, amb acta notarial, una entitat que es diu Fundació Privada Biblioteca Josep Pla. El que tarda molt a fer-se és la redacció dels estatuts de funcionament d'aquesta entitat, que no s'aproven fins a inicis dels noranta, i enmig d'aquest procés, el 1981, Pla mor. Per tant, hi ha una època molt allargassada de gairebé vint anys per circumstàncies polítiques —la donació dels llibres es va fer abans que Franco morís—, després ve la transició, durant la transició mor Pla i els municipis es van organitzant... L'any 1992 la cosa ja estava organitzada com per poder preveure algun tipus d'acció cultural sobre aquell llegat de 5.000 volums. A partir d'aquí un dels objectius va ser incrementar aquest llegat i, per tant, fer tots els passos oportuns per aconseguir la donació dels manuscrits que tenia l'editor i amic de Josep Pla Josep Vergés. D'una banda hi havia la línia de treball vinculada al món més acadèmic que era consolidar i promoure l'estudi d'aquest llegat tangible format de llibres, manuscrits, fons de premsa, hemeroteca, fons d'imatges, etc. I després hi havia la feina de divulgació que volia donar resposta a aquest incipient turisme cultural que anava apareixent i que s'interessava per Palafrugell a partir de l'obra de Josep Pla.

L'any 1992, des de l'Ajuntament em proposen el repte: què podem fer en ambdós sentits?, i el mateix any organitzem una exposició de llibres dedicats i el primer Seminari sobre Josep Pla. Seguidament proposo a la regidora de Cultura d'anar a Arenys de Mar a veure com funcionava el Centre de Documentació i Estudis Salvador Espriu. Hi anem per conèixer una possible entitat paral·lela, que s'ocupava del llegat d'un escriptor. Vam veure què era i com ho feien. La nova situació política ens va permetre consolidar el projecte i a poc a poc vam aconseguir disposar d'una seu per a la Fundació Josep Pla a la casa natal de l'escriptor, fet que va ser molt important perquè

per a treballar, comunicar i organitzar tota mena d'activitats fa falta un quarter general. Tot i que les primeres accions que es van fer van ser el 1992 i el 1993, quan vam crear la ruta Josep Pla –una primera oferta per al turisme cultural–, i encara no teníem seu.

5 — *Realment al llarg del temps la Fundació Josep Pla s'ha convertit en un referent en la gestió del patrimoni literari a Catalunya. Com ho heu fet?*

Referents externs no en coneixia gaires. A principis dels noranta vaig assistir a una trobada d'ACAMFE a Salamanca i allà vaig conèixer altres persones que com jo treballaven en situacions semblants, i aquí sí que vaig veure la possibilitat de posar en comú unes quantes problemàtiques i aprendre d'altres models. Allí vaig conèixer la directora de la Casa Museu Verdaguer de Folgueroles, que treballava més dins els paràmetres museístics, la directora de la Biblioteca Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, que tenia una dinàmica de treball totalment com a biblioteca, etc. Va anar molt bé la trobada d'entitats catalanes a l'associació espanyola perquè ens vam adonar que teníem molt en comú entre nosaltres –i molt poc amb les de la resta de l'Estat, tot s'ha de dir! Els tipus d'entitats eren absolutament diferents: fundacions privades, centres de documentació, museus, biblioteques, entitats públiques, associacions, etc., i precisament aquesta heterogeneïtat ens va permetre formar un equip molt interessant. Tothom caminava en la seva direcció o avançava d'acord amb les limitacions del seu marc d'acció, però hi havia una idea comuna que era treballar a partir del llegat d'un escriptor. Crec que el fet de ser entitats tan diferents ens va ajudar molt a sintetitzar i a veure que la custòdia, l'estudi i la difusió del patrimoni literari d'un escriptor era el que teníem en comú.

6 — *Des d'Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català, vau ser els primers a Catalunya a definir el concepte de «patrimoni literari»?*

Jo crec que sí, comencem a parlar de patrimoni literari a partir de l'any que convoquem el primer Seminari sobre Territori i Paisatge, el 2005. Però des que ens vam conèixer a ACAMFE i fins al primer Seminari potser van passar vuit anys, vull dir que durant tot aquest temps hi vam reflexionar i treballar. Durant aquesta època vam anar veient la possibilitat de crear una xarxa i vam establir dues coordenades que tots creuàvem: la geografia i el territori. Crec que en la tria d'aquestes dues coordenades va ser rellevant el fet que gairebé totes les entitats de patrimoni literari que vam iniciar el projecte d'EE teníem les seus fora de Barcelona. Com que des de comarques

patim l'oblit dels mitjans de comunicació i sempre acabem lamentant-nos que «el que no passa a Barcelona no existeix», aquesta vegada que la iniciativa venia de la perifèria, la geografia va ser un element fonamental per a definir el projecte. De fet, quan a Espais Escrits comencem a incorporar entitats amb seu a Barcelona és quan allà es plantegen què és el patrimoni literari.

7 — Tornant al concepte de patrimoni literari, creu que és convenient entendre'l com un (poli) sistema en el sentit que, com defineix Itamar Even-Zohar, seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements: l'autor, l'obra, el paisatge, el públic, l'acadèmia, etc.?

Totalment. El literari i tots els fets culturals són fruit de la intersecció de molts elements i el patrimoni literari forma part o hauria de formar part del Sistema Literari d'una cultura.

8 — Sobre la gestió, quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la bona gestió d'un patrimoni literari?

El primer i més important és que aquest sigui de qualitat. Allà on no s'ha de caure és en inflar un globus sobre un pilar que no sigui consistent. El que trobo que seria falsejar la situació, en el nostre cas, seria encarregar literatura per a un lloc determinat o decidir que qualsevol literatura val per tal d'omplir un mapa.

És bàsic partir d'un fet cultural de qualitat. Per exemple, totes les ermites són importants, sí, però n'hi haurà unes de concretes que ens donaran la definició de romànic, per tant la qualitat és importantíssima. Llavors, si tu parteixes d'un contingut potent, pots gestionar i tirar milles perquè el pots fer interaccionar amb altres disciplines artístiques, amb llocs diferents... que és el que fem nosaltres. Hem relacionat l'obra de Pla amb el seu context, els seus companys de viatge, les seves relacions amb artistes, etc., i ara estem preparant una exposició en la qual juguem amb la relació entre fotografia i literatura, l'obra de Pla sobre París i les fotografies d'aquesta ciutat d'un fotògraf actual. Per què és possible? Perquè hi ha textos de Pla sobre París que han ajudat a mirar la ciutat a un fotògraf jove. Per tant, per a una bona gestió és fonamental la qualitat del contingut i el coneixement a fons d'aquest patrimoni.

9 — *Atès que estem treballant en un model d'anàlisi a l'entorn de la valorització de la gestió del patrimoni literari d'autores catalanes, creu que hi ha alguns elements que seria imprescindible que en formessin part?*

Penso que l'obra d'una autora ha de ser valorada amb els mateixos paràmetres de qualitat i amb el mateix rigor que la d'un autor. Els factors de context seran uns altres perquè les vides de les dones han estat molt determinades per l'evolució de la seva posició en la societat.

El context històric de cada obra és molt important perquè la vida no transcorre perquè sí, sinó que està absolutament condicionada pel context històric, social i geogràfic. Els escriptors catalans del segle XX, per exemple, estan marcats per una guerra civil. I amb el context històric hi ha també el moviment cultural en el qual conviuen i queden inserits. És diferent néixer i treballar en ple modernisme que al barroc, i aquest context històric i el moviment artístic-cultural són absolutament determinants per a l'obra que es produirà.

El paper de la crítica cal tenir-lo en compte durant la vida i posteriorment. Perquè durant la vida de l'autor la crítica en farà una valoració en funció del context, i després del període vital, la crítica és possible que es distanciï del context històric i en faci una altra anàlisi o en destaquï altres valors en funció de la nova situació i de nous coneixements.

10 — *A nivell de gènere, creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a Una cambra pròpia, que només està permès a les dones excepcionals.*

Aquesta és una anàlisi molt vinculada amb el context social, el context és determinant. La dona fins fa quatre dies estava relegada al seu paper social de cuidadora i mentre ha estat relegada a aquest paper ha estat una excepció la dona que ha produït una obra artística i per tant serà una excepció, també, en el reconeixement. En l'actualitat, a mesura que la dona s'allibera, és més fàcil que tingui un reconeixement amb igualtat, però caldria analitzar qui dirigeix les valoracions, qui té el poder de donar visibilitat a la literatura de les dones amb la mateixa proporció i qualitat que la dels homes.

11 — *Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac? En llegir-la vaig recordar que la major part del patrimoni literari que es vetlla és masculí i, en canvi, la majoria està gestionat per dones.*

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»...dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinitament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

Em sembla que aquí el que diu és una mica el que dèiem, el paper de la dona com a cuidadora o netejadora de les cambres pròpies de tots els homes del món, fa que no s'ocupi d'ella mateixa i que moltes dones s'hagin dedicat a cuidar eminències masculines en lloc de fer la seva pròpia obra. Crec que forma part de l'educació que s'ha donat històricament a les dones, estar pendent dels altres, és a dir, ser cuidadores, coordinadores, organitzadores, gerents... Molts homes importants tenen al costat una dona que li arxiva els papers i li gestiona la intendència i la infraestructura perquè ell pugui treballar amb comoditat i concentració.

I sobre el que diu que hi ha més dones que no pas homes que gestionen un patrimoni literari masculí, és cert, ens ho hem trobat a la Junta d'Espais Escrits i al principi en fèiem broma, dient que érem les mestresses de casa d'un home escriptor, però segurament aquest fet també aniria molt vinculat a aquesta habilitat femenina de fer endreça, coordinar i gestionar. Probablement per això les bibliotecàries eren dones, per aquesta habilitat de posar ordre, i a més antigament si es casaven perdien la feina! Nosaltres hi hem afegit la idea de donar-los visibilitat, donar-los a conèixer.

Per què hi ha més autors homes reconeguts? Perquè són homes que han fet la seva obra en el segle XIX i XX, quan les dones encara no podien dedicar-se a fer la seva pròpia obra. Tinc l'esperança que aviat arribarà el dia que també hi haurà cases –o fundacions, associacions...– de dones escriptores. Actualment a Espais Escrits som una seixantena d'associats que ens ocupem de 51 autors, 4 dels quals són dones.

Però de totes maneres el que diu Marçal és que no hi ha dones creadores que necessitin algú que els faci aquesta endreça, i aquesta dedicació a la creació torna a ser un rol no previst per a la dona i les que s'hi han posat s'han hagut d'enfrontar al que estava previst per a la seva existència o a fer-ho seguir tot.

12 — *Per acabar, com valora la gestió actual del patrimoni literari català?*

Des del punt de vista de l'administració crec que no se'n fa una protecció sistemàtica, com sí que existeix en el cas dels altres patrimonis. El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya disposa d'una Direcció General de Patrimoni que no té en compte el literari. Des de la societat civil, com nosaltres (EE), fa més de deu anys que reclamem aquesta protecció sistemàtica. Actualment està ubicat sota el paraigua de la Institució de les Lletres Catalanes.

La ILC dóna suport a projectes, majoritàriament provinents d'entitats privades, però no ha bastit un sistema de protecció, estudi i difusió exhaustiu del patrimoni literari, amb una voluntat política clara. En canvi, sí que hi ha un sistema de protecció del patrimoni industrial, per exemple.

9.2 LAURA BORRÀS, DIRECTORA DE LA INSTITUCIÓ DE LES LLETRES CATALANES DOCTORA EN FILOLOGIA ROMÀNICA I PROFESSORA A LA UNIVERSITAT DE BARCELONA, TAMBÉ DIRIGEIX EL GRUP DE RECERCA HERMENEIA

Entrevista feta el 16 de juny de 2015 a Barcelona

1 — *Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?*

Sempre m'he plantejat el concepte de patrimoni literari justament a partir de la literalitat de la paraula. Si el patrimoni és un bé que s'hereta, que et deixen els teus ancestres, llavors el patrimoni literari és un bé col·lectiu, és el conjunt dels béns literaris que una col·lectivitat, sigui una ciutat, una comunitat, un país, una nació, hereta. El fet d'haver heretat aquests béns literaris permet vertebrar una identitat cultural que justament troba en la literatura una centralitat. És a dir, dins els elements que vertebraren la identitat d'un col·lectiu la literatura ha tingut sempre un paper determinant. Aleshores el patrimoni literari és aquest conjunt de béns que hem rebut del nostre passat i que és a nosaltres que ens correspon de descobrir, amplificar, preservar... segons la perspectiva amb la qual t'acostes a aquest patrimoni.

2 — *Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?*

Entenc que des que em vaig interessar per la literatura com a disciplina a l'escola. Justament a l'aula et presenten la galeria d'autors i obres que formen part de la pròpia història literària i, per tant, aquests valors patrimonials de la nostra literatura. Després, sent llicenciada, doctora, dedicant-m'hi com a professora a la universitat, he intentat sempre relacionar-me amb el patrimoni literari d'una manera dinàmica, dialogant-hi. A vegades aquests autors patrimonials sembla que formin part d'una cosa llunyana i crec que és missió nostra reivindicar-ne la modernitat, mantenir-hi un diàleg. Els textos s'actualitzen en l'acte de lectura i per tant un text és viu mentre continua tenint lectors que siguin capaços de dialogar-hi. Aquesta ha estat la perspectiva des de la qual ensenyo i entenc la meua relació amb la literatura.

Quan he dut a terme projectes de recerca com «Hermeneia» –un projecte que estudia la confluència entre els estudis literaris i les tecnologies digitals–, la primera acció va ser la de crear una cartografia, un cibermapa en el qual intentava col·locar en l'espai digital les creacions literàries, també de naturalesa digital. I després, com a comissària de l'Any Sales, Calders, Tísner, també em va interessar molt buscar aquesta dimensió patrimonial dels autors i ubicar-los en un determinat espai físic, que també és una de les accepcions que podríem donar al patrimoni literari.

3 — *que és convenient entendre el patrimoni literari com un (poli)sistema en el sentit que com defineix Itamar Even-Zohar, seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements: l'autor, l'obra, el paisatge, el públic, l'acadèmia, etc.?*

Clarament. Even-Zohar el que fa és identificar justament aquesta dimensió de la literatura com una cosa que és viva en funció de com es relaciona amb tot un conjunt de sistemes diversos. El patrimoni literari pot ser llegit com un (poli)sistema perquè vincula l'autor amb el seu temps, amb les obres que ell crea però també amb com són rebudes aquestes obres, amb una dimensió hermenèutica, d'ètica de la recepció, com són incorporats aquests autors al cànon i per tant la relació amb l'acadèmia. La vinculació de cadascun d'aquests autors amb el seu espai més immediat i per tant amb el territori. Però també el diàleg dels autors extraterritorialment, és a dir, com persones que estan en llocs diversos, acaben triant solucions estètiques o propostes literàries semblants. El pol·len d'idees del qual es parla en un determinat moment entre Faulkner, Virginia Woolf, Joyce, Rodoreda, etc.

La relació entre aquests diversos elements és dinàmica i, com deia abans, crec que això és fonamental per a entendre la literatura d'una manera viva. No m'interessa tant una mirada arqueològica sobre la realitat patrimonial, sinó una mirada vívida, que ens interpel·li, perquè els autors no són d'un temps, si te'ls fas teus continuen sent vigents. Pots dir «dels autors d'avui el que prefereixo és Homer», si Homer encara té coses per dir-te. Llavors, mirant-ho amb una perspectiva micro o macro és quan t'adones que tot aquest conjunt de relacions és el que fa que uns autors hagin quedat, altres autors s'hagin perdut pel camí, altres necessitin aquesta feina de recuperació arqueològica, sobretot en el cas de les dones escriptores. El patrimoni literari femení ha estat víctima justament de les seves relacions temporals, perquè el paper de la dona escriptora era molt més poc freqüent que el de l'home escriptor i molt més difícil a l'hora d'accedir a un determinat cànon. Per tant, és amb posterioritat que cal fer l'exhumació per a recuperar el que justament per aquests processos de canonització havia quedat fora del focus. Justament la literatura és una cosa viva que es relaciona amb tot un conjunt de tendències, gustos, oportunitats, atzars, influències... on l'element dinàmic o dialògic és fonamental i, finalment, la base de la teoria dels polisistemes.

4 — *Sobre la gestió, quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la bona gestió d'un patrimoni literari?*

Com a professional de l'ensenyament de la literatura entenc que la millor manera de gestionar-lo és essent capaç de transmetre'l als nostres estudiants perquè en siguin conscients i perquè ho incorporin com una riquesa, com aquests béns que ens han estat donats. Per tant, crec que l'ensenyament és l'àmbit bàsic de transmissió del que són els elements que constitueixen aquest patrimoni literari. Difícilment podem aspirar que la gent de *motu proprio* vagi descobrint segons quins autors i és missió de la gent que dissenya els plans d'estudi fer una feina molt generosa –i difícil–, perquè ha de ser molt omnicaomprensiva però alhora també ha de ser selectiva, per ser capaç de presentar el nostre patrimoni literari d'una manera digna i susceptible de ser considerat una riquesa per part dels estudiants. Crec que no hi ha cap cultura europea que no ho hagi fet, no hi ha cap cultura nacional forta sense complexos que no hagi posat en valor el seu propi patrimoni literari i l'hagi transmès on s'ha de fer, que és a les aules. És impossible que tu trobis algú a Itàlia que no se sàpiga versets de l'*Infern* de Dante o no tingui dimensionat Dante, per exemple. Em sembla que això és la primera vàlua, sense això ja anem coixos.

Abans parlava de la commemoració Sales, Calders, Tísner, i és que Sales era el gran desconegut abans de l'any 2012, quan vam celebrar-ne el centenari. I aquest any *The Guardian* ha col·locat *La Incerta Glòria* en la traducció de Peter Bush com una de

les millors novel·les de l'any. Com és possible que tots ens haguem format en aquest país i no haguem arribat a saber qui és Sales fins a l'any del seu centenari? Benvinguts siguin els centenaris si el que permeten és que passin aquestes coses, però si ho analitzes, és de jutjat de guàrdia! Com s'ensenya el nostre patrimoni literari? Com es posa en valor? Com es transmet als estudiants catalans que tenim Lull, March, etc.? És fonamental, intentem salvar el que són aquests grans monuments literaris i preservar-los explicant-los com les seves obres continuen avui en dia tenint coses a dir-nos. Això és el que fa que no siguin cendra, que no siguin roca, sinó que siguin actors que estan interactuant amb coses que tenen a veure amb nosaltres, avui. És lamentable que nosaltres no haguem sabut fer-ho –parlo en primera persona assumint l'autocrítica– des del món de l'ensenyament. A les aules, al lloc on els hauríem de fidelitzar, molt sovint els vacunem contra la lectura d'aquest patrimoni literari i això és dramàtic.

5 — *Molta gent es queixa de les lectures prescriptives o obligatòries.*

Però les matemàtiques són obligatòries. El nom és molt desafortunat, en màrqueting ho hem fet fatal, però són necessàries. Entén-me, quan ets petit ve que t'ensenyen a rentar-te les dents i ho aprens a fer, doncs llegir també és un aprenentatge i aprendre a llegir implica acostar-te a determinats textos que si no els veus en determinats moments és molt difícil que tu després els puguis tornar a veure. Si fóssim capaços de posar en valor positiu el nostre patrimoni literari ja no es veuria com una lectura obligatòria, sinó com les peces imprescindibles del trencaclosques que conforma la nostra realitat cultural. Amb el que hem de tenir cura és en com ho fem, quin tipus de docència triem per acostar-nos a aquestes obres. Perquè a vegades és millor poder fer una visita guiada a determinats llocs, com si entréssim en una galeria on prendre consciència que aquests són els grans noms, i aprendre per què ho són a través de tastos de les seves obres. Potser és millor que tothom pugui tenir-ne un tast i una identificació clara, més que no pas pretendre que llegeixin *El Tirant*, que es posa en el pla d'estudis però que tothom sap que no es llegeix, perquè llavors: «digue'm com avalues i sabré com ensenyas», i resulta que per fer l'avaluació no necessites haver llegit el llibre... Tot un conjunt d'elements que ens porten a allunyar els estudiants del nostre patrimoni literari, de la lectura.

També és inadmissible que fem penjar la literatura de la llengua, perquè l'estem despenjant de tot arreu. La literatura hauria de tenir un espai que en aquests temps no té i la centralitat del patrimoni literari ja s'hauria de veure reflectida en la centralitat de la matèria.

A partir d'aquí, que és la primera vàlua, hi ha moltes altres maneres de gestionar el patrimoni literari. A casa nostra tenim iniciatives que s'han autoorganitzat o han buscat l'ajuda de les institucions per intentar preservar aquest patrimoni literari de maneres diverses. A vegades basant-se amb la vinculació de determinats escriptors en el territori, o ara penso amb el *Qui és qui* de la Institució de les Lletres Catalanes, que des del 2013 incorpora tant autors vius com autors morts, amb una dimensió patrimonial. Existeix Espais Escrits, etc. Afortunadament hi ha moltes iniciatives que s'apropen al patrimoni literari.

6 — *En la construcció del patrimoni literari, donaria més rellevància a la societat civil que a l'acadèmia, o a l'inrevés? Ho comento perquè en funció de a qui faig la pregunta, si ve del món acadèmic o del món professional, em respon una cosa o una altra.*

En realitat el que és ideal és que es pugui donar un punt de confluència. Perquè molt sovint és aquest activisme de la societat civil el que permet que determinats projectes tirin endavant, però llavors sempre han d'anar assessorats perquè la feina que es faci tingui la màxima qualitat en termes de contingut, i això es podria considerar que és el paper de l'acadèmia. Tot i que sovint l'acadèmia viu entre murs i és poc permeable a determinades iniciatives de caràcter civil, això és una de les mancances de la universitat. A vegades sembla que els punts d'interès del món no són els de la universitat i això els aïlla i els allunya dels estudiants, com està passant en algunes carreres de lletres on sembla que estiguin treballant amb coses mortes i desvinculades de la vida.

Per a mi és una errada estratègica perquè la universitat hauria de ser el saber que vivifica. I, en canvi, estem més davant una universitat que embalsama i dissectiona treballant amb un material que és gairebé mort. Moltes vegades hi ha hagut reticències del professorat universitari per a incorporar certs autors dient que el temps posaria tothom al seu lloc; i a vegades és així, però a vegades no. I el temps ha sepultat un munt de noms si parlem de patrimoni literari femení; per tant, crec que hi ha d'haver equilibris. La sinergia entre la societat civil amb un interès específic, un arrelament vinculant el patrimoni literari amb el món local, ha de poder anar acompanyat d'una qualitat dels continguts perquè això pugui tenir un valor de retorn col·lectiu a la societat. L'ideal fóra una fórmula mixta entre aquests dos elements.

7 — *Creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a Una cambra pròpia, que només està permès a les dones excepcionals.*

Ha estat així, no és que ho consideri, és que ho constato. Les dones sempre hem tingut aquesta dificultat d'accés. El fet que una de les autores que tu analitzes porti un pseudònim masculí t'ho confirma. Hi ha un prejudici de base que s'ha d'entendre sociològicament, entendre quin és el paper de la dona en una determinada societat, i ha estat així fins fa quatre dies. De fet, en molts llocs encara és així, som l'herència d'una societat que ha estat patriarcal i de la qual se n'ha derivat l'ordenació dels rols. I en els rols si tu tens un determinat lloc al món, doncs et preparen per al lloc que has d'ocupar, si la dona només té un paper merament reproductiu, d'estar dins de casa, tenir cura de malalts, fills... evidentment, la capacitat d'estimular, de formar, d'incentivar, en una direcció artística, científica, intel·lectual, ja no es produeix. I és un peix que es mossega la cua, si no ho incentives i no es produeix és molt més difícil que es doni, i si a sobre socialment no s'està preparat perquè això es pugui valorar, les que tendeixen a voler fer això són severament rebutjades. Moltes de les singularitats de les dones que han aconseguit vèncer tots aquests factors estan caracteritzades per un esperit de lluita, rebel·lia, tenacitat, etc. Perquè finalment era la seva opció vital però contra els elements.

Era així, ha estat així, perquè si és un món gestionat des de paràmetres masculins qui decideix, decideix en funció d'aquests paràmetres. Jo m'hi he trobat, per exemple, en un jurat de premis literaris. Moltes vegades he estat l'única dona en un jurat on s'ha d'escollir entre dues novel·les iguals en termes de qualitat, però una d'una temàtica «femenina», per dir-ho d'alguna manera, i l'altra considerada «masculina»; doncs guanya la darrera. Potser si al jurat hi hagués hagut més dones, hauria guanyat l'altra novel·la. El patrimoni literari femení ha estat molt més difícil de fer emergir per aquests condicionants de caràcter sociològic. És més difícil per a una dona ser dins el sistema literari, i si no hi ets la gent no pensa que podries ser-hi. Per tant, si no les visibilitzes, no hi penses, si no és que no hi hagi una exigència explícita, digue-li quota o capacitat de pensar amb la representativitat del món, perquè en el món que jo veig hi ha homes i dones. Per tant, les autores que han sortit són monstres, naturalment, perquè han aconseguit sortir en un context en què no se'ls permetia emergir.

8 — *Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac? En llegir-la vaig recordar que la major part del patrimoni literari que es vetlla és masculí i, en canvi, la majoria està gestionat per dones.*

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinitament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

És aquesta idea de la dona que està en aquesta mena d'edat de la paciència, fins i tot en el sentit etimològic de la dona que té cura, preserva, cuida, acompanya... i, efectivament, ens trobem davant la frase «Darrere un gran home hi ha una gran dona». Moltes d'aquestes bibliotecàries o documentalistes o directores de cases museu, la majoria són dones que tenen cura de, que preserven el nostre patrimoni literari perquè els ha interessat aquell autor o perquè hi han tingut una vinculació personal, l'han conegut, etc. El seu rol de tenir cura és un rol més passiu, més discret, que queda en un segon terme, perquè l'estrella és l'home. Respon a aquest model del món del qual estem dient que ha generat o ha comportat aquest repartiment de poders que ha estat desigual per a les dones. Crec que la Maria-Mercè Marçal té molta raó.

9 — *Com valora la gestió actual del patrimoni literari català?*

Crec que sempre i en tot es pot fer més del que tenim, i això és una gran sort perquè sabem que tenim marge per a la millora i que podem anar endavant, però penso que s'ha fet una bona feina en aquest sentit i que tots plegats podem estar-ne orgullosos. Sigui des de l'acadèmia, sigui des de la societat civil i amb la presència de les institucions es produeix aquesta tripleta que és fonamental on hi ha: un pensament científic que fa que s'avanci des d'un punt de vista de riquesa dels coneixements; un motor social que posa en valor aquest patrimoni literari d'una manera viva i d'una manera activa per a la gent que l'envolta, i després unes institucions que creuen que això val la pena i aposten per aquesta recuperació de la nostra cultura, del nostre patrimoni literari. Crec que a Catalunya aquesta triple iniciativa s'ha donat

d'una manera molt clara. A la universitat hem tingut especialistes que han treballat el patrimoni vinculat a la geografia; hi ha hagut les cases museu que han tret profit de la vinculació dels autors en determinats llocs i han promogut la recuperació de la figura de l'autor, i després hem tingut el paraigües, a vegades més econòmic o possibilitador, de les institucions que hi han apostat clarament. En aquest sentit Espais Escrits podria ser un exemple d'èxit de gestió del patrimoni literari on es donen aquests diversos elements. La meva valoració en aquest sentit és molt positiva.

10 — Existeixen polítiques específiques o un full de ruta respecte a això?

El patrimoni literari és un dels elements que s'està posant cada vegada més en valor a Europa en una política de recuperació de les humanitats, de la cultura en general, i està en l'agenda dels eixos culturals que s'han de treballar en el futur. Sobretot perquè encaixa amb la revolució digital i això permet l'exportació d'aquest patrimoni literari, la seva virtualització i, per tant, la internacionalització. La qual cosa li dóna una transcendència perquè va més enllà d'un espai físic per a esdevenir un espai d'interès que amb la traducció i la informàtica ajuden a exportar-ho i a fer d'un valor propi un valor col·lectiu i universal. Per tant, crec que en aquest sentit sí que és present en aquesta agenda col·lectiva.

Per a nosaltres específicament, i ara parlo com a Institució de les Lletres Catalanes (ILC), és un dels nostres eixos de treball i hi treballem d'una manera intensa.

11 — *Precisament quan vau entrar vosaltres vau col·locar el patrimoni literari com un dels vostres eixos de treball.*

Efectivament, s'havia treballat abans amb Espais Escrits (EE) però ara ho fem d'una manera més intensa i tan activa com podem. Contribuïm al fet que es puguin incorporar al Mapa Literari Català autors que pel fet de no estar vinculats a una casa museu després queden despenjats d'aquesta geografia literària col·lectiva. També trobem maneres de donar suport tant a les entitats específiques que ho impulsen com en el global de la xarxa d'EE.

En la línia de la virtualització, al portal de l'ILC intentem fer present el patrimoni literari, tenim un portal trilingüe i volem que això circuli i es pugui donar a conèixer a fora. A banda, la nostra funció també és vetllar els autors vius, donar-los visibilitat, i en aquest sentit estem fent una feina d'acompanyament dels escriptors a preservar

els seus llegats. Que la Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC) pugui ser receptacle on vagin a parar ja no només les biblioteques dels nostres escriptors, sinó el seu fons documental, les seves correspondències, dietaris, primers esborranys, manuscrits..., elements fonamentals per a preservar precisament el patrimoni literari perquè altres el rebin com un llegat de futur i per a posar-los a l'abast dels investigadors perquè puguin tenir accés a aquest material que malauradament a vegades es perd, es disgrega, pot ser que les famílies no tinguin la mateixa consideració de literatura, etc. Des de l'ILC fem aquesta política d'acompanyament dels autors vius perquè prenguin consciència de la importància que tenen aquests paratextos a l'hora de permetre un estudi de la seva obra en una dimensió patrimonial futura. Treballem de la mà de la BNC o l'arxiu nacional, depenent del cas, i procurem fer un vestit a mida per a cada un dels autors, perquè com a país puguem preservar allò que considerem valuós dels nostres escriptors. El nostre full de ruta sobre patrimoni literari es pot trobar al portal.

9.3. VINYET PANYELLA, ESCRIPTORA, GESTORA CULTURAL I CURADORA D'EXPOSICIONS. ACTUALMENT DIRECTORA-GERENT DEL CONSORCI DEL PATRIMONI DE SITGES

Entrevista feta el 30 de maig de 2014 a Sitges

1 — *Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?*

Per a mi el patrimoni literari és el conjunt d'obra escrita, no només en la seva fase final sinó també en la seva fase inicial i intermèdia. És evident que avui dia amb l'escriptura electrònica tot això canvia, i precisament en aquest moment hem de donar cabuda tant a l'escriptura tradicional com a l'escriptura electrònica. És a dir, hi ha un ventall molt ampli del que podem qualificar com a patrimoni, patrimoni en el sentit que constitueix el testimoni material d'un procés intel·lectual i creatiu i, per tant, susceptible de patrimonialitzar, valgui la repetició.

2 — *Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?*

D'entrada anava a dir que em ve de tota la vida, i això seria molt presumptuós; si he de donar un punt de sortida seria en el moment que m'incorpo a treballar a l'arxiu de Sitges l'any 1976. És quan entro en contacte amb la documentació, en aquest cas municipal, però també amb fons privats que jo mateixa porto a l'arxiu, procedents d'alguns artistes. En paral·lel també entro en contacte amb el patrimoni

literari de Santiago Rusiñol. Per tant, entre el 1976 i el 1981, que publico l'epistolari del Cau Ferrat, serien els meus anys de formació i de primer contacte amb el patrimoni literari. D'una banda, existeix l'intent de sistematitzar-lo i de treballar en una recerca expansiva del concepte de patrimoni literari. I d'altra banda, arran del meu interès pel noucentisme, buido l'arxiu Lopez Picó, l'arxiu Joaquim Folguera i faig una breu incursió a l'arxiu Narcís Oller.

3 — Al llarg de la seva trajectòria ha treballat el patrimoni literari des de vessants molt diferents.

Sí, més enllà del vessant professional que és l'arxivístic, el meu acostament al patrimoni literari és a partir de la voluntat de fer recerca, en el vessant de vida com a investigadora. La meua biografia personal/literària ha anat en paral·lel, per aquesta raó sempre he dit que tenia una doble vida. Tot plegat són vasos comunicants, vaig entrar en contacte amb el patrimoni literari a partir d'un tema professional però com que alhora sempre he volgut dedicar-me a la recerca, m'hi he incorporat des de les dues vessants i això m'ha enriquit molt. No només hi he donat una visió professional com a arxivera que vaig ser durant molt anys, sinó que el plus d'investigadora et dona unes possibilitats més riques i més eficaces, per dir-ho en termes de gestió. Per tant, m'ha permès incorporar la doble visió, que vol dir un plurienfocament, diverses metodologies, mai un pensament únic i, sobretot, una visió molt oberta i inclusiva.

4 — Una doble vessant molt interessant perquè la majoria de professionals que gestionen el patrimoni literari o bé provenen de l'acadèmia o bé són professionals, dos mons massa sovint allunyats entre si.

No és que fos fruit d'una voluntat molt explícita, perquè et vas fent i vas triant sense ser plenament conscient del que tries, però sí que tenia clar que tot i voler-me dedicar a la recerca, per a guanyar-me la vida, en aquell moment, em podia dedicar a fer de bibliotecària i/o arxivera. No volia ser bibliotecària del sector de la lectura pública, sinó d'un sector que no fos estrictament de contacte amb el públic, i per això em vaig abocar de ple al món del patrimoni i la veritat és que n'estic molt contenta, perquè m'ha ajudat molt i personalment també he procurat contribuir en aquest sentit. La literatura de creació ha vingut després.

5 — *Creu que és convenient entendre el patrimoni literari com un (poli)sistema en el sentit que com defineix Itamar Even-Zohar seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements?*

És polisistèmic absolutament. No m'havia plantejat que l'Even-Zohar era aplicable també en això.

6 — *Sobre la gestió, quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la bona gestió d'un patrimoni literari?*

Pot ser molt completa, la resposta, perquè són molts els elements que hi intervenen procedents de diversos àmbits i diversos estadis. Des del punt de vista de la gestió, d'entrada, s'ha de tenir en compte la titularitat, de qui és. D'això dependrà que treballem amb un patrimoni literari propietat del sector públic o del sector privat, fet del qual dependrà l'accés a la documentació. Mentre per al sector públic està regulat, no és tan clar per al sector privat d'interès públic. Des del punt de vista de la gestió pública, en rebre un fons patrimonial literari has de pactar amb el donant unes condicions que van més enllà del que regula la llei, per això la titularitat és tan important. Per exemple amb el fons de Maria-Mercè Marçal, quan jo estava a la Biblioteca de Catalunya, em va venir a veure la seva agent literària i em va dir que, en testament, Marçal, deixava la seva documentació a la Biblioteca de Catalunya, tota excepte una part, sobretot de correspondència, que s'havia de decidir amb les seves hereves. El fons va arribar i ens hi vam posar a treballar, però una part, pactada amb la família, va quedar en l'àmbit de la privacitat. Per què? Perquè hi ha temes que poden tenir molt d'interès per al procés creatiu, és evident, però que si l'autora no els ha donat a conèixer en vida han de restar en l'àmbit privat, per no trair-la a l'hora de la mort, i més a una distància de la mort curta en el temps. És un tema que s'ha de tenir molt en compte perquè és molt delicat.

Un altre exemple: l'Agustí Pons, quan estava fent la biografia de Néstor Lujan, el fons del qual també està a la Biblioteca de Catalunya, em va comentar que en els diaris d'en Néstor hi havia un seguit de qüestions de la seva joventut universitària que afectaven terceres persones, i li vaig dir que era un tema que havia d'administrar ell. Aquest fons va entrar a la Biblioteca de Catalunya sense cap mena de restricció. En el moment en què es va comprar a la seva vídua no es va esmentar res, per la qual cosa quedava a criteri de l'autor de l'estudi què s'explicava i com ho explicava.

L'últim exemple és el dels dietaris de la Rosa Leveroni i el seu gran afer amb Ferran Soldevila. Fins aquell moment es pensava que el gran amant de Leveroni havia estat Carles Riba, però en els dietaris surt que va ser Ferran Soldevila. Ho va descobrir Enric Pujol quan feia la tesi sobre en Soldevila i va consultar els dietaris de la Leveroni. Un fet que, junt amb altres coses, t'ajuda a entendre tota la poesia de Leveroni. Aquest fons també va arribar sense cap tipus de limitació, a ningú no se li va acudir que ella pogués tenir una vida poc o molt secreta o una vida interior molt més rica del que pensàvem. Quan l'Enric s'ho va trobar va parlar amb el fill d'en Soldevila per dir-li que el seu pare hi estava implicat, però aquest li va dir que publicués el que vulgués perquè tots dos ja eren morts. Per això sabem el que sabem. De fet, quan als anys noranta era gerent de la Biblioteca, aquests dietaris ja hi eren i els havia llegit, però no havia dit res a ningú: primer, perquè volia conèixer els dietaris, i, segon, perquè no estava fent una recerca i no anava més enllà.

Aquests són tres exemples de gestió que mostren que qui té la titularitat ha de tenir en compte molts aspectes delicats, però ben tractats i amb plena consciència no han de suposar cap dificultat. També depèn molt de les famílies, i això requereix no tant un cert bagatge i experiència, sinó un coneixement i un saber que més enllà del que la llei disposa hi ha un punt de flexibilitat, diàleg, voluntat i acord perquè ningú no es pugui sentir ofès, sobretot quan parlem de persones i memòries recents. Per tant, el factor de la titularitat crec que és el més important, perquè d'aquí es deriven moltes altres coses com ara el tractament i la difusió. Del tractament diré només que ha de ser molt professional, i aquí no incidiré més; però cal tenir en compte tots els aspectes, jo sóc partidària sempre de la màxima seguretat i del màxim accés per a afavorir el coneixement.

7 — *Atès que estem treballant en un model d'anàlisi a l'entorn de la valorització de la gestió del patrimoni literari d'autores catalanes, creu que hi ha alguns elements que seria imprescindible que en formessin part?*

En l'àmbit de *Vida i obra* jo donaria més rellevància a la biografia literària que no a la personal. Ara, per exemple, estic traduint a una poeta portuguesa de qui m'agrada molt la seva poesia, però no m'acaba d'agradar la seva biografia. M'interessa el que ha escrit, però no si era catòlica o ludòpata. Igual que en el cas de la Leveroni, a mi la història d'amor m'agrada, però si arriba un moment en què es llegeix més pel morbo que per la consistència de l'obra, és aquí on dic no. Per tant, per a mi és més important la biografia literària que la personal.

També ressaltaria el tema de la localització del fons, com a salvaguarda patrimonial, perquè és la mare dels ous del patrimoni literari on s'ha de tenir en compte la titularitat: qui ho té, com està, si està fragmentat, si és un fons íntegre, complet, etc., d'aquí se'n garantirà la seva funció i difusió.

I en l'àmbit acadèmic hi inclouria la Biblioteca Nacional, mentre la resta de biblioteques les deixaria a l'àmbit de la societat.

8 — En la construcció del patrimoni literari, donaria més rellevància a la societat civil que a l'acadèmia, o a l'inrevés? Ho comento perquè en funció de a qui faig la pregunta, si ve del món acadèmic o del món professional, em respon una cosa o una altra.

És un (poli)sistema i aquestes respostes diverses no deixen de respondre al (poli)sistema. Si a més a més aquest és un puzzle molt fragmentat, on hi ha de tot i força, sempre hi ha una cosa que preval. La meva visió, per exemple, és de biografia literària. El que estem fent és preservar una obra perquè la valorem i ens interessa; fins a quin punt la biografia condiona? Home, no la podem obviar, el que passa és que a mi m'interessa aquest epicentre que no té límit o és molt difus, i és el que a mi em justifica el patrimoni literari. En canvi hi haurà persones a qui els interessarà més una altra part d'aquest (poli)sistema, un altre aspecte.

9 — Creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a Una cambra pròpia, que només està permès a les dones excepcionals.

Sí, fins ara. En aquest moment de «circ mediàtic» social qualsevol cosa és possible. Jo quan he vist que pel sol fet de sortir a la televisió guanyes premis literaris...! això distorsiona tot el que fins ara hem predicat. Si mires l'actual estat del sistema literari català en femení et trobes el que et trobes, i si ho redueixes a l'àmbit de la poesia, que és el meu àmbit, doncs també et trobes el que et trobes. En el moment en què el «circ mediàtic» o la visibilitat performàtica, d'actuació, entren de ple en el fet literari a nivell de difusió, canvien les regles del joc i a la gent li arriba el que li arriba. Avui en dia la percepció del valor literari ha canviat 180 graus!

10 — *Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac?*

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinítament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

Sí, té molt a veure amb el que t'acabo de comentar. La recepció de Maria-Mercè Marçal avui dia, en poesia catalana, no seria ni una quarta part del que ha estat. En el seu moment vam compartir lectures poètiques durant molt temps i era tot el contrari del que es porta en aquest moment. Avui dia ningú no la cridaria o la cridaria molt poca gent. Per a mi, a més, hi ha un altre factor que és la qualitat literària, i quan dic qualitat no vull dir excel·lències i números 1, sinó que la qualitat té molts paràmetres de mesurament. T'ho dic per això que diu Marçal, que hi ha molta poeta oculta i que no li fa cas ningú, però que en canvi és molt correcta i està molt bé.

11 — *I per què creu que queden invisibilitzades?*

Cada persona és un món, però la societat literària encara la mouen els homes. En l'antologia que va sortir fa uns quinze anys de Sebastià Alzamora de poesia jove, no hi apareix ni una sola dona. I quan em vaig entretenir a fer els paràmetres de percepció de *Contemporànies. Antologia de poetes dels Països Catalans* la proporció era de deu homes per dues dones. És a dir, la poesia postsymbolista amb una Clementina Arderiu i una Rosa Leveroni no sempre et posava una Maria Antònia Salvà i mai una Maria Beneitó, així passaríem de dues a quatre. O una Concepció Maluquer, passant de dues a cinc. Tampoc no et posen una Montserrat Abelló, ve molt més tard, ni una Mercè Rodoreda.

Una de les meves tesis és que en el cànon de la poesia femenina hi ha un decaïent generacional brutal, els homes van per generacions, les dones no hi anem. Jo mateixa sóc dels petits de la generació dels setanta, però no hi tinc res a veure, em tocaria ser germana petita de la Marta Pessarrodona i germana de la

Marçal, perquè ens portàvem dos o tres anys. En canvi, sóc filla de Rosa Leveroni.

12 — *Per això va treballar en una antologia femenina, per visibilitzar les autores?*

No era tan dogmàtica com ara, sinó que simplement em venia de gust. Vaig fer l'antologia de poetes perquè vaig veure que érem moltes.

13 — *Creu correcte la selecció que he fet d'autores: Caterina Albert, Maria Àngels Anglada i Maria-Mercè Marçal?*

Per mi et faltaria la Rodoreda, precisament la gran llacuna que té és la poètica, ara hi ha l'assaig de Jordi Julià que m'ha agradat força o l'intent de poesia completa de Marina Gustà. Però fins ara de Rodoreda coneixíem la novel·la, després vam recuperar la narrativa breu, la poesia encara està per llegir i de teatre hi ha poca cosa. En el moment que es conegui la poesia, l'hauré de tornar a llegir per tornar-la a explicar, perquè ara la lectura que se'n fa és des de la unitaleralitat i el predomini de la narrativa. És com si s'hagués fet la lectura de Maria-Mercè només amb la lectura de *La passió segons Renée Vivien*, si Maria-Mercè Marçal hagués viscut més temps i hagués estat una bona novel·lista estic segura que la poesia hauria quedat enterrada. Amb la Rodoreda es requereix un exercici molt rupturista i l'acadèmia ho és molt poc, rupturista i li costa reconèixer que el (poli)sistema és evolutiu.

14 — *Com valora la gestió actual del patrimoni literari català?*

Valoro molt en positiu que s'hagi posat a l'agenda del patrimoni, gràcies a Espais Escrits. En el sector del patrimoni ha predominat molt la pedra i ha estat molt difícil poder-hi fer entrar altres conceptes, però finalment s'ha obert i en bona part s'ha consolidat. Quan ara vas a parlar de patrimoni literari, tothom té assumit que és patrimoni, i això és gràcies a Espais Escrits.

D'altra banda, penso que el sector bibliotecari encara no està a l'alçada ni hi ha estat mai, és un sector molt tecnocràtic i li falta molt de coneixement, i fins que no ho admeti no avançarà.

**9.4. LLORENÇ SOLDEVILA, MESTRE, DOCTOR EN FILOLOGIA CATALANA
I PROFESSOR TITULAR DE LA UNIVERSITAT DE VIC**

Entrevista feta el 17 d'octubre de 2014 a Vic

Revisada per l'autor

1 — *Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?*

És una pregunta complexa, però crec que patrimoni literari és el conjunt de totes aquelles manifestacions en els diferents moments històrics i en els diversos mitjans de difusió que han fet que la literatura tingui un protagonisme en la vida individual, en la vida col·lectiva i en la tradició cultural i lingüística d'un país, d'un territori. Entrar en més detalls seria analitzar quina importància té la literatura en cada un d'aquests aspectes i quina d'aquestes manifestacions ha estat la més productiva. El resultat seria molt diferent segons el punt de vista amb què ho enfoquem: històric, generacional, de gènere literari o d'escriptor, etc. Per tant, podríem dir que patrimoni literari és tot allò que té vida o existeix gràcies a la literatura. El mateix territori escrit o dibuixat per la literatura existeix en funció d'aquesta plasmació.

2 — *De fet, vostè dins el patrimoni literari s'ha especialitzat en la geografia literària.*

Sí, perquè la geografia és allò més tangible que tenim, amb el pas dels anys, d'aquestes relacions de la creació literària amb conceptes diversos. Quan vaig triar el concepte més bàsic de geografia era pensant que en el territori i, per tant, en la geografia del territori, hi trobava llacs, fonts, monuments, etc. És a dir, incrustacions històriques, patrimonials, antropològiques, que quedaven lligades a la geografia, perquè una casa pot haver desaparegut, una font pot no rajar, però l'espai geogràfic existeix. Per tant, el concepte de geografia va més enllà del tècnic, d'estudiar l'orografia, les serralades, etc., és la base on poder situar tots els altres conceptes, lligats amb la literatura; fins i tot coses tan llunyanes de la geografia com la música o fenòmens de producció més cultural. Per exemple, podem considerar l'Aliança del Poblenu, un lloc geogràfic, com a lloc literari perquè Raimon, cantautor però també poeta, va fer-hi el primer recital. O sigui que partim sempre de la realitat tangible que ens dona la geografia i després hi vinculem les persones, els creadors, els monuments, els punts de referència històrics, culturals, etc.

3 — *Què diria que és un lloc literari, estaria relacionat amb un lloc de memòria?*

És un lloc físic, com pot ser una font, i és a partir del moment que es contempla l'entorn que en aquest lloc hi ha memòria. Aquesta memòria pot ser molt diversa: ha quedat inscrita en un fragment breu d'un conte, en dos versos, o és la memòria popular que diu que aquí hi va passar tal escriptor, o la recreació de la memòria d'algú, etc. Per tant, el lloc literari és allò que tenim més segur que existeix i, a partir d'aquí, hi ha la memòria etèria que configurarà tot aquest altre concepte del patrimoni literari. Tot allò que volta la literatura és patrimoni lligat a espais escrits i que, per tant, pot concretar-se en un lloc literari.

4 — *Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?*

Comença a causa de la meva dedicació com a professor. A mitjan anys 70, en un viatge a Stratford, descobreixo de quina manera la presència de Shakespeare és present a la ciutat. Un cop torno constato que aquí ha passat una cosa semblant amb Verdaguier, a partir la commemoració del centenari de *L'Atlàntida*, quan es van instal·lar esteles de pedra per fer la ruta Verdaguier per Folgueroles i l'entorn, amb textos picats a la mateixa pedra. A partir d'aquí, a finals de la dècada dels setanta decideixo treure els meus alumnes a fer rutes –començo a treballar de manera simultània tant amb Verdaguier com amb Pla–, amb la convicció que cal que els alumnes surtin de l'aula perquè relacionin la creació literària amb el paisatge. El fet que aquesta pràctica fos força insòlita en aquell temps, no vol dir que no s'hagués fet abans de la guerra, amb l'Escola Nova, o que no existissin altres experiències en aquest sentit, però no en el meu entorn.

Per tant, aquest va ser el primer impuls i a partir d'aquí ha vingut la reflexió continuada, l'anàlisi dels resultats després d'una experiència nova, l'obrir finestres per anar més enllà. És a dir, ha estat a través l'experiència i l'experimentació que he anat concretant coses, ja que en aquells moments no m'interessava el tema tant com a eix investigador, sinó com a pràctica professoral. I és a partir d'aquell moment que començo a confegir rutes. Però encara trigaré molt a pensar en el concepte de lloc literari, tot això és un llarg procés de maduració.

5 — *I això l'ha portat a crear rutes literàries i a publicar diverses guies.*

Sí, les primeres són les de Verdaguer i Pla, que en la pràctica esdevenen llibres que em porten a fer altres llibres. I un cop superats els reptes de Verdaguer i Pla, em proposo d'acabar-ne d'altres i així em plantejo de fer la ruta del Comte Arnau, i amb Josep Camps elaborem un llibre que encara ara és de referència sobre el tema. Tot està molt lligat. D'uns autors passem a un mite i el pas següent és desbordant, perquè em proposo de fer una ruta literària pel Montseny. Agafo un gran espai, suma de llocs literaris, i fem la ruta literària pel Montseny i les Guàrdies que dura vuit dies. Dic «fem» perquè a partir d'aquest moment tots els projectes van estar reforçats amb un equip de professors de matèries diverses, que van convertir les experiències en plenament interdisciplinàries, però sempre amb l'eix conductor de la literatura. L'altre pas és quan m'adono que l'experiència del Montseny ha obert moltes possibilitats a molts altres àmbits de la ciència, com la flora i la fauna, etc. Davant de tot aquest ventall de possibilitats que se'ns ofereixen, la riquesa i la complexitat d'un lloc literari ja no té límits. Un lloc literari, aparentment sense connotacions literàries, per una mínima relació que hi puguem establir pot tenir-ho tot.

El pas següent va ser més agosarat, amb els alumnes vam anar quinze dies a les illes de Mallorca i Menorca, ja era una part de país, i després va venir la ruta al País Valencià, que vam recórrer durant dotze dies de nord a sud gràcies a la literatura. I el 2002 la culminació de tota aquesta dedicació didàctica va ser fer la ruta Baltasar Porcel per Andratx, amb la companyia de l'escriptor, cosa que no havia pogut fer, òbviament, amb Verdaguer i Pla.

6 — *Creu que quan es parla de patrimoni literari s'hi han d'incloure els autors vius?*

Depèn molt dels criteris que tu apliquis al tema, tots són molt respectables. Quan vaig començar a preguntar-m'ho tothom em deia que només havia de comptar amb els autors morts perquè ja havien tancat l'obra, però als alumnes no només els podem parlar de coses mortes, sinó també de la literatura que batega, la que s'està produint en el país coetàniament. A més, tots els autors tenen la seva literatura lligada al seu propi paisatge. Per tant, des del meu punt de vista el patrimoni literari no només són els autors morts, són també les classes que puguis fer a la universitat o a l'institut, perquè és allà on estàs educant a partir la literatura i això també és patrimoni literari. Però, on poses els límits? Depèn de cadascú, perquè et pots dispersar tant que no aconseguis cap fita, tot i que els horitzons són oberts.

7 — *Retornant a les rutes literàries. Quins elements diria que són imprescindibles en una ruta literària?*

La geografia et parla, no ets tu que des de l'autor o les manifestacions literàries imposes la geografia, sinó que és el territori que et parla, i cada ruta són paisatges, més o menys transformats, que t'entren i t'inoculen unes necessitats. Aleshores ets tu que tries uns autors i no uns altres, lligats a aquell paisatge, i uns textos determinats, els que penses que tenen una vida allà o una possible transmissió de valors, idees, estètiques, etc. Això està en el moll de l'os de la *Geografia Literària dels Països Catalans* en la qual estic navegant en aquests moments. Els llocs literaris de la geografia, de vegades em vénen perquè estic llegint i descobreixo un text d'un autor i aleshores vaig a buscar aquest paisatge i altres vegades després de descobrir un paisatge, que no sé si té autors, jo li'n busco. En el fons els motors sempre són de doble direcció: o bé és la literatura que crea mons mentals i dius «això ha de ser extraordinari si trobo el lloc», o bé a la inversa, hi ha paisatges que et sedueixen i tot i no saber si hi ha textos els busques i gairebé sempre els acabes trobant.

8 — *També està portant a terme el projecte d'Endrets.*

Podria afirmar que és la culminació de tot aquest procés, a nivell personal, però fixa't que primer ha existit la necessitat de fer els llibres i després, amb la vista oberta al futur, t'adones que les TIC permeten un àmbit d'actuació immens i adaptes aquests materials a la xarxa, perquè els alumnes des de l'aula puguin fer viatges virtuals pel país. Les noves tecnologies permeten fer jocs malabars que no s'acaben, però tot això necessita recursos humans i econòmics. Quan tu penses en un lloc literari pots anar allà, pots fotografiar-lo, explicar-ne el context, la geografia, etc. Però les noves tecnologies també et permeten penjar-hi pintures, introduir-hi música, vídeos, lligar un lloc amb experiències o coneixements antropològics de com hi vivien, etc. No té aturador, i a tot això, d'una manera o altra, t'hi porta la literatura. Espais Escrits o l'Aula Màrius Torres, per exemple, reproduïxen els manuscrits dels autors o permeten sentir la veu dels autors gravant els seus propis textos. Tot això queda per a la posteritat. Recursos que no podíem ni imaginar fa uns anys, ara els tenim a mà i ens obren moltes possibilitats per al futur.

9 — *Creu que és convenient entendre el patrimoni literari com un (poli)sistema en el sentit que, com defineix Itamar Even-Zohar, seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements: l'autor, l'obra, el paisatge, el públic, l'acadèmia, etc.?*

Jo crec que sí, és una bona definició de patrimoni literari. I, sobretot, no sé si Even-Zohar ho té en compte, però en aquestes interrelacions és important el fet que no tinguin limitació històrica. Crec que en força casos d'autors vius o morts es treballa la seva obra només parcialment. Per exemple, es posa èmfasi sobre una part del territori d'aquell autor o una seqüència de la seva vida i obra, deixant de banda altres aspectes que en el seu moment devien tenir més importància de la que els estem donant ara. Es tracta del tema de la focalització. Jo diria que els límits del patrimoni s'haurien de treballar en aquest sentit. Són diversos els elements que en formen part, però més enllà d'aquests elements és important com els focalitzem, perquè a vegades som injustos o simplement parcials. I això és inevitable però injust, perquè pot ser que en aquell moment històric de l'autor o de l'obra això que sobrevalorem ara no tingués tanta importància. Per tant, el que seria interessant és que hi hagués elements que reequilibrassin aquesta visió del patrimoni, com ho focalitzem.

10 — *Quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la gestió d'un patrimoni literari?*

No existeix un criteri general, cada patrimoni literari exigeix unes condicions. No és el mateix gestionar el patrimoni literari de Verdaguer que el de Josep Sebastià Pons o Maria-Mercè Marçal, cada patrimoni exigeix unes pautes i unes condicions. Crec que és un tema molt complex en el qual caldria valorar quin públic té la gestió d'aquest patrimoni literari concret, però si n'haguéssim de dir aspectes comuns, la gestió del patrimoni literari sempre pot ser un element de marca territorial que dinamitza turísticament, culturalment, lingüísticament, econòmicament el territori. Però a nivell de resultats tots aquests aspectes seran diferents depenent de qui gestiona i de la idea que té de la gestió, de què gestiona, i cal tenir clar el públic potencial que pots atreure a través de la marca, l'autor, etc.

No és gens fàcil, també veig que hi ha un joc molt obert. Cada territori, gestor, plataforma, ha de tenir molta llibertat creativa perquè en el fons focalitzar demana reflexió, creativitat i que creïs conceptes o lectures que abans no existien. Jo he intentat no posar-me faixes, sinó expandir, sense caure en estereotips, sense fer gaire cas a l'acadèmia que parla només d'autors morts o dels que formen part del cànon... No, la piràmide de la nostra literatura té una base molt anònima d'autors menors, i no

tan menors, o d'autors que eren grans i que la perspectiva històrica ha deixat de fer grans, etc. Per tant, davant d'aquest panorama la gestió del patrimoni literari general o particular ha de ser molt oberta.

11 — *Atès que estem treballant en un model d'anàlisi a l'entorn de la valorització de la gestió del patrimoni literari d'autores catalanes, creu que hi ha alguns elements que seria imprescindible que en formessin part?*

Els quatre àmbits que proposes els veig bé. Es podria tenir en compte que molts literats són alhora músics o pintors, en el sentit que tenen una riquesa creadora que apliquen a altres arts, i que pot incidir en el fet que el producte literari final sigui diferent. Les finestres han d'estar molt obertes perquè tot plegat pot donar un panorama molt ric del que pot ser el patrimoni literari. L'àmbit de *Vida i obra* és basic, l'*Acadèmia* té funció perquè, tot i que cada vegada passa menys, hi ha unes obres i uns autors que es llegeixen gracies a l'acadèmia. I en l'apartat de *Memòria i difusió social* s'hauria de tenir en compte la pèrdua de valor social de la literatura, un ítem que influeix molt negativament en la resta. S'haurien de valorar els aspectes que han fet que la literatura hagi perdut pes social, polític, ideològic i estètic i l'hagin guanyat la música o la pintura. Ja podem anar fent projectes literaris, que si no trobem públic que es renovi, jove, tenim els dies comptats. No es poden mantenir estructures que són mortes. Sí que hi ha clubs de lectura i llibreries, però cada dia en tanquen més. Les TIC són importants, però de quina manera el patrimoni literari té presència a les xarxes socials si als alumnes no se'ls fa literatura a l'aula? Aquests alumnes que potencialment dominen el Twitter i el Facebook, a la xarxa parlaran d'altres coses. I tornem a estar en un carreró sense sortida.

12 — *A nivell de gènere, creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a *Una cambra pròpia*, que només està permès a les dones excepcionals.*

Jo no crec que de manera categòrica sigui així. Crec que la dona contemporàniament estava marginada de molts àmbits, no només el literari, hi pesaven raons de tradició cultural, actituds sexistes, etc., i ha estat en el segle XX, quan hi ha hagut determinats moviments que han possibilitat canvis substancials en l'estatus de la dona a la societat, que la dona ha triat lliurement fer literatura, però no totes les dones fan literatura. I ara que hi ha molta més llibertat penso que la dona no té el pes que hauria de tenir en molts àmbits, tampoc en la literatura, però no crec que sigui perquè

se la margini, és perquè no hi deu haver necessitat de fer literatura des de la posició de dona. Per exemple, Víctor Català surt en el context que surt i potser a la que li tocava sortir ara no surt, tot i que hi ha les condicions perquè pogués sortir. I Virginia Woolf surt en un context i en un moment, però ara amb més llibertats no sé si hi ha Virginies Woolf. En aquest sentit, no crec que la dona estigui marginada i la dona que vol destacar i destaca ho fa per mèrits, en un context que crec que és de plena igualtat. El geni creador no té sexe i ho demostren els sonets de Shakespeare, els va escriure ell o era una doble personalitat? En aquest sentit hem evolucionat molt, hi ha el que hi ha perquè de manera natural sorgeix el que sorgeix. Hi ha homes mediocres escrivint, igual que dones, i de genis la societat, siguin dones o homes, en dona un cada no sé quan.

13 — Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac? En llegir-la vaig recordar que la major part del patrimoni literari que es vetlla és masculí i, en canvi, la majoria està gestionat per dones.

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinitament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

Et faré la pregunta inversa: Quin patrimoni literari femení podrien gestionar, dones o homes, que tingués els resultats d'aquest patrimoni masculí que gestionen dones? Maria-Mercè Marçal té una fundació, a qui pot interessar que la gestionin homes o dones? Si per exemple a Ivars d'Urgell tu hi crees un centre, el gestioni qui el gestioni, qui hi anirà a Ivars d'Urgell? Això no li treu mèrits, és una realitat. I per què la Rodoreda, que és indiscutiblement una de les grans creadores del segle XX, la tracten només dones, quan tothom reconeix que és una gran novel·lista? Per què les universitats americanes estudien Rodoreda des d'un punt de vista de militància feminista, quan ella no en tenia de militància? S'instrumentalitza la literatura per fer reflotar unes idees que potser fan més mal que bé.

I quan diu «no només segueixen netejant les “cambres pròpies”... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació» és potser la sensibilitat de dona que a vegades és més amant d'esborrar. Trobem l'espontaneïtat masculina enfront del recel femení de deixar veure determinades cares, i això deu venir del fons del temps. I sobre dones que han dedicat estudis a eminències masculines sí que n'hi ha, però també molts homes que han dedicat articles a autores. No tot és blanc o negre i la tendència es va corregint. També cal tenir en compte que aquest text de la Marçal està escrit ben lícitament des de la tossuderia militant del feminisme que pot ser tant o més esterilitzant que l'obcecació masclista tradicional i crònica.

14 — *A nivell català, i per anar acabant, quin diria que és l'estat de la qüestió de les rutes literàries avui dia a Catalunya?*

Van a l'alça però no al ritme que haurien d'anar. M'explico, van a l'alça en el turisme cultural de les ciutats que més o menys les gestionen, perquè hi ha un turisme local i de fora que busca quelcom més que sol i platja. Però, en canvi, tinc la impressió que ha perdut pistonada en el món de l'ensenyament, on hauria de ser bàsic a tots els nivells: infantil, primari, secundari i universitari. Hauria de ser prioritari potenciar aquestes línies educadores i es fa tot el contrari. Mentre als anys noranta podia emportar-me els alumnes quinze dies a les illes, sense pensar en què passaria, això ara és impensable, cada dia és més difícil treure'ls de l'aula. Es perd pistonada perquè les autoritats educadores no hi creuen i perquè el professorat es veu desatès, desprotegit. I si sortim del turisme cultural i de l'ensenyament aquest tema del patrimoni literari no crec que interessi socialment gaire a ningú.

Anar a contracorrent desgasta; i una cosa és que ho tinguis tot a favor, però és que ho tenim tot en contra. Només cal comparar i recordar que el 1990 vaig aconseguir un helicòpter de l'exèrcit espanyol per sobrevolar el Montseny amb els meus alumnes. Ara això seria impensable. I a petita escala, per a les coses que abans eren possibles (currículum acadèmic, ajudes per a sortides culturals, flexibilitat del centre, responsabilitat civil...), ara t'hi posen traves.

15 — *Però, en canvi, cada dia apareixen més rutes literàries.*

Sí, però, on ens porta tot plegat? L'altre dia vaig ser a Puigcerdà on han marcat amb plaques amb monumentals basaments de granit una ruta Ruiz-Zafon i, qui s'hi para a llegir-ho? Cal veure quina incidència té tot això. I perquè es fa amb Ruiz-Zafon i

no amb Oller, Verdaguer, Maragall o Rusiñol, que a Puigcerdà van deixar-hi marques més profundes? S'estan fent actuacions una mica a cegues. Però, certament, s'ha progressat, hi ha més cases museu, més plaques, etc. No hem de ser pessimistes, però amb les possibilitats que hauríem de tenir crec que no progressem adequadament.

16 — *I ja per acabar com valora la gestió actual del patrimoni literari català?*

S'ha de valorar positivament, però no crec que la Conselleria de Cultura mogui un dit amb entusiasme per a fer-la progressar. Si per a la Conselleria de Cultura no és una de les seves prioritats, per als ajuntaments això tampoc no és prioritari. I l'acció de govern a nivell cultural hauria de ser marcar el país amb uns ítems que facin perdurar la utilitat de la literatura com a eina artística, vertebradora, formadora, de memòria històrica, de consolidació cultural d'un país... Però aquestes prioritats o necessitats se les ha de creure qui està davant de la Conselleria, i mira que n'hi han passat de consellers! Tots o gairebé tots han desatès el tema.

9.5. MAGÍ SUNYER, DOCTOR EN FILOLOGIA CATALANA I PROFESSOR TITULAR DE LITERATURA CATALANA DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI.

Entrevista feta el 21 d'abril de 2014 a Vic

Revisada per l'autor

1 — *Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?*

El patrimoni literari català està compost per tota la literatura que han escrit els catalans, tant si està publicada com si no ho està. És un gran dipòsit que en gran mesura explica una cultura i d'on s'han d'extreure els fragments que convenen per a cada visualització i per a cada promoció, d'acord amb els interessos que les animen. Cada una d'aquestes visualitzacions i promocions aportarà una nova valoració del bocí triat i el farà reviure en sintonia amb les raons de la tria: estètics, ideològics, geogràfics, històrics, morals i de tantes menes com es puguin imaginar.

2 — *Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?*

Pròpiament, amb la gestió a través de les rutes literàries, fa uns deu anys. D'una

banda, a partir d'un acord entre l'Ajuntament de Tarragona i el Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili per a organitzar unes jornades sobre escriptors o bé moviments literaris relacionats amb la ciutat o el Camp de Tarragona. Cada any s'organitzava una jornada que habitualment portava incorporada una ruta, que es feia un o dos cops, i només per als assistents a les jornades.

Jo en vaig preparar una de Pin i Soler a Tarragona –que actualment l'APELLC ha recuperat i la començarà a explotar una empresa de gestió cultural–, una de Josep Anton Baixeras, una d'Artur Bladé Desumvila, una altra de Maria Aurèlia Capmany i una de la literatura de por d'Olga Xirinacs. També vaig preparar una ruta Puig i Ferrater que es va fer amb autobús perquè transcorria per Tarragona, Alcover, la Selva del Camp, Reus i Salou.

D'altra banda, vam constituir la Societat Narcís Oller a Valls, que ha promogut unes quantes rutes Narcís Oller. Professors de l'Institut de Secundària Narcís Oller de Valls van fer una gran feina amb una ruta amb propostes didàctiques que va guanyar el premi Baldiri Reixac i que va publicar Cossetània Edicions. És interessant veure com, amb un acord amb l'Àrea d'Ensenyament de l'Ajuntament, s'ha aconseguit que cada any els alumnes de tercer d'ESO facin la ruta que en l'actualitat s'explota, amb la qual cosa ens podem trobar que, si l'experiència continua, tots els vallencs a partir d'una edat, al llarg de la seva vida, hagin fet la ruta Narcís Oller.

Per acabar, fa uns quants anys vaig rebre un encàrrec de l'Ajuntament de Reus per preparar una ruta del Grup Modernista de Reus, emmarcada en un projecte de patrimoni de Rosa Pagès. Aquesta ruta es va fer dues o tres vegades i ara deu fer dos anys el Centre de Lectura de Reus la va recuperar i la va oferir a una empresa de gestió cultural, Còdol, que l'explota periòdicament.

3 — *Com es prepara la creació d'una ruta?*

A partir de la lectura dels llibres de l'autor o de llibres més directament relacionats amb la ciutat per tal de fixar uns llocs, crear un itinerari, en definitiva. El que és importantíssim és focalitzar-les, en el sentit que l'obra d'un escriptor sobre una ciutat o un indret pot donar per fer moltes rutes i és important saber què es vol explicar. Per exemple, la ruta Pin i Soler pot servir per a explicar la ciutat, ja que a nivell literari s'hi veuen diversos ambients: l'aristocràcia, la pagesia, la menestralia, els pescadors, etc.; en canvi, la ruta Narcís Oller de Valls és una ruta molt associada a castells i a aspectes festius, perquè la primera part de la novel·la *Vilaniu* transcorre durant la

Festa Major de Sant Joan. La ruta del Grup Modernista, per exemple, s'ha d'associar a dos elements: l'arquitectura modernista, que a Reus és important i que té una ruta específica, i la mitificació de l'escriptor. El Grup Modernista de Reus, deixant a part el cas de Puig i Ferrer que és un autor important, el van formar escriptors menors, però en canvi és important per a veure la constitució d'un grup d'escriptors, el concepte de bohèmia, etc., tota una sèrie d'elements relacionats amb l'escriptura.

Això vol dir que cada escriptor pot donar per a molt i cal saber què volem ensenyar a través de l'obra seleccionada. A més, una ruta representa un esforç de selecció important, perquè no és aconsellable que una ruta duri més enllà d'una hora o una hora i mitja.

4 — Si ens fixem en el concepte ampli de la gestió del patrimoni literari també podem parlar de la seva relació amb el patrimoni a partir d'articles i estudis.

Efectivament, en el patrimoni literari també hi entro a partir de l'estudi concret d'autors del segle XX i de temes de la literatura del XIX.

5 — Creu que és convenient entendre el patrimoni literari com un (poli)sistema en el sentit que, com defineix Itamar Even-Zohar, seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements: l'autor, l'obra, el paisatge, el públic, l'acadèmia, etc.?

El concepte ampli de patrimoni és fonamental, el patrimoni literari és molt important visualitzar-lo a través d'aquells elements que més pròpiament proporciona la literatura que utilitzem. Per tant, s'han de fer servir disciplines diferents.

6 — Sobre la gestió, quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la bona gestió d'un patrimoni literari?

Jo crec que hi ha un primer element, molt difícil, que s'hauria de poder establir, la professionalització. Crec que tothom que intervingués en el conjunt de la gestió hauria de ser professional, això repercutiria en la creació de llocs de treball. Després, crec que seria ideal que qualsevol ruta, o centre o casa d'escriptor, abans de posar-se en funcionament estigués pensada –pensar-ho també requereix una professionalització– per saber què se'n vol fer.

Si parlem de professionalització, s'entén que hi ha d'haver una explotació dels productes: l'organització de les rutes, l'entrada a les cases, la publicitat, ser present a Internet, etc. Ara existeix Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català (EE), però hi havia un moment en què no hi havia EE, o era molt als inicis, i ja es feien rutes. Seria important que s'establissin de manera general aquests paràmetres i que a partir d'aquí quan algú es proposés d'organitzar una ruta, una casa, ho fes a partir d'uns coneixements mínims. Ara en moltes ocasions és més fruit de l'entusiasme i de les ganes d'ensenyar l'escriptor i el poble que no pas cap altra cosa.

Per això valoro la creació de focus culturals com les cases Verdaguer o Pla, amb un grau de professionalització, perquè en el moment que hi ha persones que s'hi dediquen poden sorgir altres idees, poden sortir tesis com la teva, es poden conèixer altres experiències, i aleshores es pot ser realment eficaç. Vaig ser un any al famós Bloomsday de Dublín i allò és espectacular, perquè hi va gent de tot el món. Tampoc no hi ha tanta diferència respecte de les rutes d'aquí, però han aconseguit universalitzar-ho. L'element que tenim aquí per a universalitzar-nos és Barcelona, ho hauríem d'aprofitar per al patrimoni literari català.

Al mateix temps, un altre element que hauríem de valorar és que cada vegada hi ha un turisme més socialitzat, i per tant també hi ha un turisme literari, a Catalunya i a nivell internacional, i s'hi hauria d'arribar.

7 — Atès que estem treballant en un model d'anàlisi a l'entorn de la valorització de la gestió del patrimoni literari d'autores catalanes, creu que hi ha alguns elements que seria imprescindible que en formessin part?

Jo a la vida de l'autor no li donaria una importància rellevant, si no és que hagi tingut un relleu especial, o si el personatge s'ha convertit en un autèntic mite, com el cas de Rusiñol que va servir d'unió entre grups i les seves estades a París van servir de model per a molta gent.

La qualitat de l'obra sempre resulta molt subjectiva, però el reconeixement que ha aconseguit sí que és important, marca la popularitat.

Als gèneres conreats no els donaria gaire importància, però sí a l'època. El moment en concret de l'escriptura serveix de termòmetre. Si un escriptor té qualitat i se l'oblida durant un temps, ja se'l redescobrirà. Com ha passat amb Salvador Espriu, que durant un temps era el poeta del país; després durant molts anys semblava que no

existís, i ha estat ara amb el centenari que se n'ha tornat a parlar i molt, i se l'ha tornat a valorar.

Hi pot ajudar posar en relació determinats escriptors. Això és important perquè cadascú té els seus referents i sovint es desconeix la relació d'escriptors d'un país amb referents universals. És important la idea que Verdaguer és el Victor Hugo de la literatura catalana, posem per cas, o que Maria Aurèlia Capmany n'és la Virginia Woolf, i si es poden posar en relació les obres millor, com *La llegenda dels segles* amb *L'Atlàntida* o *l'Orlando* amb *Quim, Quima*; això són estratègies importantíssimes de cara a la internacionalització. Vivim en l'era d'Internet i a algú que cliqui «Verdaguer» des d'Austràlia li pot interessar conèixer aquest paral·lelisme i pot ser que si viatja a Catalunya s'interessi a fer-ne una ruta.

Un altre element important en la gestió cultural i literària són les biblioteques, sobretot si es preocupen de tenir un fons concret. El concepte de biblioteca ha canviat molt, ara inclou també clubs de lectura, i això és important perquè atreu una quantitat important de gent interessada en la literatura, habitualment molt lectora i que reclama material, per dir-ho d'alguna manera.

Finalment, també tindria en compte les qüestions de senyalització de la ciutat, que són importants per al patrimoni literari.

8 — A nivell de gènere, creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a Una cambra pròpia, que només està permès a les dones excepcionals.

Durant molt de temps ho ha sigut, és evident, però jo ara diria que no. Recentment vaig mantenir una conversa pública amb Margarida Aritzeta i va sortir aquest tema, i ella mateixa va dir que no, no necessàriament. Allí va sorgir la qüestió de com és que en l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana hi ha molts més escriptors associats que escriptores i no ho vam saber contestar, però tampoc no hi deu haver cap raó especial, potser es tracta d'una incorporació progressiva de la dona a aquest món associatiu.

Sí que estic convençut d'una cosa: en aquest camp, i possiblement en altres camps, el problema bàsic que té la societat actual amb les dones –i amb els homes, és clar, però les dones ho pateixen més– és que no hi ha resolta l'organització familiar. Això pot semblar molt trivial, però acaba determinant moltes coses, des de la més elemen-

tal, com és que les criatures inevitablement les han de tenir les dones, i això pot voler dir dues o tres novel·les menys que escriu una dona, per exemple, fins a altres aspectes que poden condicionar el desenvolupament de la dona escriptora. A banda d'aquesta circumstància, que és prou important, crec que en el món literari no hi ha problemes pel fet que un escriptor sigui home o dona. Fins i tot es podria donar el cas contrari, perquè possiblement hi ha moltes més lectores que lectors i, sense entrar ara en el tema tan discutible de si existeix literatura femenina pròpiament o no, sí que hi ha algunes dones que tenen tendència a llegir coses que han escrit altres dones. De tota manera, les diferències es mantenen, la desproporció hi continua sent.

9 — *Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac? En llegir-la vaig recordar que la major part del patrimoni literari que es vetlla és masculí i, en canvi, la majoria està gestionat per dones.*

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinitament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

Estic d'acord amb el que diu Maria-Mercè Marçal, però hem de tenir en compte que fa uns quants anys que va morir, i que ella es va formar en un moment en què això era estrictament veritat. Jo tinc present el moment en què pràcticament l'única dona pública de Catalunya era Maria Aurèlia Capmany, i després Montserrat Roig, i a més presentava una imatge volgudament provocativa. La Maria-Mercè Marçal es va formar en aquest moment i en un ambient rural on tot això encara era més marcat.

És evident que encara hi ha diferències en l'actualitat, però en part depenen del que he dit abans. I aquest és un moment en què moltes dones escriptores precisament reclamen que no es facin antologies específiques, ni actes específics, per a dones escriptores. En un altre àmbit, és com si a un escriptor d'una zona concreta se'l crida per raó de geografia, i ell el que vol és que se'l cridi perquè és bo, aquesta és la qüestió.

10 — *Com valora la gestió actual del patrimoni literari català?*

Crec que estem tot just al començament i que hi falta aquest grau de professionalització del qual parlava. D'una banda, que hi hagi més gent que hi treballi i, de l'altra, que hi hagi unes pautes de treball establertes, conegudes. Si pensem per exemple en un ajuntament, ens adonem que dins la gestió cultural la gestió literària, si existeix (que moltes vegades no existeix), acostuma a ocupar un lloc molt petit. Sí que es fan actes literaris: presentacions de llibres, homenatges... però des d'un camp de no professionalització, encara que ho organitzi un professional d'un altre camp. Hi ha excepcions, com la Casa Museu Verdaguier, però també hi ha un element amateur que continua funcionant moltíssim i que amb l'actual crisi s'ha accentuat. Ara ens trobem que en molts casos es considera que no s'han de pagar els conferenciant, i això és perillós; per garantir la qualitat, s'ha de pagar. És importantíssim professionalitzar perquè les coses quedin instituïdes.

En un moment determinat a Tarragona hi va haver una atenció molt important posada sobre el fet literari i això va tenir un gran ressò. La raó és que el tècnic de Cultura de l'Ajuntament era un escriptor i això va donar molts resultats. El següent equip de govern ho va ignorar i aquí es va acabar. Amb això vull dir que depenem massa de les circumstàncies polítiques, i després depenem de la diferència entre els festivals temàtics (fira medieval) i un autèntic plantejament cultural (fira de poesia).

**9.6. CARME TORRENTS, DIRECTORA DE LA FUNDACIÓ VERDAGUER
I SECRETÀRIA D'ESPAYS ESCRITS. XARXA DEL PATRIMONI
LITERARI CATALÀ**

Entrevista feta el 6 de maig de 2014 a Folgueroles

Revisada per l'autora

1 — *Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?*

El patrimoni literari és el conjunt d'elements tangibles i intangibles que es creen al voltant de la figura d'un escriptor. Per tant, poden ser des d'elements tangibles com un llibre o una biblioteca, una casa, una pipa, etc., a elements intangibles com la memòria del seu pas per un lloc, els símbols que s'han elaborat a partir del que és ell, com allò ha actuat en l'imaginari de generacions coetànies i futures en l'actuació sobre aquest territori, etc. Tots els elements sim-

bòlics que permeten que algú s'identifiqui amb aquest autor i amb aquest lloc i amb aquest valor, que poden ser des d'una muntanya fins a un monument o un carrer.

2 — *Per tant, vostè donaria especial rellevància a l'escriptor?*

L'autor és l'eix que crea, però no ho fa ell sol, sinó que hi ha un seguit d'elements incontrolables que fan que allò es patrimonialitzi o no. És a dir, en l'art, quan parles d'elements artístics tangibles: una arquitectura o un quadre, hi ha elements força objectivables perquè es posi en valor, en funció d'un context històric determinat. Ara, en el camp de la literatura intueixo que això és més aleatori, no és tan objectivable perquè hi ha moltes coses que no controlem. L'èxit d'una novel·la, d'un poema o d'un conte, encara que hi hagi un factor comercial, depèn molt del públic. I quan parlem d'un patrimoni del qual han passat cent anys tot el que hauria pogut representar la part més econòmica ja s'ha diluït, i en tot cas el que en queda és en la ment de les persones i em dona la sensació que és més autèntic, més real.

3 — *Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?*

Personalment he tingut relació amb el patrimoni literari des de la meva naixença, pel fet d'haver nascut davant del monument de Jacint Verdaguer, però no l'he conceptualitzat com a tal fins que no vam crear Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català (EE). La seva creació fou fruit d'unes inquietuds que neixen a principis del 2000, o sigui que ja naixem en el segle XXI, d'ordenar tot el que gira a l'entorn de la gestió de la vida i l'obra d'un autor, i per posar-hi un nom, el nom de patrimoni literari ens és molt útil perquè engloba tangibles i intangibles. A mi sempre m'havia estat molt difícil pensar en un autor només a través dels seus manuscrits o de les seves obres escrites, no es pot oblidar l'intangible que creen, per exemple, Mercè Rodoreda amb la plaça del Diamant o el monestir de Santa Caterina amb Víctor Català. Són llocs que es revesteixen d'un símbol a través de la literatura, i això és un intangible.

4 — *Des d'Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català vau ser els primers de Catalunya a anomenar el concepte amb el nom de «patrimoni literari»?*

El nom de patrimoni literari crec que és d'encunyació molt recent, intueixo que ve de la formació francòfona, de les cases d'escriptors franceses que parlen sempre de *Patrimoine littéraire*, perquè el concepte de patrimoni en sentit genèric ha estat sem-

pre patrimoni tangible fins al darrer quart del segle XX; llavors, fins i tot la UNESCO i altres entitats comencen a parlar dels intangibles.

I sí, a Catalunya sortim una colla de dones de cases museu d'escriptors que tenim la necessitat de començar a ordenar el coneixement que anem englobant i de sistematitzar-lo. A mi m'ha interessat molt sistematitzar-lo des del punt de vista turístic, pedagògic, d'investigació, és a dir, anar sabent quines facetes dins d'aquest mateix conjunt hi ha dintre del patrimoni literari. I la paraula crec que ens ha servit molt a tots. Algunes cerques demostren que quan vam començar a parlar-ne no es feia servir aquesta paraula, encara no s'havia elaborat com a tal, tot i que estigués en ment de molta gent, però en utilitzar-la de seguida la gent s'hi ha agafat. De fet, aquest naixement del concepte de patrimoni literari és coetani a la consideració dels boscos com a patrimoni de la humanitat –patrimoni no és res més que el llegat d'una generació a una altra–; objectes que tenen molt d'intangible es converteixen en patrimoni.

5 — *Creu que és convenient entendre el patrimoni literari com un (poli)sistema en el sentit que, com defineix Itamar Even-Zohar, seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements: l'autor, l'obra, el paisatge, el públic, l'acadèmia, etc.?*

Hi estic plenament d'acord. A més, és un sistema dinàmic perquè realment no és estanc, sinó que hi ha molts factors que fan que una cosa es revitalitzi. A vegades hi pot haver el patrimoni d'un autor com adormit i amb motiu d'un centenari, aniversari o publicació d'un nou llibre, es dinamitza. Fins i tot hi ha generacions de poetes i d'escriptors que donen poc valor a aquest autor i, en canvi, al llarg dels anys es recupera, és el cas de Verdager. El ressorgiment que hi ha hagut en les darreres dècades ens en fa una altra lectura i això crec que és el que realment és interessant i en el fons ens parla d'art. Art és sempre allò que apel·la directament a l'emoció i el sentiment d'una persona. Per tant, si tenim una obra literària i tot el patrimoni que implica adormit, no passa res, dorm durant un temps però com que realment a dintre hi ha ànima i explica coses, quan algú torna a llegir allò i algú ho torna a posar en valor, ja sigui perquè es publica o perquè un autor determinat en reivindica la figura, doncs allò es torna a posar en acció i torna a tenir valor. L'art ha de tenir una veritat, una ànima, un pensament, al darrere, i si hi ha aquesta veritat sempre el tornes a trobar.

6 — *Sobre la gestió, quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la bona gestió d'un patrimoni literari?*

Si em fixo en el nostre cas, el de la Casa Museu Verdaguer com a centre patrimonial, per una part és molt important l'acadèmia, la investigació, la recerca..., és a dir, que això sigui dinàmic i estigui actiu. Un altre element és l'arrelament al territori i fer que la col·lectivitat en sigui partícip en la mesura que es pugui, ja sigui a través de festes, etc., ja que penso que cap museu o cap equipament patrimonial no pot existir si la gent del seu entorn no se l'estima. Una cosa i l'altra s'alimenten, és a dir, aquesta transferència de coneixement del món acadèmic s'ha de posar en la seva mesura en la col·lectivitat que l'acull, en el seu entorn. És molt important també la comunicació, una comunicació que sigui clara, directa, però que creï la necessitat de crear identitats. A mi no m'agrada tant parlar de marca com parlar de reconèixer i fer-se reconèixer, potser la paraula seria una operació de prestigi, perquè 'marca' ho pot voler dir tot, n'inclou de bones i de dolentes, però en canvi 'operació de prestigi' és revestiment, autoritat cultural i moral. És a dir, nosaltres podem pensar que està molt bé que hi hagi la Coca del Mossèn, que seria com un element turístic, amb això vull dir que la Fundació és important que aculli la gent i que tothom s'hi senti implicat i amb facilitat per venir-hi. És important que estimuli l'acadèmia, però la Fundació també té l'obligació de fer-se respectar, no per crear distància, sinó per anar creant més aquest intangible; aquesta entitat que vetlla pel que és tangible i intangible té un valor i és la màxima autoritat en tots els aspectes. Per tant, tant si vull fer una samarreta com si vull investigar, és important que aquesta entitat sigui sempre l'element de referència. Per tant, la responsabilitat és molt important en aquests centres perquè la gamma de prestigi, el ventall de possibilitats, és molt ampli, però a mi em sembla que ha de ser així, ha de ser complet. Perquè en el fons no hem d'oblidar que som un servei a la societat, i la servim tota: des del que vol jugar a fer un ninot de Verdaguer fins al màxim investigador. Nosaltres tenim la responsabilitat de passar aquesta memòria i l'hem de passar completa. Al capdavant és una entitat que assumeix la responsabilitat de llegar una memòria.

7 — *El model de gestió i la professionalització de la Fundació Jacint Verdaguer és pioner a Catalunya, quines influències heu rebut?*

El model administratiu és de la Fundació Josep Pla, abans érem un patronat i administrativament depeníem de l'Ajuntament. I el model de gestió s'ha anat creant. Amb la Fundació Josep Pla és amb l'única amb la qual teníem afinitats semblants quant a figura, perquè depeníem d'un municipi petit, les directores érem persones alliberades

d'ensenyament, etc. Aquest primer camí el vam seguir junts, però sí que m'ha servit el treball en xarxa i veure les possibilitats de treball que hi ha en d'altres equipaments. Aquí hi ha tingut un paper clau la meva formació primer com a historiadora de l'art i després amb el màster de patrimoni cultural en el qual ja vaig començar a preguntar-me com s'havia de desenvolupar el patrimoni literari, i sempre he agafat com a model els altres patrimonis. En el nostre cas tenim la sort de comptar, d'una banda, amb la Societat Verdaguer d'Estudis Literaris que representa el món acadèmic; de l'altra, amb el municipi com a món polític i, també, amb els Amics de Verdaguer, que seria la societat civil: tres figures molt diferents però que totes han cregut en nosaltres. I potser de la necessitat n'he fet virtut.

8 — Atès que estem treballant en un model d'anàlisi a l'entorn de la valorització de la gestió del patrimoni literari d'autores catalanes, creu que hi ha alguns elements que seria imprescindible que en formessin part?

Tota recepció, i de tot tipus, és molt important. La localització del fons personal també, perquè depèn d'on vagi pot tenir una gran conservació però a nivell de gestió m'he adonat que es pot patrimonialitzar més un autor des d'un lloc petit on hi ha necessitat de singularitzar-se, que en un lloc gran on tenen més autors. Seria el cas de Vinyoli, és clar que a Santa Coloma de Farners els és molt útil, i no només des del punt de vista estratègic d'un polític sinó perquè la gent s'hi ha identificat, tothom ha conegut el poeta i té la seva experiència amb aquest escriptor; o el cas de Leveroni a Cadaqués, etc. Són autors que te'ls fas teus perquè aquestes mateixes muntanyes que mires tu, les ha mirat ell, i moltes vegades va més bé fer-li dir a ell que no dir-ho tu, perquè ell t'arriba més, és més veritat, més art, més símbol, que no el que tu puguis explicar. La localització també dependrà del lloc on es troba, si és proper a Barcelona tampoc no té tant d'interès com un lloc a l'Empordà, per exemple. Hi ha molts factors i a vegades són incontrolables.

Ser lectura obligatòria al batxillerat durant anys sí que et portava públic, i encara en queden inèrcies, però les lectures als centres de batxillerat es fan de passada i personalment penso que els que continuen venint són professors romàntics.

Crec que patrimonialitza més la part emotiva, autèntica, que no l'exògena, més des de l'acadèmia. Si algú crea un gran museu Verdaguer a Barcelona, tindrà un valor molt diferent del que ha bastit durant 150 anys la gent de Folgueroles, perquè aquest s'ha revestit de casos de gent individual que s'hi identifica i és un element aglutinador, ens serveix de targeta de presentació quan som fora. Hi ha gent d'aquí Folgueroles que es

queixa que hi hagi tant de Verdaguer, però quan van a pujar la Pica d'Estats s'enduen la bandera de Verdaguer.

També els reconeixements des de les institucions són importants, posen en valor, però són capes molt fines que se sumen amb el temps i acaben deixant el que és troncal, el que acaba sent canònic es manté hi hagi pressupost o no. Aquí es pot arribar a tancar el museu, però la gent buscaria solucions. Si ens fixem en el cas de Verdaguer, quan la gent veu que no hi pot haver el museu perquè hi ha hagut la guerra civil i no hi ha locals, acaben comprant-lo ells. Una de les operacions més importants d'aquí a Folgueroles, per la valorització de Folgueroles, és el monument en honor a Verdaguer que es va posar a la plaça el 1908, sis anys després de la seva mort. La gent de Folgueroles veu que la població es triplica per un dia i s'adona que devia ser important, els que no ho sabien s'ho comencen a creure a partir d'aquell moment, i totes les generacions que hem vingut al darrere tenim aquest intangible i això és força incontrolable, per sort.

9 — *Creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a Una cambra pròpia, que només està permès a les dones excepcionals.*

Això sí que va ser així fins a mitjan segle XIX, però ara em sembla que la discriminació de gènere només queda en la classe política. Per tant, crec que a partir d'ara la patrimonialització d'una dona serà igual que la d'un home. En el passat hi ha hagut dones en el nostre país que han tingut una força impressionant i s'han vestit de tota una aurèola a nivell personal que les ha fet encara més importants. Tornant a Víctor Català o Mercè Rodoreda, han set dones tan fortes, tan trencadores en el moment que vivien, que han quedat posicionades. No hi ha d'haver discriminació, perquè la discriminació ja hi és prèvia, les dones a vegades dediquen part de la seva vida a activitats que no són pròpiament escriure, i no es posen a escriure fins més enllà.

La patrimonialització també depèn de com queda ordenat el llegat, si aquest queda dipositat en un lloc o en un altre, això determinarà el ressò que hi hagi de la seva figura. Per exemple, el pas de Mercè Rodoreda per Romanyà de la Selva crec que no va ser gaire amable amb la gent, però ara s'hi veu una inversió turística; no n'estan prou convençuts, perquè no compren la casa El Senyal Vell, que es ven, però sí que es veu des d'una vessant turística. En canvi, en el cas de Víctor Català hi ha molt de memòria de la gent del poble i molta gent que s'ha reconegut en *Solitud*. En el moment que tu et reconeixes en un text, aquella persona per a tu passa a un altre estadi, per tant tu fas el possible per a conservar-ne la memòria. Depèn de la literatura, no precisament del

gènere, sinó de la literatura que fan. Per exemple, una Pessarrodona serà més difícil d'identificar que una Montserrat Abelló que quasi ja la tenim patrimonialitzada.

10 — *A l'hora de concedir valor al patrimoni literari, donaria més rellevància a la societat civil que a l'acadèmia, o a l'inrevés?*

L'acadèmia ha de fer el que fa, recerca, i la bona gestió és posar-la a l'abast. Ara es comença a parlar de transferència de coneixement, però durant molts anys no se n'ha parlat. És a dir, qui patrimonialitza una cosa? Sempre diem que hi ha part de patrimonialització que pot ser feta des d'instàncies polítiques, però l'autèntic valor del patrimoni és el que una societat recull de l'oblit. Ara passen moltes coses i de totes aquestes, un 70 o un 80 % s'obliden, però el que roman no és per decisió de dos o tres, sinó que hi ha veritat i gent que s'hi reconeix com a societat. Per tant, crec que el gran valor és l'aspecte social d'una identificació. Que no es crea ni es construeix, però sí que se'n fa partícip. Entenc que des de la Fundació hem participat, hem fet que determinades coses tinguin un altre valor i que la gent s'hi identifiqui més i en faci noves lectures. Per exemple, quan vam fer «Canigó 125 veus», ja sabíem que la gent no es llegiria *Canigó*, però hem aconseguit que entrés d'una altra manera i que la gent l'intueixi i en pugui fer una nova lectura. La responsabilitat de l'acadèmia és fer-ne una relectura, però la responsabilitat del gestor cultural és explicar-ho.

11 — *Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac? En llegir-la vaig recordar que la major part del patrimoni literari que es vetlla és masculí i, en canvi, la majoria està gestionat per dones.*

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinitament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

Des del meu punt de vista m'ha semblat que hi havia la murrieria d'una dona d'ensenyar el que vol i el que no vol. Aquest ha estat un punt de conflicte en el meu exercici professional, és a dir, fins a quin punt hi ha coses que s'ensenyen i coses que no s'ensenyen. Per exemple, em passaria amb Maria-Mercè Marçal o amb autors que hagin mort molt recentment, penso fins a quin punt hi ha d'haver un striptease o no, i cal molta professionalitat. En el cas de Verdaguer han passat tants anys i està tan treballat que el que ens cal és distància per a objectivar. Però pensant en Maria-Mercè Marçal és més difícil, entenc que ella reivindicui el paper de la dona com a feminista, i tot i que des del meu punt de vista aquestes reivindicacions feministes han estat necessàries, ara més aviat dificulten i posen l'accent allà on no hi és. Ara, quan una persona es veu a les portes de la mort i té determinats textos, sí que és important saber com ell voldrà que es patrimonialitzin. I potser en el seu cas pot ser-hi i té una Fundació, però amb poca visibilitat al meu entendre, perquè potser no entenen el patrimoni de la mateixa manera, personalment crec que podria tenir molta més visibilitat amb aquesta projecció de servei social. És la societat qui ens crea i nosaltres la maquillem, això ho ensenyo o no. I això sí que crec que és important, que es patrimonialitzi i que els hereus puguin respectar-ho. Una cosa és la investigació i l'altra, fins a quin punt cal ensenyar.

12 — Com valora la gestió actual del patrimoni literari català?

Penso que estem en un moment molt dolç, mal m'està el dir-ho, però tota la feina que hem fet des del 2005 amb EE, i gràcies a centres punters, sempre que algú ens ha entrevistat o ha vingut a veure què fem els ha semblat que treballem bé. També hi ajuda el fet de ser una llengua minoritària, si tenim en compte la mirada que ens han fet des de fora, perquè existeix la necessitat de preservar-la. I també cap a on anem com a societat, aquesta comunitat en xarxa en la qual treballem també ens porta cap a la valorització d'una cultura i a treballar interrelacionats. Encara avui he sentit una entrevista a Noam Chomsky que deia que Europa se'n va cap a una territorialització de les llengües, és a dir, que els grans estats desapareixen. El poder de l'estat es dilueix i la gent tendeix a agrupar-se per comunitats lingüístiques. Personalment ho he trobat molt interessant i crec que nosaltres, la feina que està fent Catalunya amb el patrimoni literari i l'atenció que se'ns dispensa a les entitats, tot i que en voldríem més, ens ajuda a configurar aquest patrimoni literari, aquesta memòria literària que tenim com a país, que és riquíssima.

**9.7. MARIÀNGELA VILALLONGA, DOCTORA EN FILOLOGIA CLÀSSICA
I CATEDRÀTICA DE FILOLOGIA LLATINA A LA UNIVERSITAT DE GIRONA
DIRECTORA DE LA CÀTEDRA UNIVERSITÀRIA MARIA ÀNGELS ANGLADA -
CARLES FAGES DE CLIMENT DE PATRIMONI LITERARI.**

Entrevista feta el 15 de maig de 2014 a Barcelona.

1 — Què és per a vostè o què considera que és el patrimoni literari?

És amplíssim, el terme; jo vinc de l'edició de textos llatins i en conseqüència com a primer ítem hi poso tot el que està relacionat amb l'obra de l'autor. Els textos que ell ha generat, les obres que ha escrit i tot allò que hi ha a l'entorn d'aquestes obres, des del manuscrit, l'esborrany, les correccions del manuscrit, les correccions de l'edició, les segones edicions corregides, la seva correspondència..., tot això és part fonamental per al patrimoni literari d'un escriptor. A partir d'aquí, també considero part del patrimoni literari els llocs en els quals aquesta obra ha estat creada, que són els llocs en els quals ha viscut l'escriptor o on ha escrit per circumstàncies diferents, el lloc quan apareix en l'obra literària i, després, tots els altres llocs llunyans que són viscuts en la imaginació, en la ment de l'escriptor.

2 — Per tant, vostè donaria més rellevància a l'obra que no pas a l'escriptor en si?

L'autor crea l'obra, però la literatura és l'obra, per tant, el patrimoni literari és tot allò que està envoltant l'obra, des d'un punt de vista de contingut, de forma, de material amb el qual han estat creades aquestes obres escrites: el paper, el llapis de memòria, l'ordinador... Tot això ho considero patrimoni literari.

Després, aquests escriptors tenen una recepció, en vida o ja morts, i aquesta recepció fa que hi hagi un altre gruix d'espais que puguin ser considerats també patrimoni literari perquè l'escriptor els ha generat, ha produït aquell altre espai en forma de plaques, per exemple.

3 — Quan comença la seva relació amb el patrimoni literari?

Jo vinc de la literatura llatina i de l'edició de textos antics, no només llatins sinó també del Renaixement, i després he passat a la literatura catalana contemporània. El que és reflexionar sobre el patrimoni literari ho vaig començar a fer quan feia classes a

la universitat i vaig decidir escriure el llibre *Els arbres*. El vaig escriure no només perquè una part del que vaig escriure ho explicava a les classes, sinó perquè el 1984 vam comprar la casa de Mercè Rodoreda a Romanyà, El Senyal Vell. Durant aquell estiu del 1984 és on rellegia, a Romanyà, les obres de Mercè Rodoreda, però ja les rellegia d'una altra manera, perquè les rellegia en el lloc on ella les havia escrit. Estava llegint *Viatges i flors*, i quan vaig arribar a «Viatge al poble de la por» hi deia: «una olivera de tres branques signe de pau, senyoreja l'entrada al costat de tres xiprers, signe de bon acolliment [...]» i vaig veure que era el que tenia davant meu. Tant que es pensava que Mercè Rodoreda inventava, feia literatura imaginativa, i em vaig adonar que hi havia una part real i que si no ho explicava potser ningú no s'adonaria d'aquesta estreta relació que hi ha entre el lloc en el qual Mercè Rodoreda estava escrivint i la literatura que creava. I a partir d'aquell moment ja ho vaig rellegir tot en funció d'això.

En l'article «Des de Romanyà», que va sortir a *El Punt* l'agost de 1984, és on per primera vegada vaig començar a dir de quina manera els textos de Mercè Rodoreda reflectien aquell entorn de la casa, del jardí i de la muntanya de Romanyà. I allà, envoltada d'arbres, és on vaig gestar *Els arbres*, que explica una història mitològica: una transformació d'una persona en arbre. De fet hi ha cinc nexes: la mitologia, els arbres en l'art, la relació dels arbres amb viatges, els records d'infantesa i els arbres en la literatura. Aquests nexes es mantenen en tots «Els arbres» que vaig publicar cada setmana a *Presència* (suplement d'*El Punt*) del 14 octubre de 1984 fins al 14 d'abril de 1985, i llavors es va fer el llibre il·lustrat per Comadira.

Per tant, comprar la casa i les classes van ser els detonants per començar a pensar en la relació tan estreta que hi ha entre la literatura i el paisatge. I això ho vaig anar vivint a través de les meves classes. A partir del mateix 1984 vaig convidar els estudiants a visitar la casa de Romanyà i veia que a ells els agradava molt poder llegir els textos en el mateix lloc que havien estat escrits i veient exactament el mateix que et trobaves en el text. Hi vaig fer classes, cursos, etc. És interessant perquè quan has anat a un lloc l'has vist amb els teus ulls, però si després llegeixes el que ha dit un escriptor que t'agrada sobre aquest lloc, ja no el veus de la mateixa manera que l'havies vist tu, sinó que el veus des dels ulls dels escriptors. Asseguda al meu estudi de Romanyà, que era el de Rodoreda, vaig anar veient aquesta estreta relació entre les obres de Rodoreda i el paisatge que l'envoltava. En aquest sentit, em sento privilegiada d'haver pogut viure aquesta experiència, i viure-la amb plena consciència, perquè era traslladar la meva feina a la meva vida privada.

Comprar una casa va ser un canvi en la meua vida i, a finals dels noranta, comprar el llibre *The Atlas of Literature* de Malcolm Bradbury, també. Quan el vaig tenir a les mans vaig dir-me que volia fer un llibre com aquell però de les terres de Girona, que era el meu hàbitat natural, i ho vaig dir a Narcís-Jordi Aragó. Ho vam proposar a la Diputació de Girona i al president li va agradar la idea i ens va donar carta blanca. Era un moment en què es parlava del turisme i fer l'*Atlas Literari de les Terres de Girona* era donar valor al territori, no només al sol i a la platja, sinó evidenciar que en aquest país la gent ha estimat el territori, l'ha escrit, i té una plusvàlua que no només és sol i platja. En aquell moment, el president apostava per donar un valor al paisatge de les terres de Girona, per tant, totes les circumstàncies van ser favorables perquè allò tingués èxit. El 1999-2000 és quan comencem a treballar-hi, el vam dividir per comarques i vam contactar amb gent especialista i amb rigorositat científica que fos del territori. Les set persones a qui ho vam proposar van acceptar l'encàrrec, entusiasmades amb la idea. També vam tenir sis fotògrafs i cinc geògrafs a la nostra disposició. Ens hi vam ben esplaiar, fins al punt que quan el 2003 va sortir l'*Atlas Literari de les Terres de Girona*, de 1.200 pàgines, vaig pensar que havia d'acabar a la xarxa. Durant tres anys, dues becàries, d'una generació llunyana a la nostra, van traslladar l'Atlas a la xarxa, fent-ne la seva pròpia lectura. En agafar els textos i posar-los als llocs que corresponien, es van adonar que hi havia llocs que no tenien literatura escrita i que nosaltres, amb el nostre discurs, havíem creat precisament la literatura que faltava d'aquell lloc. Per tant, en l'Atlas a la xarxa hi trobes també textos de Narcís Figueres, Mita Casacuberta, etc. com a escriptors de fragments que supleixen aquesta manca de literatura que hi havia en un lloc determinat.

4 — *I com sorgeix la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada?*

La Càtedra es va crear l'octubre de 2004, era la setena càtedra de la Universitat de Girona. Volia ser un homenatge a Maria Àngels Anglada perquè era una escriptora molt vinculada a la Universitat de Girona. A més, totes dues érem de clàssiques i quan jo organitzava algun curs sempre convidava l'Anglada. Ella també era membre de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i quan es van crear els Consells Socials de les universitats, Maria Àngels Anglada va ser la persona que l'IEC va nomenar com a representant al Consell Social de la Universitat de Girona, per la seva vinculació amb el territori i amb la universitat. Quan el 1999 va morir, la Universitat de Girona li va fer un homenatge, i la lliçó inaugural del curs 1999-2000 va ser un elogi a l'obra de Maria Àngels Anglada. És a dir, no era aliena a la Universitat de Girona i el fet que fos jo des de clàssiques qui proposés la creació d'una càtedra amb el nom de Maria Àngels Anglada es va veure bé per part de la universitat, que estimava Anglada i pensava que el

fet de donar-li una càtedra era fer-li un homenatge. Això era el 2004 i el 2003 s'havia publicat l'*Atlas*, i va ser ja des de la Càtedra quan vaig proposar incorporar l'*Atlas* a la xarxa com a projecte. Per tant, des de l'inici de la Càtedra hi ha el patrimoni literari, i amb els anys l'hem anat posant en valor. El fet de conèixer la Francesca Uccella també em va fer veure que allò que estàvem fent nosaltres s'estava fent en d'altres llocs, i per tant era lògic lligar-ho tot i fer que la Càtedra fos de patrimoni literari, que tal com he dit a l'inici inclou, entre d'altres, l'edició de textos llatins o la interpretació del territori amb itineraris literaris. Precisament els itineraris són una manera de difondre l'obra i de dir: mira si és bonica l'obra d'un escriptor que et fa reflexionar i conèixer-te a tu mateixa, i aquests tasts de l'itinerari et conviden a llegir l'obra sencera, que en definitiva per això els fem, i perquè vegin aquesta relació estreta que hi ha entre la literatura i el lloc, el paisatge.

Anglada, per la relació entre literatura i paisatge, ens anava bé com Rodoreda. A *Les Closes* parla sobre els aiguamolls, en va fer uns poemes en defensa. A més, *Paradís de poetes* i *Paisatge amb poetes* són recorreguts a través d'Itàlia i de Grècia de la mà dels seus escriptors, i encara té un text inèdit sobre el paisatge d'Homer. Per tant, ella ja tenia aquest interès per la preservació d'un paisatge i aquesta relació estreta entre l'escriptor i el lloc.

5 — *Tornant al concepte de patrimoni literari, creu que és convenient entendre'l com un (poli) sistema en el sentit que, com defineix Itamar Even-Zohar, seria un sistema dinàmic, heterogeni i constituït internament per una xarxa de relacions entre diversos elements: l'autor, l'obra, el paisatge, el públic, l'acadèmia, etc.?*

Sí, ben bé.

6 — *Sobre la gestió, quins creu que són els elements bàsics a tenir en compte en la bona gestió d'un patrimoni literari?*

La bona conservació i la bona difusió. Bona conservació d'allò que tu has de gestionar, perquè si no ho conserves bé es perdrà, i difusió perquè si no es difon ningú no ho coneixerà. En definitiva, gestió cultural vol dir posar en relació alguna cosa que tu tens amb el públic, la gent en general. Què en trauré jo de saber que els arbres de Romanyà apareixen a les novel·les de Rodoreda si ningú no ho explica, si ningú no gestiona aquesta informació i la dona a conèixer? S'ha de donar a conèixer tant als estudiosos, que són els qui tenen els continguts, com al públic en general.

7 — Igual que André Lefevere o Edward Said, donaria un pes rellevant a l'acadèmia, o contràriament tenen més pes aquelles institucions que vetllen el patrimoni des de la societat civil?

Pot ser que una persona que gestioni una casa museu no sàpiga exactament què té entre mans, i això qui ho sap més bé és l'especialista, l'acadèmia. Tot i que sempre hi haurà aquell escriptor que per molt que l'acadèmia ho digui no arribarà al públic, és a dir, que no tot és blanc o negre, hi ha molts matisos. També existeix el cas d'escriptors que són molt reconeguts i poc estudiats a l'acadèmia perquè no són escriptors de primera fila.

8 — *Atès que estem treballant en un model d'anàlisi a l'entorn de la valorització de la gestió del patrimoni literari d'autores catalanes, creu que hi ha alguns elements que seria imprescindible que en formessin part?*

En la recepció tindria en compte un concepte de recepció àmplia, en el sentit que algú es faci seu aquest patrimoni literari i el transmeti d'una altra manera, com amb la música, la pintura, l'escultura, el teatre, etc. Anglada, per exemple, ha set coneguda a partir de la música i fins i tot n'hi ha una cantata, i les flors de Rodoreda han estat motiu d'exposicions.

En les antologies s'haurien de tenir en compte les rutes literàries editades, ja que no deixen de ser petites antologies. I també tindria en compte les plaques als diversos llocs i les senyalitzacions.

9 — *A nivell de gènere, creu que és més difícil que les autores entrin dins el patrimoni literari d'una societat pel simple fet de ser dones? És el cas de la germana de Shakespeare de qui parla Virginia Woolf a *Una cambra pròpia*, que només està permès a les dones excepcionals.*

Segurament que sí, i segurament que sí en èpoques reculades. Avui en dia ja és diferent, crec que és més fàcil, les oportunitats potser no són un 50 i un 50, però sí que hi ha moltes més oportunitats per a les dones escriptores d'entrar dins el cànon.

10 — *Què en pensa d'aquesta reflexió de Maria-Mercè Marçal que cita a Sota el signe del drac? En llegir-la vaig recordar que la major part del patrimoni literari que es vetlla és masculí i, en canvi, la majoria està gestionat per dones.*

Les dones (...) no només segueixen netejant les «cambres pròpies»... dels altres, sinó que són expertes en esborrar les pròpies petjades a la més mínima insinuació. I això et fa pensar en el munt d'estudis, articles, traduccions, representacions, recitals... dedicats per dones a les «eminències masculines», mentre moltes obres de dones esperen ésser rescatades de l'oblit imminent, i et dius que al capdavall, ho entens, perquè, al marge de possibles autèntics «enamoraments» literaris –infinitament menys freqüents en sentit invers, val a dir– el que és cert és que tothom –i tota dona, és clar– cerca el seu lloc, no només sota el sol, sinó també sota les ombres que prometen ser més compactes i duradores. (2004, p. 135)

No és el meu cas, m'he dedicat a la Mercè Rodoreda i a la Maria Àngels Anglada. Ara a la Càtedra s'hi ha afegit Carles Fages de Climent, però perquè va ser una proposta de l'Ajuntament de Castelló i el rectorat en lloc de crear una altra càtedra, va pensar que era millor incloure'l dins la Càtedra de Patrimoni Literari, i em va semblar bé de casar Anglada i Fages. Personalment crec que tant aniré a difondre l'obra d'un escriptor com la d'una escriptora, que no em fa res ni l'un ni l'altra, que potser sí que és cert allò que deia l'Anglada que «convidar les poetes és cosa perillosa...». En fi, què et diré? Que sóc dona i he tingut problemes de vegades? He estat la primera dona que després de cent anys ha arribat al govern de l'IEC, pionera en molts aspectes ho he sigut. Durant molt de temps he anat a consells, a juntes, on jo era la primera dona, vull dir que ho he viscut en la pròpia pell. Encara és així? Sí i no.

11 — *Com valora la gestió actual del patrimoni literari català?*

Bé, crec que s'ha fet un gran camí. Des del no res fins a tenir Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català (EE), que aglutina els diversos centres i cases museu que vetllen pel patrimoni literari. Espais Escrits va ser una gran idea, perquè això ha portat a tenir més presència pública de les cases museu, a cadascuna per ella sola li era més difícil sobreviure, donar-se a conèixer, i amb EE és més fàcil. Hi ha un sol interlocutor davant les institucions. Aquest recorregut està molt bé. Que es podria fer més encara? Segur que sí, però no ens podem queixar, estem al nivell d'Itàlia, França o la resta d'Espanya. Està molt bé on hem arribat i ara cal intentar no anar enrere, sinó continuar anant endavant. Penso que fem les coses ben fetes amb el patrimoni literari català.